

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Zuzana Lukešová

Činnost notáře v řízení o pozůstalosti
Notary's activity in inheritance procedure

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Dita Frintová, Ph.D.

Tematický okruh: Civilní právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. 9. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 377 231 znaků včetně mezer.

Mgr. Zuzana Lukešová
rigorozantka

V Libštátě dne 30. 9. 2020

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní JUDr. Dítě Frintové, Ph.D. za odborné vedení a rady poskytnuté prostřednictvím konzultací.

Děkuji také své rodině za veškerou podporu, bez které by tato práce nevznikla.

Obsah

Úvod	1
1. Notář a notářský úřad	3
1.1 Předpoklady pro jmenování notářem	4
1.1.1 Státní příslušnost.....	5
1.1.2 Svěprávnost.....	6
1.1.3 Vzdělání.....	7
1.1.4 Bezúhonnost.....	7
1.1.5 Notářská praxe	8
1.1.6 Notářská zkouška	9
1.1.7 Konkurz na uvolněný notářský úřad	9
1.1.8 Předpoklady zahájení činnosti notáře	12
1.1.9 Pozastavení výkonu notářské činnosti.....	13
1.1.10 Odvolání notáře.....	13
1.2. Notářská kancelář	14
1.2.1 Úřední dny mimo notářskou kancelář	17
1.2.2 Notářská kancelář notářů společníků	18
1.3 Zástupce a náhradník notáře	19
1.3.1 Zástupce notáře	19
1. 3. 2 Náhradník notáře	20
1.4 Pracovníci notáře	20
2. Notářská činnost.....	24
2.1. Druhy notářské činnosti	24
2.2 Principy notářské činnosti.....	26
2.2.1 Princip prevence.....	27
2.2.2 Princip poučovací a poradenský	27
2.2.3 Princip etiky.....	28
2.2.4 Další principy notářské činnosti	28
2.3 Notářská činnost veřejná (listinná – ověřovací a osvědčovací)	30
2.3.1 Notářská listina.....	30
2.3.2 Notářské zápisy o právních jednáních	35
2.3.3 Osvědčování právně významných skutečností a prohlášení.....	46
3. Soudní komisariát	54
3.1 Vznik a vývoj soudního komisariátu	54
3.1.1 Krátký exkurz do vývoje dědického práva na našem území.....	61

3.2 Postup soudního komisaře v řízení o pozůstalosti.....	66
3.2.1 Zahájení řízení o pozůstalosti	66
3.2.2 Předběžná šetření.....	69
3.2.3 Projednání pozůstalosti	72
3.2.4 Úkony soudního komisaře po skončení řízení o pozůstalosti	77
4. Opatřování údajů o zůstaviteli a o osobách dědiců.....	80
4.1 Opatřování údajů o zůstaviteli.....	80
4.1.1 Smrt člověka prokázána úmrtním listem.....	80
4.1.2 Smrt člověka prokázaná rozsudkem soudu	82
4.1.3 Matriční úřad	83
4.1.4 Státní oblastní archivy	84
4.1.5 Šetření soudního komisaře mimo informační systém evidence obyvatel	84
4.1.6 Šetření soudního komisaře v dalších evidencích	86
4. 2 Opatřování údajů o osobách dědiců.....	90
4.2.1 Výslech vypravitele pohřbu.....	90
4. 2. 2. Lustrace v informačním systému evidence obyvatel.....	91
4.2.3 Neznámý dědic a dědic neznámého pobytu	94
4.2.4 Lustrace v informačním systému datových schránek.....	95
4.2.5 Lustrace v Insolvenčním rejstříku.....	96
4.2.6 Lustrace v Centrální evidenci exekucí	99
5. Opatřování údajů o dědickém důvodu.....	103
5. 1 Evidence právních jednání pro případ smrti	104
5. 1. 1 Vznik a vývoj Evidence právních jednání pro případ smrti.....	104
5.1.2 Fungování Evidence právních jednání pro případ smrti	106
5.1.3 Odlišnost Evidence právních jednání pro případ smrti od ostatních evidencí.	118
vedených Notářskou komorou ČR	118
5.1.4 Omezení a limity Evidence právních jednání pro případ smrti	118
5.1.5 Výmaz údajů z Evidence právních jednání pro případ smrti.....	120
5.2 Evidence listin o manželském majetkovém režimu.....	121
5.2.1 Historie a právní úprava Evidence listin o manželském majetkovém režimu..	122
5. 2. 2 Fungování Evidence listin o manželském majetkovém režimu.....	123
5.3. Seznam listin o manželském majetkovém režimu ve srovnání	126
s Evidencí listin o manželském majetkovém režimu.....	126
6. Opatřování údajů o majetku a dlužích zůstavitele	127
6.1 Zjišťování aktiv pozůstalosti.....	128
6.1.1 Aktiva pozůstalosti oznámená před zahájením šetření soudního komisaře	129

6.1.2 Počáteční šetření soudního komisaře.....	130
6.1.3 Protokol o předběžném šetření a následné úkony soudního komisaře.....	133
6.2 Zjišťování pasiv pozůstalosti.....	144
6.3 Datové schránky a autorizovaná konverze dokumentů.....	147
Závěr	149
SEZNAM ZKRATEK.....	153
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	156
Činnost notáře v řízení o pozůstalosti	164
Notary's activity in inheritance procedure	166

Úvod

Notářství je vedle soudnictví a advokacie jedním ze základních pilířů českého právního systému. První veřejní notáři se na našem území začali objevovat v průběhu 12. až 13. století. Pro tuto dobu byl také příznačný intenzivní styk českých zemí s Itálií, kde notářství zažívalo období rozkvětu (při univerzitě v Bologni byla založena „notářská škola“, kde se dosahovalo titulu „doktora notářského umění“, a notáři již prováděli osvědčování právních úkonů v podobě inbreviatur). To značnou měrou ovlivnilo české notářství, které nyní spadá do okruhu tzv. latinského notářství. Současná podoba této instituce je tak výsledkem více než sedm set let trvajících kontinuálního vývoje. Po celou dobu její existence, ať v období rozkvětu, nebo období úpadku, zůstal zachován typický znak výkonu notářství, a to odborné a nestranné ošetření právních vztahů mezi subjekty laické veřejnosti.

I dnešní notáři, kteří vykonávají notářství jako svobodné právnické povolání, svou činností potvrzují, že jsou v právním životě nezastupitelnými osobami s poměrně široce vymezeným polem působnosti. Jelikož mezi jejich nejdominantnější činnosti patří sepisování veřejných listin a výkon funkce soudního komisaře v řízení o pozůstalosti, byly tyto činnosti vybrány, aby tvořily obsah rigorózní práce. Období zejména posledních deseti let lze z pohledu notariátu bez nadsázky označit za období revoluční. V důsledku změn, které odstartovala „souhrnná novela“ občanského soudního řádu, došlo nejen ke značnému rozšíření kompetencí notářů, ale také k rozsáhlé elektronizaci notářství. Notáři tak mohou ke své činnosti užívat různé evidence, informační systémy a seznamy, které jim v minulosti nebyly přístupné.

Tato rigorózní práce, která je rozdělená do šesti kapitol, se zbývá činností notáře v řízení o pozůstalosti, přičemž se zaměřuje na fázi pozůstalostního řízení, v níž jsou prováděny úkony v rámci předběžných šetření, zejména lustrace v elektronických evidencích, informačních systémech a seznamech.

Notářskou činnost lze rozdělit do dvou základních skupin, tedy na činnost veřejnou a soukromou. Veřejná činnost je reprezentována především sepisováním notářských listin a výkonem soudního komisariátu. Tuto činnost vykonává notář nestranně a je pro něho povinná, neboť jde o činnost, kterou může vykonávat výlučně notář. Soukromou činnost pak notář může vykonávat fakultativně a zásada nestrannosti

se zde neuplatňuje. Jedná se např. o poskytování právních porad, zastupování v jednání s fyzickými nebo právníckými osobami nebo sestavování právních rozborů.

O tom, kým je notářská činnost vykonávána, jaké musí dotyčná osoba splňovat zákonné předpoklady a kde může být notářská činnost vykonávána, pojednává kapitola první.

Druhá kapitola se zabývá druhy notářské činnosti, přičemž se zaměřuje na notářskou činnost veřejnou – listinnou, která je zde zastoupena notářskými zápisy o právních jednáních, notářskými zápisy o osvědčování právně významných skutečností a prohlášení a ověřovacími doložkami.

Notář vystupuje v řízení o pozůstalosti jako soudní funkcionář, jenž od okamžiku svého pověření příslušným okresním soudem, v jehož obvodě má sídlo, musí činit úkony směřující k vydání rozhodnutí ve věci samé, které vyhlašuje a vydává notář sám, avšak jménem soudu, který ho k těmto úkonům pověřil. Průběh řízení o pozůstalosti s historickým vývojem soudního komisariátu pak zachycuje kapitola třetí.

O úkonech soudního komisaře prováděných v rámci předběžných šetření, kterými jsou zjišťovány údaje o zůstaviteli, o dědicích, o dědickém titulu a o pozůstalostním jmění, pojednává kapitola čtvrtá až šestá. Soudní komisař má pro účely zjištění těchto údajů k dispozici poměrně široké spektrum evidencí, informačních systémů a seznamů, jejichž využití je v práci popsáno. Jedná se zejména o informační systém evidence obyvatel, Obchodní rejstřík, Živnostenský rejstřík, Insolvenční rejstřík, Evidence právních jednání pro případ smrti, Evidence listin o manželském majetkovém režimu, informační systém katastru nemovitostí České republiky a informační systém datových schránek.

Závěr rigorózní práce shrnuje a vyhodnocuje nástroje užívané soudním komisařem při provádění úkonů předběžných šetření s uvedením námětů de lege ferenda.

1. Notář a notářský úřad

Za notáře je dle dikce ust. § 1 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen NŘ) považována fyzická osoba splňující zákonem stanovené předpoklady, kterou stát pověřil notářským úřadem. Notářským úřadem se pak rozumí soubor pravomocí k výkonu notářství a další činnosti stanovené zákonem trvale spojených s místem výkonu této činnosti, tedy sídlem notáře, které je určeno při jeho jmenování do notářského úřadu.¹

Výkonem notářství se, dle ust. § 2 NŘ, rozumí sepisování veřejných listin o právních jednáních, osvědčování právně významných skutečností a prohlášení a přijímání listin a peněz do notářské úschovy, přičemž notář vykonává notářskou činnost nestranně. V tomto ustanovení došlo na základě tzv. souhrnné novely občanského soudního řádu účinné od 1. 7. 2009 k výslovnému zavedení zásady nestrannosti pro výkon notářství, neboť do této doby byl nestranný výkon notářství dovozován jen z jiných principů obsažených v zákoně. Do 1. 7. 2009 byla povinnost notáře ve své činnosti postupovat nestranně a nezávisle zakotvena pouze ve slibu notáře, jehož znění je upraveno v ust. § 9 odst. 2 NŘ. S účinností od 1. 7. 2009 je požadavek nestranného výkonu notářství vyjádřen též v ust. § 2 NŘ a požadavek nezávislého výkonu činnosti notáře je upraven v ust. § 5 odst. 1 NŘ.

Notářství je také možné chápat jako specifickou právní činnost (vedle soudnictví a advokacie) vykonávanou v rámci svobodného povolání, avšak pouze státem pověřenými osobami a na základě jím svěřených pravomocí, jejímž předmětem je poskytování právních služeb, a to zákonem předepsanou formou, v zákonem vymezených oblastech právních vztahů a za úplatu.²

Podstata notářského povolání je poněkud hybridní, neboť vykazuje jak rysy soudcovské profese, tak rysy profese advokátské – notář vykonává svou činnost nestranně a současně působí na vlastní účet. Notář se, na rozdíl od soudce či advokáta, pohybuje výlučně v oblasti soukromého (majetkového) práva a nikoli práva veřejného. V této oblasti práva pak nemá stejné postavení jako advokát, neboť nemá sloužit konkrétnímu

¹ Zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se změnil zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu), účinným dnem 1. 7. 2009, došlo k legislativnímu vyjádření pojmu „notářství“, který byl do této doby užíván jen jako pojem právní teorie.

² BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 4, ISBN 978-80-7400-689-0.

žadatelé o notářský úkon, ale má jednat v zájmu obecném, tedy v zájmu na tom, aby v soukromoprávní oblasti nedocházelo ke zbytečným konfliktům a tím ke zbytečným soudním sporům, což činí především tím, že notářské zápisy jím sepsané jsou v souladu s právním řádem. K prevenci soudním sporům přispívají také notářské zápisy obsahující svolení k vykonatelnosti, které slouží jako titul pro nařízení a výkon exekuce. Tím, že jsou notářské zápisy listinami veřejnými s vyšší důkazní silou, mohou být užity jako důkazní prostředek v řízení před soudem. Zároveň je možné jejich prostřednictvím zajistit důkaz. Specifické je i postavení notáře při výkonu soudního komisariátu, neboť na osobu vykonávající tzv. svobodné právnícké povolání zákonodárce přenáší pravomoci orgánu veřejné moci.

Hlavním předpokladem výkonu notářské profese je nejenom hluboká znalost právního řádu a konkrétního případu, ale nezbytná je i absence jakékoli osobní, tedy především finanční, angažovanosti notáře v dané věci. Pro notáře musí být nejpodstatnějším zájmem právní perfektnost úkonu, jeho odolnost v čase, nikoli konkrétní bezprostřední majetkové výhody žadatele o notářský úkon. Notář musí být při výkonu notářství nestranný a nezávislý, nemůže podléhat plné konkurenci jako advokát. Prostředky, které umožňují garantovat nestrannost a nezávislost notáře (prostředky, které notáře na jedné straně omezují a na druhé straně zvýhodňují), jsou pevný notářský tarif a územní soudní organizace notářství. Nestrannost a nezávislost notáře je to základní, co notáře spojuje s justicí, a to je i důvod, proč se notářství, stejně jako soudy, nachází pod přímým dohledem Ministerstva spravedlnosti České republiky.³

1.1 Předpoklady pro jmenování notářem

Podle notářského řádu je za notáře považována fyzická osoba splňující zákonem stanovené předpoklady, kterou stát pověřil notářským úřadem. Možnost vykonávání notářské činnosti právníckými osobami se vylučuje (toto omezení platí ve všech právních řádech)⁴, a to zejména ohledem na předpoklady výkonu notářské funkce spočívající

³ WAWERKA, Karel. *Nestrannost a nezávislost notáře, numerus clausus a územní organizace notářství*. Ad Notam [on line]. 2003, 9. ročník, č. 4, s. 90 [cit. 2020-08-15], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2003_4.pdf.

⁴ Notáři se nemohou sdružovat ke společnému výkonu činnosti založením právnícké osoby (např. veřejné obchodní společnosti nebo společnosti s ručením omezeným) na rozdíl od většiny ostatních tzv. svobodných povolání. Ke společnému výkonu činnosti se tak mohou sdružovat pouze prostřednictvím institutu společnosti podle ust. § 2716 a násl. obč. zák., přičemž mohou zřídit i společnou kancelář.

v kvalifikovanosti a bezúhonnosti uchazeče, které jsou u fyzických osob relativně konstantní a snáze ověřitelné než u osob právnických, a dále na princip „*numerus clausus*“, jehož smysl by byl v podstatě popřen, byla-li by notářská činnost vykonávána právníckými osobami, neboť by došlo ke znemožnění uplatnění pravidel zaručujících nestrannost a nezávislost výkonu notářské profese a tímto by vzal za své i základní atribut veřejné víry.⁵

V ust. § 7 NŘ jsou taxativně stanoveny další podmínky pro jmenování notářem. Notářem může být podle tohoto ustanovení jmenován státní občan členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, který je: plně svéprávný, získal vysokoškolské vzdělání v oboru právo v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, nebo studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému výše na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda v oboru právo na vysoké škole v České republice, je bezúhonný, vykonal alespoň pětiletou notářskou praxi a složil slib do rukou ministra spravedlnosti.

1.1.1 Státní příslušnost

Předchozí právní úprava do dne 30. 6. 2019, tj. do účinnosti zákona č. 7/2019 Sb., zakotvovala historicky samozřejmou podmínku jmenování notářem, a to státní občanství České republiky. Z hlediska unijního práva touto podmínkou státní příslušnosti však Česká republika nesplňovala povinnosti pro ni vyplývající z ust. čl. 49 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“), a proto na ni byla Evropskou komisí podána žaloba k Soudnímu dvoru Evropské unie, který žalobu shledal jako opodstatněnou a konstatoval, že Česká republika skutečně tím, že uložila (diskriminační) podmínku státní příslušnosti pro přístup k povolání notáře, nesplnila podmínky pro ni vyplývající

⁵ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 8, ISBN 978-80-7400-689-0.

z ustanovení čl. 49 SFEU⁶. Na základě tohoto rozhodnutí byl přijat zákon shora uvedený, kterým se novelizoval notářský řád, a Česká republika se tímto připojila k řadě států Evropské unie, ve kterých již podmínka státního občanství pro výkon notářského povolání neplatí. Některé státy tuto podmínku zrušily dobrovolně, jiné, jako náš stát, se podrobily na základě rozsudků Soudního dvora Evropské unie (např. Belgie, Francie, Rakousko, Německo). Již jen s politováním lze konstatovat, že před Soudním dvorem Evropské unie neobstála Česká republika ani s takovým argumentem, že výkon činnosti notáře představuje přímou a specifickou účast na výkonu veřejné moci, kdy notář v České republice při výkonu soudního komisariátu v řízeních o pozůstalosti zcela vykonává činnost soudu, a to včetně skončení řízení (na rozdíl např. od Rakouska).⁷

Uchazeč o uvolněný nebo nově zřízený notářský úřad (dále jen „neobsazený úřad“) musí dle ust. § 3 odst. 2 písm. a) konkurzního řádu⁸ s přihláškou mimo jiné předložit doklad o státním občanství. Je-li uchazečem notář nebo notářský kandidát, tento doklad již předkládat nemusí⁹.

1.1.2 Svěprávnost

Z dalších zákonem stanovených předpokladů vyplývá, že fyzická osoba ucházející se o funkci notáře musí být plně svéprávná¹⁰. Tento zákonný požadavek platí i po celou dobu případného výkonu notářství. Toto se dokládá čestným prohlášením uchazeče o neobsazený notářský úřad.

V případě, že by u osoby notáře nastala situace, že by nebyla schopna postarat se o své záležitosti, například pro dlouhodobou duševní poruchu by byla významným způsobem omezena její schopnost právně jednat, byl by v souvislosti s jejím výkonem funkce notáře odůvodněný postup podle ust. § 10 odst. 1 písm. b) nebo c) NŘ, tj.

⁶ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. C-575/16, Evropská komise vs. Česká republika

⁷ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 68, ISBN 978-80-7400-689-0.

⁸ Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. n) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti České republiky podle § 37 odst. 4 tohoto zákona, znění po novelizaci platné od 15. 2. 2006

⁹ Stávající notář k přihlášce na neobsazený notářský úřad předkládá pouze doklad o zaplacení účastnického poplatku. Notářský kandidát pak k přihlášce připojí jako přílohu doklady prokazující splnění pětileté notářské praxe, osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., je-li narozen před dnem 1. 12. 1971, doklad o zaplacení účastnického poplatku a doklad o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů.

¹⁰ Viz ust. § 30, § 15 a § 4 až § 5 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

rozhodnutí ministra spravedlnosti o pozastavení výkonu notářské činnosti. Následný soudní výrok o omezení svéprávnosti či pravomocné rozhodnutí kárné komise, kterým by bylo zjištěno, že zdravotní stav notáře mu trvale neumožňuje řádně vykonávat notářskou činnost, by pak byly důvodem k postupu podle ust. § 11 písm. e) a i) NŘ, tj. rozhodnutí ministra spravedlnosti o odvolání notáře.

1.1.3 Vzdělání

Podmínka vzdělání je splněna tehdy, je-li absolvováno vysokoškolské studium v oboru právo a právní věda v České republice a prokázáno předložením vysokoškolského diplomu. Je-li takový diplom vydán v latinském jazyce, tak také dodatkem k němu, který dosažené vzdělání prokazuje v českém jazyce. Podmínka vzdělání je splněna také v případě, bylo-li absolvováno studium v zahraničí a jako takové je, dle podmínek v ust. § 7 odst. 1 písm. b) bod 2. NŘ, rovnocenné vzdělání dosaženému na vysoké škole v České republice. I přes silné sjednocování v rámci Evropské unie zůstává vzdělání v oblasti práva v jednotlivých státech značně rozdílné. Naskytá se tedy otázka, zda bude vzdělání v oblasti práva získané v zahraničí dostatečným základem pro výkon tak specializovaného a odpovědného povolání (na notáře jsou přenášeny kompetence státu), jakým povolání notáře je.

1.1.4 Bezúhonnost

Bezúhonnost se osvědčuje výpisem z evidence Rejstříku trestů a je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpisem z evidence trestů nebo rovnocenným dokladem vydaným příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpisem z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je uchazeč občanem. Tyto doklady nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky ke konkurzu na uvolněný nebo nově zřízený notářský úřad.

Uchází-li se o notářský úřad uchazeč narozený před 1. 12. 1971, musí předložit též osvědčení dle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské

Federativní republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů¹¹.

1.1.5 Notářská praxe

Notářskou praxí, která musí být vykonána alespoň v délce pěti let, se dle ust. § 7 odst. 2 NŘ rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta¹² podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů. Do notářské praxe se započte zcela praxe soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu nebo Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů. Toto započtení provádí Notářská komora České republiky (dále jen „Notářská komora ČR“).

Z jiné právní praxe mohou být do notářské praxe započítány nejvýše dva roky (např. praxe podnikového právníka nebo právníka ve státní správě). Pravidla pro vyřizování žádosti o započtení jiné právní praxe do praxe notářské podle ust. § 7 odst. 2 NŘ byla stanovena v usnesení č. P 11-4/2009, které vydalo prezidium Notářské komory

¹¹ Osvědčuje, zda lustrovaná osoba byla či nebyla v období od 25. února 1948 do 17. listopadu 1989 příslušníkem Sboru národní bezpečnosti zařazeným ve složce Státní bezpečnosti či evidována v materiálech StB jako spolupracovník ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) zákona. Opis již vystaveného lustračního osvědčení je vydáván pro účely výkonu zákonem stanovených funkcí obsazovaných volbou, jmenováním nebo ustanovováním. Zákon se nevztahuje na občany narozené po 1. prosinci 1971, od těchto se nevyžaduje předložení lustračního osvědčení, ani čestné prohlášení.

¹² Usnesení prezidia Notářské komory ČR č. 2/2006 ze dne 11. 4. 2006 stanovuje, že do notářské praxe podle odst. 1 písm. d) a podle § 22 odst. 1 písm. b) NŘ se nepočítá doba, po kterou byl notářský koncipient zapsán v seznamu notářských koncipientů nebo notářský kandidát v seznamu notářských kandidátů poté, co mu skončil pracovní poměr s notářem a s jiným notářem se sídlem v obvodu notářské komory, která seznam vede, nový pracovní poměr neuzavřel.

ČR dne 20. 10. 2009. Zápočet této praxe může provést pouze ministr spravedlnosti, a to na návrh Notářské komory ČR.¹³

1.1.6 Notářská zkouška

Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů. Notářskou zkouškou se završuje minimálně tříletá praxe notářského koncipienta, v rámci které dochází k prověření praktických znalostí, které uchazeč notářského povolání nabyl v průběhu své notářské praxe. Úspěšně vykonaná notářská zkouška je rozhodujícím předpokladem pro zápis notářského koncipienta do seznamu notářských kandidátů a následná praxe notářského kandidáta pak musí být absolvována nejméně v délce dvou let. Za osobu, která složila notářskou zkoušku, se považuje i ten, kdo složil odbornou justiční zkoušku, soudcovskou zkoušku, jednotnou soudcovskou zkoušku, jednotnou soudcovskou a advokátní zkoušku, prokurátorskou zkoušku, odbornou závěrečnou zkoušku právních čekatelů, advokátní zkoušku, exekutorskou zkoušku a profesní zkoušku na komerčního právníka.

Podmínky a průběh notářských zkoušek upravuje Zkušební řád, který byl přijat sněmem Notářské komory České republiky dle ust. § 37 odst. 3 písm. m) NŘ, ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti České republiky podle ust. § 37 odst. 4 tohoto zákona. Notářská komora ČR organizuje notářské zkoušky a stanoví termíny a místo jejich konání.

1.1.7 Konkurz na uvolněný notářský úřad

Dalším nezbytným předpokladem u osoby ucházející se o notářský úřad je vítězství v konkurzu vypsaném na uvolněný či nově zřízený notářský úřad. Pravidla při vyhlášení a organizování konkurzu na obsazení notářského úřadu byla přijata sněmem Notářské komory ČR podle ust. § 37 odst. 3 písm. n) NŘ, ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti České republiky podle ust. § 37 odst. 4 tohoto zákona (Konkurzní řád). Podle těchto pravidel Notářská komora ČR vyhláší a organizuje konkurz podle ust. § 8 odst. 6 NŘ vždy na neobsazený notářský úřad (to

¹³ BÍLEK, Petr, Roman FIALA, Miloslav JINDŘICH, Karel Wawerka a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, xxxii, 1118 s., s. 53 an., ISBN 978-80-7400-181-9.

znamená na notářský úřad, který byl uvolněný v důsledku úmrtí notáře či v důsledku jeho odvolání či na nově zřízený notářský úřad). V případě, že se mají obsadit dva nebo více notářských úřadů, lze konat konkurzy ve stejném termínu před stejnou konkurzní komisí, avšak samostatně pro každý notářský úřad. Prezidium Notářské komory ČR musí rozhodnout o vyhlášení konkurzu nejpozději do tří měsíců od uvolnění nebo zřízení notářského úřadu a společně s tímto stanovit i výši účastnického poplatku, který je příjmem Notářské komory ČR. Vyhlášení konkurzu musí obsahovat dobu a místo konání konkurzu, sídlo notářského úřadu, který má být obsazen, podmínky zařazení do konkurzu podle ust. § 7 NŘ, adresu místa, kde Notářská komora ČR přijímá přihlášky do konkurzu, lhůtu pro podání přihlášky a výši účastnického poplatku¹⁴. Vyhlášení konkurzu zveřejní Notářská komora ČR nejpozději šedesát dnů před posledním dnem lhůty k podání přihlášky prostřednictvím veřejné datové sítě oznámením na svých webových stránkách www.nkcr.cz, přičemž toto zveřejnění trvá až do posledního dne lhůty k podání přihlášky a oznámením v internetovém deníku na webových stránkách [www. iDenik.cz](http://www.iDenik.cz) v rubrice „Jiná oznámení“. Uveřejnění trvá po dobu třiceti dnů. Vyhlášení konkurzu je zveřejňováno i v časopise Ad Notam vydávaném Notářskou komorou ČR. Notářská komora ČR o vyhlášení konkurzu uvědomí také notářské komory a ministra spravedlnosti.

Konkurz probíhá před konkurzní komisí, která je pětičlenná a je jmenovaná prezidiem Notářské komory ČR, přičemž prezidium jmenuje jednoho člena komise z řad členů notářské komory, v jejímž obvodu je sídlo neobsazeného notářského úřadu, jednoho člena komise z řad členů prezidia Notářské komory ČR, jednoho člena komise z řad notářů a dva členy komise na návrh ministra spravedlnosti. Předsedu komise pak jmenuje prezidium z řad členů komise. Účastníci předstupují před komisí jednotlivě v abecedním pořadí. Zde prokážou svou totožnost a sdělí své předpoklady k výkonu funkce notáře a vyjádří svůj záměr, jak zajistí provoz neobsazeného notářského úřadu. Poté mu členové komise mohou klást otázky. Komise při svém rozhodování zohlední u každého účastníka zejména dobu a úspěšnost dosavadní praxe, odbornou připravenost, vědeckou a publikační činnost, jazykové znalosti, další vzdělání využitelné při výkonu notářského

¹⁴ Výše účastnického poplatku ke dni 7. 8. 2020 činí 12 000 Kč.

povolání a osobní poměry. Komise dále zhodnotí záměr účastníka zajistit provoz neobsazeného notářského úřadu.¹⁵

O jednání komise sepíše protokol, který je společně s listinou pořadí účastníků a veškerou dokumentací o konkurzu předán prezidiu Notářské komory ČR. Na základě toho Notářská komora ČR předloží ministru spravedlnosti návrh na jmenování notářem do notářského úřadu účastníka uvedeného na prvním místě v listině pořadí účastníků, jestliže obdržel od konkurzní komise nejméně 20 bodů (pokud by účastník na prvním místě listiny pořadí účastníků obdržel méně než 20 bodů, Notářská komora ČR opětovně vyhlásí konkurz, a to do jednoho měsíce od předání listiny pořadí účastníků podle § 11 Konkurzního řádu). Toto učiní nejpozději do jednoho měsíce ode dne předání listiny pořadí účastníků konkurzní komisí. Výsledky konkurzu sděluje účastníkům konkurzu Notářská komora ČR.

Vítěz konkurzu na uvolněný notářský úřad je pak jmenován do notářského úřadu ministrem spravedlnosti, a to na návrh Notářské komory ČR.¹⁶

Počet notářských úřadů v obvodu každého okresního soudu stanoví ministr spravedlnosti, a to po vyjádření Notářské komory ČR¹⁷. Rovněž rozhodne o zrušení notářského úřadu nebo o zřízení nového notářského úřadu. K tomu se opět vyjádří i Notářská komora ČR. Notářský úřad je určen jménem a příjmením notáře v rámci okresního soudu. Sídlem notářského úřadu je sídlo okresního soudu, v jehož obvodu byl zřízen. Notář může změnit sídlo notářského úřadu v rámci obvodu okresního soudu, avšak se souhlasem příslušné notářské komory. Notářský úřad může být zrušen jen tehdy, jestliže notář jmenovaný do notářského úřadu byl odvolán nebo zemřel.¹⁸

K tomuto je třeba dodat ještě jednu velmi důležitou poznámku, a to že každý notář je jmenován do určitého konkrétního notářského úřadu. Z toho vyplývá, že uchazeč není

¹⁵ Tyto další předpoklady uchazeče o uvolněný nebo nově zřízený notářský úřad, které konkurzní komise také zohledňuje, byly do Konkurzního řádu zakotveny v rámci nového znění ust. § 8 odst. 1 s účinností od 1. 1. 2001. Novela Konkurzního řádu stanovila jednoznačná kritéria, k nimž má komise přihlížet při hodnocení účastníků konkurzu. Jako dominantní se jeví hledisko délky notářské praxe. Smyslem konkurzu by neměl být přezkum odborné znalosti uchazeče, neboť ta již byla prokázána zejm. úspěšným složením notářské zkoušky. Při hodnocení též může být zohledněno, že účastník konkurzu působil jako zaměstnanec úřadu, na jehož obsazení se konkurz pořádá.

¹⁶ Zde se také vyskytuje hybridní charakter notářského povolání, a to skutečnost, že notář je do notářského úřadu jmenován státním orgánem – ministrem spravedlnosti na jedné straně a na straně druhé soukromý charakter notářského povolání.

¹⁷ Vyjádření Notářské komory ČR dle ust. § 8 odst. 2 a 3 NŘ má charakter doporučující na rozdíl od návrhu Notářské komory ČR dle ust. § 8 odst. 1 NŘ, který je pro ministra spravedlnosti závazný.

¹⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 396 s., s. 256, ISBN 978-80-7380-044-4.

jmenován trvale notářem bez ohledu na notářský úřad, ale pouze notářem v určitém notářském úřadu. Notář, který se uchází o jiný notářský úřad, jenž je neobsazen, se musí zúčastnit konkurzu a být znovu jmenován do jiného notářského úřadu. Počet notářských úřadů je předem fixně stanovený a není tudíž v žádném případě totožný s počtem zájemců o notářské povolání. Tzv. princip numerus clausus (státem stanovené množství notářských úřadů) není princip samoúčelný. Slouží k tomu, aby notář mohl vystupovat nestranně ve smyslu ust. § 2 NŘ tak, aby nebyl poplatný tržním aspektům tak jako např. advokát. Tím, že je notář na rozdíl od advokáta více chráněn před konkurencí (fixním počtem notářských úřadů je mu lépe zajištěn přísun jednotlivých případů k vyřízení), není materiálně tolik závislý na poptávce a jeho situace mu lépe umožňuje zaujímat nestranný postoj v notářských věcech. Notář například nemůže uzavřít smlouvu, kterou by se zavázal pouze určitému okruhu osob k opakovanému provádění úkonu v notářské činnosti dle ust. § 2 NŘ nebo k opakovanému poskytování právní pomoci v rámci další činnosti podle ust. § 3 odst. 1 NŘ. Taková smlouva by byla v rozporu s požadavkem nestrannosti a nezávislosti notáře podle ust. § 9 odst. 2 NŘ.¹⁹

1.1.8 Předpoklady zahájení činnosti notáře

Předpokladem zahájení činnosti notáře je jmenování notářem, složení slibu do rukou ministra spravedlnosti (výjimku tvoří případ, kdy jmenovaný notář slib skládal již dříve buď jako notářský kandidát ustanovený jako dočasný zástupce notáře podle ust. § 15 odst. 1 NŘ, anebo jako notář, který byl již dříve jmenován do notářského úřadu), pořízení úředního razítka notáře a uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za újmu, která by mohla vzniknout v souvislosti s touto činností.

Uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za újmu je jedním z obecných předpokladů výkonu svobodných právnických povolání. Notáři na území České republiky mají možnost řešit pojištění své odpovědnosti za případnou újmu způsobenou činností notáře buď přistoupením k rámcové smlouvě uzavřené prostřednictvím společnosti Renomia, a. s., mezi Notářskou komorou České republiky a společností Kooperativa pojišťovna, a. s., nebo uzavřením samostatné pojistné smlouvy s jinou pojišťovnou vyhovující požadavkům notáře.²⁰

¹⁹Viz usnesení prezidia Notářské komory ČR ze dne 30. 3. 1993.

²⁰ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 81, ISBN 978-80-7400-689-0.

1.1.9 Pozastavení výkonu notářské činnosti

Notáři však může být výkon jeho notářské činnosti z důvodů uvedených v notářském řádu pozastaven, nebo může být i odvolán. Obojí je v gesci ministra spravedlnosti. V případě pozastavení činnosti notáře je třeba rozlišovat dva případy, kdy ministr výkon činnosti musí pozastavit a kdy výkon činnosti může pozastavit. Ministr spravedlnosti může pozastavit výkon činnosti notáře, jestliže bylo proti notáři zahájeno trestní stíhání za úmyslný trestný čin nebo za trestný čin související s činností notáře, a to až do pravomocného skončení trestního stíhání, bylo-li zahájeno řízení o omezení svéprávnosti notáře, a to až do pravomocného rozhodnutí, kterým se toto řízení končí, nebo byl-li zahájen postup podle ust. § 51 NŘ, tedy z důvodu zdravotní nezpůsobilosti notáře pro výkon notářské činnosti. Ministr spravedlnosti musí pozastavit notáři výkon činnosti notáře po dobu, kdy notář vykonává trest odnětí svobody, jestliže nejsou dány důvody pro jeho odvolání (v tomto případě se však může jednat jen o nedbalostní trestnou činnost, která nebyla spáchána v souvislosti s výkonem notářské činnosti), a po dobu výkonu činnosti neslučitelné s činností notáře, nejdéle však nepřetržitě po dobu 4 let (přesáhne-li tato doba 4 roky, ministr spravedlnosti povinně notáře odvolá).

1.1.10 Odvolání notáře

Jednou ze dvou variant uvolnění notářského úřadu, kromě smrti notáře, je i odvolání notáře ministrem spravedlnosti. Ministr spravedlnosti odvolá notáře na jeho žádost, jestliže odmítl složit slib, ke dni 31. prosince kalendářního roku, v němž dosáhne věku 70 let, jestliže pozbyl státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, jestliže byl omezen ve svéprávnosti, jestliže byl odsouzen pro úmyslný trestný čin nebo pro trestný čin spáchaný v souvislosti s činností notáře, jestliže zaniklo jeho pojištění odpovědnosti za újmu podle ust. § 9 odst. 1 písm. d) NŘ a notář i přes upozornění notářské komory ve stanovené lhůtě pojištění neobnoví, jestliže notář tři měsíce po složení slibu bez vážných důvodů nezačne vykonávat činnost notáře, jestliže pravomocným rozhodnutím kárné komise bylo zjištěno, že jeho zdravotní stav mu trvale neumožňuje řádně vykonávat činnost notáře, a jestliže vykonává činnost neslučitelnou s činností notáře nepřetržitě po dobu delší než 4 roky.

Ustanovení § 11 NŘ stanovující předpoklady pro odvolání notáře vymezuje řadu nesourodých možností odvolání notáře. Do kategorie odvolání v širším smyslu náleží i kárné opatření odvolání notáře (§ 48 odst. 3 NŘ), zde však odvolání nevyslovuje ministr spravedlnosti, ale orgány příslušné v kárném řízení.²¹

1.2. Notářská kancelář

Sídlem notáře je sídlo notářského úřadu, do kterého byl jmenován. Ve svém sídle zřídí notář pro výkon činnosti notáře notářskou kancelář, zapsanou v evidenci notářů vedenou příslušnou notářskou komorou, která musí být umístěna na jedné adrese (tímto je eliminována možnost zřizování poboček kanceláře). Součástí notářské kanceláře je i spisovna notáře, která může být zřízena přímo v notářské kanceláři i mimo ni, avšak je-li spisovna zřízena mimo kancelář, oznamuje notář tuto skutečnost příslušné notářské komoře, v jejímž obvodu má sídlo.

Organizace notářské kanceláře je upravena v Předpisu přijatém sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. m) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona, úplné znění po novelizaci, k níž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti dne 29. 5. 2017, pod č.j. MSP/219/2017- LO-SP/5 (kancelářský řád). Kancelářský řád mimo jiné ukládá notáři povinnost umístit před vchodem do budovy, v níž zřídil svou kancelář, nebo v jejích vstupních prostorách, informační tabuli (dříve štít) zhotovenou podle vzoru uvedeného v příloze č. 1A kancelářského řádu (tj. obsahující malý státní znak České republiky, označení „Notář“ nebo „Notářka“ a jméno a příjmení, příp. akademický titul) a dále může v budově, ve které zřídil svou kancelář nebo ve které koná úřední dny, a na veřejném prostranství v blízkosti kanceláře umístit orientační tabuli vyznačující směr příchodu k jeho kanceláři.

Notáři až do roku 2005 nemohli nabízet své služby veřejnosti prostřednictvím svých vlastních webových stránek na internetu, neboť prezidium Notářské komory ČR ve svém usnesení č. P4/2000-III ze dne 13. 4. 2000 výslovně stanovilo, že zveřejňování informací na samostatných webových stránkách notářů na internetu je v rozporu

²¹ BÍLEK, Petr, Roman FIALA, Miloslav JINDŘICH, Karel Wawerka a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, xxxii, 1118 s., s. 67-68, ISBN 978-80-7400-181-9.

s usnesením prezidia Notářské komory ČR ze dne 30. 3. 1993, které stanovuje, že nabízení služeb notáře formou inzerce je v rozporu s důstojností notářského povolání (§ 48 odst. 2 NŘ). Údaje o každém notáři, tj. jméno, příjmení, akademický titul, adresa, telefonní, případně faxové, číslo jeho kanceláře, e-mailovou adresu, dobu otevření kanceláře pro veřejnost a údaj o době a místě konání úředních dnů, byly zveřejňovány pouze na internetové veřejné stránce Notářské komory ČR, a to z rozhodnutí prezidia Notářské komory ČR ze dne 10. 9. 2001 v usnesení č. P16/2001. Avšak vlivem změn ve společnosti, zejména s ohledem na stále se rozvíjející informační technologie, bylo usnesením prezidia Notářské komory ČR P 9-5/2005 ze dne 18. a 19. 9. 2005 zcela zrušeno usnesením prezidia Notářské komory ČR P4/2000-III a nově bylo stanoveno, že zveřejnění informací o poskytování notářské činnosti jednotlivým notářem, zejm. místě a času jejího výkonu a kontaktních údajích, na jeho webových stránkách nebo v seznamech určených k informování veřejnosti, je přípustné. Konkrétní obsah a grafická podoba těchto informací však nesmí být v rozporu s požadavky na důstojnost notářského povolání a obsahem informací zveřejněných na webové stránce notáře nesmí být odkazy na webové stránky třetích osob, s výjimkou odkazů na stránky notářské samosprávy.

Stále však zůstává otázkou, jakým způsobem a v jakém rozsahu by měly být nabízeny notářské služby, a to zejména s ohledem na dvě různá pojetí osoby notáře. První pojetí je, že notář je ve vztahu k veřejnosti úřadem, který nemá zapotřebí se nabízet, protože potřebná veřejnost si ho prostě sama vyhledá, a druhé je, že notář je profesionálem na poli práva, kterého by veřejná prezentace nabídky jeho služeb neměla nijak dehonestovat.

Provedeme-li náhodný průzkum webových stránek různých notářů na našem území, zjistíme, že rozsah veřejné prezentace notářských služeb je velmi rozmanitý. Někteří notáři se spokojí s prezentací svých služeb pouze prostřednictvím webových stránek Notářské komory ČR, na nichž je veřejně přístupný seznam notářů z celé České republiky se základními kontaktními údaji. Jiní notáři volí prezentaci vlastními webovými stránkami, jejichž propracovanost je též velmi rozdílná, neboť je možné zhlédnout webové stránky s kontaktními údaji příslušného notářského úřadu a strohým popisem notářské činnosti, ale i takové stránky, které se snaží potenciálnímu klientovi

přiblížit notářské služby v širším pojetí, zejména pak specifikací jednotlivých úkonů a procedurálních postupů, vzory dokumentů či kontaktními formuláři.²²

Na notáře by mělo být, dle mého názoru, nahlíženo jako na úřad, i jako na profesionála v právním oboru, přičemž prezentování nabídky notářských služeb zejména prostřednictvím vlastních webových stránek notáře hodnotím kladně. Jak již bylo řečeno, žijeme ve společnosti ovládané informačními technologiemi a informace, které si potenciální klienti sami vyhledají třeba právě na webových stránkách notáře, mohou posloužit i v následném jednání s notářem. Zájemce o notářské služby si již na základě informací uvedených na webových stránkách příslušného notáře může udělat jistou představu o tom, co konkrétní úkon bude obnášet a v důsledku toho může samotné provedení úkonu proběhnout snadněji, rychleji a efektivněji.

I úřady poskytují na svých webových stránkách dostatek informací, a to nejen informací o úředních hodinách, kontaktních údajích, personálním obsazení, ale také o jednotlivých činnostech úřadu, což, předpokládám, není považováno za nabízení služeb příslušného úřadu či za reklamu a propagaci v rámci boje s konkurencí. Takto poskytované informace by měly být pro případného zájemce o služby vodítkem, jak má vůči úřadu postupovat a co který úkon obnáší. Proč by tedy to samé nemohlo platit i pro notáře? Samozřejmostí však zůstává, že požadovaný úkon bude notářem ještě před jeho provedením se zájemcem řádně konzultován ze všech hledisek. Nemělo by tedy docházet k tomu, že vlivem plného poskytnutí informací potenciálnímu zájemci o notářské služby právě prostřednictvím webových stránek (obsahujících např. formuláře na konkrétní notářský úkon, v nichž zájemce vyčerpávajícím způsobem uvede veškeré údaje nezbytné k jeho provedení) budou notářské listiny vyhotovovány „sériovým“ způsobem bez jakékoli konzultace a odborného posouzení.

Notářská kancelář musí být otevřena pro veřejnost v pracovních dnech v časovém rozmezí od 7 hodin do 18 hodin²³ nejméně šest hodin denně a oznámení o době otevření

²² Tento jev by mohl být i odrazem poměrně zásadních změn, které zasáhly notářskou společnost převážně za období posledních deseti let, během něhož došlo jak ke značným legislativním změnám týkajících se notářské činnosti, tak i k výraznější výměně notářských generací, neboť notáři, kteří zahájili svou činnost ještě jako představitelé státního notářství, svou činnost ukončují a na jejich místo nastupuje nová generace mladých, houževnatých notářů zvyklých užívat moderní informační technologie. Dalším faktorem je také to, zda se jedná o notářský úřad na malém městě či ve větší metropoli, neboť ve větších městech je veřejná prezentace služeb běžnější.

²³ Usnesením ze dne 14. 3. 2001 uložilo prezidium Notářské komory ČR notářům, aby v Centrálním informačním systému Notářské komory ČR doplnili údaj o době otevření kanceláře pro veřejnost podle § 3 Předpisu Notářské komory ČR o kancelářském řádu a při každé změně tento údaj aktualizovali.

kanceláře pro veřejnost se umístí u vchodu do kanceláře.²⁴ Pokud notář uzavře pro veřejnost svou kancelář na dobu delší než jeden pracovní den, oznámí to neprodleně příslušné notářské komoře a současně učiní vhodné opatření k tomu, aby byla veřejnost v době uzavření kanceláře o této skutečnosti informována.

1.2.1 Úřední dny mimo notářskou kancelář

Notář může zavést též úřední dny mimo notářskou kancelář i mimo své sídlo. Do 31. 12. 2004 mohl notář konat úřední dny pouze v obvodu okresního soudu, v jehož obvodu měl své sídlo, neboť dle dřívější právní úpravy platilo, že místo konání úředních dnů je součástí kanceláře notáře. Poté se vlivem zásadní změny, kterou přinesl zákon č. 554/2004 Sb. s účinností od 1. 1. 2005, místo konání úředních dnů nepovažovalo za součást notářské kanceláře, nýbrž místo konání úředních dnů bylo samostatným výkonem činnosti notáře. Jednotlivý notář tedy mohl zavést úřední dny kdekoli na území České republiky, přičemž nebyl omezen ani co do počtu úředních dnů a mohl tedy zavést úřední dny i na více místech po celé České republice. Jelikož i sami notáři, ač jako garanti nestrannosti a nezávislosti, pomalu začali podléhat vlivu tržního hospodářství a konali úřední dny mimo své sídlo v rozsahu až pěti dní v jednom kalendářním týdnu (prakticky docházelo k vytváření „poboček“ zejména na území hlavního města Prahy či jiných větších měst, které měly spíše znaky notářské kanceláře než zavedených úředních dnů mimo kancelář, kde vykonávali notářskou činnost notáři z menších měst pravidelně a v plném rozsahu kromě úkonů soudního komisaře), bylo změnou kancelářského řádu platnou od 29. 5. 2017 stanoveno, že úřední dny lze vykonávat nejvíce dva pracovní dny v kalendářním týdnu.

Pro úřední dny neplatí požadavek, který platí pro notářskou kancelář, tj. nutnost otevření v určitém časovém rozmezí nejméně šest hodin denně a nutnost oznamovat příslušné notářské komoře uzavření místa konání úředních dnů pro veřejnost na dobu přesahující jeden pracovní den a povinnost informovat o tom i veřejnost. Zavedení

²⁴ Usnesení prezidia Notářské komory ČR č. P 7/2001 ze dne 14. 3. 2001 stanovuje, že je notář povinen v době, kdy má být jeho kancelář otevřena pro veřejnost, zajistit dostupnost notářských služeb pro veřejnost v takovém rozsahu, aby bylo v běžných provozních podmínkách prováděno ověřování listin a podpisů bez nutnosti předchozího objednání a aby byly v této době veřejnosti poskytovány dostatečné informace o možnosti notářských služeb touto notářskou kanceláří. V odůvodnění uvedeného usnesení je pak zdůrazněno, že notářská činnost spojená s principem numerus clausus s sebou přináší zvýšenou odpovědnost jednotlivých notářů i notářských komor za dostatečnou dostupnost notářských služeb, a tedy nelze připustit, aby u jednotlivého notáře byla tato dostupnost snížena na úkor notářů jiných.

úředního dne či jeho případné zrušení je notář povinen oznámit Notářské komoře ČR a příslušné notářské komoře, v jejímž obvodu má své sídlo, neboť Notářská komora ČR a příslušná notářská komora vedou evidenci zavedených úředních dnů a evidenci jejich zrušení.

Místem výkonu činnosti notáře, kromě notářské kanceláře v sídle notáře a místa konání úředních dnů, může být i jiné místo, kde notář provede jednotlivý úkon ad hoc, je-li to nutné. Základním předpokladem takové činnosti je, že nesmí být soustavná a nesmí jít o výkon notářské činnosti v celém jejím rozsahu.

1.2.2 Notářská kancelář notářů společníků

Notáři, kteří jsou členy stejné notářské komory, a notáři mající stejné sídlo mohou vykonávat činnost notáře jako společníci, tzv. notáři společníci, přičemž vzájemné právní vztahy si upraví písemnou smlouvou.²⁵ Smluvně může být mezi notáři ujednáno sdružení majetku (jde o majetkovou společnost s čistě ekonomickým vztahem mezi notáři společníky bez vlivu na způsob výkonu činnosti notáře) nebo sdružení činností (potom jde o pracovní společnost, která představuje jednu z forem zastoupení notáře) anebo kombinace obou. Notáři společníci sdružení v pracovní nebo smíšené společnosti mají ohlašovací povinnost o vzniku či zániku společnosti vůči Notářské komoře ČR a příslušné notářské komoře, ve které jsou členy. Ohlašovací povinnost se vztahuje i na zánik účasti notáře společníka ve společnosti bez zániku společnosti buď z důvodu jeho vyloučení, nebo vystoupení ze společnosti v případě, že společnost má více než dva členy. Informace o tom, že určití notáři založili pracovní společnost, by též měla být součástí návrhu notářské komory předsedovi krajského soudu na vydání rozvrhu pro pověřování soudních komisařů dle ust. § 101 ZŘS.²⁶

Notáři společníci jsou oprávněni ke vzájemnému zastupování v činnosti notáře. Notář společník vykonává tuto činnost jménem zastoupeného notáře společníka, přičemž se podepisuje svým jménem a současně uvede, kterého notáře společníka zastupuje a použije své úřední razítko notáře.

²⁵ Dle ust. § 2716 a násl. ObčZ.

²⁶ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 94-96, ISBN 978-80-7400-689-0.

1.3 Zástupce a náhradník notáře

1.3.1 Zástupce notáře

Pokud notář nevykonává činnost notáře po dobu delší než jeden měsíc (např. z důvodu vážné nemoci či úrazu) a není zastoupen notářem společníkem nebo notářským kandidátem trvalým zástupcem notáře, ustanoví mu příslušná notářská komora zástupce. Zástupce notáře je ustanoven z řad kandidátů notáře, nejsou-li, z řad notářů nebo jejich kandidátů v rámci obvodu okresního soudu, a nejsou-li, z řad notářů nebo jejich kandidátů v rámci obvodu krajského soudu, přičemž ustanovení zástupcem je podmíněno souhlasem dotyčného notáře či kandidáta (ustanovení zástupce řad kandidátů je podmíněno také souhlasem notáře, u něhož je kandidát v pracovním poměru). Toto rozhodnutí notářské komory se považuje za rozhodnutí, které vydala právnická osoba, které bylo svěřeno rozhodování o právech a povinnostech fyzických a právnických osob v oblasti veřejné správy (ust. § 4 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, dále též jen „SŘS“) a domáhat se zrušení takového rozhodnutí lze žalobou podanou k příslušnému krajskému soudu v řízení dle ust. § 65 a násl. SŘS.

Za okolností shora uvedených notářská komora postupuje ex offio. Jinak tomu je v případě, kdy je notáři známo, že nebude vykonávat činnost notáře (viz ust. § 14 odst. 1 NŘ) a sám podá návrh, aby mu notářská komora ustanovila zástupce.²⁷

Notářská komora v rozhodnutí o ustanovení zástupce též určí podíl zástupce na odměně zastoupeného notáře. To však platí jen v případě, že zástupcem je notář. Zástupce notářský kandidát, ať jako zaměstnanec zastoupeného notáře nebo zaměstnanec jiného notáře, vykonává činnost zástupce za mzdu, a tudíž nelze rozhodnout o jeho podílu na odměně.

Je-li zástupcem ustanoven notářský kandidát, musí před zahájením výkonu činnosti notáře složit slib do rukou ministra spravedlnosti (§ 9 odst. 2 NŘ), pokud již dříve slib neskládal.

Zastoupený notář nemůže v době zastoupení vykonávat činnost notáře. Zástupce zastupuje notáře při výkonu činnosti notáře zejména v úkonech, které nesnesou odkladu. Tuto činnost vykonává jménem notáře, podepisuje se však svým jménem a současně

²⁷ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 99-100, ISBN 978-80-7400-689-0.

uvede, kterého notáře zastupuje. Je-li zástupcem notář, používá svého úředního razítka notáře a je-li zástupcem kandidát, používá úředního razítka notáře, kterého zastupuje.²⁸

1. 3. 2 Náhradník notáře

Jestliže notář zemřel nebo byl odvolán, ustanoví příslušná notářská komora na dobu, kdy je notářský úřad uvolněn, náhradníka notáře, a to z řad notářů v rámci obvodu okresního soudu, a nejsou-li, z řad notářů v rámci obvodu krajského soudu. Ustanovení náhradníkem je opět podmíněno souhlasem dotyčného notáře. Náhradník notáře nezastupuje, ale představuje právní institut určený k překonání přechodného stavu mezi odvoláním či úmrtím notáře a jmenováním nového notáře, event. zrušením notářského úřadu, aby nebyly dotčeny naléhavé zájmy klientů. Náhradníka rovněž ustanoví příslušná notářská komora notáři, kterému byl pozastaven výkon činnosti podle ust. § 10 NŘ²⁹.³⁰ Náhradník vykonává činnost notáře svým jménem, přičemž tuto činnost vykonává zejména v úkonech, které nesnesou odkladu. Každý notář ustanovený náhradníkem notáře byl dříve povinen uzavřít samostatné pojištění odpovědnosti za újmu, která by mohla vzniknout v souvislosti s činností náhradníka, neboť na tuto činnost se nemůže vztahovat pojištění zemřelého či odvolaného notáře. Toto již bylo překonáno, neboť současné odpovědnostní pojištění na základě rámcové smlouvy mezi Notářskou komorou ČR a společností Kooperativa pojišťovna, a. s., Vienna Insurance Group je koncipováno tak, že pojištění je vázáno na osobu notáře a jím vykonávanou činnost a nikoli na činnost notáře v úřadu, do něhož byl jmenován, jak tomu bylo dříve.³¹

1.4 Pracovníci notáře

Třetí oddíl druhé části zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů a hlava druhá Kancelářského řádu vymezují pracovníky

²⁸ Doporučený postup při vyhotovování notářského zápisu trvalým zástupcem notáře je zakotvený ve výkladovém stanovisku prezidia Notářské komory ČR ze dne 24. 3. 2005, avšak pro potřeby dočasného zastoupení je nutno uvést, že se jedná o zastoupení dle ust. § 14 NŘ a nikoli dle ust. § 24 NŘ.

²⁹ Ust. § 10 NŘ bylo novelizováno zákonem č. 7/2009 Sb., s účinností od 1. 7. 2009, a nově bylo zařazeno i ustanovení náhradníka notáři, jemuž byl výkon činnosti pozastaven ministrem spravedlnosti.

³⁰ BÍLEK, Petr, Roman FIALA, Miloslav JINDŘICH, Karel Wawerka a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, xxxii, 1118 s., s. 77, ISBN 978-80-7400-181-9.

³¹ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 102, ISBN 978-80-7400-689-0

notáře na notářské koncipienty, notářské kandidáty a další pracovníky notáře³², kteří jsou podle rozsahu pověření (v návaznosti na složení či nesložení kvalifikační zkoušky) notářem rozděleni na kancelářské pracovníky a notářské tajemníky.

Mezi další pracovníky notáře, jejichž právní úprava je zakotvená v ust. § 26 NŘ a v ust. § 4 kancelářského řádu, lze též zařadit i všechny další zaměstnance, jejichž postavení sice není výslovně upraveno v notářském řádu a kancelářském řádu a na výkonu činnosti notáře se nepodílejí, ale na základě pracovní smlouvy poskytují zabezpečení potřebného zázemí, jako např. úklidový personál, účetní či správce sítí. Pracovníky notáře však nejsou osoby poskytující notářské služby na základě jiné než pracovní smlouvy.³³

Při vzniku pracovního poměru notář všechny své pracovníky bez ohledu na jejich pracovní zařazení, tedy i tyto další zaměstnance notáře, poučí o jejich povinnosti mlčenlivosti o všech věcech týkajících se výkonu činnosti notáře vyplývající z ust. § 56 NŘ a též o tom, že povinnost mlčenlivosti je časově neomezena a mohou jí být zproštěni pouze osobami, jejichž zájmy by mohly být porušením mlčenlivosti dotčeny. O tomto poučení notář založí písemný doklad do osobního spisu každého zaměstnance.

Na pracovníky notáře se vztahují, kromě ustanovení zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, i ustanovení právních předpisů notářských, a to zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů, kancelářský řád (dále též jen „Kancelář“), zkušební řád a kárný řád, a dále s ohledem na činnost notáře jako soudního komisaře také ustanovení Vyhlášky Ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy č. 37/1992 Sb.³⁴

Notář může písemně pověřit své pracovníky k přípravným a dílčím úkonům v činnosti podle ust. § 2 a 3 NŘ, kterými jsou zejména podávání informací, sepisování žádostí o provedení notářských úkonů, zajišťování podkladů k provedení notářských úkonů a jiných úkonů a také provádění zápisů do Evidence právních jednání pro případ

³² Nutno podotknout, že zde užitý termín „pracovník“ je již termín zastaralý, neboť pracovněprávní předpisy ho již neužívají a byl nahrazen pojmem zaměstnanec.

³³ KOŽIAK, Jaromír a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, 557 s., s. 87–88, ISBN 978-80-7598-283-4.

³⁴ KURKOVÁ, Jana. *Pracovníci notáře*. Ad Notam [on line]. 2006, 12. ročník, č. 4 [cit. 2020-09-29], s. 122, ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2006_4.pdf.

smrti, Evidence listin o manželském majetkovém režimu a Seznamu prohlášení o určení opatrovníka a do evidencí vedených Notářskou komorou ČR podle organizačního řádu Notářské komory ČR a notářských komor (např. Rejstřík zástav či Úschovy) po provedení notářského úkonu, který je podkladem pro zápis. Ke stanovení odměny notáře může notář písemně pověřit notářské kandidáty, notářské koncipienty a další pracovníky notáře, kteří složili kvalifikační zkoušku podle ust. § 26 odst. 1 NŘ nebo jinou zkoušku, jež se považuje za kvalifikační zkoušku nebo byla kvalifikační zkouškou uznána. Pověření pracovníků notáře k výkonu činnosti notáře si zakládá notář do osobního spisu každého pracovníka a další vyhotovení tohoto pověření doručí příslušné notářské komoře. Přílohou pověření dalšího pracovníka notáře je doklad o kvalifikační zkoušce, je-li předpokladem pro pověření takového pracovníka. Pověření pracovníků notáře zanikají odvoláním nebo skončením pracovního poměru pracovníka notáře. Zánik pověření s uvedením dne zániku oznamuje notář příslušné notářské komoře.

Závěrem bych ráda uvedla, že notář by také při výkonu notářské činnosti neměl zapomínat na svou funkci „školitele“ ve vztahu k notářskému koncipientovi, který je u něho v pracovním poměru. Po dobu výkonu jeho notářské praxe, jejíž minimální rozsah je zákonem stanoven v délce tří let, by měl notář notářského koncipienta vést tak, aby získal patřičné znalosti a zkušenosti potřebné pro složení notářské zkoušky. Ačkoli samostudium koncipienta představuje nejdůležitější díl přípravy na složení notářské zkoušky, je více než žádoucí, aby notář vymezoval rozsah jeho činností tak, aby znalosti nabyté studiem mohl uplatnit v celém spektru notářské činnosti pod odborným vedením notáře a nikoli, aby po celou dobu notářské praxe činil např. pouze dílčí úkony v řízení o pozůstalosti s občasnou přípravou notářských zápisů stejného typu.

Dále by, dle mého názoru, bylo vhodné zintenzivnit vzdělávací akce pro notářské koncipienty pořádané Notářskou komorou České republiky, neboť školení notářských koncipientů, které je uskutečňováno jednou ročně v délce pěti dnů, shledávám jako nedostatečné. Výzvou pro notářskou obec by mohlo být vytvoření určitého systému vzdělávání notářských koncipientů založeného na průběžných vzdělávacích akcích, na nichž by byla přítomnost notářského koncipienta povinná, s průběžným ověřováním znalostí koncipienta. Při vytváření nového vzdělávacího systému notářských koncipientů by též mohla být zvážena možnost kooperace mezi právníckými profesemi, kterou by představovaly krátkodobé výměnné stáže notářských koncipientů, během kterých by

mohli nabývat praktické znalosti z činnosti těch právnických profesí, s nimiž přichází do kontaktu při výkonu notářství (např. profese soudního exekutora, insolvenčního správce či případná dílčí praxe vykonaná na katastrálním úřadu).

2. Notářská činnost

2.1. Druhy notářské činnosti

Notář vykonává svou činnost v rozsahu, v jakém mu ji zákonodárce té které země svěřil. Činnost notářů na území České republiky můžeme rozdělit do dvou skupin. První skupinu notářské činnosti, kterou představuje výkon notářství zakotvený v ust. § 2 NŘ, lze označit jako „veřejnou činnost“, v rámci které notář vykonává pravomoci státu přenesené na něho zákonem (též možno označit jako činnost listinnou – osvědčovací a ověřovací). Notář zde zastupuje stát a dává úkonům veřejný charakter. Pro notáře je činností povinnou a jeho funkce v ní je nezastupitelná, neboť jde o činnost, kterou může vykonávat výlučně notář. Veřejnou činnost vykonává notář například i v rámci jiné další činnosti na základě ust. § 4 NŘ, stanoví-li tak notářský řád nebo zvláštní zákon. Nejvýznamnější činností z této oblasti je činnost notáře jako soudního komisaře v řízení o pozůstalosti na základě pověření soudu. K tomu přistupuje ještě činnost notáře v řízení o pozůstalosti, v němž nebyl pověřen soudním komisariátem, dle ust. § 141 až 143 ZŘS – úkony při zjišťování stavu a obsahu právního jednání pro případ smrti a úkony při zjišťování stavu a obsahu smlouvy o manželském majetkovém režimu, o povolání vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti.

Druhou skupinu notářské činnosti tvoří úkony v rámci „soukromé“ činnosti notáře, které taxativně vymezuje ust. § 3 NŘ. Tato činnost není pro notáře povinná a neuplatňuje se zde zásada nestrannosti. Jedná se tedy o úkony, které notář „může“ činit v souvislosti s notářskou činností, avšak záleží na jeho uvážení, zda takový úkon učiní. Mezi takové úkony patří poskytování právních porad, zastupování v jednání s fyzickými a právnickými osobami a v řízení před orgány veřejné moci (před soudy jen v řízeních podle části páté OSŘ, ve věcech veřejných rejstříků a ve věcech podle ZŘS) s výjimkami v zákoně uvedenými a též sepisování soukromých listin a zpracování právních rozborů. Notář dále může vykonávat prostou či plnou správu majetku s možností neomezeného zastupování, tedy i před soudem v jakémkoli řízení³⁵, bez nutnosti souvislosti s výkonem notářství.

³⁵ I ve sporném řízení, což není zcela v souladu s postavením notáře s ohledem na hlavní principy notářství. Jde však o jedinou výjimku, přičemž tento institut nebývá v praxi moc používán.

Účelem této další notářské činnosti je poskytování komplexních právních služeb v návaznosti na primární „veřejnou“ notářskou činnost, přičemž je dán prostor i pro efektivní uplatnění kvalifikace notáře jako právníka.

Ust. § 3 odst. 3 NŘ zakotvuje možnost notáře vykonávat funkci insolvenčního správce včetně jejích modifikací dle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů, (insolvenční zákon). Tuto další činnost může notář vykonávat pouze na základě povolení vydaného Ministerstvem spravedlnosti na návrh notáře, a to po splnění podmínek stanovených v ust. § 6 odst. 1, případně odst. 2, zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů. O vydání povolení vyrozumí Ministerstvo spravedlnosti také Notářskou komoru ČR. Ve své podstatě se však jedná o další zvláštní typ činnosti, neboť je pro ni, na rozdíl od činností na základě jiných zákonů dle ust. § 4 NŘ, vyžadována kvalifikace nad rámec kvalifikace vyplývající z funkce notáře, protože k jejímu výkonu nestačí pověření notářským úřadem.³⁶ Nabízí se tedy otázka, zda lze tuto činnost vůbec fakticky považovat za výkon notářství, nebo zda by měl zákonodárce učinit provedení změny notářského řádu tím, že ust. § 3 odst. 3 by bylo zrušeno a nově by byla činnost insolvenčního správce uvedena jako výjimka z hlediska její slučitelnosti s činností notáře v ust. § 5 NŘ.³⁷

Notář, kromě činností shora uvedených, vykonává ještě úkony jiné činnosti (viz. ust. § 4) v rámci další činnosti, které vykazují rysy jak „veřejné“, tak i „soukromé“ činnosti notáře. Je-li tato jiná činnost stanovená notářským řádem nebo zvláštním zákonem, notář je povinen tuto činnost vykonávat, pokud nestanoví zvláštní zákon jinak nebo nevyplývá-li něco jiného z povahy takové jiné činnosti. Jiná činnost notáře by však neměla být v rozporu s hlavními principy notářství, zejména s principem nestrannosti a nezávislosti notáře.

Mezi jinou činnost notáře, ke které je pověřen na základě notářského řádu, patří činnost notáře v souvislosti s Rejstříkem zástav, Evidencí listin o manželském majetkovém režimu, Seznamem listin o manželském majetkovém režimu, Evidencí právních jednání pro případ smrti a Seznamem prohlášení o určení opatrovníka. Pověřením na základě zvláštního zákona se rozumí např. pověření podle zákona

³⁶ Notář nemůže touto činností pověřit žádného svého zaměstnance a na tuto činnost se nevztahuje ani zastupování ustanoveným zástupcem podle ust. § 24 NŘ.

³⁷ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 33, ISBN 978-80-7400-689-0.

č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, na základě něhož notář vykonává zejména činnost soudního komisaře, pověření podle zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřenských fondů, ve znění pozdějších předpisů, na základě kterého je notář (dle ust. § 108 až § 118) oprávněn provádět tzv. přímé zápisy do veřejného rejstříku a (dle ust. § 118a) zápisy do evidence svěřenských fondů, pověření podle zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, na základě kterého notář (dle ust. § 8a odst. 2 písm. a)) vykonává činnost kontaktního místa veřejné správy v rámci systému Czech POINT (českého podacího ověřovacího informačního národního terminálu) a jeho funkce v této činnosti není nezastupitelná, a pověření podle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, kdy notář (dle ust. § 390a odst. 1 písm. a)) disponuje pravomocí sepsat a podat návrh na povolení oddlužení.

Činnost notáře je neslučitelná s jinou výdělečnou činností s výjimkou správy vlastního majetku. Notář však může vykonávat funkci poslance, senátora nebo zastupitele obecního nebo krajského zastupitelstva. Dále může za úplatu vykonávat činnost vědeckou, publikační, pedagogickou, tlumočnickou, znaleckou, uměleckou a činnost v poradních orgánech vlády, ministerstev, jiných ústředních orgánů státní správy a v orgánech samosprávy a činnost zapsaného mediátora podle zákona o mediaci. Jiné výdělečné činnosti, vykonávané v rámci pracovněprávních a podnikatelských vztahů, se nepřipouštějí, čímž je vyjádřen i zájem státu na tom, aby byl výkon svěřených notářských pravomocí intenzivní a permanentní.

2.2 Principy notářské činnosti

Notář je při výkonu notářské činnosti vázán zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy, tedy ve své činnosti postupuje nezávisle na státní či jakékoli jiné moci, přičemž se musí řídit i určitými zásadami a principy, které jsou buď přímo vtěleny do zákona, nebo vyplývají z ducha příslušných právních předpisů. Za základní principy notářské činnosti lze považovat princip prevence, princip poučovací a poradenský a princip etiky.³⁸

³⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie*. Praha: Linde, a. s., 1997, 437 s., s. 241, ISBN 80-7201-051-4.

2.2.1 Princip prevence

Princip prevence vyplývá z jednoho ze základních posláních notářství, a tím je předcházení sporům. „Již stará italská definice Carneluttiho uváděla, že soudce soudí, advokát hájí a úkolem notáře je předcházeti.“³⁹ Notářům se předepisuje působit v určitých oblastech právních vztahů právě proto, aby svou činností, tj. zejména sepsáním veřejných listin o právních jednáních či právních skutečnostech, zaručovali v zákonem určených kategoriích právních vztahů jejich zákonnost či pravdivost. Kvalifikovaná forma zachycení vybraných právních jednání či skutečností pak zásadním způsobem omezuje možnosti jejich zpochybnění, čímž je přispíváno k potřebné stabilitě těchto právních vztahů a minimalizuje se prostor pro vznik právních sporů řešených soudy. Činnost notáře však nemá sloužit pouze k zabraňování sporů, ale také k usnadnění procesu, kdyby ke sporu přece jen došlo. Pokud k právnímu sporu dojde, má být notářská listina důkazním prostředkem sloužícím ke snazšímu a spravedlivějšímu vyřešení sporu, neboť jakožto listina veřejná má zákonem přiznané kvalifikované právní účinky spočívající v předpokladu její pravdivosti a zákonnosti, tj. je nadána tzv. veřejnou vírou, a prokazuje tak pravdivost toho, co je v ní uvedeno, není-li prokázán opak, přičemž důkazní břemeno nese ten, kdo pravdivost rozporuje, což ji odlišuje od soukromé listiny.

2.2.2 Princip poučovací a poradenský

Princip poučovací a poradenský prostupuje veškerou činností notáře. Poradenství by mělo být globální a nemělo by se omezovat se pouze na otázky právní. Pokud se však jedná o posuzování otázky právní mezi stranami, má notář, na rozdíl od advokáta, povinnost být nestranný a musí proto podat stejně kvalitní poučení všem stranám. Dále pak činí poučení o finančních a případně i daňových důsledcích všech variant rozhodnutí, čímž je každému účastníkovi právního úkonu umožněno vybrat si to nejlepší řešení s ohledem na osobní situaci.

Poradenský princip rovněž vychází z usnesení prezidia Notářské komory ČR č. P7/99 ze dne 26. 4. 1999, které stanovuje, že „jsou-li notáři při výkonu notářské činnosti známy všechny potřebné skutečnosti o možných daňových důsledcích právního

³⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie*. Praha: Linde, a. s., 1997, 437 s., s. 241, ISBN 80-7201-051-4.

úkonu, o němž je sepsán notářský zápis, je povinen poskytnout účastníkům o těchto daňových důsledcích obecnou informaci“.

2.2.3 Princip etiky

Princip etiky sice není v právním řádu přímo zakotven, avšak vyplývá z celkového charakteru a poslání notářství. Do povolání notáře by se více než kde jinde měla promítat mravní úloha jeho funkce. Na osobu notáře je kladen nejen požadavek vynikajících právních znalostí, ale i požadavek vysoké lidské, mravní a etické kvality, neboť mu zákon svěřuje úkol pomáhat lidem v klíčových okamžicích jejich života. Pouze tyto atributy mohou zajistit, aby byl v očích veřejnosti vnímán jako autorita, která je schopna daný problém nestranně a přitom správně a eticky šetrně vyřešit.⁴⁰

2.2.4 Další principy notářské činnosti

Vedle těchto stěžejních principů notářské činnosti považuji za vhodné uvést ještě další, neméně důležité, principy této činnosti. Jde především o **princip nestrannosti a nezávislosti notáře**, kdy je posláním notáře stát mezi stranami a vyřešit jejich právní poměry tak, aby se předešlo možným sporům. Metodou zajištění nezávislosti notáře je mimo jiné odměna notáře, jež je vymezena pevnými sazbami (notářský tarif). Dále povinnost notáře provést notářský úkon, neboť má nejen právo, ale především povinnost využívat své pravomoci. Musí tedy vykonávat veškerou činnost, ke které je oprávněn a patří-li požadovaný úkon do jeho pravomocí, nemůže provedení takového úkonu odmítnout (výjimku z této zásady stanoví ust. § 53 NŘ, nebo samotný princip numerus clausus, který chrání notáře před působením volného trhu). V souvislosti s tímto se nabízí i princip svobodné volby notáře, protože každá fyzická nebo právnická osoba má právo zvolit si svého notáře, tzn. kteréhokoliv notáře vykonávajícího notářství na území České republiky, a žádat jej o radu a svěřit mu sepsání svých listin. To však neplatí v řízení o pozůstalosti. Zde se princip svobodné volby notáře jako soudního komisaře neuplatňuje, nýbrž notář je ustanoven podle rozvrhu práce místně příslušného okresního soudu (princip svobodné volby notáře lze uplatnit jen při sepisování pořízení pro případ smrti, popřípadě u uložení takové listiny do úschovy notáře). Notář se také nemůže

⁴⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie*. Praha: Linde, a. s., 1997, 437 s., s. 241, ISBN 80-7201-051-4.

smluvně zavázat pouze určitému okruhu osob k opakovanému provádění úkonů v notářské činnosti podle ust. § 2 NŘ nebo k opakovanému poskytování právní pomoci.

Dalším principem je **princip zákazu individuální reklamy**. Přípustná je pouze kolektivní publicita, kterou vykonává Notářská komora České republiky, a inzerce prostřednictvím vlastních webových stránek notáře nebo v seznamech určených k informování veřejnosti.

Princip zjišťování totožnosti se plně projevuje před sepsáním notářské listiny, anebo před provedením úředního úkonu, kdy notář musí jednoznačně zjistit totožnost účastníků.

Princip zachování mlčenlivosti vyplývá z ust. § 56 NŘ, které je konkretizací závazku zachovávat mlčenlivost obsaženého ve slibu notáře dle ust. § 9 odst. 2 NŘ. V souvislosti s výkonem notářské činnosti se notář dozvídá o různých důvěrných informacích či skutečnostech, které se mohou dotýkat oprávněných zájmů účastníků, a právě toto ustanovení pamatuje na to, aby byl příslušný účastník ve svých oprávněných zájmech chráněn.

Dalším principem, který byl již zmíněn v souvislosti s principem nestrannosti a nezávislosti notáře, je **princip zákazu odmítnutí úkonu v notářské činnosti**. Notář je ze zákona povinen vykonat notářský úkon a této povinnosti je zproštěn pouze ze zákonem stanovených důvodů, kterými jsou zejména tyto: úkon odporuje zákonům nebo dalším obecně závazným předpisům, jedná se o úkon v notářské činnosti a notář nebo osoba mu blízká jsou zúčastněni na věci, ve věci již poskytl právní pomoc jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o právní pomoc žádá, žadatel nesloží bez závažného důvodu přiměřenou zálohu na odměnu notáře. Pokud by notář odmítl provedení úkonu, aniž by tomu bránily důvody výše uvedené, odpovídá za případnou škodu.

Princip povinného členství notářů v jejich samosprávných orgánech – komorách se projevuje zejména tím způsobem, že tyto samosprávné orgány hrají hlavní roli v oblasti přímé organizace výkonu notářské činnosti, neboť má-li být notář nezávislý, pak nemůže být bezprostředně organizačně napojen na státní instituce. Komory mají také významnou roli v oblasti péče o kvalifikovaný a řádný výkon notářské činnosti a v oblasti kontrolní.⁴¹

⁴¹ BÍLEK, Petr, Roman FIALA, Miloslav JINDŘICH, Karel Wawerka a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, xxxii, 1118 s., s. 7, ISBN 978-80-7400-181-9.

2.3 Notářská činnost veřejná (listinná – ověřovací a osvědčovací)

Notářská činnost, tak jak ji známe v současnosti, nabyla proti letům předchozím poměrně širokého rozsahu, což jen potvrzuje, že notáři jsou skutečně časem osvědčenými profesionály ve svém oboru a zákonodárce nemá obavy svěřit jim další kompetence. Proto, s ohledem na téma a rozsah rigorózní práce, bude v nadcházející podkapitole pojednáváno pouze o notářské činnosti veřejné, která největší měrou prezentuje notářský stav a je fundamentální činností notářů.

2.3.1 Notářská listina

Notářské listiny nazývané notářské zápisy či notářské akty, popřípadě notářské protokoly, notářská osvědčení a listiny o ověření, jsou listinami, kterými je v typu kontinentálního právního systému dosahováno právní jistoty⁴², a to v důsledku jejich působení na předcházení sporům, neboť jsou vyhotovovány státem pověřenými osobami, které splňují předepsané předpoklady a dodávají listinám veřejnou víru – to nejen ryze formálně, tj. dodržením všech předepsaných náležitostí listiny, ale také preventivní kontrolou její platnosti a postupem při jejím pořizování zahrnujícím nestranné právní poučení všem, kteří právní jednání uskutečňují, a následnou odbornou formulací jejich projevu vůle.

Notářské listiny, které notář vyhotovuje při výkonu notářství (nejde-li o notářskou úschovu), jsou listinami veřejnými⁴³ a jako takové mají zásadní procesně-právní význam, neboť představují důkazní prostředek s vyšší důkazní silou – předpokládá se, že takové listiny nemají žádné vady, dokud není prokázán opak. Postavení veřejných listin v našem právním řádu bylo komplexně vymezeno až zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „občanský zákoník“ nebo „ObčZ“) v jeho ust. § 567, které obsahuje definici veřejné listiny, a v ust. § 568, kde jsou stanoveny účinky veřejné listiny. Tímto došlo k zakotvení definice i účinků veřejné listiny na jednom

⁴² Na rozdíl od anglosaského typu práva (common law) vyznávajícího právní kulturu sporů.

⁴³ Protokoly o přijímání peněz a listin do notářské úschovy a listiny vyhotovené v rámci další činnosti notáře podle ust. § 3 a 4 NŘ nejsou veřejnými listinami. Výjimku představují protokoly sepisované notářem v řízení o pozůstalosti, které sice nejsou prohlášené zákonem za veřejné listiny, ale vzhledem k tomu, že představují úkony notáře jako soudního komisaře, které jsou dle ust. § 100 odst. 1 ZŘS považovány za úkony soudu prvního stupně, považují se tyto protokoly za listiny vyhotovené orgánem pověřeným výkonem veřejné moci v mezích jeho pravomoci v souladu s ust. § 567 ObčZ.

místě. ⁴⁴ Občanský zákoník též ještě více akcentoval a potvrdil význam notářských listin, když v ust. § 3026 odst. 2 mimo jiné stanovil, že vyžaduje-li právní jednání formu veřejné listiny, rozumí se jí notářský zápis.

2.3.1.1 Náležitosti notářské listiny

Stanoví-li občanský zákoník, že veřejnou listinou je listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomocí, nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon, pak, ve vztahu k listinám vyhotoveným notáři, je tímto zvláštním zákonem notářský řád, který v ust. § 6⁴⁵ jako veřejné listiny vymezuje notářské zápisy a jejich stejnopisy, výpisy z notářských zápisů a listiny o ověření sepsané podle notářského řádu (doložka o vidimaci, doložka o legalizaci a doložka o osvědčení, že byla listina předložena), to však za předpokladu, že splňují náležitosti pro ně stanovené notářským řádem.

Notářské listiny se sepisují v českém jazyce. Za náležitosti, které musí notářská listina splňovat, je třeba považovat obecné formální náležitosti každé notářské listiny vymezené v ust. § 58 a 59 NŘ, dále náležitosti stanovené pro jednotlivé druhy notářských listin vymezených v ust. § 63 odst. 1 a § 72 odst. 4 NŘ (notářský zápis), ust. § 92, § 93 a § 94a NŘ (stejnopis notářského zápisu a výpis z notářského zápisu), ust. 73 odst. 1, § 74 odst. 2 a § 75 NŘ (listiny o ověření), a dále speciální náležitosti notářských listin sepisovaných za účasti svědků, důvěrníků nebo tlumočnicků podle ust. § 68 a 69 odst. 3 NŘ a další speciální náležitosti stanovené v ust. § 70 ve spojení s ust. § 70a a § 71 a dále v ust. § 71b, § 77 až 80, § 80b a 80f NŘ, stanovené jen pro notářské zápisy o právních jednáních nebo o osvědčení právně významných skutečností v notářském řádu výslovně uvedených. Mezi takové náležitosti nepatří náležitosti uvedené v ust. § 71 a NŘ, neboť nejsou-li tyto náležitosti v notářském zápisu obsaženy, nebo jsou uvedeny nedostatečně nebo chybně a listina jinak splňuje náležitosti notářského zápisu, pak takový

⁴⁴ Do té doby byla definice veřejné listiny obsažena pouze v ust. § 131 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a vyvratitelná právní domněnka správnosti veřejných listin byla zakotvena v ust. § 134 zákona č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ Notářské listiny vymezuje též Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. m) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona, úplné znění po novelizaci, k níž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti dne 29.5.2017, pod č.j. MSP219/2017-LO-SP/5, kancelářský řád, v ust. § 11 odst. 1.

notářský zápis je veřejnou listinou i nadále, avšak nezpůsobí účinky listiny jako exekučního titulu či titulu pro výkon rozhodnutí.⁴⁶

Aby listina vyhotovená notářem požívala status veřejné listiny, musí splňovat formální i obsahové náležitosti stanovené notářským řádem. V případě vad status veřejné listiny ztrácí. To u notářského zápisu znamená ztrátu této specifické formy a s ní spojených certifikací (např. o způsobilosti pro zápis do veřejného rejstříku) a u vidimace nebo legalizace⁴⁷ to znamená ztrátu účinků ověření opisu nebo ověření podpisu. Z doslovného výkladu ust. § 6 NŘ by vyplývalo, že jakákoli chybějící zákonná náležitost notářské listiny, bez ohledu na závažnost vady, vede ke ztrátě statusu veřejné listiny. Nejvyšší soud České republiky (dále též jen „Nejvyšší soud“) toto pravidlo již několikrát prolomil a dal přednost teleologickému výkladu nebo výkladu ve prospěch platnosti úkonu (tzv. „doktrína shovívavosti“ k právnímu jednání). Zásadní význam zde má sice starší, ale současnou judikaturou opakovaně potvrzený rozsudek bývalého Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 30. 4. 1976, sp. zn. NS 4 Cz 34/76, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 61/1977, dle kterého v případech, kdy u písemností sepsovaných notářem formou notářského zápisu chybí takové náležitosti, bez nichž by nebylo možno rozeznat formu notářského zápisu, účastníky nebo další osoby zúčastněné na úkonu, nebo takové náležitosti, které jsou nezbytnou náležitostí notářského zápisu (např. potvrzení o tom, že zápis byl po přečtení účastníky schválen), nelze tuto písemnost považovat za notářský zápis, a tedy za veřejnou listinu. Výkladem a contrario bývá z tohoto rozsudku dovozováno, že drobnější nedostatky (např. nedodržení postupu při podepisování notářského zápisu) automaticky neznamenají neplatnost listiny ani pozbytí statusu veřejné listiny. Z novější judikatury lze uvést rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3159/2010, v němž je konstatováno, že nedodržení pořadí podpisů (v případě, kdy notář podepsal notářský zápis dříve než účastník) nemá za následek neplatnost závěti ve formě notářského zápisu a dále, že požadavek, aby v notářském zápise bylo uvedeno, že jeho účastník po přečtení obsah notářského zápisu schválil, lze považovat za nadbytečný. Toto formuloval Nejvyšší soud též ve svém usnesení ze dne 31. 10. 2013, sp. zn. 20 Cdo 2525/2013, v němž je mimo jiné

⁴⁶ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 59 - 60, ISBN 978-80-7400-689-0.

⁴⁷ Blíže rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 1998, sp. zn. NS 2 Cdon 721/97, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 4/99.

deklarováno, že vlivem postupně se prosazujícího méně rigorózního výkladu týkajícího se zákonem předepsaných náležitostí veřejné listiny se Nejvyšší soud přiklonil k závěru, že chybí-li v notářské listině náležitost, která je jen málo významná, může jít přesto, s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu, o listinu veřejnou.⁴⁸

Také může nastat situace, že listina sepsaná notářem nebude mít v důsledku vad status veřejné listiny (nebude mít důkazní sílu veřejné listiny), avšak úkon v ní obsažený bude přesto platný a účastníky úkonu bude zavazovat. Toto může nastat v případě listiny, pro kterou není zákonem předepsaná forma notářského zápisu, a v takové listině, prezentované jako například notářský zápis o smlouvě darovací, chybí některá ze zákonem stanovených náležitostí notářského zápisu, pak listina i bez této náležitosti může obstát jako listina soukromá a takový právní úkon je platný, i když nemá formu notářského zápisu.

Jestliže se notářská listina, vyjma listin o ověření, sepisuje s tím, kdo jazyk, v němž se listina sepisuje, nezná, je třeba přítomnosti tlumočníka. Jako tlumočníka nelze přibrat osobu blízkou účastníkům nebo toho, kdo je ve věci zúčastněn. Od přítomnosti tlumočníka lze upustit, jestliže notář nebo jeho pracovník zná jazyk, v němž jedná svědek nebo účastník. V závěru notářského zápisu je třeba uvést doložku o tom, že účastníkovi byl obsah notářského zápisu přetlumočen a že s ním účastník projevil souhlas. V případě, že byl přítomen tlumočník⁴⁹, připojí na notářský zápis svůj podpis a otisk svého úředního razítka.

Každá listina, aby byla platná, musí být sepsána srozumitelně, jednoznačně a určitě a pro notářské listiny, jako listiny veřejné s vyšší důkazní silou, to platí ve zvýšené míře. Tyto listiny mají být sepsány tak, aby nemohly vzniknout pochybnosti o jejich určitosti a srozumitelnosti, proto zákon nepřipouští používání příležitostných zkratk (je třeba se vyvarovat též zkratk používaných v určitém odvětví, zkratk technických či příliš odborných i zkratk archaických). Používat lze pouze zkratky, které jsou všeobecně používány, dále zkratky, které jsou definovány v právním předpisu (např. zkratky právních forem právnických osob), zkrácené názvy právních předpisů a zkratky, jejichž význam je přímo v listině definován (např. zkratka pro souhrn nemovitostí, které

⁴⁸ KOŽIAK, Jaromír a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, 557 s., s. 26-27, ISBN 978-80-7598-283-4.

⁴⁹ Za tlumočníka ve smyslu ust § 69 odst. 3 NŘ je nutno považovat jen toho, kdo je ustanoven tlumočnickem podle zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.

jsou předmětem smlouvy „předmětné nemovitosti“). Datum sepsání notářské listiny, výše peněžitého plnění, délka lhůt a spoluvlastnické podíly se vypisují jak čísly, tak slovy. Vlivem toho je obtížnější případné pozměňování či padělání údajů v listině. Číselné označení stran notářské listiny se vypisuje pouze slovy.

Účastníci, svědci, důvěrníci a tlumočníci se podepisují na konci notářské listiny před podpisem notáře, který ke svému podpisu připojí úřední razítko notáře. Je-li pro právní úkon stanovena povinná forma notářského zápisu, vzniká tento úkon až podpisem notáře a otiskem jeho razítka, nikoli podpisy účastníků.⁵⁰ Zákon v ust. § 59 odst. 3 NŘ nerozlišuje mezi svědky úkonu a svědky totožnosti. Svědci totožnosti tak podepisují notářskou listinu, tedy i notářský zápis, až po jeho textovém vyhotovení, na jeho konci, a tímto jim je umožněno, jako cizím nezúčastněným osobám, poznat obsah notářského zápisu o úkonu účastníků, což není žádoucí zejména z důvodu zachování zásady omezené publicity notářských zápisů nebo například u notářského zápisu o závěti.⁵¹

V notářských listinách nesmí být dodatečně nic doplňováno nebo opravováno. Tímto však není dotčeno ust. § 60 NŘ, které stanovuje, že pokud vyjdou v notářské listině najevo chyby v psaní, počtech nebo jiná zřejmá nesprávnost, provede se jejich oprava doložkou pod uzavřený text notářské listiny. V doložce se poukáže na nesprávnost, vyznačí se správné znění a připojí datum provedení opravy. Doložku podepíší účastníci, svědci, důvěrníci, tlumočníci a notář, který připojí ke svému podpisu též úřední razítko notáře.

Tím, že byla provedena oprava doložkou, se zasahuje do notářské listiny, proto pro ni musí platit ohledně jejích náležitostí stejná pravidla jako pro notářský zápis a nemá-li doložka některou ze zákonem stanovených náležitostí, není notářská listina opravena. Ustanovení o tom, kdo podepisuje opravnou doložku, plně platí jen v případě, je-li takto opravován notářský zápis o úkonu. Opravné doložky ostatních listin podepisuje pouze notář, neboť tyto listiny „nemají účastníky“ (tato skutečnost je vyjádřena v ust. § 12 KancIŘ).

⁵⁰ Není-li u právního úkonu zákonem předepsána forma notářského zápisu, lze se domnívat, že takový úkon vzniká již podpisy účastníků, a tedy je úkon platný, i když chybí podpis notáře a otisk jeho úředního razítka buď opomenutím, či z jiného důvodu. Listina však ztratí status veřejné listiny a bude pouze listinou soukromou.

⁵¹ BÍLEK, Petr, Roman FIALA, Miloslav JINDŘICH, Karel Wawerka a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, xxxii, 1118 s., s. 224, ISBN 978-80-7400-181- 9.

K účinkům opravné doložky se vyjádřil Krajský soud v Brně ve svém rozsudku ze dne 7. 6. 1996, sp. zn. 35 Ca 76/95, kde uvedl, že oprava notářského zápisu provedená postupem podle ust. § 60 NŘ není dalším dodatečně učiněným projevem vůle účastníků smlouvy, o níž byl notářský zápis sepsán, a že účinky spojené s provedenou opravou nastávají ex tunc. Proto s opravnou doložkou nelze spojit případné doplnění nebo změnu původního právního jednání, nýbrž ji lze užít pouze k uvedení listiny do souladu s původním projevem vůle. V případě potřeby změny, doplnění nebo zrušení daného právního jednání obsaženého v notářském zápisu, je třeba toto učinit novou samostatnou listinou (např. notářským zápisem o změně závazku či o dohodě o zrušení původního závazku a poté založení závazku nového) s účinky ex nunc.⁵²

Nedopsané souvislé řádky v textu notářských listin musí být proškrtnuty. Je-li notářská listina sepsána na několika samostatných listech, spojí se tyto listy tak, že se sešijí šňůrou nebo stuhou a její uzel se překryje uzávěrou. Uzávěra se vyhotoví nálepkou, která překryje uzel šňůry nebo stuhy a spojí se mimo text s listinou. Současně přes nálepku a listinu se umístí otisk úředního razítka.

2.3.2 Notářské zápisy o právních jednáních

Sepisování notářských zápisů o právních jednáních představuje základní druh činnosti notáře při výkonu notářství, který spolu s osvědčováním právně významných skutečností a prohlášení charakterizuje notářství. Základní význam této činnosti notáře spočívá v tom, že při pořizování notářského zápisu o právním jednání notář působí při formulaci jeho obsahu jako nestranný právní rádce účastníků právního vztahu, při právníckém vyjádření jejich projevů vůle vkládá do písemné podoby těchto projevů své znalosti práva, všem účastníkům právního vztahu poskytne řádné poučení a objektivně jim vyloží obsah i důsledky právního úkonu, který hodlají svými akty uskutečnit. Přitom odpovídá i za to, že takto jím sepsaný právní úkon bude perfektní, neodporující obecně závazným právním předpisům. Tímto je naplňován hlavní úkol notářství, který spočívá v oblasti procesní prevence. Je totiž zejména v zájmu samotných účastníků konkrétního právního vztahu, aby z tohoto vztahu nevznikl spor a v důsledku toho se nestalo jejich postavení nejistým. Zájem na jistotě právních vztahů však není

⁵² KOŽIAK, Jaromír a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, 557 s., s. 227, ISBN 978-80-7598-283-4.

zájmem jen účastníků konkrétního právního vztahu, ale i zájmem celospolečenským, neboť spory v občanskoprávních a zejména obchodněprávních vztazích zpomalují dynamiku rozvoje společnosti a brzdí ekonomické aktivity. Řešení těchto sporů je zdoluhavé a mnohdy neefektivní. Ekonomická náročnost soudního sporu zatěžuje nejen účastníky, ale i stát. Málokdo z řad veřejnosti si však toto uvědomuje.⁵³

V zemích, ve kterých je právní řád založen na kontinentálním typu práva vycházejícího z principů římského práva, umožňuje státu tento právní systém zřizovat instituci notáře k zajištění prevence soudních sporů. V oblastech práva, v nichž je z celospolečenského hlediska zvláště důležitá jistota právních vztahů, je pak možné stanovit povinnou formu notářského zápisu o právním jednání. Na rozdíl od jiných zemí, jako je např. Francie, Německo, Španělsko, Itálie atd., vyžaduje náš právní řád, kromě práva obchodních korporací, obligatorní formu veřejné listiny jen pro minimum právních jednání. Povinná forma notářského zápisu se například vůbec nevyžaduje v oblasti dispozic s vlastnickými právy a jinými právy k nemovitostem, a proto právě zde by se jevilo jako nejpotřebnější využití formy notářského zápisu, zejména s ohledem na to, že příslušný katastrální úřad, který povoluje vklad vlastnického práva k nemovitosti do katastru nemovitostí, negarantuje a objektivně ani garantovat nemůže nezpochybnitelný přechod vlastnického práva k nemovitostem a vznik jiných věcných práv.^{54, 55}

⁵³ TLÁŠKOVÁ, Šárka. *Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl*. Ad Notam [on line]. 2009, 15. ročník, č. 1, s. 1 [cit. 2020-08-20], ISSN–1211-0558, Dostupné z: https://www.nkr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2009_1.pdf

⁵⁴ Katastr nemovitostí není v mnoha případech ani garantem správnosti zápisu vlastnického práva k nemovitosti ve vlastnictví manželů, tj. zda se jedná o společné jmění manželů či o výlučný majetek jednoho z manželů. Velký podíl na tom nesou nabývací tituly na nemovitosti, které si laická veřejnost ve snaze o úsporu finančních prostředků sepisuje sama (nejčastěji podle předloh volně dostupných na internetu) prosta jakéhokoli právního vědomí a zápis vlastnického práva na základě takové listiny katastrem nemovitostí provedený s sebou může dříve či později přinést negativní důsledky. Jedním takovým případem je, je-li v dědickém řízení posuzováno, co z majetku zůstavitele tvoří společné jmění manželů a co náleží do dědictví. Notář se v žádném případě nemůže řídit zápisem v katastru nemovitostí a musí na základě předložených listiny správně právně posoudit zařazení takového majetku. Neodpovídá-li právní stav stavu reálnému, tj. zápisu v katastru nemovitostí, jsou možná dvě řešení. Dědicové buď musí zjednat nápravu ještě před samotným projednáním dědického řízení – což s sebou nese, když pomineme komunikaci s katastrem nemovitostí a následné plnění požadavků jím kladených, průtahy v dědickém řízení, anebo notář jako soudní komisař projedná dědické řízení bez průtahů, avšak bez provedení nápravy před vydáním pravomocného usnesení a v usnesení jen správně vymezí režim majetku. Takové usnesení jako rozhodnutí soudu by mělo být pro katastr nemovitostí závazné a záznam vlastnického práva by měl provést dle jeho znění. Ne vždy však tomu tak bývá a dědicové pak musí znovu katastru nemovitostí dokládat různá souhlasná prohlášení o způsobu a době nabytí předmětného majetku, a to se vzpomínkou na notáře, že služby jím poskytnuté za jeho (nemalou) odměnu nebyly kompletní.

⁵⁵ BÍLEK, Petr, Roman FIALA, Miloslav JINDŘICH, Karel Wawerka a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, xxxii, 1118 s., s. 236, ISBN 978-80-7400-181-9

Notářský zápis, který je vlastně sám právním jednáním, obsahuje i některé náležitosti, jež mají povahu osvědčení a notářský zápis tím výrazně odlišují od jiných písemných právních jednání. Notářský zápis o právním jednání je, vedle určitých dalších formálních náležitostí, souhrnem jednak vlastního projevu vůle účastníků, který obsahově tvoří toto právní jednání, a prohlášení účastníků o vlastní způsobilosti k právním jednáním a jednak projevu notáře, kterým osvědčuje určité skutečnosti, které jsou předpokladem pro tuto formu právního jednání. Při sepisu notářského zápisu o právním jednání notář působí při formulaci jeho obsahu jako nestranný právní rádce účastníků právního vztahu, jak již bylo uvedeno shora.

Kromě obecné podoby notářských zápisů o právním jednání sepisovaných v případě, kdy takovou formu listiny obligatorně stanoví zákon, či v případě, kdy forma notářského zápisu není předepsána a účastníci si tuto formu zvolí, notářský řád upravuje ještě notářský zápis o právním jednání pro zápis do veřejného seznamu nebo veřejného rejstříku a notářský zápis se svolením k vykonatelnosti.

2.3.2.1 Náležitosti notářského zápisu o právních jednáních

Základní náležitosti notářského zápisu o právním jednání upravuje ust. § 63 NŘ ve spojení s ust. § 11 odst. 4 až 8 KancIŘ. Každý notářský zápis musí být vždy v pravém horním rohu první strany označen číslem, které je tvořeno písmeny NZ a běžným (pořadovým) rejstříku N–NZ příslušného ročníku lomeným číselným označením roku, v němž bylo běžné číslo přiděleno. Také musí obsahovat místo, kde k právnímu jednání došlo (místo, kde se nachází notářská kancelář nebo místo úředních dnů, popřípadě jiné místo – např. nemocnice, které je třeba blíže popsat), den, měsíc a rok právního jednání. Dále jméno a příjmení notáře⁵⁶, před kterým byl projev vůle účastníků učiněn, jeho sídlo (postačí uvést určením obce), dále jméno, příjmení, bydliště a datum narození⁵⁷ účastníků

⁵⁶ Je-li notářský zápis sepisován notářem, který je společníkem notáře při zastupování, nebo notářem zastupujícím jiného notáře dle ust. § 14 NŘ, nebo notářským kandidátem zastupujícím notáře dle ust. § 14 a § 24 NŘ, je třeba tuto skutečnost do notářského zápisu uvést.

⁵⁷ Zákonem č. 227/2009 Sb., kterým se změnily některé zákony v souvislosti s přijetím zákona č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů, se změnil též notářský řád, a to tak, že ve všech ustanoveních notářského řádu, kde se vyskytovalo povinné uvedení rodného čísla, se tento požadavek zrušil a tato náležitost byla nahrazena povinným údajem o datu narození a současně uvedení „místa trvalého pobytu“ bylo nahrazeno „bydlištěm“. Vzhledem k tomu, že rodné číslo vede k naprosté identitě účastníků a dalších osob, je, zejména s ohledem na vedení některých evidencí podle rodných čísel (např. v katastru nemovitostí evidence vlastníků) nezbytné tento údaj uvádět v doprovodných listinách notářského zápisu, zajisté na základě souhlasného prohlášení účastníků právního jednání.

a jejich zástupců⁵⁸, svědků, důvěrníků a tlumočnicků a je-li účastníkem nebo zástupcem právnická osoba, její název, sídlo a identifikační číslo. Další zákonem stanovenou náležitostí notářského zápisu je prohlášení účastníků, že jsou způsobilí samostatně právně jednat v rozsahu právního jednání, o kterém je notářský zápis⁵⁹, údaj o tom, že byla notáři prokázána totožnost účastníků, svědků, důvěrníků, tlumočnicků a zástupců účastníků nebo údaj o tom, že je notář zná osobně. V případě, kdy je účastníkem nebo zástupcem účastníka právnická osoba, je třeba uvést údaj o tom, že notáři byla prokázána existence takové právnické osoby a totožnost toho, kdo ji zastupuje. Ke splnění této náležitosti není třeba do notářského zápisu uvést, jakým způsobem byla totožnost nebo existence prokázána, nicméně v praxi se běžně do notářských zápisů uvádí, že kupř. totožnost účastníka byla prokázána platným úředním průkazem či předložením výpisu z obchodního rejstříku. Esenciální náležitostí notářského zápisu o právním jednání je pak samotný obsah právního jednání, za který notář nese odpovědnost, a proto by měl být formulován tak, aby právní jednání bylo platné a co nejlépe odpovídalo vůli účastníků. Nezbytností je též uvést údaj o tom, že byl notářský zápis po přečtení účastníky schválen. Na konec notářského zápisu se připojí podpisy účastníků nebo jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků, otisk úředního razítka a podpis notáře, který notářský zápis uzavírají. Pro čtení, schvalování a podpisy notářského zápisu je třeba vždy dodržet jednotu místa a času.

Dle dikce ust. § 63 odst. 1 písm. j) NŘ musí notářský zápis obsahovat i další náležitosti, stanoví-li tak notářský řád. Jedná se o náležitosti, které jsou vlastní pouze některým druhům notářských zápisů nebo které je třeba do textu notářského zápisu uvádět jen v případě, že jsou dány zvláštní okolnosti. Tyto další náležitosti je možno nalézt např. v ust. § 64 odst. 2, ust. § 67 odst. 1, ust. § 69 odst. 3, ust. § 70 a 70a a ust. § 71a až 71c NŘ.

Notář je při sepisu notářského zápisu vázán přesným postupem vymezeným zákonem. Nezná-li účastníky, svědky úkonů, důvěrníky nebo tlumočníky osobně, musí

⁵⁸ Původní právní úprava zakotvovala pravidlo formy plné moci v ust. § 441 odst. 2 ObčZ pouze v tom znění, že vyžaduje-li se pro právní jednání zvláštní forma, udělí se v téže formě i plná moc. Toto bylo změněno vlivem usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3919/2014, na základě kterého byla do ust. § 441 odst. 2 přidána věta čtvrtá, dle které postačuje, bude-li plná moc k právnímu jednání ve formě veřejné listiny (tedy případného notářského zápisu) udělena v písemné formě s úředně ověřeným podpisem.

⁵⁹ K tomu též výkladové stanovisko Notářské komory ČR ze dne 4. 11. 2002.

mu být jejich totožnost prokázána platným úředním průkazem⁶⁰ nebo potvrzena dvěma svědky totožnosti (nezná-li notář tyto svědky osobně, musí mu být jejich totožnost prokázána platným úředním průkazem). Jestliže zná notář určité osoby osobně, nemusí mu tyto osoby prokazovat svoji totožnost, neboť jejich totožnost ověřuje notář sám na základě vlastního dřívějšího poznání. Je však nezbytné, aby i tato skutečnost byla do notářského zápisu uvedena. Jestliže totožnost osoby je prokazována potvrzením dvou svědků totožnosti, musí notářský zápis obsahovat jejich prohlášení, že takovou osobu znají osobně a dále je také vhodné, aby tato osoba předložila ještě např. svůj rodný list. Nutno podotknout, že svědky totožnosti nemohou být osoby uvedené v ust. § 66 NŘ.

Notář má též na základě ust. § 109d a 109e NŘ oprávnění dálkovým přístupem nahlížet do informačního systému evidence občanských průkazů a evidence cestovních dokladů, kde získá mimo jiné údaje o platnosti občanského průkazu či cestovního dokladu. Ač je toto oprávnění zakotveno v zákoně, tyto registry dosud nebyly pro notáře zpřístupněny a v praxi je ověřování platnosti občanských průkazů prováděno dálkovým přístupem pouze prostřednictvím aplikace Ministerstva vnitra České republiky dostupné na <https://aplikace.mvcr.cz/neplatne-doklady/>, v níž jsou evidovány občanské průkazy a cestovní pasy ztracené, odcizené a neplatné na základě rozhodnutí a zbrojní průkazy a zbrojní licence evidované jako ztracené nebo odcizené.

S účinností od 1. 1. 2014 byl v notářském řádu (v ust. § 64) nově upraven i způsob, jakým má být notáři prokazována existence právnické osoby, neboť do té doby platná právní úprava upravovala pouze prokázání totožnosti fyzických osob. Existence právnické osoby se prokazuje výpisem z veřejného rejstříku, který nesmí být starší více než 3 měsíce, a z prohlášení zástupce této právnické osoby, jehož totožnost notář ověří

⁶⁰ Vzhledem k tomu, že zákon nedefinuje pojem „platný úřední průkaz“ a ani nehovoří o průkazu totožnosti, půjde nepochybně o úřední průkaz vydaný příslušným státním orgánem, na základě kterého je možné zjistit totožnost jeho držitele prostřednictvím fotografie držitele, jména a příjmení a data narození, též s vyznačenou dobou platnosti takového průkazu. Tímto průkazem je občanský průkaz, řidičský průkaz, cestovní pas nebo identifikační karty cizích státních příslušníků i ostatní průkazy vystavené příslušným státním orgánem. Prezidium Notářské komory ČR ve svém usnesení ze dne 11. 4. 1995 též stanovilo, že úředním průkazem, kterým se prokazuje notáři totožnost podle ust. § 64 NŘ, není potvrzení o ztrátě občanského průkazu. Definici průkazu totožnosti, nikoli však úředního průkazu, lze nalézt v zákoně č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů, kde je v ust. § 4 odst. 6 definován jako doklad vydaný orgánem veřejné správy, v němž je uvedeno jméno, příjmení, datum narození a z něhož je patrná podoba, popřípadě jiný údaj umožňující identifikovat osobu, která doklad předkládá, jako jeho oprávněného držitele, to však jen pro účely tohoto zákona. Průkazy k prokázání totožnosti vymezuje též zákon č. 21/2006 Sb., o ověřování opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ověřování), v ust. § 18.

z platného úředního průkazu. V praxi obvykle výpis z veřejného rejstříku vydává sám notář, jenž působí též jako kontaktní místo Czech POINT. Pokud se právnická osoba nezapisuje do veřejného rejstříku (veřejnoprávní právnické osoby typu stát a subjekty územní a zájmové samosprávy), má povinnost prokázat svou existenci jiným způsobem, ze kterého lze usoudit, že skutečně existuje, a k tomu ještě prohlášením zástupce, který za ni jedná.⁶¹

V případě zahraniční právnické osoby může nastat též situace, že zahraniční rejstřík, v němž je právnická osoba evidována, nevydává výpisy tak, jak je zná česká právní úprava, ale vydává jiný doklad o existenci společnosti. Příkladem by mohl být obchodní rejstřík Spojeného království Velké Británie a Irska. Tamní rejstříkový orgán (Companies House) neověřuje správnost informací týkajících se zapsaných subjektů, informace přijímá v dobré víře. K prokázání existence společnosti a oprávnění dané osoby jednat jejím jménem je třeba obrátit se na některou z kanceláří notářů označovanou jako Scrivener Notaries, kteří provedou určitou formu právního auditu, v jehož rámci jsou, vedle výpisu z obchodního rejstříku, předloženy také stanovy a usnesení ředitelů. Na základě toho je pak vydána listina potvrzující skutečnosti rozhodné pro právo zastupovat společnost. Druhou možností je, že ředitel společnosti před některým ze Scrivener Notaries udělí zástupci plnou moc, ke které dotýčný Scrivener Notary připojí doložku obsahově podobnou listině potvrzující skutečnosti rozhodné pro právo zastupovat společnost.⁶²

Není-li notáři prokázána totožnost fyzické osoby či existence právnické osoby, notář notářský zápis o právním jednání odmítne sepsat.

Definice bydliště je zakotvena v ust. § 80 ObčZ, dle které je bydlištěm místo, kde se člověk zdržuje s úmyslem žít tam trvale s výhradou změny okolností a v případě, že člověk nemá bydliště, považuje se za ně místo, kde žije, případně kde má majetek nebo místo, kde měl bydliště naposledy. Pokud však účastník prohlásí, že má jiné bydliště, než je místo pobytu uvedené v předloženém průkazu totožnosti nebo jeho skutečný pobyt, je

⁶¹ KOŽIAK, Jaromír a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, 557 s., s. 247, ISBN 978-80-7598-283-4.

⁶² NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. *K výpisům ze zahraničních obchodních rejstříků*. In: Notářská komora České republiky: Mezinárodní aktuality [online]. Praha: Notářská komora České republiky, 26. 6. 2019 [cit. 2020-08-22], Dostupné z: https://www.nkcr.cz/mezinarodni-aktuality/detail/81_704-k-vypisum-ze-zahranicnich-obchodnich-rejstriku.

třeba vycházet z jeho prohlášení a takto to i zapsat do notářského zápisu. (viz Usnesení prezidia Notářské komory ČR ze dne 22. 4. 1996)

Po přečtení a schválení notářského zápisu lze přistoupit k podpisu, který je nezbytný. Není-li splněna náležitost podpisu, nelze listinu považovat za notářský zápis a ani nelze mít za to, že bylo učiněno právní jednání. Podpis účastníka nemůže být též nahrazen jeho prohlášením, že notářský zápis schvaluje. Nepodepíše-li účastník notářský zápis, je nutno to v zápisu konstatovat. Pokud bude notářský zápis obsahovat smlouvu a některý z účastníků notářský zápis nepodepíše, není smlouva uzavřena, vyžaduje-li písemnou formu. Úkon není závazný ani pro účastníka, který notářský zápis podepsal. Za podpis nelze považovat, je-li jméno vytištěno nebo je-li účastníkem napsáno jméno někoho jiného. Zákon neuvádí, že podpis musí být vlastnoruční, lze ho tedy učinit zcela nepochybně nejen rukou, ale i protézou, nohou, ústy apod. Musí se jednat o označení podepisující se fyzické osoby minimálně jejím příjmením, které provede tato osoba, přičemž písmo nemusí být čitelné. Za podpis nelze považovat ani vlastní znamení (viz ust. § 563 odst. 3 NŘ. Zákon nepožaduje, aby v notářském zápisu notář provedl výslovnou legalizaci podpisů osob podepisujících notářský zápis obdobně, jako se provádí podle ust. § 74 NŘ.⁶³

Je-li účastníkem právního jednání někdo, kdo nemůže číst nebo psát, může notář sepsat notářský zápis pouze za účasti dvou svědků úkonu. Tito svědci musí být přítomni při projevu účastníka o tom, co má být pojato do notářského zápisu a při předčítání notářského zápisu a jeho schválení tím účastníkem, v jehož zájmu byli přítomni. Takového postupu není třeba, má-li tento účastník schopnost seznámit se s obsahem právního jednání s pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek (tato okolnost musí být vždy uvedena do notářského zápisu) a je schopen se vlastnoručně podepsat. Svědky úkonu nemohou být osoby, které nejsou plně svéprávné, osoby nevidomé, neslyšící nebo němé a osoby, které nemohou číst a psát. Dále jimi nemohou být osoby blízké účastníkům a osoby, které mají zájem na právním jednání a jeho obsahu nebo se jich týká jinak, a pracovníci notáře, který notářský zápis sepisuje.

Je-li účastník neslyšící nebo němý, avšak může číst a psát, musí si notářský zápis přečíst a v něm vlastní rukou připsat, že jej četl a že jej schvaluje. Pokud účastník nemůže

⁶³ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 323-324, ISBN 978-80-7400-689-0.

číst nebo psát, musí být kromě svědků úkonu přibrán jeho důvěrník, který se s ním umí dorozumět a jeho prostřednictvím notář zjistí, zda účastník zápis schvaluje. Tento postup opět není třeba, má-li tento účastník schopnost seznámit se s obsahem právního úkonu s pomocí přístrojů nebo speciálních pomůcek a je schopen listinu vlastnoručně podepsat.

Je-li k sepsání notářského zápisu nutná přítomnost svědků úkonu, notář v závěru notářského zápisu uvede doložku obsahující prohlášení svědků, že byli přítomni po celou dobu projevu vůle účastníka o tom, co má být pojato do zápisu, při předčítání notářského zápisu a jeho schválení účastníkem. Obdobně je třeba uvést v závěru notářského zápisu prohlášení důvěrníka o tom, že sdělil němému nebo hluchému účastníku, jenž nemůže číst nebo psát, celý obsah notářského zápisu, a že jej účastník schválil. V úvodu notářského zápisu je třeba vždy uvést důvod přítomnosti svědků úkonu, popřípadě důvěrníka.

Kancelářský řád ohledně náležitostí notářského zápisu dále stanoví, že je-li přílohou notářského zápisu jiná písemnost, označí se v pravém horním rohu jako příloha a uvede se číslo příslušného notářského zápisu. Pokud je takových příloh více, označí se pořadovými čísly. Přílohou může být pouze ta písemnost, na kterou notářský zápis odkazuje.

Notářské zápisy musí být bez zbytečného odkladu po sepsání uloženy v kanceláři notáře pod uzávěrou. V zájmu zvýšené ochrany zákon ukládá, aby byly notářské zápisy ukládány do kovové skříně, za kterou lze samozřejmě pokládat i trezor. Tato kovová skříně musí být neustále uzamčena. Notář je povinen ukládat notářské zápisy do kovové skříně ihned po jejich vyhotovení. Účastníkům právních jednání se vydávají pouze stejnopisy⁶⁴, prosté opisy⁶⁵ nebo výpisy notářského zápisu u notáře uloženého.

Notářské zápisy musí být u notáře archivovány minimálně po dobu 100 let s počátkem běhu lhůty od 1. ledna kalendářního roku následujícího po kalendářním roce, v němž byl notářský zápis sepsán. Poté mohou být skartovány.

⁶⁴ V tomto případě se nejedná o klasické ověření shody opisu nebo kopie s listinou (vidimace) dle ust. § 73 NŘ. Uvádí to i Usnesení prezidia Notářské komory ČR ze dne 22. 4. 1996, podle něhož údaj v doložce o ověření stejnopisu notářského zápisu o tom, že se stejnopis doslovně shoduje s notářským zápisem, je speciální úpravou určenou pouze pro tento případ, tj. pro ověření stejnopisu notářského zápisu, a nepředstavuje druh ověření shody opisu nebo kopie s listinou (vidimace).

⁶⁵ Usnesení prezidia Notářské komory ČR z 12. 10. 1993 stanovuje, že nelze vydat ověřený opis notářského zápisu. Ověřený opis notářského zápisu je nahrazen stejnopisem notářského zápisu, který je navíc veřejnou listinou. Proto se vydává ověřený opis stejnopisu notářského zápisu.

Zákon také připouští možnost pokračování v notářském zápisu, což lze využít jen tehdy, jde-li o dvoustranné nebo vícestranné právní jednání. Tímto je umožněno, aby někteří účastníci přistoupili k předmětnému právnímu jednání později, případně i na jiném místě. Původní notářský zápis však musí obsahovat prohlášení účastníků o tom, že souhlasí, aby určitá osoba přistoupila k notářskému zápisu později. V pokračování notářského zápisu pak musí být uvedeno, kdo pokračování činí, v jakém zápisu se pokračuje a které osoby přistupují k obsahu prvotního notářského zápisu. Po vyhotovení pokračování notářského zápisu je třeba tuto listinu spojit s listinou původní v jeden celek. Pokračování notářského zápisu může sepsat jak notář, který sepsal prvotní část notářského zápisu, tak jakýkoli jiný notář se sídlem na území České republiky.⁶⁶

2.3.2.2 Zvláštní případy notářských zápisů o právním jednání

Mezi zvláštní případy notářských zápisů o právním jednání patří notářský zápis pro zápis do veřejného seznamu, tzv. podkladový notářský zápis upravený v ust. § 70 až 71 NŘ a notářský zápis se svolením k vykonatelnosti upravený v ust. § 71a až 71 c NŘ.

Nejedná se o nový druh notářských zápisů, nýbrž jde o notářské zápisy, které se od „běžných“ notářských zápisů o právních jednáních odlišují buď účinky, které jsou schopné vyvolat, nebo tím, že suplují přezkumnou činnost, kterou do doby zavedení takové formy notářského zápisu vykonávaly jiné orgány veřejné moci.

2.3.2.2.1 Notářský zápis pro zápis do veřejného seznamu nebo veřejného rejstříku

Právní úprava těchto notářských zápisů byla zavedena na základě zákona č. 303/2013 Sb. s účinností od 1. 1. 2014. Tzv. podkladové notářské zápisy jsou doplňující notářské zápisy notářských zápisů o právních jednáních, které jsou nositeli údajů zapisovaných do veřejného seznamu nebo veřejného rejstříku. Kromě náležitostí zákonem předepsaných pro notářské zápisy o právních jednáních musí zde být uvedeno vyjádření notáře o předpokladech pro sepsání notářského zápisu dle ust. § 70a NŘ. Notář tedy musí posoudit, zda je právní jednání v souladu s právními předpisy a případně s dalšími dokumenty, se kterými soulad právního jednání vyžaduje zvláštní právní

⁶⁶ KOŽIAK, Jaromír a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, 557 s., s. 232, ISBN 978-80-7598-283-4.

předpis, zda právní jednání splňuje náležitosti a podmínky stanovené zvláštním předpisem pro zápis do veřejného rejstříku či veřejného seznamu a zda byly splněny formality stanovené pro právní jednání nebo zápis do veřejného rejstříku nebo veřejného seznamu a zda bylo splnění formalit notáři doloženo. V případě nesplnění předpokladů pro sepsání tzv. podkladového notářského zápisu notář o tomto účastníky poučí a notářský zápis odmítne sepsat.⁶⁷ Požadují-li účastníci sepsání notářského zápisu i přes poučení poskytnuté notářem, notář tzv. podkladový notářský zápis sepíše, avšak ve vyjádření podle ust. § 70 NŘ uvede, že sepis notářského zápisu byl proveden na žádost i po nezbytném poučení a dále uvede, v čem spatřuje nesoulad s právními předpisy, případně dalšími dokumenty, a jaké náležitosti, podmínky či formality nebyly splněny. Ust. § 70a odst. 2 NŘ pak ve vztahu k § 53 odst. 1 písm. a) obsahuje zvláštní právní úpravu pro odmítnutí sepsání takového notářského zápisu.

Vzhledem k tomu, že ust. § 70 NŘ se vztahuje pouze na notářské zápisy o právních jednáních, nelze ho aplikovat např. na notářský zápis o osvědčení orgánu právnické osoby podle ust. § 80a a násl. NŘ.

Ač Rejstřík zástav není veřejným seznamem ani veřejným rejstříkem, byť má podobné postavení jako veřejný seznam (z hlediska účinků zápisů, které jsou do něho prováděny), musí notářský zápis, který je podkladem pro zápis do Rejstříku zástav, obsahovat také vyjádření notáře o předpokladech pro sepsání tohoto notářského zápisu, které má mít náležitosti podle ust. § 70a odst. 1, 2 a 4 NŘ.

Tzv. podkladový notářský zápis v současné době plní svoji funkci hlavně pro provádění zápisů do veřejného rejstříku, neboť je notáři hojně využíván v souvislosti s přímými zápisy do veřejného rejstříku, které mohou provádět od 1. 1. 2014. Tímto na sebe notáři atrahovali prezkumnou činnost rejstříkových soudů a zároveň zvýšili komfort svých právních služeb nabízených klientům, pro které se tímto celý proces zrychlil, stal se pohodlnějším, mnohdy i levnějším.

2.3.2.2.2 Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti

Notářský zápis, jako titul pro výkon rozhodnutí, zná český právní řád již od roku 2001. Vzhledem k tomu, že právní úprava nebyla v mnoha případech vyhovující, byly

⁶⁷ Právní úprava odmítnutí sepisu notářského zápisu podle ust. § 70a odst. 2 a 4 NŘ je pak ve vztahu k ust. § 53 odst. 1 písm. a) zvláštní právní úpravou.

zákonem č. 7/2009 Sb. s účinností od 1. 7. 2009 zavedeny nové typy notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti. Tento notářský zápis je na rozdíl od ostatních notářských zápisů, způsobilý sloužit jako titul pro výkon rozhodnutí, tedy věřitel nemusí žalovat dlužníka v nalézacím řízení.

V notářském řádu nalezneme tři typy těchto notářských zápisů. Prvním typem je notářský zápis podle ust. § 71a odst. 1 NŘ („zakládaný závazkový právní vztah“). Jedná se o notářský zápis o dvou či vícestranném právním jednání, kde se jeden z účastníků zavazuje splnit peněžitý dluh druhému účastníkovi, ohledně kterého dochází ke svolení k vykonatelnosti. Notářský zápis pak musí splňovat obecné formální náležitosti právního jednání i náležitosti stanovené tímto ustanovením, je tedy třeba vždy uvést výši dluhu, lhůtu pro plnění a svolení zavázaného účastníka k vykonatelnosti.

Druhým typem je notářský zápis podle ust. § 71a odst. 2 NŘ („uznání dluhu“). Obsahem tohoto notářského zápisu je jednostranné právní jednání, kterým je uznání peněžitého dluhu. Notářský zápis musí opět splňovat jak obecné formální náležitosti právního jednání, tak i náležitosti stanovené tímto ustanovením, tedy výši dluhu, označení právního důvodu dluhu, označení věřitele, lhůtu pro zaplacení dluhu, povinnost účastníka zaplatit dluh ve lhůtě a svolení zavázaného účastníka k vykonatelnosti.

Notářský zápis podle ust. § 71b NŘ („procesní dohoda“) je třetím typem notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti. Obsahem notářského zápisu je dohoda účastníků, ve které se dlužník z již dříve založeného závazkového právního vztahu (na peněžitě i nepeněžitě plnění) zaváže splnit svou povinnost a svolí k vykonatelnosti ohledně této povinnosti. Náležitosti takové dohody upravuje ust. § 71b odst. 2 a 3 NŘ.⁶⁸

Platná právní úprava v ust. § 71c NŘ umožňuje, aby všechny tyto tři typy notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti měly nejen účinky titulu pro výkon rozhodnutí na území České republiky, ale aby jim byly též přiznány účinky evropského exekučního titulu. Tyto účinky nemají notářské zápisy automaticky, neboť je třeba ještě úkonu soudu, v jehož obvodu má sídlo ten, kdo veřejnou listinu sepsal, kterým potvrdí veřejnou listinu jako exekuční titul.

⁶⁸ KOŽIAK, Jaromír a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, 557 s., s. 266-268, ISBN 978-80-7598-283-4.

2.3.3 Osvědčování právně významných skutečností a prohlášení

Vedle notářských zápisů o právních jednáních notář na žádost sepisuje i notářské zápisy, při jejichž sepisu zásadně nepůsobí jako právní rádce a tvůrce formulace projevu vůle účastníků právního jednání, ale osvědčuje právně významné skutečnosti, kdy jeho úkolem není zasahovat do děje, ale pouze zaznamenat v listině skutečnost, která před ním nastala, nebo prohlášení, které bylo před ním učiněno. Záznam musí být vyhotoven tak, aby bylo možné v budoucnu z jeho obsahu zjistit, zda, kdy a o čem bylo prohlášení učiněno. Při osvědčování notář nedozírá na to, zda je obsah nastalé skutečnosti nebo učiněného prohlášení v souladu s právním řádem.⁶⁹ Za obsah takového osvědčení neodpovídá, ani do průběhu děje nemůže zasahovat, pouze v notářském zápisu popíše, co vnímal svými smysly (takovou informaci však, bohužel, veřejnost ve svém povědomí nemá). I při této činnosti působí notář na předcházení sporům, byť nepřímou. Již vědomí toho, že skutečnost či prohlášení má být osvědčeno, vede ke snaze o řádné provedení osvědčované skutečnosti či prohlášení.⁷⁰

2.3.3.1 Druhy osvědčení právně významných skutečností a prohlášení

Druhy osvědčení právně významných skutečností a prohlášení, které by mohly být podkladem pro uplatnění práv nebo kterými by mohly být způsobeny právní následky, zákon demonstrativně vymezuje ust. § 72 odst. 1 NŘ. Mimo to notář samozřejmě může provádět i jiná osvědčení, upravuje-li je zvláštní zákon. Protože samotný demonstrativní výčet druhů této notářské činnosti je poměrně obsáhlý, bude nadále v textu pojednáváno pouze o některé osvědčovací notářské činnosti v souvislosti se sepisováním notářských listin, které za veřejné listiny prohlašuje ust. § 6 NŘ. Těmito listinami jsou notářské zápisy o osvědčení o průběhu valné hromady podle ust. § 77 NŘ, o osvědčení o tom, že je někdo naživu podle ust. § 78 NŘ, osvědčení jiných skutkových dějů podle ust. § 79 NŘ, o osvědčení o prohlášení podle ust. § 80, o osvědčení o rozhodnutí orgánu právnické osoby podle ust. § 80a a násl., o osvědčení pro zápis do veřejného rejstříku podle ust.

⁶⁹ S výjimkou osvědčování rozhodnutí orgánů právnických osob podle ust. § 80a a násl. NŘ, kde se kromě vlastního osvědčení musí notář též vyjádřit, zda byly právní jednání a formality při přijímání rozhodnutí právnické osoby v souladu s právními předpisy a zda obsah předneseného návrhu na rozhodnutí je či není v souladu s právními předpisy a se zakladatelským právním jednáním.

⁷⁰ TLÁŠKOVÁ, Šárka. *Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl*. Ad Notam [on line], 2009, 15. ročník, č. 1, s. 2 an. [cit. 2020-08-27], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2009_1.pdf.

§ 80 h. S účinností zákona č. 33/2020 Sb. bude mezi osvědčované právně významné skutečnosti a prohlášení nově zařazen notářský zápis o souhlasu s navrhovaným rozhodnutím uděleném mimo zasedání orgánu právnické osoby, notářský zápis o návrhu rozhodnutí, které má být přijato mimo zasedání orgánu právnické osoby a notářský zápis o rozhodování mimo zasedání orgánu právnické osoby, notářský zápis o návrhu rozhodnutí a notářský zápis o rozhodování per rollam.

Vzhledem k tomu, že o notářských zápisech jako veřejných listinách bylo již pojednáno dosti a účelem kapitoly je pokusit se o vymezení notářské činnosti s následným vyzdvižením veřejných listin, zaměřím se v této podkapitole spíše na listiny o ověření, rozuměno ověřovací doložky. Vedle výsostného postavení notářský zápisů i tyto ověřovací doložky nemají zanedbatelný význam, neboť jsou značně užívány jak pro listiny se samostatným využitím, tak pro listiny představující komponent nezbytný k sepsu notářského zápisu.

2.3.3.2 Formy ověřovací doložky

Formu ověřovací doložky podle notářského řádu představuje ověřování shody opisu nebo kopie s listinou (vidimace), ověřování pravosti podpisu (legalizace) a osvědčení o předložení listiny. Ust. § 72 odst. 5 NŘ pak výslovně určuje, že ověřovací doložky jsou listinami o ověření (viz ust. § 6 NŘ). Tyto doložky je možné vyhotovit buď přímo na listině, na níž je prováděn ověřovací úkon, nebo samostatně. V tom případě zákon ukládá povinnost pevného spojení ověřovací doložky s listinou, s níž je ověřovací úkon spjat. Výsledkem ověřovacího procesu je pak doložka o ověření, která je veřejnou listinou, leč listina, která je předmětem úkonu, zůstává zpravidla v režimu listiny soukromé. Rozdílné je to v případě výstupů z informačních systémů veřejné správy (např. výpis z katastru nemovitostí či výpis z Rejstříku trestů), které jsou veřejnými listinami v celém rozsahu, avšak vzhledem k tomu, že jsou vydávány jiným orgánem veřejné moci v rámci jeho pravomoci a ne přímo notářem při výkonu notářství, nejde o veřejné listiny ve smyslu notářského řádu.

2.3.3.2.1 Vidimace – ověření opisu

Vidimací, nebo-li ověřením opisů, se rozumí osvědčení notáře o tom, že určitý opis souhlasí s určitou listinou.⁷¹ Notář je oprávněn ověřovat opisy nejen vlastních listin, ale i listin, které mu předloží účastníci. Nezáleží na tom, zda jde o opis listiny veřejné či soukromé a zda se opis ověřuje prvopisem, opisem, ověřeným opisem apod.⁷² Vidimace je provedena ověřovací doložkou neodkladně⁷³ poté, kdy notář posoudil shodu opisu s listinou. Pro účely provedení vidimace je třeba listinou rozumět ucelený text, který je ukončen způsobem prokazujícím jeho jedinečnost, což může být podpis, razítko apod.

Ověřovací doložka musí obsahovat náležitosti pro ni stanovené v ust. § 73 NŘ a též obecné náležitosti notářských listin podle ust. § 58 a § 59 NŘ, pokud je lze na ně vztáhnout. Ověřovací doložka obsahuje: údaj o ověření toho, že opis doslovně souhlasí s listinou, z níž byl pořízen; údaj o tom, z kolika listů nebo archů se skládá listina, z níž byl opis pořízen, a z kolika listů nebo archů se skládá její opis; údaj o tom, že opis je částečný, není-li opis úplný; místo a datum vyhotovení doložky o ověření; otisk úředního razítka notáře a podpis ověřujícího.⁷⁴

Tím, kdo ověřuje, nemusí být vždy jen notář, ale též jeho pracovník, pokud je notářem k vidimaci pověřen podle ust. § 19 písm. a) nebo podle ust. § 23 písm. a) či podle ust. § 26 odst. 1 NŘ, nebo zástupce notáře. Je-li ověřovaná listina určena do zahraničí, ověření může provést pouze notář či notářský kandidát⁷⁵, nikoli notářský tajemník či notářský koncipient.

V ust. § 73 odst. 2 NŘ zákon nad rámec ust. § 53 NŘ stanoví důvody pro odmítnutí vidimace. Notář odmítne vidimaci provést: je-li listinou, z níž je opis pořízen, listina, jejíž jedinečnost nelze ověřeným opisem nahradit (zejm. občanský průkaz, vojenský průkaz,

⁷¹ Opisem se rozumí i kopie. Zákon při úpravě nerozlišuje mezi kopií a skutečným opisem (kancelářský řád však operuje jak s pojmem „opis“, tak i s pojmem „kopie“). Lze mít ale za to, že kopií se rozumí fotografický obraz listiny a opisem jen její písemná doslovná podoba.

⁷² I ověřený opis listiny a další ověřené opisy ověřených opisů jsou listinou ve smyslu ust. § 73 odst. 1 věta první NŘ. Z tohoto důvodu notář provede vidimaci těchto listin. Toto se vztahuje i na ověřený opis, kde ověření provedl jiný orgán na základě příslušného zákona (např. katastrální úřad).

⁷³ Použitý pojem „neodkladně“ je třeba vykládat tak, že ověřovací doložka musí být vyhotovena v době, kdy je ověřujícímu k dispozici listina, z níž se opis pořizuje. Vyhotovení doložky v době, kdy již ověřující nemá listinu k dispozici, nepřichází v úvahu.

⁷⁴ Za ověření shody opisu nebo kopie s listinou, za každou i jen započatou stranu listiny, jejíž opis nebo kopie se ověřuje je účtováno 30 Kč (bez DPH).

⁷⁵ Viz výkladové stanovisko prezidia Notářské komory ČR VS 1/2010

pas, nebo jiný průkaz⁷⁶, směnka, šek, nebo jiný cenný papír, vkladní knížka, geometrický plán, rysy a technické kresby); jestliže ověřující nezná jazyk, ve kterém je listina, z níž je opis pořízen, vyhotovena a není předložen její překlad do českého jazyka tlumočnickem (to neplatí, je-li před ověřujícím opis této listiny pořízen prostřednictvím kopírovacího zařízení); jsou-li v listině, jejíž shoda s opisem má být ověřena, změny, doplňky, vsuvky nebo škrty; jestliže se opis doslovně neshoduje s listinou, z níž byl pořízen.

Vidimací lze ověřovat pouze psaný nebo tištěný text. Bude-li mít listina pouze jiný nepísaný obsah, úkon provedení vidimace je třeba také odmítnout.

Notář vidimací nepotvrzuje správnost a pravdivost údajů uvedených v listině a jejich soulad s právními předpisy a za obsah listiny neodpovídá.

Vidimaci může podle zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ověřování), provádět i Ministerstvo vnitra, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, úřady městských částí nebo městských obvodů územně členěných statutárních měst a úřady městských částí hlavního města Prahy, jejichž seznam stanoví prováděcí předpis, v případě zajišťování obrany České republiky i újezdni úřady, držitel poštovní licence a Hospodářská komora České republiky.⁷⁷

Platná právní úprava ještě rozeznává vyšší stupeň ověření veřejných listin, kdy listiny vydané notáři a justičními orgány ověřuje Ministerstvo spravedlnosti České republiky – mezinárodní odbor civilní a ostatní listiny ověřuje Ministerstvo zahraničních věcí – konzulární odbor (referát legalizace). Pro posouzení, zda je třeba listinu ověřit apostilou, superlegalizací či zda je listina ve vztahu k cizině osvobozena od ověření, je třeba řídit se právní úpravou obsaženou v haagské Úmluvě o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin (tzv. „Úmluva o apostile, č. 45/1999 Sb.), případně dvoustrannou mezinárodní smlouvou a v členských státech Evropské unie Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/1191 ze dne 6. 7. 2016 o podpoře volného

⁷⁶ Výkladové stanovisko prezidia Notářské komory ČR č. 4/2006 uvádí, že tímto jiným průkazem je každý úřední průkaz (mimo uvedeného občanského průkazu, pasu a vojenského průkazu), který obsahuje vyobrazení jeho držitele. Provedení vidimace takového průkazu notář odmítne.

⁷⁷ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 396 s., s. 270-271, ISBN 978-80-7380-044-4.

pohybu občanů zjednodušením požadavků na předkládání některých veřejných listin v Evropské unii a o změně nařízení (EU) č. 1024/2012.

2.3.3.2.2 Legalizace – ověření pravosti podpisu

Druhým typem ověřovací doložky je ověřování pravosti podpisu - legalizace, která je upravená v ust. § 74 NRŘ. Notář tímto ověřuje, že fyzická osoba před ním v jeho přítomnosti listinu vlastnoručně podepsala nebo podpis na listině se již nacházející před ním uznala za vlastní. Právnícké osoby se samy nepodepisují. S tím, že určitá fyzická osoba listinu podepsala nebo uznala podpis na listině za vlastní, nejsou spojeny žádné vedlejší účinky ve vztahu k právníckým osobám (jako např. že ověřeným podpisem fyzické osoby jednající za osobu právníckou ověřující ověřil i existenci právnícké osoby), na rozdíl od některých zahraničních úprav. Legalizace se provede ověřovací doložkou neodkladně poté, kdy před notářem v jeho přítomnosti byla listina podepsána nebo byl podpis na listině se již nacházející uznán za vlastní, a to neodkladně po podepsání nebo uznání.

Ověřovací doložka přitom obsahuje: běžné číslo ověřovací knihy (př. O 356/2020, O/I. 111/2020); jméno, příjmení, bydliště, popřípadě místo pobytu a datum narození žadatele; údaj o tom, že byla totožnost žadatele prokázána; konstatování, že uvedená osoba listinu vlastnoručně před notářem podepsala nebo že uznala podpis na listině za vlastní; místo a datum vyhotovení doložky o ověření; podpis ověřujícího a otisk úředního razítka notáře.⁷⁸

V případě nesplnění náležitostí shora uvedených nelze podpis na listině považovat za ověřený. Toto stanovil i Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 29. 4. 1998, sp. zn. 2 Cdon 721/97.⁷⁹

Notář, rovněž jako u vidimace, provedením legalizace neodpovídá za obsah listiny. Neovládá-li jazyk, v němž je listina, na které má být podpis ověřen, sepsána, vyzve žadatele, aby předložil překlad listiny tlumočnickem. Nestane-li se tak, úkon odmítne

⁷⁸ Za provedenou legalizaci jednoho podpisu si notář může účtovat pouze částku stanovenou notářským tarifem ve výši 30 Kč (bez DPH). Zákonem č. 341/2020 Sb., kterým se s účinností od 1. 1. 2021 mění notářský tarif, bude sazba nově stanovena na částku 70 Kč (bez DPH). I při tomto více než stoprocentním navýšení odměny je částka za provedenou legalizaci v porovnání např. s částkou účtovanou německými notáři (3–70 EUR, dle tarifní hodnoty) či notáři slovinskými (7,5–100 EUR, dle tarifní hodnoty), zanedbatelná.

⁷⁹ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 403, ISBN 978-80-7400-689-0

provést. Jinak tomu bude za situace, kdy notář nebo některý z jeho zaměstnanců ovládá jazyk, v němž je listina pořízena. V takovém případě, není překladu tlumočnickem třeba a notář provede legalizaci. Ve stejném smyslu se vyjádřilo i prezidium Notářské komory ČR ve svém stanovisku VS 1/2009 ze dne 27. 1. 2009.

Důvody odmítnutí provedení legalizace jsou obdobné jako u vidimace, ovšem s tím rozdílem, že notář nezkontroluje listinu, o níž se jedná, a její obsah natolik důkladně jako při vidimaci. Zákon dále zakazuje provést legalizaci na listině, která neobsahuje žádný text.

Legalizaci, stejně jako vidimaci, mohou též provádět i jiné orgány veřejné moci a subjekty, a to v souladu s ustanoveními zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o ověřování). Legalizace může mít též i vyšší stupně ověření, jak bylo uvedeno shora.

2.3.3.2.3 Osvědčení o předložené listině

Osvědčení o předložené listině notář vystaví tehdy, byl-li o to požádán žadatelem. Takové osvědčení vyhotoví notář na předložené listině ve formě osvědčovací doložky (nebo na listině k předložené listině pevně připojené), která obsahuje údaj o dni, měsíci a roku a případně i o hodině, kdy byla tato listina notáři předložena.

I toto osvědčení musí splňovat jak náležitosti uvedené v ust. § 75 NŘ, tak náležitosti obecné stanovené v ust. § 59 NŘ, zejm. odst. 2. Proto je-li uváděn údaj o datu, případně hodině, předložení listiny, může být tento vypsán jen slovy nebo jen číslicí. Avšak datum sepsání osvědčovací doložky musí být vždy vypsáno číslicí i slovy.

Osvědčení o předložení listiny lze provést pouze touto formou, nikoli např. formou notářského zápisu.⁸⁰

K této notářské činnosti bych ráda zmínila jen malý postřeh ze zahraničí, který by v budoucnu mohl být případnou inspirací pro oblast notářských zápisů a osvědčovacích doložek týkajících se legalizace, a to zejména s ohledem na neustále se vyvíjející a do činností notářů zapojované informační technologie. Každý notář, který sepíše

⁸⁰ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 407, ISBN 978-80-7400-689-0

notářský zápis nebo provede legalizaci, musí o tomto učinit též zápis do evidenční pomůcky, resp. musí listině přiřadit pořadové číslo. V případě notářských zápisů se jedná o rejstřík N–NZ a v případě legalizace ověřovací kniha (bývá zvykem, že v notářské kanceláři jsou souběžně užívány 2 a více ověřovacích knih a každá musí být označena pořadovou římskou číslicí).

Notářská komora Slovenské republiky již v roce 2003 zavedla Notářský centrální register osvědčených podpisů, který přiděluje jednotlivým notářům pořadové číslo k prováděnému úkonu. Každý notář si tak vede vlastní elektronickou ověřovací knihu v rámci příslušného administrativního softwaru (Notar 7.), v níž jsou uvedeny všechny údaje tak, jak se uvádějí do materiálních ověřovacích knih. Rozdíl je v tom, že pořadové číslo je přidělováno centrálně. Každá listina, resp. ověřovací doložka, je nositelem jedinečného identifikátoru a po jeho zadání, společně s dalšími údaji uvedenými v doložce, si může každý adresát úkonu, jenž disponuje listinou s takto ověřeným podpisem, ověřit, že byl konkrétní úkon skutečně notářem proveden.⁸¹ Vedle elektronické ověřovací knihy vede každý notář i ověřovací knihu materiální. Zde je však uvedeno pouze pořadové číslo, datum provedení úkonu, pořadové číslo legalizace přidělené centrálním registrem a podpis osoby, které se podpis ověřoval.

Stejnou službu poskytuje i Notářský centrální register notářských zápisnic, který byl zaveden Notářskou komorou Slovenské republiky také v roce 2003. Způsob vedení rejstříku N–NZ je analogický se způsobem vedení ověřovací knihy, jak bylo uvedeno shora. Pořadové číslo NZ je opět přiděleno centrálním registrem. Adresát úkonu, který má k dispozici notářský zápis, si tak může (prostřednictvím veřejně dostupné vyhledávací aplikace na webových stránkách Notářské komory Slovenské republiky) po zadání spisové značky N, spisové značky NZ a data sepisu notářského zápisu ověřit, zda tento konkrétní notářský zápis z určeného dne byl skutečně sepsán na území Slovenské republiky a který notář notářský zápis sepsal.⁸² Prostřednictvím této aplikace však není možné seznámit se se samotným obsahem listiny.

⁸¹ NOTÁRSKA KOMORA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2020 [on line]. NKSR [cit. 2020-09-11]. Dostupné z:

<https://www.notar.sk/%C3%A9vod/Not%C3%A1rskecentr%C3%A1lneregistre/Osved%C4%8Den%C3%A9podpisy/Overeniepravostipodpisunalistine.aspx>

⁸² NOTÁRSKA KOMORA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2020 [on line]. NKSK [cit. 2020-09-11]. Dostupné z:

<https://www.notar.sk/%C3%A9vod/Not%C3%A1rskecentr%C3%A1lneregistre/Not%C3%A1rske%C3%A1pisnice/Overeniepravostinot%C3%A1rskej%C3%A1pisnice.aspx>

Věřím, že takové evidence by byly hojně využívány i českou laickou a odbornou veřejností, kdyby byly Notářskou komorou ČR zřízeny.

3. Soudní komisariát

3.1 Vznik a vývoj soudního komisariátu

Významným mezníkem pro notáře jako soudní komisaře byl rok 1848. Tento rok byl jednak zásadní pro politický vývoj Rakouska a tím i českých zemí, ale byl rozhodující i pro formování moderního státního mechanismu a moderního právního řádu.⁸³

Notářství se do této doby nacházelo ve značném úpadku (jednalo se o poměrně dlouhou etapu, která trvala od 20. let 15. století do poloviny 19. století). Posledním obdobím, kdy bylo notářství na svém vrcholu, bylo období vlády Karla IV. Jím provedená úprava notářství v českých zemích platila až do roku 1512. Tohoto roku vydal Maxmilián I. notářský řád, který byl v souvislosti s nástupem Habsburků na český trůn, implementován do českých zemí.⁸⁴ V nadcházejících obdobích postupně začínalo docházet k úpadku notářství. Funkci notáře zastávali lidé nevalného právníkého vzdělání a bez patřičných praktických zkušeností, což vedlo ke značné nespokojenosti s touto oblastí činnosti a promítalo se v řadě stížností. Až Karel VI. dne 1. března 1725 rozhodl o tom, že notáři musí být přezkoušeni a v úřadech byli ponecháni jen ti způsobilí. Též bylo stanoveno, že o notářství se nesměl nikdo ucházet u papeže bez souhlasu císaře a papežští notáři nesměli vykonávat svůj úřad bez císařova souhlasu. V následujícím období přibližně sto dvaceti let byly notářské listiny nadány veřejnou vírou vždy jen na přechodný čas a notářská činnost byla neustále buď omezována, či nepatrně rozšiřována. Nejprve se z notářských listin za veřejnou listinu považoval jen notářský směnečný protest. V roce 1796, za vlády Františka II., bylo v některých rakouských zemích ustanoveno, že všechny řádné notářské listiny se uznávají za listiny veřejné a patentem z 9. dubna 1782 bylo notářům povoleno zastupovat své klienty u obchodních a směnečných soudů. Dvorním dekretem z 9. června 1821 bylo opět stanoveno, že veřejnými listinami jsou pouze směnečné protesty a ostatní notářské listiny pozbyly veřejné víry. Nato roku 1824 bylo notářům odňato povolení zastupovat klienty před obchodními a směnečnými soudy, pokud neměli oprávnění vykonávat advokacii. Od roku 1781 tak ve většině rakouských zemí bylo notářství jen směnečné a ostatní hlavní

⁸³ Nelze však opomenout, že například v oblasti občanského práva započal proces modernizace již dříve, a to zejména vydáním Obecného zákoníku občanského z roku 1811.

⁸⁴ Notářský řád z roku 1512 platil ve většině zemí Svaté říše římské národa německého až do jejího zániku, k němuž došlo v roce 1806.

činnosti, jako zřizování právních listin, obstarávali advokáti, patrimoniální úřady a pokoutníci.⁸⁵

Jak již bylo uvedeno výše, rok 1848 byl rozhodujícím pro začátek nové organizace notářství a formování jeho právní úpravy. Dozor nad notářstvím převzalo nově zřízené ministerstvo spravedlnosti a započalo se s přípravou nové právní úpravy notářství, která by odpovídala potřebám vyplývajícím z nové situace, do které se habsburská monarchie dostala.

Od 1. července 1850 začala fungovat nová soudní organizace. Soudnictví bylo odděleno od správy, byla zavedena občanská kontrola soudnictví při veřejných líčeních a porotních soudech a proces obžalovací nahradil původní proces inkviziční. V souvislosti s novým uspořádáním soudů se naskýkala otázka, zda některé činnosti, jako například sepisování smluv a jiných listin soukromého práva, mají zůstat v pravomoci soudů. Tehdejší ministr spravedlnosti Antonín Schmerling zastával názor, že výkon těchto činností není v souladu s novým pojetím justice a navrhl císaři, aby byl zřízen nový právní institut – notářství, který by zajistil kvalifikovanou právní pomoc a radu při sepisování smluv a jiných listin lidem neznalých práva. Císař tomu byl nakloněn a nařídil vypracování příslušného zákona. Císařským patentem ze dne 29. září 1850 č. 366 ř. z. byl zaveden nový notářský řád, který se stal právním základem úpravy notářství mimo jiné i na našem území.⁸⁶

Notářům byla svěřena výlučná pravomoc sepisovat spisy, kterým zákon připisoval zvláštní účinky, a to že měly mít napříště moc veřejných listin se silnější důkazní silou. Platnost takových listin byl oprávněn přezkoumávat pouze soud. Notářský spis byl nezbytnou podmínkou platnosti řady právních úkonů, jako například směnečných protestů, osvědčení při smlouvách svatebních, smlouvách kupních, důchodových, dlužních úpisech mezi manžely, písemných smlouvách uzavíraných osobami slepými, hluchými, které neumějí psát, němými, které neumějí číst a psát a jiné. Též ke vkladu do veřejných knih byl vyžadován notářský spis nebo autentické vyhotovení příslušné listiny, případně musela být taková listina vyhotovena veřejným notářem. Notáři byli dále zmocněni k ověřování pravosti podpisů, data listin, správnosti prepisů i překladů, jakož

⁸⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Notářství*. 1. vydání. Zlín: Živa v.o.s., 1994, 228 s., s. 7-8., ISBN 80-901745-1-5.

⁸⁶ BALÍK, Stanislav a kol. *Dějiny notářství v českých zemích*. Praha: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií v Praze, 2014, 183 s., s. 72, ISBN 978-80-260-5768-0.

i toho, že je někdo naživu. Notářům byla svěřena i úschova listin (s výjimkou jimi vyhotovených listin), ne však úschova peněz a veřejných dlužných úpisů. A v neposlední řadě měli notáři dle tohoto notářského řádu působit jako soudní komisaři v řízení o vyjednávání pozůstalostí a dalších věcech zejména nesporného řízení.⁸⁷

Role notářů jako soudních komisařů spočívala především v zapisování úmrtí a provádění základních úkonů souvisejících s jednáním s pozůstalými. Tuto notářskou agendu speciálně upravoval patent z 28. června 1850 o řízení při vyjednávání pozůstalostí vytknutých. Notáři jako soudní komisaři dále zajišťovali majetek pozůstalých a jeho soudní odhad, často se též zabývali zpeněžením pozůstalosti prostřednictvím dražby soudní. Činnost soudních komisařů dozoroval soud, který mohl vyvolat proti notáři, který v příslušném řízení o pozůstalosti jednal „váhavě a nepravdělně“, disciplinární řízení, jež mohlo mít za následek i zbavení notáře úřadu. Kromě toho byl notář odpovědný i stranám za škodu jím způsobenou při této činnosti.

Notářský řád z roku 1850 sice otevřel cestu k modernímu notářství, ale v praxi byla jeho aplikace provázena řadou problémů, a tak jeho platnost nebyla příliš dlouhá. Dne 21. května 1855 byl pod číslem 94 ř. z. vydán nový notářský řád, který se následně ukázal jako mnohem zdařilejší, propracovanější, a tak lépe vyhovující. Právní úprava soudního komisariátu však nedoznala zásadních změn, jelikož byla téměř doslovně převzata z patentu z roku 1850 a vtělena do hlavy XIII nového notářského řádu. Nezastupitelná role notáře jako soudního komisaře v nesporném řízení se projevila již bezprostředně po zakotvení této funkce v notářském řádu v roce 1850, neboť vyřizování pozůstalostí a sirotčích záležitostí bylo dosti spleťité a rozsáhlé a přetížené soudy často čelily stížnostem jednotlivých stran na délku řízení. Pravomoc notářů jako soudních komisařů v nesporných řízeních byla i argumentem pro zachování notářství v dobách jeho největšího ohrožení.⁸⁸

Nicméně ani tento notářský řád nenaplnil všechna očekávání, která do něj byla vkládána a po své šestnáctileté účinnosti byl nahrazen notářským řádem novým vydaným dne 25. července 1871 pod číslem 75 ř. z. Společně s tímto zákonem byl vydán i zákon o nezbytnosti notářských spisů pro některá právní jednání a nezbytnosti legalizace

⁸⁷ BALÍK, Stanislav a kol. *Dějiny notářství v českých zemích*. Praha: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií v Praze, 2014, 183s., s. 72, ISBN 978-80-260-5768-0.

⁸⁸ NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. *Notářství v českých zemích do roku 1949*. Ad Notam. 2003, Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v ČR, s. 8, ISSN 1211-0558.

podpisů na tabulárních listinách pod číslem 76 ř. z. Notářský řád z roku 1871 pak v nezměněné podobě platil až do vzniku Československé republiky a následně, kdy byl recepčním zákonem z 28. října 1918 převzat Československou republikou veškerý rakouský právní řád, čímž došlo k recipování i právní úpravy notářství, platil též v českých zemích (na Slovensku platil zákonný článek z roku 1874 ve znění zákonného článku VII z roku 1866). Na poli soudního komisariátu nedošlo k žádným významným změnám, neboť, jak již bylo uvedeno výše, právní úprava postavení notářů jako soudních komisařů z roku 1850 byla téměř doslovně převzata do notářského řádu z roku 1855 a poté byla v zásadě převzata i notářským řádem z roku 1871 (tento platil po zbývajícím období habsburské monarchie), který byl následně převzat recepčním zákonem první republikou a byl zrušen až zákonem ze dne 14. června 1949 o notářství č. 201/1949 Sb. z. a n.⁸⁹

Zcela zásadním mezníkem v historii českého notářství byl rok 1949, během kterého došlo k faktickému zrušení notářství ve svém klasickém pojetí, neboť v lidově demokratickém Československu nebyla žádoucí existence instituce nezávislého notářského stavu, který by pomáhal občanům v oblasti práva. Ideou tehdejšího totalitního režimu bylo nahrazení notářství státním orgánem, jehož prostřednictvím by stát sám vykonával notářskou činnost a tímto ji měl pod naprostou kontrolou. Jakýmsi mezistupněm při „znárodňování“ notářství byl zákon č. 201/1949 Sb., o notářství, a k úplnému zestátnění notářství pak došlo zákonem č. 116/1951 Sb., o státním notářství, který nabyt účinnosti dne 1. 1. 1952 a byl doplněn nařízením ministerstva spravedlnosti č. 117/1951 Sb. a nařízením ministra financí č. 118/1951 Sb., o notářských poplatcích. Tímto funkce notáře vykonávajícího nezávislé svobodné povolání zanikla. Notáři museli státu odevzdat veškerá svá zařízení a vybavení sloužící k provozu notářství. Ti, jimž to bylo umožněno, byli vzati do státní služby. V obvodech okresních soudů pak byla zřízena státní notářství (jako státní justiční orgány) a notáři a jejich zaměstnanci se stali státními zaměstnanci. Činnost státního notářství dozoroval předseda okresního soudu a vrchní dohled vykonávalo ministerstvo spravedlnosti. Zákon rozeznával činnost ve vlastním okruhu působnosti státního notářství, jako především sepisování notářských listin, a činnost z pověření soudu, kterou bylo projednávání dědictví. Notáři však vykonávali

⁸⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Notářství*. 1. vydání. Zlín: Živa v.o.s., 1994, 228 s., s. 9., ISBN 80-901745-1-5.

hlavně činnost z pověření soudu, protože společenská potřeba notářských listin byla v důsledku potlačování soukromoprávních majetkových vztahů velmi malá.

Postupem času bylo do pravomoci státního notářství svěřováno stále více agend rozhodovacího charakteru a tím začal stoupat i jeho význam – státní notářství začínalo mít povahu „malého soudu“. Od roku 1955 byla zrušena činnost státního notářství z pověření soudu a některé rozhodovací agendy v řízení nesporném, a to především agenda dědická, byly převedeny přímo do kompetence státního notářství. Dozor nad státním notářstvím byl předán krajskému soudu. Další změny v kompetencích státního notářství přinesl rok 1957, kdy zákon upravil dědickou, darovací a převodní daň společně s notářskými poplatky. Tyto daně a notářské poplatky za úkony označil jako notářské poplatky a přenesl do kompetence státního notářství jejich vyměřování a vybírání. Zvýšenému významu státního notářství přispěla i zákonná úprava platnosti právního úkonu o převodu majetku, kdy k jeho platnosti zákon vyžadoval, aby takový úkon byl u státního notářství zapsán do poplatkového rejstříku a stanovil, že právní úkon je platný jen v tom rozsahu a s tím obsahem, jak byl registrován. Pokud nedošlo k poplatkové registraci státním notářstvím, smlouva o převodu nemovitosti nenabyla platnosti a vlastnictví na nabyvatele nepřešlo.⁹⁰

V roce 1964 byl dovršen záměr přeměnit nezávislou a nestrannou instituci notářství sloužící veřejnosti v orgán, který měl sloužit totalitní státní moci. S novým občanským zákoníkem a občanským soudním řádem nabyl dne 1. dubna 1964 účinnosti zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím, který státnímu notářství svěřil rozhodování i v dalších agendách. Státní notářství tak rozhodovalo nejen v řízení o dědictví, jehož úprava byla přesunuta z občanského soudního řádu do notářského řádu, ale i v řízení o registraci smluv, řízení o úschovách, řízení o umořování listin a řízení o výkonu rozhodnutí prodejem nemovitostí. Státní notářství v dědickém řízení nevydávalo pouze jednotlivá dědická rozhodnutí (o potvrzení nabytí dědictví nebo schválení dohody o vypořádání dědictví), ale rozhodovalo samo o vypořádání dědictví mezi dědici, přičemž mělo stejné postavení jako soud při rozhodování o vypořádání podílového spoluvlastnictví. Stejné postavení mělo státní notářství i při rozhodování ve sporných věcech dle ust. § 18 notářského řádu, a to

⁹⁰ NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. *Notářství v českých zemích do roku 1949*. Ad Notam. 2003, Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v ČR, s. 14, ISSN 1211-0558.

v případech, kdy účastníci dědického řízení nepodali ve stanovené lhůtě soudní žalobu o skutečnostech sporných mezi účastníky řízení. Státní notářství též nově rozhodovalo o registraci smluv o převodech nemovitostí mezi občany navzájem a o převodech z tzv. socialistických organizací na občany a posuzovalo platnost příslušných smluv (na rozdíl od dřívější poplatkové registrace). Soudní komisaři tak již neměli své opodstatnění, neboť státní notářství mělo postavení specializovaného soudního orgánu.

Institut soudních komisařů byl v našem právním řádu obnoven až k 1. lednu 1993, kdy nabyl účinnosti zákon č. 263/1992 Sb.⁹¹ a zákon č. 264/1992 Sb., a dědické řízení tak přešlo zpět z kompetence dosavadních státních notářství do pravomoci soudů.

Dědické řízení zahajoval soud a pouze jemu příslušela i rozhodovací pravomoc. V příslušném řízení o dědictví soud pověřil notáře ve svém obvodu podle předem stanovených pravidel obsažených v rozvrhu, aby jako soudní komisař samostatně za odměnu provedl úkony v řízení o dědictví, přičemž tyto úkony se považovaly za úkony soudu, a postoupil mu spis. Soudní komisař pak byl povinen neprodleně provést šetření, zda zůstavitel nezanechal závět', listinu o vydědění či listinu o správě dědictví, a to v registru vedeném Notářskou komorou České republiky – Centrální evidence závětí⁹². V případě, že taková listina zůstavitele byla registrovaná, byl soudní komisař povinen vyžádat si její opis od notáře, u něhož byla listina uložena. Převážnou část úkonů v dědickém řízení prováděl soudní komisař ať osobně, nebo prostřednictvím jím pověřených zaměstnanců. Soud sám činil úkony jen ojedinele. Vznikla-li v řízení o dědictví potřeba vydat určité rozhodnutí, a to ještě před tím, než byly provedeny všechny úkony v řízení o dědictví, musel notář věc předložit soudu a ten takové rozhodnutí vydal. Soudní komisař též nemohl provádět úkony, které náležely do výlučné kompetence soudu. Soud, který notáře pověřil provedením úkonů v řízení o dědictví, mu mohl věc také odejmout a následně pověřit jiného notáře podle rozvrhu práce. Činil tak v případě, kdy i přes předchozí upozornění soudní komisař působil zbytečné průtahy v řízení a nenaplňoval tak zásadu hospodárnosti řízení. Notáři jako soudnímu komisaři

⁹¹ Viz jeho ustanovení § 38, které zní: „Soud pověří notáře, aby jako soudní komisař za odměnu provedl úkony v řízení o dědictví.“ V platné právní úpravě je pověření notáře jako soudního komisaře zakotveno v ust. § 100 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, s účinností od 1. 1. 2014.

⁹² Do roku 2003, kdy byla uvedena v život Centrální evidence závětí, mohly závěti sepsané notářem nebo v úschově notáře přijít vniveč, když v důsledku změny bydliště pořizovatele v mezidobí od pořízení závěti do úmrtí zůstavitele nevyšly v dědickém řízení najevo (a to buď z důvodu, že nikdo z pozůstalých neměl povědomí o posledním pořízení zůstavitele, anebo povědomí měl, avšak závět' notáři nepředložil).

náležela za provedené úkony v řízení o dědictví odměna a náhrada hotových výdajů. I když soudní komisaři nedisponovali rozhodovací pravomocí, připravovali pro soud návrhy usnesení a všechny potřebné podklady pro vydání usnesení ve věci samé, též návrhy realizačních poukazů a dalších opatřeních, která bylo třeba učinit po právní moci usnesení o dědictví. Základními právními předpisy, které upravovaly postup notářů jako soudních komisařů, byly zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), občanský soudní řád a jednací řád pro okresní a krajské soudy.⁹³

Zásadní změnu na poli soudního komisariátu přinesla novela zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a to č. 7/2009 Sb. Nová právní úprava přinesla posílení pravomocí notáře jako soudního komisaře v řízení o dědictví, neboť s účinností od 1. července 2009 mohou soudní komisaři vydávat všechna rozhodnutí ve věci. Nicméně zůstává zachována zásada, že úkony notáře, které činí jako soudní komisař, jsou považovány za úkony soudu. Soudní komisaři tedy provádí všechny úkony soudu prvního stupně v řízení o dědictví, přičemž jsou povinni tak činit i v rámci odvolacího řízení či obdobně i v řízení o mimořádných opravných prostředcích. Soudní komisař je dále nově povinen na žádost účastníků dědictvého řízení vyznačit na stejnopisy usnesení doložku právní moci. Tímto došlo k podstatnému zrychlení dědictvého řízení, které mimo jiné uvítali účastníci řízení, neboť ti dnes mají možnost po skončení závěrečného projednání dědictví odnést si konečné usnesení s vyznačenou právní mocí (za předpokladu, že jim je usnesení na místě doručeno a tito se bezprostředně vzdají svého práva na podání odvolání).⁹⁴ Okresním soudům ubyla náročná administrativa. Novela zavedla také Centrální evidenci manželských smluv, v níž je soudní komisař povinen lustrovat vždy, když v době smrti zůstavitele trvalo manželství.

⁹³ BALÍK, Stanislav a kol. *Dějiny notářství v českých zemích*. Praha: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií v Praze, 2014, s. 183, s. 141, ISBN 978-80-260-5768-0.

⁹⁴ Před novelou občanského soudního řádu provedenou v roce 2009 to zabralo větší časový úsek, než se usnesení, jímž se řízení o dědictví končilo, dostalo od notáře jako soudního komisaře přes soud k účastníkům řízení. Tehdy notář projednal dědictví, připravil znění konečného usnesení a spis s usnesením a dalšími doprovodnými listinami předložil soudu. Soud pak usnesení rozeslal poštovní cestou účastníkům řízení a poté, co bylo doručeno všem účastníkům a uplynula jim lhůta pro podání odvolání, vyznačil na usnesení v dědictvěm spisu právní moc. Účastníci dědictvého řízení se zpravidla dostavovali do kanceláře soudního komisaře a dotazovali se, kde a kdy jim bude na jejich usnesení vyznačena právní moc. Notář je pak v příslušném časovém horizontu odkazoval na soud, kde jim na jejich usnesení byla vyznačena právní moc, s nímž se opět dostavili do kanceláře soudního komisaře, kde jim byl zpravidla bezúplatně zhotoven nezbytný počet ověřených kopií usnesení k provedení potřebných následných úkonů po skončení dědictvého řízení. Při této příležitosti účastníci řízení zpravidla hradili část odměny notáře jako soudního komisaře, která na ně, dle výroku dědictvého usnesení, připadla.

Zatím posledním významným mezníkem pro soudní komisariát je období roku 2014, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále v textu jen „ZŘS“), a soudní komisaři tak museli v rámci řízení o pozůstalosti zprocesovat celou řadu změn. Bylo nezbytné naučit se zapojit do praxe nemalé množství nových a „staronových“ právních institutů, které nová právní úprava přinesla, jako např.: institut dědické smlouvy, závěry pozůstalosti, odkazu, soupisu pozůstalosti, odloučení pozůstalosti, vykonavatele závěti aj. a v souvislosti s tímto osvojit si i nové procedurální postupy v řízení o pozůstalosti. Nové procesní změny nastaly mimo jiné i v rámci místní příslušnosti soudu v řízení o pozůstalosti, u vymezení okruhu účastníků řízení, zavedením institutu veřejného zjištění listin, zavedením funkce likvidačního správce, v postupu při nařízení likvidace pozůstalosti aj.

Bez nadsázky lze říci, že období posledního desetiletí se pro notáře (i v postavení soudních komisařů) nese ve znamení převratných změn, neboť vedle změn legislativních notáři bryskně zareagovali i na požadavky moderní doby a zavedli nebo získaly přístup do různých informačních systémů a aplikací (např. využívají systém katastru nemovitostí, systém evidence obyvatel, stali se kontaktním místem CzechPOINT), využívají plnohodnotně datové schránky, užívají kvalifikovaných elektronických podpisů atd. S ohledem na takto široké spektrum využívání informačních technologií musí také zajistit vyšší ochranu dat, s kterými nakládají. Toto všechno přispívá ke komfortnosti a úspoře času pro klienty, neboť notář v postavení soudního komisaře je schopen sám operativně obstarat většinu potřebných podkladů pro pozůstalostní řízení nebo ověřit určité informace, aniž by se k těmto podkladům či informacím dostával prostřednictvím klienta, jenž by si je musel opatřit na příslušných místech.

3.1.1 Krátký exkurz do vývoje dědického práva na našem území

V průběhu 20. století na našem území platilo několik občanských zákoníků. Za počátek vývoje moderního dědického práva u nás však lze považovat již vydání rakouského Všeobecného zákoníku občanského, který byl vyhlášen dne 1. června 1811, a platil na našem území až do 31. prosince 1950. Dědické právo bylo v této normě upraveno dosti podrobně v hlavách 8–16 obsahujících § 531 až 858 a oblast procesní byla doplněna nesporným patentem. V principu platilo, že dědictví se nenabývalo

okamžikem smrti zůstavitele, jako je tomu dnes, ale majetek zanechaný zůstavitelem, resp. souhrn jeho práv a závazků (pokud se nezakládaly na poměrech pouze osobních), se stal tzv. ležící pozůstalostí, na níž se hledělo, jako by byla ještě v držení zůstavitele. Jednalo se o samostatný majetkový soubor, právně nedělitelný celek v tom smyslu, že zahrnoval veškerý majetek zůstavitele (a to jak majetek dědicům známý, o kterém se jedná, tak i majetek, který se objeví v budoucnu), který sám odpovídal za dluhy a odkazy. Úmrtím zůstavitele došlo k tzv. defilaci dědictví (nápadu dědictví). Dědic, který chtěl dědit, se pak musel k dědictví přihlásit prostřednictvím dědické přihlášky ať bezvýhradně nebo s výhradou dobrodiní soupisu⁹⁵ a uvést titul, z něhož tak činí (tj. dědická smlouva, závěť, zákon). Soud poté přijal a přezkoumal dědické přihlášky dědiců k pozůstalosti, projednal jejich dědická práva a poté vydal odevzdací listinu. Doručením odevzdací listiny se dědic stal vlastníkem pozůstalosti a pozůstalostní majetek splynul s ostatním dědicovým majetkem. V období mezi přijetím dědické přihlášky a odevzdáním dědictví dědicovi náleželo pouze tzv. naturální vlastnictví.⁹⁶

Tuto staletou koncepci zrušil tzv. střední občanský zákoník, tedy zákon č. 141/1950 Sb., který platil na našem území od 1. ledna 1951 do 31. března 1964. Dědění upravoval „pouze“ v ustanovení § 509 až 561, čímž došlo ke značné redukci institutů dědického práva a zjednodušení právní úpravy dědění. Takováto nová úprava dědění byla zcela poplatna tehdejšímu režimu, jehož cílem bylo mimo jiné i maximální potlačení soukromého vlastnictví. Střední občanský zákoník opustil princip ležící pozůstalosti a nově ho nahradil principem nabytí dědictví již dnem smrti zůstavitele, který platí v našem dědickém právu dodnes. Již neupravoval dědickou smlouvu a dědicem byl, vedle toho, kdo nabyl veškerý majetek zůstavitele nebo poměrný podíl na něm, i ten, kdo nabyl jen jednotlivou věc či právo. Nově bylo přípustné, aby dědic dědictví odmítl⁹⁷ a zřeknutí se dědictví smlouvou budoucího dědice se zůstavitelem bylo stále ještě zachováno. Nový občanský zákoník též zrušil některé formy pořízení pro případ smrti, a to dědické smlouvy mezi manžely a darování pro případ smrti. Nepřipouštěly se ani některé formy závěti,

⁹⁵ Podle toho se řídila odpovědnost dědice za dluhy.

⁹⁶ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 728 s., s. XIX, ISBN 978-80-7478-579-5.

⁹⁷ Dříve naopak dědic musel podat dědickou přihlášku a tím projevít, že dědit chce. Nová úprava dále v ustanovení § 519 odst. 2 stanovila, že v případech neznámých či nepřítomných dědiců, jimž soud stanoví lhůtu pro odmítnutí dědictví, a tito dědicové v dané lhůtě neučiní prohlášení, zda dědictví odmítají nebo ne, má se za to, že zůstavitel žádné takové dědice nezanechal.

jako společná závěť manželů a privilegované testamenty. Byla proklamována zásada přednosti zákonné dědické posloupnosti před děděním ze závěti a oproti předchozí právní úpravě již nedocházelo k přirůstání uvolněného dědického podílu ostatním závětním dědicům. Do zákonné dědické posloupnosti byla též nově zahrnuta i osoba, která žila se zůstavitelem po dobu nejméně jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti, a z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost, nebo byla odkázána výživou na zůstavitele. Bylo prohlášeno za neplatné omezení dědice podmínkou, doložením času, svěřenským nástupnictvím či příkazem.⁹⁸

Od 1. dubna 1964 do 31. prosince 2013 platil občanský zákoník jako zákon č. 40/1964 Sb. Zákoník v původním znění upravoval dědické právo v ustanovení § 460 až 487 a opět došlo k redukci dalších institutů. Nová právní úprava převzala základní principy dědění dle středního občanského zákoníku, zejména princip nabývání dědictví smrtí zůstavitele. Odpovědnost za dluhy zůstavitele zůstala beze změny, a tedy dědic za dluhy i nadále odpovídal do výše ceny nabytého dědictví. Byl zrušen institut smluvního zřeknutí se dědictví a institut vydědění, zcela byla vypuštěna ustanovení upravující odkaz a omezeny byly též formy závěti. Zákoník nově zavedl možnost dohody dědiců s věřiteli o přenechání dědictví k úhradě dluhů, zakázal jakékoli podmínky připojené k závěti, povinný díl omezil pouze na potomky zůstavitele⁹⁹, nově dával možnost státnímu notářství, aby provedlo vypořádání mezi dědici (nedojde-li o tom mezi nimi k dohodě) a upravil zásady¹⁰⁰ takového vypořádání.

Jelikož se jednalo o právní předpis starý téměř pět desítek let, je zřejmé, že prošel i celou řadou novelizací. Patřila mezi ně např. novela č. 131/1982 Sb., která do dědického práva opět navrátila institut vydědění a též umožnila vznik věcných břemen na základě závěti. Dále novela č. 509/1991 Sb., která s účinností od 1. ledna 1992 rozšířila třetí dědickou skupinu o potomky sourozenců zůstavitele a též odňala státnímu notářství možnost autoritativně rozhodovat o vypořádání dědictví v případech, kdy se dědici na vypořádání nedohodli a nahradila ji potvrzením nabytí dědictví podle dědických

⁹⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona, Karel SCHELLE. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, 151 s., s. 33 - 34, ISBN 978-80-7201-931-1.

⁹⁹ Střední občanský zákoník stanovil povinný díl nejen pro potomky zůstavitele, ale za určitých podmínek i pro rodiče a staré rodiče zůstavitele.

¹⁰⁰ Mělo se přihlídnout k možnosti účelného využití věci v souladu se zájmy tehdejší společnosti. Tím bylo odůvodňováno zejm. přidělování zemědělských usedlostí do vlastnictví toho dědice či dědiců, kteří v zemědělství pracovali.

podílů. Zůstavitel mohl nyní zřídit závěti nadaci, přičemž závěť musela obsahovat její statut. Došlo též k rozšíření důvodů pro vydědění neopomenutelných dědiců a ke zmenšení nároku zletilých neopomenutelných dědiců z původních tří čtvrtin jejich zákonného dědického podílu na jednu polovinu zákonného dědického podílu. Dále byly rozšířeny formy závěti znovuoobením institutu alografní závěti v obecné podobě i obnovením alografní závěti osob, jež pro určitou smyslovou vadu nemohly pořídit alografní závěť v obecné podobě. Nově bylo připuštěno, aby závěť pořídil i nezletilec, který dovršil 15. rok věku, a to ve formě notářského zápisu. Novelou č. 554/2004 Sb. byl do občanského zákoníku s účinností od 1. ledna 2005 zařazen institut správce dědictví. Zůstavitel mohl nově ustanovit správce dědictví ke správě majetku patřícího do dědictví po dobu od jeho smrti do skončení dědického řízení, a to listinou o ustanovení správce dědictví ve formě notářského zápisu. S účinností od 1. července 2006 došlo novelou č. 115/2006 Sb. k dalšímu rozšíření zákonné dědické posloupnosti, a to v rámci dědické skupiny první o registrovaného partnera.¹⁰¹

Současná právní úprava zakotvená v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, věnuje dědickému právu ustanovení § 1475 až 1720, čímž došlo, proti předcházející stručné úpravě, ke značnému rozšíření. Občanský zákoník nyní navrácí do dědického práva řadu institutů, které byly předchozími občanskými zákoníky z let 1950 a 1964 opuštěny. Jde na příklad o institut odkazu, vedlejších doložek v závěti (vykonavatel závěti, správce pozůstalosti, podmínky, doložení času, příkaz), náhradnictví, svěřenské nástupnictví, zřeknutí se dědického práva, vzdání se dědictví, zcizení dědictví, privilegované závěti, nové formy rozdělení pozůstalosti (rozdělení třetí osobou, povoláním k tomu zůstavitelem, rozdělení soudem na žádost dědiců). Změna se dotkla též postavení nepominutelného dědice, postavení a práv věřitelů a odpovědnosti dědiců za dluhy pozůstalosti. Občanský zákoník zavedl další druhy právních jednání, kterými zůstaviteli umožnil ovlivnit to, jak bude vypadat po jeho smrti vypořádání majetku, který zanechá, a splněny jeho příkazy či přání. Mezi takové druhy právních jednání patří: dědická smlouva, dovětek, tzv. negativní závěť, tedy prohlášení o tom, že dědic, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, pozůstalosti nenabude, přikázání započtení na dědický podíl, smlouva o zřeknutí se dědického práva, povolání vykonavatele závěti,

¹⁰¹ SCHELLEOVÁ, Ilona, Karel SCHELLE. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, 151 s., s. 34, ISBN 978-80-7201-931-1.

manželská smlouva o majetkovém režimu, kterou lze rovněž uspořádat majetkové poměry pro případ zániku manželství smrtí (v této části se však považuje za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti).¹⁰²

Současné dědické právo je postaveno na několika zásadách. První zásadou je zásada univerzální sukcese. Tato zásada znamená, že dědic vstupuje do všech práv a povinností zůstavitele. Majetek zůstavitele tedy tvoří jeden celek zahrnující aktiva i pasíva, který přechází na dědice. Druhou zásadou je zásada přechodu zůstavitelem zanechaného majetku na dědice smrtí zůstavitele, což vyplývá přímo z ust. § 1479 občanského zákoníku. Jde o koncepci individualistického dědického práva vycházející z přechodu majetku děděním na jednotlivce, která má oporu i v ust. § 1475 odst. 3. A třetí, významnější zásadou, je zásada zachování hodnot, tedy zachování hodnot se zřetelem k budoucnosti jako výraz solidarity lidí a sledování cílů sahajících přes více generací. Posun oproti stávající úpravě je zejména v opuštění široce formulovaného pravidla v ust. § 579 občanského zákoníku z roku 1964 o zániku subjektivních práv a povinností vázaných jen na osobu dlužníka nebo věřitele jeho smrtí. Dle současné právní úpravy obsažené v ust. § 1475 odst. 2 spadají do pozůstalosti i subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele. Je tomu tak v případě, že byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci. V důsledku toho mohou do pozůstalosti přejít např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována. Nelze však opomenout, že ke třem stěžejním zásadám dědického práva shora uvedeným se připojují i zásady ostatní, a to zásada rovnosti, zásada volnosti zůstavitele ve volbě dědice, zásada volnosti dědice dědictví přijmout či odmítnout, zásada ingerence veřejné moci při nabytí dědictví a obecné zásady občanskoprávní.¹⁰³

Základní myšlenkou, která ovládá nové pojetí dědického práva, je závaznost vůle zůstavitele, což je zásadní obrat oproti stavu, který nastolily předchozí občanské zákoníky. Tyto potlačovaly vůli zůstavitelovu a dědici si mohli dohodou rozdělit majetek zůstavitele dle své vůle bez ohledu na existující závět'. Zásadní změnu nové koncepce

¹⁰² ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORČÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 728 s., s. XXI, ISBN 978-80-7478-579-5.

¹⁰³ ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* Ostrava: Sagit, a. s., 2012, 1119 s., s. 600 an., ISBN 978-80-7208-922-2.

dědického práva lze tedy shrnout tak, že zatímco dříve o zděděném majetku rozhodovali dědici, nově tomu je naopak, neboť rozhodující slovo má zůstavitel.

3.2 Postup soudního komisaře v řízení o pozůstalosti

3.2.1 Zahájení řízení o pozůstalosti

Řízení o pozůstalosti¹⁰⁴ je v České republice nesporným řízením soudním, a tedy náleží do pravomoci soudu. Toto řízení je upraveno zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“) v ust. § 98 až 280, přičemž v ust. § 281 až 288 jsou upraveny úschovy v řízení o pozůstalosti. V rámci tohoto řízení je třeba řídit se i vybranými ustanoveními z obecné části (§ 1 až 30 ZŘS). Dále platí, že nestanoví-li ZŘS jinak, postupuje soud v řízení o pozůstalosti dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. V řízení o pozůstalosti se postupuje také dle vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, a to dle ust. § 74 až 95, § 99 až 102, § 106 až 112 a také je třeba řídit se ustanoveními z obecné části vyhlášky, a to ust. § 3, 8, 9 a § 21 až 33.

Řízení o pozůstalosti je řízením, které lze zahájit dvěma způsoby, a to na návrh, nebo bez návrhu. Zákon stanoví zvláštní podmínku pro zahájení řízení o pozůstalosti na návrh. Návrh na zahájení řízení musí být totiž podán osobou, která si činí nárok na pozůstalost nebo na její část jako dědic a v návrhu doloží, že jí svědčí dědický titul. Pokud však navrhovatel takovou skutečnost nedoloží, soud návrh na zahájení řízení odmítne a řízení nezahájí. K zahájení řízení o pozůstalosti na návrh dochází jen výjimečně. Většinou se tak děje z důvodu úmrtí cizince, který měl v České republice nějaký majetek, který je třeba projednat. Drtivá většina řízení o pozůstalosti je zahajována z úřední povinnosti soudu, tj. bez návrhu. Soud tak činí bezodkladně poté, co se dozví o úmrtí fyzické osoby – z úmrtního listu¹⁰⁵ zaslaného příslušným matričním úřadem, který ho vystavil, nebo o tom, že nějaká osoba byla prohlášena za mrtvou – z pravomocného rozsudku soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou. Protože usnesení

¹⁰⁴ Řízení o pozůstalosti upravené v hlavě III., druhé části v ust. § 98 až 288 ZŘS nahradilo a změnilo řízení o dědictví upravené v ust. § 175a až 175 ze zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁰⁵ Jestliže dojde k úmrtí osoby v tuzemsku, úmrtní list vyhotovuje matriční úřad, v jehož správním obvodu osoba zemřela, nebo zemřelá osoba byla nalezena. Dojde-li k úmrtí v dopravním prostředku, zapíše úmrtí matriční úřad, v jehož správním obvodu byla zemřelá osoba vyložena z dopravního prostředku. V případě, že občan České republiky zemře v zahraničí, vydává tuzemský úmrtní list tzv. zvláštní matrika – matriční úřad Úřadu městské části Brno-střed. V případě, kdy soud rozhodne o prohlášení člověka za mrtvého, je jako matriční úřad příslušný Úřad městské části Praha 1.

o zahájení řízení o pozůstalosti není třeba doručovat a není proti němu přípustné odvolání, je řízení o pozůstalosti bez návrhu zahájeno dnem vydání usnesení o zahájení řízení.

Věcně příslušný soud k řízení o pozůstalosti je v prvním stupni okresní soud, v rámci hlavního města Prahy obvodní soud a v Brně – městě Městský soud v Brně. Místně příslušný je pak soud, v jehož obvodu měl zůstavitel v době smrti evidováno místo trvalého pobytu (vedené v informačním systému evidence obyvatel), popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů. Není-li dána místní příslušnost soudu podle místa trvalého pobytu, popř. místa jiného pobytu, je dále místně příslušný soud, v jehož obvodu měl zůstavitel naposledy bydliště¹⁰⁶ a neměl-li zůstavitel takové bydliště nebo ho nebylo možné zjistit, pak soud, v jehož obvodu se naposledy zdržoval. Jestliže není dána místní příslušnost soudu dle míst shora uvedených, je místně příslušný soud, v jehož obvodu se nachází zůstavitelův majetek a není-li takového majetku, tak soud, v jehož obvodu zůstavitel zemřel. Zjistí-li soud, v praxi běžně soudní komisař, že u něho bylo zahájeno řízení o pozůstalosti, aniž by byl místně příslušný, vydá o tom usnesení, v němž konstatuje svoji místní nepříslušnost a zároveň rozhodne, kterému soudu bude věc postoupena.¹⁰⁷

Bezprostředně po zahájení řízení o pozůstalosti soud vydá i usnesení, jímž dle ust. § 100 odst. 1 ZŘS pověří příslušného notáře jako soudního komisaře, aby v řízení o pozůstalosti provedl příslušné úkony soudu prvního stupně. Toto usnesení není třeba doručovat a není proti němu přípustné odvolání. Který notář bude v konkrétní věci pověřen provedením úkonů jako soudní komisař, stanoví rozvrh práce vydaný na období kalendářního roku na návrh příslušné notářské komory předsedou krajského soudu. Rozvrh práce může dopředu stanovit, že nápad bude mezi notáře jako soudní komisaře rozdělen buď podle data narození, nebo úmrtí zůstavitele (tzv. časový systém), podle bydliště zůstavitele (tzv. obvodový systém) anebo na základě jejich kombinace. Je-li nápad rozdělován mezi notáře např. podle data úmrtí, pak klíč pro přidělení věci spočívá v tom, že pro konkrétní týden je k nápadu pozůstalostních věcí příslušný určitý notář a následující týden notář další. Pokud je v obvodu okresního soudu např. osm notářů, pak každému z nich náleží nápad všech pozůstalostních věcí v týdnu, který nadchází po uplynutí předchozích sedmi týdnů a tak je to dokola po celý rok. Tento systém

¹⁰⁶ Do konce roku 2013 bylo bydliště hlavní kritérium pro určení místní příslušnosti soudu.

¹⁰⁷ SVOBODA, Jiří, Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2014, 377 s., s. 203 - 205, ISBN 978-80-7400-266-3.

přidělování věcí se používá převážně ve větších obvodech. V menších obvodech jsou pak věci přidělovány zejména podle místa trvalého pobytu zůstavitele.

Pověřený notář jako soudní komisař provádí v řízení úkony jménem soudu (viz ust. § 103 odst. 3 ZŘS), což znamená, že úkony takového pověřeného notáře – soudního komisaře – jsou úkony soudu. Výjimku tvoří úkony vymezené v ust. § 100 odst. 2 ZŘS, na které se pověření nevztahuje, avšak i pro tyto úkony soudní komisař připravuje všechny potřebné podklady a předkládá je soudu.

Notář však nemusí všechny úkony v řízení o pozůstalosti provádět osobně, nýbrž může k provádění takových úkonů pověřit i notářského kandidáta, notářského koncipienta, notářského tajemníka či jiného svého zaměstnance. Každá z těchto osob však může činit úkony v řízení o pozůstalosti jen v takovém rozsahu, který stanoví příslušný právní předpis¹⁰⁸. Ani pověření notáře soudním komisařem nemusí být definitivní, neboť v případech vymezených zákonem může soud pověření notáře zrušit nebo může notáře či jeho zaměstnance z provedení úkonů soudního komisaře vyloučit. Ke zrušení pověření soudního komisaře může dojít, je-li nebezpečí, že věc nebude notářem rozhodnuta v přiměřené době a notář byl na možnost zrušení pověření soudem písemně upozorněn. V případě zrušení pověření notáře soud pověří na základě rozvrhu notáře jiného, přičemž notář, jehož pověření bylo zrušeno, nemá právo na odměnu za úkony, které provedl jako soudní komisař. Právo na náhradu hotových výdajů, které mu v důsledku těchto úkonů vznikly, však zůstává zachováno. Ke zrušení pověření tedy může dojít jen na základě pochybení ze strany notáře, zatímco k vyloučení dojde na základě objektivních skutečností, které spočívají v poměru notáře nebo některého z jeho zaměstnanců k účastníku řízení nebo k projednávané věci, tzn. že existuje pochybnost o nepodjatosti notáře nebo některého jeho zaměstnance. Dojde-li k vyloučení notáře jako soudního komisaře na základě rozhodnutí soudu, má takový notář právo na poměrnou část odměny a náhradu hotových výdajů za úkony, které jako soudní komisař provedl. Soud bezodkladně rozhodne o pověření jiného notáře, aby mohlo být v řízení o pozůstalosti pokračováno.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Rozsah oprávnění a pravomocí jednotlivých pracovníků notáře je dán jejich pověřením, přičemž rozsah a obsah pověření je dán zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) v ust. § 5, 19, 23, 24 a 26, kancelářským řádem v ust. § 5 a dále vyplývá též z ust. § 103 ZŘS.

¹⁰⁹ SVOBODA, Jiří, Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2014, 377 s., s. 206 -207, ISBN 978-80-7400-266-3.

3.2.2 Předběžná šetření

Pro řízení o pozůstalosti je typické, že jednotlivé úkony v tomto řízení mají předem stanovené pořadí, které zpravidla nelze porušit, a určitým způsobem na sebe navazují. Všechny úkony, ke kterým dochází od zahájení řízení až do nařízení jednání k projednání věci, ZŘS nově pojímá jako úkony v rámci předběžných šetření. Účelem těchto šetření je provedení všech úkonů pro zjištění stavu zůstavitelova jmění a pro zjištění dědiců, odkazovníků, vykonavatele závěti, správce pozůstalosti a dalších osob, o jejichž práva a povinnosti v řízení jde. Na řádném provedení předběžného šetření může záviset hladkost a rychlost dalšího průběhu řízení. Nemělo by být proto podceňováno.

Jakmile je notář pověřen provedením úkonů v řízení o pozůstalosti a převezme od soudu dědický spis, učiní prvotní úkony (zpravidla je provádějí pověřený zaměstnanci notáře), kterými jsou šetření v Evidenci právních jednání pro případ smrti, Evidenci listin o manželském majetkovém režimu a Seznamu listin o manželském majetkovém režimu¹¹⁰, vyhledá v katastru nemovitostí zůstavitelovy nemovité věci na území České republiky¹¹¹ a provede rámcové vyhledávání ve veřejné části evidence cenných papírů vedené Centrálním depozitářem cenných papírů. Notář má možnost lustrvat i v systému evidence obyvatel a tím si udělat předběžně představu o okruhu dědiců ještě před tím, než nařídí jednání za účelem sepisu protokolu o předběžném šetření, dále v insolvenčním rejstříku, evidenci úpadců a centrální evidenci exekucí.

Po provedení těchto prvotních šetření nařídí soudní komisař úřední jednání za účelem sepisu protokolu o předběžném šetření, ke kterému je zpravidla nejčastěji zvána osoba vypravitele pohřbu. Vychází se z předpokladu, že tato osoba je dostatečně obeznámena s osobními i majetkovými poměry zůstavitele, a tak není tedy nezbytně nutné, aby k tomuto prvnímu jednání bylo zváno více osob. Tím se však v žádném případě nevylučuje, aby sepisu protokolu o předběžném šetření bylo přítomno více osob – potenciálních dědiců. V předvolání k předběžnému šetření je zpravidla uveden seznam listin, které má předvolaný s sebou k jednání přinést. V podstatě jde o veškeré listiny a doklady, které se váží nebo se mohou vázat k majetku, případně dluhům, zůstavitele, vyúčtování nákladů pohřbu a případné pořízení pro případ smrti zůstavitelem zanechané.

¹¹⁰ To za předpokladu, trvalo-li v době smrti zůstavitele manželství.

¹¹¹ Údaje o vlastnictví zůstavitele k nemovitostem je však třeba prověřovat i pomocí titulů nabytí, které si soudní komisař vyžádá od dědiců, případně jiných osob.

Smyslem a účelem tohoto jednání je ověřit, zda zůstavitel nezanechal jakoukoli další listinu, která by měla význam pro řízení, popřípadě zda nepořídil i privilegovanou závěť, a vymezit okruh dědiců (jak z porřízení pro případ smrti, tak i ze zákonné dědické posloupnosti). Dále zjistit, zda zůstavitel povolal vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti, zda nařídil odkazy, a doplnit potřebné údaje o majetku, případně dlužích, zůstavitele (zejm. ohledně takového majetku, který není zjistitelný ve veřejných rejstřících nebo seznamech).

Ten, se kterým je sepisován protokol o předběžném šetření, může informovat soudního komisaře (nebo jeho pověřeného zaměstnance) především o cenných papírech evidovaných na majetkovém účtu zůstavitele v Centrálním depozitáři cenných papírů nebo v samostatných evidencích investičních nástrojů, o zůstavitelových bankovních či jiných účtech, vkladních knížkách nebo jiných finančních produktech, o tom, zda zůstaviteli náležel podíl v obchodní společnosti nebo družstevní podíl v družstvu, o tom, zda zůstavitel vlastnil autorská či jiná průmyslová práva, předměty průmyslového výtvarnictví, jakož i práva na označení typu ochranných známek či označení původu, o tom, zda měl zůstavitel živnostenské oprávnění, zda vlastnil nějaké movité věci a jaké atp. Jelikož se v řízení o pozůstalosti neobjasňuje jen zůstavitelův majetek, ale i zůstavitelovy dluhy, je třeba věnovat náležitou pozornost i objasňování dluhů (především z výpovědi přítomné osoby), které mohou mít velice rozmanitou podobu, jako např. půjčky, nedoplatky na různých již vyměřených poplatcích a daních, nedoplatky kupních cen, náhrada škody, pohledávka pozůstalého manžela z titulu vypořádaného majetku ve společném jmění manželů, náklady pohřbu atd.¹¹²

V případě, že je na konci sepisu protokolu o předběžném šetření zjištěno, že zůstavitel nezanechal žádný majetek či majetek bez hodnoty, řízení o pozůstalosti se zastaví a vydá se o tom usnesení. Je-li zůstavitelem zanechán pouze majetek nepatrné hodnoty, soudní komisař vydá usnesení o zastavení řízení o pozůstalosti a zůstavitelův majetek nepatrné hodnoty vydá vypraviteli pohřbu, pokud s nabytím tohoto majetku souhlasí.¹¹³ Proti usnesení o zastavení řízení není přípustné odvolání, proto je možné

¹¹² SVOBODA, Jiří, Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2014, 377 s., s. 214 - 217, ISBN 978-80-7400-266-3.

¹¹³ To neplatí o takovém majetku zůstavitele, o kterém zákon stanoví, že k němu nabývají vlastnické právo i jiné osoby. Typicky půjde ve smyslu ust. § 1667 ObčZ o movité věci, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, k nimž vlastnické právo nabývá pozůstalý manžel, pokud sdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost.

(a velmi často to je v praxi užíváno) po sepsání protokolu o předběžném šetření, jehož se účastní osoba vypravitele pohřbu, vydat takové usnesení hned a na místě jej doručit. Účastník si z jednání rovnou odnáší usnesení s vyznačenou právní mocí a může hned činit úkony směřující k vydání majetku nepatrné hodnoty. Vše je tak vyřízeno při prvním jednání. V případě zastavení řízení, kdy zůstavitel nezanechal žádný majetek, není třeba usnesení doručovat. Někteří soudní komisaři i přes to takové usnesení doručují, a to z důvodu, aby zejména rodina zůstavitele disponovala nějakou listinou o tom, že pozůstalost po zůstaviteli byla projednána a řízení skončeno tímto způsobem. Vyhotovené usnesení o zastavení řízení pro některý z důvodů shora uvedený nemusí obsahovat odůvodnění, vždy však musí být zdůvodněno rozhodnutí o odměně, náhradě hotových výdajů notáře a o náhradě za daň z přidané hodnoty, je-li notář jejím plátcem.

Je-li sepisu protokolu o předběžném šetření účasten přímo potencionální dědic či dědicové a je-li zřejmé, že není dán důvod pro postup podle ust. § 153 a § 154 ZŘS, tedy pro zastavení řízení o pozůstalosti, je vhodné poskytnout informace o dalším postupu v řízení o pozůstalosti, aby účastníci řízení měli povědomí o tom, jakým způsobem se bude řízení dále vyvíjet a jaké úkony bude třeba učinit. Zejména jsou poskytnuty informace o důsledcích vyloučení z dědického práva a o existenci nepominutelných dědiců a jejich právu na povinný díl, o důsledcích, je-li mezi dědici osoba, které by měl být jmenován opatrovník či zvláštní opatrovník, o povinnosti dědiců hradit zůstavitelovy dluhy, o možnosti uplatnit právo výhrady soupisu a o možnosti navrhnout nahrazení soupisu pozůstalosti seznamem pozůstalostního majetku, o možnosti nahradit soupis pozůstalosti společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku, o důsledcích existence tzv. osoby pod zvláštní ochranou¹¹⁴ a informovat o tom, kdo případně vykonává správu pozůstalosti.

Poznatky získané při předběžném šetření soudní komisař dále doplní případným vlastním šetřením tak, aby byl dostatečně zjištěn rozsah majetku a dluhů a okruh dědiců zůstavitele, což ale neznamená, že má soudní komisař povinnost „vypátrat“ veškerý majetek a dluhy zůstavitele (bez jakýchkoliv konkrétních podkladů), neboť to není ani v možnostech notáře. Vlastní šetření provádí soudní komisař zejména prostřednictvím výzev a dotazů adresovaných finančním institucím, Centrálnímu depozitáři cenných

¹¹⁴ Tzn. povinnost nařídit soupis pozůstalosti, nařídit závěru pozůstalosti a jde-li o dědice neznámého nebo nepřítomného, povinnost jmenovat mu opatrovníka ve zvláštních případech a vyznat ho o dědickém právu vyhláškou.

papírů, registru motorových vozidel, katastru nemovitostí aj. Šetření soudního komisaře může být doplněno i dalšími listinami, které došly do spisu o pozůstalosti, jako např. ohlášení věřitelů o dluzích zůstavitele.

Pokud soudní komisař zjistí, že zůstavitel povolal vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti, vyrozumí a vyzve je, aby se ujali své funkce, pokud již neučinili dříve a neoznámili tuto skutečnost pozůstalostnímu soudu. Vznikne-li však pochybnost, zda má pozůstalost spravovat správce pozůstalosti povolaný zůstavitelem, nebo vykonavatel závěti, nebo případně dědic, některý z více dědiců anebo všichni dědicové, soud i bez návrhu usnesením rozhodne, kdo z nich je oprávněn ke správě pozůstalosti.

Informace získané v rámci předběžných šetření bude třeba dále vyhodnotit a posoudit, zda má být provedena závěra pozůstalosti, nebo též soupis pozůstalosti, případně obojí. Tato opatření bude třeba provést, jsou-li pro to splněny zákonem stanovené podmínky (viz. ust. § 1682 ObčZ a ust. § 1685 ObčZ).

Závěra pozůstalosti se nařizuje usnesením soudu a spočívá v tom, že soud – soudní komisař zajistí majetek, o němž lze mít důvodně za to, že náležel zůstaviteli, a to uložením do úschovy u soudu, soudního komisaře nebo u vhodného schovatele, případně zapečetěním v zůstavitelově bytě či jiném vhodném místě. Také může být proveden zákaz výplaty, popřípadě upraven způsob plnění pohledávky zůstavitele – soud uloží usnesením dlužníkům zůstavitele, aby plnění z pohledávek skládali do úschovy soudu, a současně je upozorní, že plnění provedená jinak nebudou mít za následek splnění dluhu.¹¹⁵

3.2.3 Projednání pozůstalosti

Není-li dán důvod pro zastavení řízení o pozůstalosti v případě žádného majetku, majetku bez hodnoty nebo majetku nepatrné hodnoty zůstavitelem zanechaného a je zjištěn okruh zůstavitelových dědiců, protože všechny osoby, o nichž bylo možné mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, byly usnesením vyrozuměny o svém dědickém právu, a poučeny o právu dědictví odmítnout, přičemž tyto osoby dědictví neodmítly nebo odmítnout nemohly a současně byly odstraněny všechny spory o dědické právo, soud přistoupí ke zjišťování pozůstalostního jmění. Za tímto účelem nařídí jednání, které je neveřejné, k němuž povolá dědice zůstavitele, vykonavatele závěti a další

¹¹⁵ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 728 s., s. 641, ISBN 978-80-7478-579-5.

účastníky, o jejichž práva nebo povinnosti při jednání půjde, jakož i jejich zástupce, opatrovníky a další osoby, jejichž přítomnosti je třeba. Pokud do této doby nebyl některý z dědiců vyrozuměn o svém dědickém právu, soud ho o něm vyrozumí usnesením, které vyhlásí při jednání, a pokud dědic prohlásí, že nehodlá využít lhůtu k vyjádření o dědickém právu a učiní ihned prohlášení, že dědictví neodmítá, soudní komisař prohlášení zaprotokoluje. Dále je třeba takového dědice poučit o výhradě soupisu pozůstalosti, což soudní komisař činí také usnesením vyhlášeným při jednání, a prohlásí-li dědic, že nehodlá využít lhůtu k vyjádření o uplatnění výhrady soupisu a že výhradu soupisu neuplatňuje, soudní komisař tato prohlášení zaprotokoluje a pokračuje v jednání. Pokud však dědic uplatní své právo výhrady soupisu, neboť pouze po uplatnění této výhrady dědic odpovídá za dluhy zůstavitele pouze do výše ceny nabytého dědictví (v opačném případě by za dluhy odpovídal v plném rozsahu), soud neprodleně nařídí a provede soupis majetku zůstavitele.

Poté, co soud jednoznačně zjistí, kdo jsou dědicové, v jakých podílech pozůstalost dědí, který z nich uplatnil výhradu soupisu pozůstalosti a který ji neuplatnil, pokračuje v jednání.

Byl-li zůstavitel v době smrti ženatý (zůstavitelka vdaná), je třeba nejprve vypořádat společné jmění manželů zůstavitele a pozůstalého manžela, čemuž předchází sestavení seznamu společného jmění manželů, tedy jeho majetku a dluhů, a určení ceny obvyklé majetku náležícího do společného jmění manželů. Do seznamu se zařadí jen takový majetek, popřípadě dluhy, na kterých se dědici s pozůstalým manželem shodnou, nedojde-li mezi dědici a pozůstalým manželem ke shodě ohledně nějakého majetku či dluhu, pak se jedná o sporný majetek či dluh a v řízení se k němu dále nepřihlíží¹¹⁶. Při sestavování takového seznamu je třeba především vycházet z majetkového režimu, který existoval mezi manžely a popřípadě i z pokynů, které zemřelý manžel ještě za svého života ohledně svého majetku pro případ smrti učinil. Společné jmění manželů se pak vypořádá buď dohodou mezi pozůstalým manželem a dědici, která nesmí být v rozporu

¹¹⁶ Toto soudní komisař pouze konstatuje v protokolu z úředního jednání. Dědic či dědicové se pak mohou domáhat svých práv žalobou (§ 189 odst. 1 ZŘS). Zda žalobu podají, záleží čistě na jejich uvážení. Je-li však u soudu taková žaloba podána, pak se jedná o žalobu na určení, že zůstavitel byl v době smrti vlastníkem určitého majetku, který nebyl v řízení o pozůstalosti projednán, protože se k tomuto majetku v důsledku sporu nepřihlíželo. Pokud žalující dědic ve sporném řízení uspěje, je tato skutečnost důvodem pro to, aby byl neprojednaný majetek v řízení o pozůstalosti projednán, a to buď ještě v rámci původního řízení (pokud nebylo ještě skončeno), anebo v rámci dodatečného projednání pozůstalosti.

se zůstavitelovými pokyny, popřípadě se zákonem, a kterou soud usnesením schválí, nebo autoritativním rozhodnutím soudu¹¹⁷, pokud dědici s pozůstalým manželem dohodu neuzavřou nebo dohoda není soudem schválena. Předmětem vypořádání však nejsou movité věci tvořící základní vybavení rodinné domácnosti a ve smyslu ust. § 1667 ObčZ k nim nabývá vlastnické právo pozůstalý manžel, i když není dědicem. Usnesení o stanovení obvyklé ceny majetku patřícího do společného jmění manželů a o jeho vypořádání je považováno za usnesení ve věci samé. Je proti němu přípustné odvolání a je třeba jej doručit do vlastních rukou.

Majetek, který případně na základě vypořádání společného jmění manželů zůstavitele a pozůstalého manžela do pozůstalosti, je následně vypořádán mezi dědice.

Pozůstalostní jmění se pak sestává z aktiv, které soudní komisař zjišťuje především ze soupisu pozůstalosti nebo ze seznamu pozůstalostního majetku, anebo ze společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku. V mnohých případech ale soupis pozůstalosti nařízen nebude a nebude ani nahrazen seznamem pozůstalostního majetku, neboť pro jejich provedení nebude žádný důvod. Ve většině případů tak bude soud při sestavování seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti vycházet z údajů dědiců, z vlastního šetření, z listin obsažených ve spise, ze společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku a byl-li zůstavitel ženatý, pak i z vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela. Pozůstalostní jmění se sestává i z pasiv, při jejichž zjišťování soud vychází z vlastního šetření (prověření případných přihlášek věřitelů), z údajů dědiců a případně výsledku z vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela.¹¹⁸

Poté, co je vytvořen seznam aktiv a pasiv pozůstalosti, vyvstane potřeba ocenění těchto aktiv a pasiv. Aktiva pozůstalosti se oceňují cenou obvyklou¹¹⁹ ke dni smrti zůstavitele, a to buď společným prohlášením dědiců, nebo oceněním osobou, která

¹¹⁷ Tzn., že soudní komisař usnesením určí, který majetek ze společného jmění patří do pozůstalosti a který pozůstalému manželovi, eventuálně stanoví pohledávku na vypořádání společného jmění manželů v případě, že nelze věci ze společného jmění rozdělit tak, aby polovina věcí patřících do pozůstalosti a polovina věcí patřících pozůstalému manželovi byla stejná.

¹¹⁸ V rámci vypořádání společného jmění manželů se, dle dikce ust. § 162 ZŘS, vypořádá majetek tvořící společné jmění manželů. Jsou-li však ve společném jmění manželů dluhy, může se pozůstalý manžel s dědici domluvit na vypořádání i těchto dluhů (dohoda však působí pouze inter partes). Nicméně je třeba pamatovat na případný regres, neboť v případě dluhu ve společném jmění zůstavitele a pozůstalého manžela trvá solidarita dlužníků i po smrti zůstavitele a dědici jsou zavázáni společně s pozůstalým manželem ke splnění celého dluhu se všemi důsledky z toho vyplývajícími.

¹¹⁹ Tj. cenou, za jakou se stejný nebo obdobný předmět v daném místě a čase obvykle obchoduje.

pozůstalost spravuje, anebo znaleckým posudkem. Výše pasiv pozůstalosti je tvořena jejich nominální hodnotou ke dni smrti zůstavitele a i při jejich oceňování se vychází ze stejných ustanovení zákona jako při zjišťování ocenění aktiv.

Po sestavení kompletního seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti je možno přistoupit k uzavření dohody o výši dědických podílů nebo dohody o rozdělení pozůstalosti (pokud to připouští pořízení zůstavitele pro případ smrti, pokud zůstavitel nerozdělil pozůstalost sám nebo pokud nepověřil jinou osobu určením, jak má být pozůstalost rozdělena). Uzavřenou dohodu soud schválí, neodporuje-li vůli zůstavitele, zákonu a zájmu osob pod zvláštní ochranou¹²⁰.¹²¹

Závěrem jednání je vydání rozhodnutí (usnesení) o dědictví, přičemž ve výrokové části I. bude stanovena obvyklá cena majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela ke dni smrti a ve výrokové části II. bude schválena dohoda pozůstalého manžela s dědici o vypořádání tohoto majetku (příp. rozhodnutí soudu o tom, co patří do pozůstalostního jmění a co pozůstalému manželovi, nedojde-li k dohodě nebo nemůže-li být dohoda uzavřena – je-li pozůstalý manžel současně jediným dědicem). Ve výrokové části III. bude stanovena obvyklá cena majetku a jiných aktiv pozůstalosti, výše dluhů a dalších pasiv pozůstalosti a čistá hodnota pozůstalosti, případně předlužení. Ve výrokové části IV. pak soud: potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici; rozdělí pozůstalost mezi dědice podle nařízení zůstavitele a potvrdí podle rozdělení nabytí dědictví více dědici; rozdělí pozůstalost mezi dědice podle určení třetí osoby, zůstavitelem k tomu pověřené, a potvrdí podle rozdělení nabytí dědictví více dědiců; schválí dohodu dědiců o rozdělení pozůstalosti a potvrdí podle ní nabytí dědictví více dědiců; rozdělí pozůstalost mezi více dědiců na jejich žádost a potvrdí podle rozdělení nabytí dědictví více dědici; potvrdí nabytí dědictví více dědiců podle dědických podílů, jejichž výše byla stanovena v souladu se zákonem dohodou dědiců; potvrdí nabytí dědictví dědicům podle dědických podílů ze zákona; potvrdí, že dědictví připadlo státu. Ve výrokové části V. usnesení soud schválí dohodu o vypořádání povinného dílu pro nepominutelného dědice, bylo-li na něj uplatněno právo. Pokud dohoda uzavřena nebude nebo nebude moci být schválena, soud rozhodne o výši peněžní částky rovnající

¹²⁰ Tzn. osoby, které nejsou plně svéprávné, osoby neznámé nebo nepřítomné a právnické osoby veřejně prospěšné nebo zřízené ve veřejném zájmu.

¹²¹ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 728 s., s. 663, ISBN 978-80-7478-579-5.

se hodnotě povinného dílu nepominutelného dědice po provedení případného započtení podle ust. § 1660 a § 1661 ObčZ. Ve výrokové části VI. pak soud k návrhu některého z účastníků rozhodne o přiznání náhrady nákladů řízení dle ust. § 128 ZŘS. Zde by mělo být rozhodnuto i o náhradě nákladů soupisu, které byly hrazeny z pozůstalosti ve prospěch dědiců, kteří uplatnili své právo výhrady soupisu, nebo ve prospěch dědice, jako osoby pod zvláštní ochranou, a měly by být nahrazeny ostatním dědicům, kteří výhradu soupisu neuplatnili. V této části usnesení bude též přiznána náhrada nákladů důkazů, např. znalečného a také zde bude rozhodnuto o odměně správce dědictví, byl-li soudem ustanoven, a o jeho hotových výdajích. Dále bude rozhodnuto o náhradě nákladů státu, které byly vynaloženy na svědečné (ust. § 146 ZŘS) a o náhradě hotových výdajů toho, kdo sdělil soudu skutečnosti významné pro řízení a rozhodnutí o pozůstalosti nebo kdo vydal soudu listinu pořízení zůstavitele pro případ smrti nebo jinou listinu významnou pro řízení a rozhodnutí o pozůstalosti. V závěrečné výrokové části VII. usnesení pak bude určena odměna soudního komisaře, jeho hotové výdaje a náhrada za daň z přidané hodnoty, kterou je notář povinen odvést podle zákona o dani z přidané hodnoty, a to společně s určením, kdo a v jaké výši se bude na úhradě odměny, hotových výdajů a náhrady za daň z přidané hodnoty podílet.¹²²

Odměna notáře a náhrada hotových výdajů je upravena ve vyhlášce č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, ve znění pozdějších předpisů (zejména vyhlášky č. 432/2013). Výše odměny je závislá na způsobu vyřízení pozůstalostního řízení, neboť jiným způsobem se určuje při zastavení řízení (zde je stanovena paušální částka 400 Kč¹²³ a předcházel-li zastavení řízení vypořádání společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela, činí odměna částku 2 500 Kč) a jiným způsobem, jestliže byla pozůstalost projednána (při výpočtu výše odměny se vychází z obvyklé ceny aktiv pozůstalosti, přičemž se ze základu vypočítává degresivní sazbou – tzn., že zvyšujícím se základem se tato sazba snižuje). Jinak je odměna notáře stanovena také v případě, byla-li nařízena likvidace pozůstalosti (základem odměny je výtěžek zpeněžení majetku tvořícího likvidační podstatu). Odměnu notáře lze přiměřeně zvýšit, nejvýše však o 100 %, a to v případě, pokud byly úkony

¹²² ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 728 s., s. 521 an., ISBN 978-80-7478-579-5.

¹²³ Nutno podotknout, že tato paušální částka se nezměnila od roku 1993.

notáře v řízení mimořádně obtížné nebo časově náročné (např. více nezbytných jednání ve věci, použití cizího práva nebo cizího jazyka, provedení úkonů na místě samém).

Po všech nezbytných výrocích následuje jejich odůvodnění a poučení o opravném prostředku (odvolání), který je třeba podat k příslušnému krajskému soudu, a to prostřednictvím příslušného okresního soudu nebo soudního komisaře.

Vyhotovené usnesení lze bezprostředně po projednání pozůstalosti na místě doručit všem účastníkům řízení (za předpokladu, že s tím souhlasí) a pokud již dopředu vědí, že si nechtějí ponechat lhůtu pro podání opravného prostředku, mohou se na místě vzdát svého práva na podání odvolání a soudní komisař jim pak na doručené usnesení vyznačí doložku právní moci. Tímto způsobem je postupováno ve většině řízení o pozůstalosti, pokud je to možné, neboť to přináší jak časovou úsporu, tak úsporu dalších nákladů řízení. Nelze-li takto postupovat, zejména pro časovou náročnost vyhotovení usnesení nebo proto, že některý z účastníků si ponechá lhůtu pro podání opravného prostředku, je třeba usnesení řádně doručit do vlastních rukou, vyčkat, až všem účastníkům uběhne lhůta pro podání opravného prostředku a až poté může být na usnesení vyznačena doložka právní moci. Účastníci řízení, jimž byla usnesení takto doručena, se pak musí za účelem vyznačení právní moci opět dostavit do notářské kanceláře, nebo musí usnesení do notářské kanceláře zaslat prostřednictvím provozovatele poštovních služeb a po vyznačení doložky právní moci je jim usnesení zasláno zpět.

Právní mocí rozhodnutí o dědictví je řízení o pozůstalosti skončeno. Zaniká správa pozůstalosti (čímž nejsou dotčeny povinnosti uložené ust. § 190 odst. 2 ZŘS), závěra pozůstalosti a všechna opatření, která byla přijata k zajištění pozůstalosti. Zaniká i oprávnění soudního komisaře provádět úkony soudu prvního stupně v řízení o pozůstalosti.

3.2.4 Úkony soudního komisaře po skončení řízení o pozůstalosti

Po právní moci rozhodnutí o pozůstalosti je třeba provést potřebná opatření k realizaci dědictví, tj. aby dědicové mohli s dědictvím v souladu s rozhodnutím a právními předpisy volně nakládat. Soudní komisař pouze vyrozumívá orgán, který vede veřejný seznam nebo rejstřík, v němž jsou zapsány věci a práva z pozůstalostního jmění, o tom, kdo se stal jejich vlastníkem, případně vydá úschovu. Žádné jiné úkony neprovádí.

Veřejným seznamem je především katastr nemovitostí. Soudní komisař předá v elektronické podobě stejnopis pravomocného rozhodnutí o dědictví, které se týká věcných práv k nemovitým věcem evidovaným v katastru nemovitostí, katastrálnímu pracovišti katastrálního úřadu, v jehož obvodu působnosti se nemovité věci nacházejí, a připojí k němu vyplněný formulář zveřejněný za tímto účelem na internetové stránce Českého úřadu zeměměřického a katastrálního¹²⁴. Jestliže je součástí rozhodnutí o dědictví geometrický plán, jímž došlo k rozdělení nebo sloučení pozemků nebo k zaměření půdorysu budov, které nejsou evidované v katastru nemovitostí, je třeba předat stejnopis takového rozhodnutí s geometrickým plánem příslušnému katastrálnímu pracovišti katastrálního úřadu v listinné podobě.

Soudní komisař vyrozumí též orgán, který vede příslušný veřejný rejstřík. Mezi veřejné rejstříky patří zejména spolkový rejstřík, nadační rejstřík, rejstřík ústavů, rejstřík společenství vlastníků jednotek, obchodní rejstřík, rejstřík obecně prospěšných společností, dále letecký rejstřík (vedený Úřadem pro civilní letectví), plavební rejstřík (vedený Ministerstvem dopravy a Státní plavební správou), námořní rejstřík (vedený Ministerstvem dopravy, které plní funkci Námořního úřadu) a rejstříky vedené Úřadem průmyslového vlastnictví.¹²⁵

Po právní moci rozhodnutí o pozůstalosti má také povinnost ten, kdo spravoval pozůstalost, oznámit všem známým věřitelům a dlužníkům zůstavitele, kdo podle rozhodnutí o pozůstalosti nabyt pohledávku nebo dluh zůstavitele a bance, pobočce zahraniční banky nebo spořitelnímu a úvěrnímu družstvu, kdo se stal majitelem zůstavitelova účtu. Vzhledem k tomu, že právní úprava nestanovuje, jakou formu má mít oznámení výsledků řízení o pozůstalosti, může být pro vyrozumění věřitelům, dlužníkům zůstavitele a bankám předložen stejnopis pravomocného rozhodnutí o dědictví nebo, pokud není vhodné, aby osoby, jímž je vyrozumění určeno, znaly celý obsah rozhodnutí, může být osobou spravující pozůstalost zaslán dopis se sdělením, kdo nabyt pohledávku nebo dluh zůstavitele.¹²⁶

Pokud by nastala situace, že by se po právní moci rozhodnutí o pozůstalosti objevil další majetek zůstavitele, o kterém nebylo v původním řízení jednáno, projedná se jen

¹²⁴ <http://nv.cuzk.cz/>.

¹²⁵ SVOBODA, Jiří, Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2014, 377 s., s. 310, ISBN 978-80-7400-266-3.

¹²⁶ Ještě před 1. 1. 2014 tato vyrozumění museli provádět přímo soudní komisaři.

tento nově najevo vyšlý majetek, přičemž výsledky původního řízení zůstávají nedotčeny i okruh dědiců je stejný. Jiná situace je v případě, že původní řízení bylo zastaveno podle ust. § 153 nebo 154 ZŘS. Objevili-li se po právní moci rozhodnutí, jímž bylo řízení o pozůstalosti zastaveno, majetek, který tvoří aktivum pozůstalosti, případně též pasivum pozůstalosti, soud ho projedná jako dědictví a rozhodne o jeho přechodu na dědice. Dědictví však nebude projednáno, objevili-li se pouze pasivum pozůstalosti. To je logické, neboť nové projednání pozůstalosti by v takovém případě bylo v rozporu se zásadou hospodárnosti řízení.

Jestliže se po právní moci rozhodnutí o dědictví objeví majetek, který tvoří aktivum pozůstalosti, popřípadě též pasivum pozůstalosti, doplní o něj soudní komisař v dosavadním řízení vyhotovený soupis nebo seznam o aktivech a pasivech pozůstalosti. Soudní komisař dále připraví vyhlášku, kterou vyzve dědice, aby ve lhůtě, jež nesmí být kratší než dva měsíce, požádali o projednání nově najevo vyšlých aktiv pozůstalosti a vyhlášku uveřejní na úřední desce soudu. Pokud nepožádá¹²⁷ žádný z dědiců ve lhůtě k tomu určené, aby byla projednána pozůstalost o aktivech nově najevo vyšlých, platí, že podle pravomocného rozhodnutí o pozůstalosti došlo rovněž k nabytí těchto nových aktiv pozůstalosti. Je-li více dědiců, nabývají tato aktiva v podílech, které vyplývají z původního vypořádání dědictví. O tom se, je-li to třeba, vydá usnesení, například pokud jsou majetkem nově najevo vyšlým nemovité věci. Pokud však dědicové, nebo alespoň některý z nich, žádost o dodatečné projednání podají, proběhne standardní řízení o pozůstalosti.¹²⁸

¹²⁷ Projednání nově najevo vyšlého majetku není obligatorní. Pokud žádost není podána, soud nezahájí sám řízení z úřední povinnosti.

¹²⁸ WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ, Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 1 vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 226 s., s. 92, ISBN 978-80-7478-683-9.

4. Opatřování údajů o zůstaviteli a o osobách dědiců

4.1 Opatřování údajů o zůstaviteli

Běh života lidského jedince se končí smrtí a tou zaniká i jeho právní osobnost, tedy způsobilost mít práva a povinnosti, které je vymezen časový interval od okamžiku zrození do doby smrti. Aby bylo možné zahájit řízení o pozůstalosti po konkrétním člověku, musí být jeho smrt prokázána předepsaným způsobem, neboť podle platné právní úpravy dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Smrt člověka se pak prokazuje veřejnou listinou – úmrtním listem, vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem nebo rozsudkem soudu o prohlášení člověka za mrtvého.

Některá práva a povinnosti jsou s osobou svého nositele spjata tak úzce, že sdílí jeho lidský osud. Jsou ale i taková práva a povinnosti, jejichž předmětem jsou hodnoty svou existencí nezávislé na určitém oprávněném či zavázaném subjektu a mezi ty téměř beze zbytku náleží práva a povinnosti majetkové povahy. Jelikož jejich trvání není smrtí oprávněného ohroženo, je třeba vyřešit, komu by měl připadnout majetek zanechaný zemřelou osobou a kdo by se tedy měl v tomto směru stát jejím právním nástupcem.¹²⁹

4.1.1 Smrt člověka prokázána úmrtním listem

Smrt člověka se prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem (tj. lékařem, který po prohlídce těla vyhotoví list o prohlídce mrtvého, v němž je konstatována smrt fyzické osoby s uvedením pravděpodobné příčiny smrti a doby, kdy smrt nastala), tedy nejčastěji úmrtním listem. Úmrtní list je též zpravidla prvním dokumentem, kterým začíná soudní spis dědický¹³⁰ a který je i nositelem informací o zůstaviteli. Dojde-li k úmrtí na území České republiky, úmrtní list vyhotovuje matriční úřad, v jehož správním obvodu osoba zemřela nebo byla nalezena jako zemřelá. Jestliže dojde k úmrtí osoby v dopravním prostředku, zapíše úmrtí matriční úřad, v jehož správním obvodu byla zemřelá osoba z dopravního prostředku vyložena.

¹²⁹ MIKEŠ, Jiří, Ladislav MUŽIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2011, 432 s., s. 9, ISBN 978-80-87212-79-0.

¹³⁰ Od úmrtního listu, který matriční úřad vydává pozůstalým, se úmrtní list v dědickém spisu odlišuje tím, že v poznámce je uvedena osoba vypravitele pohřbu. Ještě před tím, než byl notářům umožněn přístup do systému evidence obyvatel, to byla jediná osoba, na níž měl soudní komisař po zahájení řízení o pozůstalosti kontakt.

Úřad městské části Brno-střed pak vede matriční knihy (tzv. zvláštní matriku), do kterých se zapisuje narození, uzavření manželství, vznik partnerství nebo úmrtí občana České republiky, ke kterému došlo na území cizího státu, na zastupitelském úřadu České republiky, na námořním plavidle nebo letadle mimo území České republiky nebo na místě, které nepatří pod pravomoc žádného státu. Žádost o zápis do této zvláštní matriky se podává společně s příslušnými listinami (tj. cizozemský matriční doklad týkající se matriční události, doklad o státním občanství České republiky osoby, jíž se zápis týká, případně další doklady potřebné k ověření správnosti zapisovaných matričních skutečností – např. rodný list zemřelé osoby, oddací list aj.) buď u zastupitelského úřadu České republiky ve státě, kde došlo k úmrtí, u kteréhokoli matričního úřadu nebo u krajského úřadu, před nímž občan složil státoobčanský slib nebo učinil prohlášení o nabytí státního občanství České republiky, nebo přímo u zvláštní matriky. Na základě předložených listin zastupitelský úřad České republiky nebo matriční úřad vyhotoví písemné oznámení, v němž uvede skutečnosti zapisované do matričních knih a zašle je společně s předloženými doklady zvláštní matrice. Zvláštní matrika provede zápis i z úřední povinnosti, a to na základě údajů uvedených v cizozemském matričním dokladu, který obdrží podle mezinárodních smluv. Obdrží-li zvláštní matrika takový doklad od orgánu cizího státu přímo nebo prostřednictvím jiného orgánu České republiky, není třeba, aby byl doklad ověřený, a překlad do českého jazyka si zabezpečí sama zvláštní matrika.

V ostatních případech, než při postupu zvláštní matriky ex offio, jak je uvedeno shora, je třeba, aby byl cizozemský matriční doklad týkající se úmrtí opatřen náležitými ověřeními a úředním překladem do českého jazyka.

Řízení před zvláštní matrikou je bezpoplatkové¹³¹. Lhůta k provedení zápisu a vydání prvopisu matričního dokladu činí třicet dnů od obdržení úplných podkladů pro zápis, ve zvláště složitých případech nejdéle šedesát dnů.

¹³¹ Za provedení druhopisu matričního dokladu (např. při ztrátě) je třeba uhradit správní poplatek ve výši 100 Kč.

4.1.2 Smrt člověka prokázaná rozsudkem soudu

Nelze-li skutečnost smrti fyzické osoby zjistit ohledáním mrtvého těla a je-li přitom pravděpodobné nebo dokonce jisté, že taková osoba není naživu, lze zánik její právní osobnosti prokázat rozsudkem soudu o prohlášení člověka za mrtvého.

Hmotně-právní úprava řízení o prohlášení člověka za mrtvého obsažená v ust. § 26 odst. 2 ObčZ a v ust. § 71 an. ObčZ rozlišuje institut důkazu smrti a domněnky smrti. K prohlášení někoho za mrtvého, na základě tzv. důkazu smrti (ve smyslu ust. § 26 odst. 2 ObčZ), může dojít v případě, jedná-li se o někoho, kdo byl účasten takové události, že se jeho smrt jeví vzhledem k okolnostem jako jistá (např. v důsledku dopravní nehody, zničení budovy, pádu letadla¹³²), avšak nelze provést zjištění smrti předepsaným způsobem, neboť se nepodařilo dohledat či identifikovat jeho ostatky. Soud v řízení zahájeném i bez návrhu ve svém rozhodnutí o prohlášení člověka za mrtvého určí den, který platí za den jeho smrti.

K prohlášení někoho za mrtvého může dojít také na základě tzv. domněnky smrti (ve smyslu ust. § 71 an. ObčZ) v případě, že určitá osoba je již dlouhodobě nezvěstná a z okolností vyplývá, že jsou vážné pochybnosti o tom, zda je ještě naživu.

Je-li v soudním řízení rozhodováno o tom, zda bude určitá osoba prohlášena za mrtvou, je třeba rozlišit dva způsoby, kterými se dojde ke stanovení data smrti, a to zda nejprve proběhne řízení o prohlášení člověka za nezvěstného a následně řízení, v němž je nezvěstný prohlášen za mrtvého, nebo zda proběhne pouze řízení o prohlášení člověka za mrtvého, aniž by tomu předcházelo řízení o prohlášení člověka za nezvěstného. Ať tak či tak je stanovení data smrti odvislé od celkové délky řízení. Oba typy soudních řízení jsou zahajovány na návrh¹³³ osoby, která na tom má právní zájem, přičemž je-li v rámci soudního řízení člověk prohlášen za nezvěstného, pak za mrtvého může být prohlášen až po uplynutí doby pěti let (počítáno od konce roku, v němž došlo k prohlášení člověka za nezvěstného). Pokud se stal člověk nezvěstným tím, že opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje, přičemž nebyl prohlášen za nezvěstného, lze jej prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí sedmi let od

¹³² Pokud dojde k úmrtí více členů rodiny při jedné události současně a nepodaří se určit přesný okamžik smrti každé osoby, což je určující pro stanovení kdo po kom bude v rámci pozůstalostního řízení dědit, platí vyvratitelná právní domněnka, že všichni zemřeli současně a v důsledku toho po sobě vzájemně nedědí (ust. § 27 ObčZ.).

¹³³ Řízení o prohlášení za mrtvého lze zahájit i bez návrhu, pokud mu předcházelo řízení a rozhodnutí o prohlášení za nezvěstného.

konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, na základě které bylo možné usuzovat, že byl ještě naživu. Pokud se člověk stal nezvěstným před dovršením věku osmnácti let, nelze jej prohlásit za mrtvého před uplynutím roku, v němž uplyne dvacet pět let od jeho narození. Zvláštním případem je prohlášení za mrtvého člověka, který se stal nezvěstný jako účastník události, při níž byl v ohrožení života větší počet osob (např. zemětřesení či jiná živelní pohroma). Takového člověka lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí tří let od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, z níž bylo možné usoudit, že byl v průběhu těchto událostí ještě naživu.¹³⁴

K provedení zápisu rozhodnutí soudu o prohlášení fyzické osoby za mrtvou je dle ust. § 10 odst. 4 MatrZ příslušný Úřad městské části Praha 1.

4.1.3 Matriční úřad

Pokud matriční úřad nebo zvláštní matrika obdrží veškeré podklady nutné pro zápis úmrtí fyzické osoby do knihy úmrtí, je povinen zápis provést nejpozději do třiceti dnů od obdržení těchto podkladů. Matrikář nejprve ručně provede zápis do předem svázané matriční knihy - knihy úmrtí a poté, co je zápis ve svazku matriční knihy rukopisně vedené uzavřen (uzavření je provedeno podpisem matrikáře s uvedením data, kdy byl zápis pořízen), provede zápis dané matriční události pomocí výpočetní techniky. Toto by měl matrikář provést bez zbytečného odkladu, nejpozději však do třech pracovních dnů. Pro případ, kdy se údaje v zápise provedeném pomocí výpočetní techniky odlišují od údajů uvedených v matriční knize vedené rukopisně, zákon v ust. § 6 MatrZ stanoví pravidlo, že se považují za správné údaje vedené v matriční knize rukopisně vedené.

Po takto provedené administrativní proceduře matriční úřad vydá matriční doklad, tj. úmrtní list, který obsahuje údaje zapsané v matriční knize a je opatřen zvláštními zajišťovacími prvky proti jeho padělání a pozměnění. Úmrtní list se vydává fyzické osobě, která na vyžádání matričního úřadu prokáže právní zájem na jeho vydání nebo která žila se zemřelým v době jeho smrti ve společné domácnosti anebo osobě vypravitele pohřbu. Matriční úřad též zašle úmrtní list okresnímu soudu místně příslušnému k projednání dědictví, a to v elektronické podobě prostřednictvím datové schránky, čímž

¹³⁴ SVOBODA, Jiří, Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2014, 377 s., s. 1-3, ISBN 978-80-7400-266-3.

splní svoji zákonnou oznamovací povinnost založenou v ust. § 82 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „MatrZ). Pokud je matričnímu úřadu známa osoba vypravitele pohřbu, uvede toto do poznámky úmrtního listu.

Matriční knihy musí být od provedení posledního zápisu uloženy u příslušného matričního úřadu, který zápis provedl. Pro knihu úmrtí je třeba dodržet dobu uložení v délce sedmdesáti pěti let (stejně tak pro knihu manželství a knihu partnerství) a kniha narození musí být uložena po dobu jednoho sta let. Druhopisy matričních knih a sbírky listin zůstávají uloženy u úřadu s rozšířenou působností nebo krajského úřadu po dobu pro každou knihu, jak je uvedeno shora (viz. ust. § 23 MatrZ), přičemž sbírky listin mají úložní dobu v délce sedmdesáti pěti let. Doba uložení zde běží od provedení posledního zápisu v prvopisu matriční knihy. Po uplynutí takto stanovených dob se matriční knihy předávají k archivaci příslušnému státnímu oblastnímu archivu, pouze druhopisy matričních knih v hlavním městě Praze zůstanou uloženy v Archivu hlavního města Prahy.

4.1.4 Státní oblastní archivy

Státní oblastní archivy jsou správními úřady, které jsou přímo řízeny Ministerstvem vnitra České republiky a jejich postavení, předmět činnosti a věcnou a územní působnost upravuje zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ArchSS). Na našem území je celkem sedm státních oblastních archivů – Státní oblastní archiv v Praze, Státní oblastní archiv v Třeboni, Státní oblastní archiv v Plzni, Státní oblastní archiv v Litoměřicích, Státní oblastní archiv v Zámrsku, Moravský zemský archiv v Brně a Zemský archiv v Opavě. Vnitřní organizační jednotkou státních oblastních archivů jsou pak okresní archivy, jejichž seznam je uveden v příloze ArchSS. Státní oblastní archivy poskytují soudnímu komisaři na jeho žádost součinnost v rámci šetření okruhu předpokládaných dědiců, a to bezplatně.

4.1.5 Šetření soudního komisaře mimo informační systém evidence obyvatel

Ač by se předchozí dva odstavce shora mohly zdát ve vztahu k úkonům soudního komisaře při opatrování údajů o zůstaviteli a osobách dědiců nadbytečné, není tomu tak.

Notář jako soudní komisař sice může získávat údaje o těchto osobách z informačního systému evidence obyvatel, avšak zejména při hledání osob se starším datem narození (byť se jedná třeba i jen o počátek 20. století) nelze v tomto systému zpravidla nic dohledat, protože nejsou-li v systému data zůstavitele, nelze dohledat ani jeho dědice, neboť systémové nastavení aplikace to neumožňuje. Poté je třeba využít záznamů z matričních knih a někdy i farních knih. Je tomu tak například v případech dědických řízení nebo dodatečných dědických řízení, kdy zůstavitelé zemřeli v dřívějších dobách, a je třeba, nebylo-li po takových zůstavitelích dědictví projednáno nikdy nebo dědictví projednáno bylo, avšak dodatečně vyšel najevo nový majetek, který nebyl předmětem projednání původního dědického řízení, dohledat osobní údaje zůstavitele a jeho případných dědiců, aby bylo vůbec možné dědictví projednat. Modelovou situací může být případ zůstavitele Jana Strnada narozeného v roce 1883 a zemřelého v roce 1949, po kterém dědictví sice bylo projednáno, avšak dědické řízení bylo zastaveno pro nepatrnost majetku zanechaného zůstavitelem a majetek nově najevo vyšlý představuje podíl na nemovité věci evidované v katastru nemovitostí. Soudní komisař tedy musí činit šetření, aby mohl být stanoven okruh dědiců, neboť v protokole o předběžném šetření jsou tyto osoby zpravidla uvedeny pouze jménem a příjmením, svou profesí a někdy částečnou adresou (pouze název města či vesnice), ve výjimečných případech s uvedením data narození. A dále, za předpokladu, že návrh na dodatečné projednání dědictví byl podán Českým úřadem zeměměřickým a katastrálním, příslušným katastrálním úřadem a katastrálním pracovištěm, kdy přílohou návrhu je výpis z katastru nemovitostí, z něhož vyplývá pouze, že Jan Strnad z obce Loučky vlastní podíl o velikosti $\frac{1}{4}$ na nemovité věci bez uvedení jakéhokoli dalšího identifikátoru, si soudní komisař musí opatřit nabývací listinu ze sbírky listin příslušného katastrálního pracoviště. Údaje v listině uvedené poté musí porovnat s údaji, které zjistil v rámci šetření okruhu dědiců. Ve starších nabývacích titulech na nemovité věci jsou účastníci právních jednání nedostatečně (na požadavky dnešní doby) specifikováni, nezřídka třeba jen takto: Jan Strnad, domkář v Loučkách. Vzhledem k tomu, že dříve bylo běžné, že otec a prvorozený syn byli nositeli stejného jména a byl-li syn stejného jména i pokračovatelem rodinného odkazu, otec na něho nemovitost převedl a tento syn převedl nemovitost na svého syna stejného jména, bývá někdy nesnadné se dopátrat, zda zůstavitel Jan Strnad byl skutečně Janem Strnadem evidovaným v katastru nemovitostí. Zde je třeba vyvinout nemalé úsilí v pátrání.

Informační systém evidence obyvatel, byť v jiných ohledech představuje pro činnost notáře jako soudního komisaře přínos, nelze plně v tomto případě využít.

Při opatrování údajů o zůstaviteli nelze opomenout fázi pozůstalostního řízení, v rámci které probíhá sepsání protokolu o předběžném šetření. Osoba, která se na předvolání soudního komisaře k úřednímu jednání za účelem sepsání protokolu dostaví, je zpravidla obeznána s osobními poměry zůstavitele, a tak i ona může být v šetření po osobních údajích zůstavitele a jeho případných dědiců velmi nápomocna. Často disponuje i listinami či údaji dokládajícími rodinné poměry zůstavitele, popřípadě odkáže soudního komisaře na jiné konkrétní osoby, které mají povědomí o zůstaviteli či některém z jeho příbuzných nebo znají historii majetku projednávaného v pozůstalostním řízení. Toto všechno může posloužit jako vodítko při složitém pátrání po dědících zůstavitele prostřednictvím matričních úřadů a státních oblastních archivů a též při porovnávání údajů obsažených například v nabyvacím titulu na nemovitý majetek zůstavitele opatřený ze sbírky listiny z katastru nemovitostí a údajů získaných z matričních či farních knih.

4.1.6 Šetření soudního komisaře v dalších evidencích

Dalšími seznamy a systémy, kde může soudní komisař činit šetření k dostatečnému zjištění osobních poměrů zůstavitele, jsou zejména Obchodní rejstřík, Živnostenský rejstřík, Insolvenční rejstřík a Centrální evidence exekucí. Na základě šetření v těchto evidencích si již na počátku pozůstalostního řízení může soudní komisař učinit jistou představu o působení zůstavitele a při sepsání protokolu o předběžném šetření klást cílené otázky tak, aby vše bylo řádně prověřeno, neboť mnohdy ani sami pozůstalí nemají úplně přesnou představu o veškerých činnostech zůstavitele a informacemi od soudního komisaře mohou být někdy i zaskočení.

4.1.6.1 Lustrace v Obchodním rejstříku

Pokud zůstaviteli náležela ke dni smrti majetková účast v obchodní korporaci, nejčastěji ve formě (obchodních) podílů a případně akcií, je třeba nahlédnout do zakladatelského dokumentu obchodní korporace a ověřit, zda je dědění majetkové účasti připuštěno. Dědění (obchodního) podílu může být v zakladatelském dokumentu

jak připuštěno, tak omezeno nebo zakázáno¹³⁵. Soudní komisař lustrací v Obchodním rejstříku prověří účast zůstavitele v příslušné obchodní korporaci a v zakladatelském dokumentu obchodní korporace založeném ve sbírce listin dohledá informaci o tom, zda přechod (obchodního) podílu je možný či nikoli. Tyto informace mají význam pro stanovení, zda se předmětem projednání stane zůstavitelův podíl v obchodní korporaci či nárok zůstavitele na vypořádací podíl za příslušnou obchodní korporací.

Správu této části pozůstalosti po dobu stanovenou či po celou dobu trvání pozůstalostního řízení pak vykonává správce pozůstalosti nebo vykonavatel závěti určený zůstavitelem. Není-li takových osob, správu vykonávají dědicové, kteří musí společně rozhodnout o modelu správy. Nedohodnou-li se dědicové, určí soud na návrh společnosti osobu oprávněnou vykonávat práva z obchodního podílu do doby skončení řízení o pozůstalosti. Tímto je zajištěno konání valných hromad společnosti a jejich schopnost se usnášet. Soudní komisař je povinen osobu, s níž je sepisován protokol o předběžném šetření, o těchto skutečnostech náležitě poučit, aby společně s případnými dalšími účastníky řízení mohla zaujmout potřebné stanovisko (např. podat návrhu na ustanovení správce části nebo celé pozůstalosti).¹³⁶

Výpis z Obchodního rejstříku¹³⁷ soudní komisař zpravidla opatřuje z informačního systému veřejné správy, který je běžně přístupný i široké veřejnosti. Jelikož výstup z informačního systému není zpoplatněn, nedochází k navyšování hotových výdajů soudního komisaře v rámci konkrétního řízení o pozůstalosti. Výpis z Obchodního rejstříku a částečné znění zakladatelského dokumentu soudní komisař vždy založí do soudního spisu.

4.1.6.2 Lustrace v Živnostenském rejstříku

Obdobným způsobem opatřuje soudní komisař údaje o zůstaviteli podnikajícím za života jako fyzická osoba na základě živnostenského oprávnění, a to lustrací provedenou v Živnostenském rejstříku. Je-li výstupem z živnostenského rejstříku

¹³⁵ U akciové společnosti a bytového družstva (svědčí-li členovi bytového družstva právo nájmu nebo právo na uzavření nájemní smlouvy) nemůže být přechod podílu zakázán, ani omezen. U všech ostatních společností je zákonem ponecháno na jejich úvaze, zda přechod omezí.

¹³⁶ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2015, xxii, 1032 s., s. 359-360, ISBN 978-80-7400-297-7.

¹³⁷ Pro potřeby pozůstalostního řízení není třeba vyhotovit certifikovaný výpis z Obchodního rejstříku, postačí pouze informativní výpis.

zjištěno, že zůstaviteli náleželo živnostenské oprávnění, je pro soudního komisaře určující, zda zůstavitel zanechal nějaký majetek z podnikatelské činnosti či nikoli.

V případě, že zůstavitel zanechal majetek tvořící obchodní závod, který je třeba po dobu trvání řízení o pozůstalosti spravovat, pak správu obchodního závodu vykonává správce pozůstalosti či vykonavatel závěti ustanovený zůstavitelem. Není-li žádné z těchto osob, pak správu vykonává dědic, případně dědicové. Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů (živnostenský zákon, dále též jen „ŽZ“) v ust. § 13 odst. 1 stanoví možnost pokračovat v provozování živnosti na základě oprávnění zůstavitele do skončení řízení o projednání dědictví. Pokračovat v provozování živnosti tak mohou osoby taxativně vymezené osoby v ust. § 13 odst. 1 písm. a) až f) ŽZ za předpokladu, že tento svůj záměr sdělí živnostenskému úřadu ve lhůtě tří měsíců ode dne úmrtí zůstavitele, nestanoví-li ŽZ jinak. Pokud tak neučiní, živnostenské oprávnění zůstavitele zanikne dnem jeho úmrtí.

Byla-li soudním komisařem v rámci šetření zjištěna skutečnost, že zůstavitel sice byl evidován v živnostenském rejstříku jako fyzická osoba podnikající na základě živnostenského oprávnění, avšak provozování živnosti měl již několik let přerušené a ke dni smrti se v jeho obchodním závodě nenacházel žádný majetek, informuje soudní komisař pozůstalé pouze o možnosti ukončení tohoto oprávnění na základě žádosti adresované živnostenskému úřadu, nebo o tom, že uplynutím lhůty tří měsíců od úmrtí zůstavitele živnostenské oprávnění zanikne, a to s účinkem ke dni smrti zůstavitele.

Zjistí-li soudní komisař na počátku pozůstalostního řízení v rámci svého šetření, že zůstavitel byl ke dni smrti v živnostenském rejstříku evidován jako fyzická osoba podnikající na základě živnostenského oprávnění, může již v samotném počátku pozůstalostního řízení předpokládané dědice informovat jak o možnosti skýtající ust. § 13 odst 1 ŽZ, tak i o postupu živnostenského úřadu v případě zániku živnostenského oprávnění zůstavitele dle ust. § 48 ŽZ, tj. že živnostenský úřad sděluje údaje o živnosti a zemřelém podnikateli místně příslušnému správci daně vykonávajícímu správu daně z příjmu, Českému statistickému úřadu, správě sociálního zabezpečení a příslušné zdravotní pojišťovně, přičemž tyto subjekty následně vyžadují součinnost ze strany pozůstalých, aby byly schopny vyčíslit a případně přihlásit do pozůstalostního řízení pohledávky či závazky zůstavitele. Součinnost dědiců je požadována i za předpokladu, že tito pokračují v provozování živnosti zůstavitele.

4.1.6.3 Lustrace v Insolvenčním rejstříku a v Centrální evidenci exekucí

Dalším informačním systémem veřejné správy, který soudní komisař může využít, je Insolvenční rejstřík. Ten umožňuje soudnímu komisaři zjistit, zda bylo proti zůstaviteli jako dlužníku vedeno insolvenční řízení.

Pokud soudní komisař zjistí, že na majetek zůstavitele byl prohlášen konkurz, poučí dědice o ust. § 310 IZ, tedy o tom, že zemřel-li dlužník v průběhu konkurzu, nastupují na jeho místo jeho dědicové. Nejsou-li žádní dědicové, na místo zůstavitele nastupuje stát (který dědí z titulu závěti nebo nabývá dědictví ve formě odúmrti) a o tomto soudní komisař poučí pověřeného zaměstnance Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Insolvenční správce v takovém případě předkládá insolvenčnímu soudu zprávu o dosavadních výsledcích projednání konkurzu spolu s vyúčtováním své poměrné odměny a již vynaložených výdajů. Insolvenční soud pak takto předloženou zprávu přezkoumá a rozhodne o ní. Po právní moci rozhodnutí o schválení zprávy insolvenční soud zruší konkurz a celá věc je postoupena soudu, u něhož probíhá řízení o pozůstalosti po zemřelém dlužníkovi. Výtěžek z doposud realizovaného zpeněžení majetku zařazeného do soupisu majetkové podstaty (vyjma prostředků užitých k úhradě poměrné odměny a hotových výdajů insolvenčního správce) insolvenční správce předá soudu nebo pověřenému soudnímu komisaři. Pohledávky přihlášených věřitelů, které nebyly vypořádány v rámci konkurzního řízení, jsou pak řešeny v rámci řízení o pozůstalosti.

Jelikož insolvenční zákon neobsahuje žádnou úpravu postupu při úmrtí dlužníka, jehož úpadek je řešen oddlužením, je postupováno podle ust. § 107 odst. 5 OSŘ a řízení se zastaví. Ustanovení insolvenčního zákona upravující zrušení konkurzu (ust. § 308 až 313) nelze aplikovat ani přiměřeně. V tomto smyslu se vyslovil též Vrchní soud v Praze v usnesení ze dne 6. 6. 2016, sp. zn. 4 VSPH 36/2016.¹³⁸

Prostřednictvím Centrální evidence exekucí, kterou vede, provozuje a spravuje Exekutorská komora České republiky, je možné zjistit také informace o probíhajícím exekučním řízení vedeném proti zůstaviteli. Soudní komisaři však v této evidenci nelustrují, neboť, je-li proti zůstaviteli vedeno exekuční řízení, soudní exekutor vždy

¹³⁸ KOZÁK, Jan, Jaroslav BROŽ, Alexandr DADAM a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 1757 s., s. 1093, ISBN 978-80-7598-578-1.

zašle přípis příslušnému soudnímu komisaři, v němž ho o probíhajícím exekučním řízení informuje a dožaduje se součinnosti soudního komisaře.

4. 2 Opatřování údajů o osobách dědiců

Jedním ze základních předpokladů vzniku dědického práva je existence způsobilého dědice. Zda někdo je či není dědicem, posuzuje soudní komisař ze skutečností, které jsou významné podle hmotného práva – dědicem je ten, komu svědčí dědický titul. Stanovení okruhu dědiců předchází jednotlivé úkony soudního komisaře, kterými je zjišťováno, zda nějací předpokládaní dědicové skutečně jsou, kdo jimi je a jaké jsou jejich osobní údaje, případně platné kontaktní údaje, aby bylo možné tyto předpokládané dědice například vyzvat k součinnosti, vyrozumět o dědickém právu, případně volat k projednání pozůstalosti.

Účinnými nástroji, jejichž prostřednictvím jsou zjišťovány osoby předpokládaných dědiců (rozuměno dědiců, kteří prozatím neučinili úkon odmítnutí dědictví), jsou zejména protokol o předběžném šetření, informační systém evidence obyvatel, matriční knihy a manuální evidence obyvatel ohlašoven a Ministerstva vnitra České republiky.

4.2.1 Výslech vypravitele pohřbu

Obsah protokolu o předběžném šetření byl již popsán v bodě 3.2.2. V krátkosti bych pouze doplnila, že ještě před sepisem protokolu o předběžném šetření (zpravidla sepisovaném s osobou vypravitele pohřbu) soudní komisař za použití osobních údajů zůstavitele, a to jména, příjmení a rodného čísla nebo data narození provede lustraci v informačním systému evidence obyvatel. Výstupní data z provedené lustrace poté při sepisu protokolu o předběžném šetření zkomparuje s výpovědí vyslýchané osoby předvolané k sepisu protokolu a v případě potřeby doplní o údaje sdělené vyslýchanou osobou (nejčastěji bývá doplňována adresa skutečného pobytu účastníka řízení, telefonické či jiné spojení, údaje předpokládaného dědice, jehož matka je odlišná od osoby manželky zůstavitele, které nebyly v informačním systému dohledány). V některých případech musí soudní komisař zjišťovat i osobní údaje osob, které ani nejsou účastníky řízení, např. odkazovníci. I v tomto případě může být vyslýchaná osoba, která je velice dobře obeznámena s osobními a majetkovými poměry zůstavitele,

nápomocna, neboť nezřídka disponuje i potřebnými alespoň kontaktními údaji osoby, která není účastníkem řízení.

4. 2. 2. Lustrace v informačním systému evidence obyvatel

Historicky první oprávnění notářů jako soudních komisařů užívat údaje z informačního systému evidence obyvatel pro potřeby dědického řízení bylo upraveno v ust. § 8 odst. 12 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění do 30. 6. 2010 (dále též jen „ZEvO“). Notáři v postavení soudních komisařů mohli od 1. července roku 2009 užívat údaje z tohoto informačního systému v rozsahu daném ust. § 12 písm. a) až l) ZEvO, přičemž referenční údaje již technicky získávali prostřednictvím elektronického formuláře služby CzechPoint@office, záložka „Dědická řízení“.

V souvislosti s přijetím zákona č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZZR“) byl novelizován i notářský řád, a to zákonem č. 227/2009 Sb. a zákonem č. 142/2012 Sb. Část desátá notářského řádu tak nyní nově upravuje využívání údajů ze základního registru obyvatel a jeho agendových informačních systémů notáři, jako jednoho ze čtyř základních registrů.

Mezi primární informační systémy, kromě základního registru obyvatel, patří ještě základní registr právnických osob, podnikajících fyzických osob a orgánů veřejné moci, základní registr územní identifikace, adres a nemovitostí a základní registr agend orgánů veřejné moci, soukromoprávních uživatelů údajů a některých práv a povinností. Každý z těchto základních registrů je tvořen mnoha dalšími informačními systémy označovanými jako tzv. agendové informační systémy. Provoz těchto systémů základních registrů počal dnem 1. 7. 2012.¹³⁹

Notáři jsou v rámci základního registru obyvatel oprávněni užívat tyto agendové informační systémy: informační systém evidence obyvatel, jehož samostatnou funkční součástí je registr rodných čísel, informační systém cizinců, informační systém evidence občanských průkazů a informační systém evidence cestovních dokladů.

I přes to, že notářům dle platné právní úpravy náleží oprávnění plného využívání informačních systémů veřejné správy v rozsahu stanoveném v části desáté notářského

¹³⁹ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 587 - 589, ISBN 978-80-7400-689-0.

řádu, jde v mnoha případech pouze o oprávnění formální. Údaje, které notář může reálně využívat prostřednictvím elektronického formuláře služby CzechPoint@office, záložka „Dědická řízení“, v agendovém informačním systému evidence obyvatel, stále v zásadě odpovídají pouze rozsahu podle ust. § 8 odst. 12 ZEvO (který byl k datu 1. 7. 2010 vlivem novelizace jiných částí ZEvO přečíslován na § 8 odst. 16), ačkoli již nelze získat údaje o manželovi či registrovaném partnerovi, údaje o jménu a příjmení dítěte a jeho datum narození (fakticky se zobrazuje pouze rodné číslo) a údaje, které citovaná právní úprava zákona o evidenci obyvatel vztahovala k cizinci¹⁴⁰. Dosud nebylo připraveno a uvedeno v činnost nové technické řešení elektronických formulářů služby CzechPoint@office, které by umožnilo notářům využívat referenční údaje ze základního registru v plném rozsahu.¹⁴¹

Lustrací v informačním systému evidence obyvatel prostřednictvím formuláře služby CzechPoint@office lze opatřovat údaje o dědicích podle zákonné dědické posloupnosti. Vyhledávání funguje v řadě „předek – potomek“, tudíž první zadání do systému je uskutečněno prostřednictvím osobních údajů zůstavitele. Je-li zůstavitel ženatý či zůstavitelka vdaná, manžela lze v evidenci dohledat pouze přes referenční údaje potomka. Vyhledat lze i neteře a synovce zůstavitele v řetězci rodič zůstavitele – dítě rodiče = sourozenec zůstavitele – jeho děti. Avšak jak již bylo v textu práce zmíněno, vyhledávání v této evidenci není možné v případě osob staršího data narození, neboť vyhledá-li systém takovou osobu jen s částečnými referenčními údaji nebo ji nevyhledá vůbec, není možné pokračovat ve vyhledávání dalších osob příbuzensky spjatých.

Při zjišťování referenčních údajů předpokládaných dědiců soudní komisař musí postupovat též v souladu s ust. § 109f NŘ, a tedy využívá jen takové údaje, které jsou nezbytné ke splnění daného úkolu – dohledání dědiců zůstavitele. Při vyplňování každého elektronického formuláře je povinnou náležitostí i spisová značka pozůstalostního řízení, pro které je šetření v informačním systému evidence obyvatel činěno a odesílaný vyplněný formulář musí být též autorizován osobou, která formulář sestavuje.

¹⁴⁰ V informačním systému evidence obyvatel jsou vedeny pouze údaje o státních občanech České republiky, o osobách, které státní občanství České republiky pozbyly a o cizincích pouze v případě, jsou-li dítětem, rodičem nebo manželem či registrovaným partnerem státního občana České republiky – údaje o ostatních cizincích jsou evidovány pouze v informačním systému cizinců, kam notáři dosud nemají přístup.

¹⁴¹ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 597, ISBN 978-80-7400-689-0.

Zjistí-li soudní komisař v rámci předběžného šetření nesoulad mezi údaji zaznamenanými v informačním systému evidence obyvatel a údaji obsaženými v soudním spise (zejm. v listinách předložených účastníky řízení), je povinen, dle ust § 7 odst. 3 ZEvO o této skutečnosti informovat příslušný obecní úřad s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu občana, který provede zjišťování správnosti údaje a následně případný nesprávný údaj opraví.

Také Ministerstvo vnitra České republiky a ohlašovny (ve smyslu ust. § 2 písm. d) ZEvO) poskytují notářům v souvislosti s vedením řízení o pozůstalosti údaje vedené v manuálních evidencích souvisejících s agendou evidence obyvatel a rodných čísel. Manuální evidence mají podobu tiskopisů přihlašovacích lístků k trvalému pobytu datovaných od konce roku 1952. Tyto přihlašovací lístky jsou nositeli historických údajů, které při vytváření počítačové databáze evidence obyvatel na počátku 90. let minulého století nebyly do evidence zaneseny, neboť primárně se zaváděly tehdejší aktuální informace týkající se občanů. Je-li soudním komisařem vyžádáno provedení lustrace v manuální evidenci obyvatel, kterou má k dispozici Ministerstvo vnitra České republiky, je třeba počítat se značnou časovou prodlevou (v délce až šesti měsíců), než je notáři sdělen výsledek lustrace. Pokud je to alespoň trochu možné, tomuto způsobu zjišťování dědiců zůstavitele se soudní komisaři snaží vyvarovat a raději se snaží vypátrat dědice z údajů evidovaných v matričních knihách, případně farních knihách, popřípadě využijí evidence státního oblastního archivu.

Není-li soudní komisař v pátrání po dědicích zůstavitele z titulu závěti (kdy se nepodaří dohledat ani případné odkazovníky) dědické smlouvy ani zákona úspěšný, připadá dědictví státu jako odúmrt' ve smyslu ust. § 1634 ObčZ. Na stát se hledí, jako by byl zákonným dědicem zůstavitele, kterému svědčí výhrada soupisu, avšak s jistými omezeními, která by jiného dědice (rozdílného od státu) nelimitovala. Stát nemá právo dědictví odmítnout¹⁴² a též nemá právo na odkaz podle ust. § 1594 odst. 1 věty třetí ObčZ.

V oblasti soukromého práva je stát považován za právnickou osobu (ust. § 21 ObčZ) a jeho jménem jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, který je zastoupený pověřeným pracovníkem, jehož postavení a činnost upravuje především

¹⁴² Je-li však stát povolán zůstavitelem dědicem ze závěti, pak má postavení jako jakýkoli jiný dědic ze závěti a dědictví může i odmítnout.

zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů.¹⁴³

4.2.3 Neznámý dědic a dědic neznámého pobytu

Jiná situace nastává v případě, jde-li o dědice neznámého nebo dědice neznámého pobytu. Jestliže soudní komisař o možném dědici jen ví, že existuje, ale nepodaří se o něm zjistit bližší údaje (např. zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti osobu dědice označí natolik nejasně, že není zřejmé, o koho se konkrétně jedná, nebo jediná informace o existenci možného dědice vyplývá pouze z protokolu o předběžném šetření, kde vyslychaná osoba uvedla, že zůstavitel měl jednu sestřenici z matčiny strany), pak se jedná o dědice neznámého. Dědic, o kterém soudní komisař ví, že existuje a zná jeho údaje, ale nedaří se takového dědice kontaktovat, resp. nepodařilo se takovému dědici doručit na adresu jeho bydliště nebo místa pobytu, se považuje za dědice neznámého pobytu.

Soudní komisař postupuje tak, že dědici neznámého pobytu a dědici neznámému podle ust. § 120 ZŘS ustanoví opatrovníka a podle ust. § 166 ZŘS takového dědice vyhláškou vyrozumí o jeho dědickém právu. Vyhláška obsahuje výzvu, aby se dědic ve stanovené lhůtě nejméně šesti měsíců od vyvěšení vyhlášky na úřední desce soudu přihlásil soudu nebo opatrovníkovi, a poučení o následcích nepřihlášení se na výzvu. Pokud se neznámý dědic nebo dědic neznámého pobytu ve stanovené lhůtě nepřihlásí, nebude k němu dále přihlíženo¹⁴⁴ (i když jeho dědické právo nezaniká). Opatrovník, který byl takovému dědici ustanoven, se za něho nemůže vyjádřit k odmítnutí dědictví (ust. § 1671 ObčZ), neboť prohlášení o odmítnutí dědictví může být učiněno jen osobním jednáním dědice a pokud nejde o dědice zcela nesvéprávného, nemůže za něho v této věci nikdo činit rozhodnutí. Dědic, k němuž nebylo přihlíženo, má možnost domáhat se práv k pozůstalosti žalobou podle ust. § 189 odst. 2 ZŘS.¹⁴⁵

¹⁴³ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUŽIKÁŘ. *Dědické právo: Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 166 s., s. 17, ISBN 978-80-7400-684-5.

¹⁴⁴ Na takového dědice se hledí, jako by ke dni smrti zůstavitele nebyl a na jeho místo nastupují jeho právní nástupci dle právní úpravy v té které dědické třídě zákonné dědické posloupnosti.

¹⁴⁵ TALANDA, Adam. *Právo reprezentace po dědici neznámém a neznámého pobyt*. Ad Notam [on line]. 2019, 25. ročník, č. 2, s. 19 [cit. 2020-09-15], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/AD_NOTAM_2_2019_web.pdf

4.2.4 Lustrace v informačním systému datových schránek

Od 1. 7. 2009 došlo též zákonem č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů (dále též jen „EÚkon“), k zavedení datových schránek, které představují významný nástroj pro komunikaci mezi orgány veřejné moci navzájem a mezi orgány veřejné moci a soukromými subjekty. V souvislosti s tímto došlo novelou provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. i ke změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „OSŘ“), který v ust. § 45 upravuje způsoby doručování. Doručení písemností prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky je v hierarchickém uspořádání způsobů doručování na druhém místě, hned po doručování písemností při jednání nebo při soudním úkonu. Zda má účastník řízení o pozůstalosti zřízenou a zpřístupněnou datovou schránku, zjišťuje soudní komisař z úřední povinnosti.¹⁴⁶

Datové schránky zřizuje a spravuje Ministerstvo vnitra České republiky, které plní koordinační úlohu pro informační a komunikační technologie a má postavení ústředního správního úřadu pro oblast informačních systémů veřejné správy. Provozovatelem informačního systému datových schránek je držitel poštovní licence, toho času Česká pošta, s. p., přičemž za provoz systému mu náleží odměna stanovená podle zákona č. 526/1990 Sb., o cenách, ve znění pozdějších předpisů, a to z prostředků státního rozpočtu. Komunikace datovými schránkami v rámci veřejné správy probíhá zásadně bezplatně. Komunikace mezi fyzickými osobami, fyzickými osobami podnikajícími či právnickými osobami je zpoplatněna.¹⁴⁷

Informační systém datových schránek obsahuje informace o datových schránkách a jejich uživatelích, přičemž údaje vymezené v ust. § 14 odst. 3 ÚIEkon jsou neveřejné a nelze je poskytnout jiným osobám, s výjimkou kontaktní adresy, na níž má být doručeno, pokud byl dán souhlas k jejímu zveřejnění. Součástí informačního systému datových schránek je veřejný seznam fyzických osob, podnikajících fyzických osob, právnických osob a orgánů veřejné moci, které mají zcela zpřístupněnou datovou schránku. Tento seznam vede Ministerstvo vnitra České republiky a je přístupný způsobem umožňujícím dálkový přístup.

¹⁴⁶ K tomuto též usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 11. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3489/2012.

¹⁴⁷ MACKOVÁ, Alena. *Datové schránky v právním životě*. Ad Notam [on line]. 2010, 16. ročník, č. 2, s. 5 [cit. 2020-09-15], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2010_2.pdf

Zda účastník řízení je či není uživatelem datové schránky, zjišťuje soudní komisař prvotně z výpovědi vyslychané osoby, s níž sepisuje protokol o předběžném šetření, případně následným provedením lustrace ve veřejném seznamu uživatelů datových schránek, které může být provedeno kdykoli během pozůstalostního řízení. Je-li zjištěna datová schránka účastníka řízení a její identifikátor, doručování písemností (vyjma písemností doručovaných při jednání) je prováděno výhradně tímto způsobem.

4.2.5 Lustrace v Insolvenčním rejstříku

Případy, kdy je dědic dlužníkem v úpadku, se vyskytují v posledních pěti letech stále častěji. Proto soudní komisař činí šetření i ohledně této skutečnosti, neboť má zásadní význam pro vedení řízení o pozůstalosti. Zda je proti některému z předpokládaných dědiců vedeno insolvenční řízení, zjišťuje soudní komisař jednak z prohlášení účastníků řízení a jednak z Insolvenčního rejstříku jako veřejně přístupného informačního systému veřejné správy, který je spravován Ministerstvem spravedlnosti České republiky.

Je-li dědicem cizinec, provede se lustrace v českém Insolvenčním rejstříku i v insolvenčním rejstříku daného státu. Základní informace o právní úpravě insolvenčních řízení v členských zemích Evropské unie je možné dohledat na Portálu evropské e-justice¹⁴⁸. V ostatních případech lze postupovat dle ust. § 23 odst. 3 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZMPS“) a vyžádat si vyjádření Ministerstva spravedlnosti České republiky ohledně obsahu zahraničního práva.¹⁴⁹

Zjistí-li soudní komisař v rámci svého šetření, že proti některému z předpokládaných dědiců je vedeno insolvenční řízení, musí takového účastníka řízení v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů (insolvenční zákon, dále též jen „IZ“), poučit o následcích odmítnutí či neodmítnutí dědictví, o obsahu případné dědické dohody a o následných úkonech ve vztahu k insolvenčnímu správci po skončení pozůstalostního řízení.

¹⁴⁸ https://e-justice.europa.eu/content_insolvency_registers-110-cs.do

¹⁴⁹ MUZIKÁŘ, Martin. *Dědic v úpadku a jeho postavení v dědickém a insolvenčním řízení*. Ad Notam [on line]. 2020, 26. ročník, č. 1, s. 15-16 [cit. 2020-09-16], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/AD_NOTAM_1_2020_web.pdf

Není-li zjištěno dříve, nejpozději před vyrozuměním o dědickém právu, soudní komisař provede lustraci v Insolvenčním rejstříku ideálně se zadáním jména, příjmení a rodného čísla¹⁵⁰ každého z předpokládaných dědiců. Pokud není vyrozumění o dědickém právu provedeno bezprostředně před uzavřením dědické dohody, je nezbytně nutné provést lustraci v Insolvenčním rejstříku ještě před nebo během jednání, jehož předmětem je uzavření takové dohody¹⁵¹. Výstupy z Insolvenčního nejsou zpoplatněny a vždy se zakládají do soudního spisu.

Pokud je zjištěno, že na majetek předpokládaného dědice jako dlužníka byl prohlášen konkurz, je třeba takového účastníka řízení ve smyslu ust. § 246 odst. 4 IZ poučit o tom, že právní úkon, kterým by odmítl dědictví bez souhlasu insolvenčního správce, je neplatný. Totéž platí i pro uzavření dohody o vypořádání dědictví, podle které by z dědictví obdržel méně, než činí jeho dědický podíl. Předpokládaný dědic – dlužník by měl tedy kontaktovat příslušného insolvenčního správce¹⁵² a zkonzultovat s ním svůj záměr dědictví odmítnout či neodmítnout. Postoj insolvenčního správce je pak závislý na výhodnosti úkonu pro majetkovou podstatu, protože, ačkoli je obecně jakékoliv rozšíření majetkové podstaty pozitivní skutečností, vlivem některých specifických okolností nemusí jít o přínos pro majetkovou podstatu zcela. Je tomu tak například u předluženého dědictví. Pro platnost takového jednání dědice – dlužníka si soudní komisař zpravidla vyžádá souhlas insolvenčního správce, přičemž není rozhodující, zda je souhlas poskytnutý předem nebo až následně po provedení úkonu.¹⁵³

¹⁵⁰ V insolvenčním rejstříku je možné vyhledávat i podle pouhého příjmení, data narození či obce, avšak dlužník nemusí být správně nebo vůbec dohledán. Doporučuje se vyhledávání podle rodného čísla, je-li k dispozici a není-li, pak je třeba výstup z insolvenčního rejstříku porovnávat s dalšími údaji, které má soudní komisař k dispozici, aby osoba předpokládaného dědice – dlužníka byla dostatečně identifikována.

¹⁵¹ Uzavření dědické dohody je kýženým výsledkem každého řízení o pozůstalosti, do něhož zasahuje insolvenční řízení. Pokud by mezi dědici nedošlo k uzavření dohody o rozdělení pozůstalosti, je nutné postupovat podle ust. § 185 odst. 1 písm. g) ZŘS a tedy potvrdit nabytí dědictví dědicům podle dědických podílů ze zákona, v důsledku čehož vznikne spoluvlastnictví ke každé majetkové položce uvedené v soupisu aktiv pozůstalosti. Insolvenční správce pak musí v rámci insolvenčního řízení zpeněžovat všechny spoluvlastnické podíly na jednotlivých věcech, čímž se situace pro všechny zúčastněné značně komplikuje.

¹⁵² Po prohlášení konkurzu na majetek dlužníka přechází oprávnění nakládat s majetkovou podstatou na insolvenčního správce. Na insolvenčního správce přechází též výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníkovi, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Právní úkony, které dlužník provede poté, co oprávnění nakládat s majetkovou podstatou přešlo na insolvenčního správce, jsou vůči věřitelům neúčinné (neúčinnost takových úkonů nastává ze zákona).

¹⁵³ KOZÁK, Jan, Jaroslav BROŽ, Alexandr DADAM a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 1757 s., s. 922, ISBN 978-80-7598-578-1.

Totožnou problematiku, jak je uvedeno shora, upravuje též ust. § 412 odst. 3 IZ, ve kterém je zakotvena fikce neplatnosti odmítnutí dědictví dlužníkem a fikce neplatnosti dědické dohody uzavřené dlužníkem v oddlužení formou splátkového kalendáře. V případě dědice – dlužníka, který za trvání účinků schválení oddlužení neučiní úkon odmítnutí dědictví, však ještě přistupuje fikce uplatnění výhrady soupisu. Dědici – dlužníkovi je takto právní úpravou poskytnuta vyšší míra právní ochrany¹⁵⁴ vůči ostatním dědicům, neboť mu výhrada soupisu svědčí ze zákona (ust. § 412 odst. 3 věta třetí). Důsledkem je stanovení limitu odpovědnosti dědice – dlužníka za dluhy zůstavitele, který tímto odpovídá za dluhy zůstavitele pouze do výše ceny nabytého dědictví (ust. § 1706 ObčZ).

Dědic – dlužník je tak uchráněn před dalším potenciálním zadlužením a dále nedochází k narušení účinků insolvenčního řízení prolomením zásady, že pokud si věřitelé vůči dlužníku nepřihlásili své pohledávky v insolvenčním řízení včas ve lhůtě pro přihlášení pohledávek, pak se takové pohledávky neuspokojují. To platí nejen pro věřitele samotného dlužníka, ale i ve vztahu k věřitelům zůstavitele, po kterém by měl dlužník dědit a výslovně sám neuplatnil výhradu soupisu.

V insolvenčním zákoně však nenalezneme ustanovení, které by upravovalo výhradu soupisu u dědice – dlužníka po prohlášení konkurzu. Domnívám se, že u takového dědice lze aplikovat též ust. § 412 odst. 3 IZ per analogiam a oporu je možné nalézt v judikatuře¹⁵⁵ Vrchního soudu v Praze, který ve svém usnesení ze dne 4. 5. 2017, sp. zn. 4 VSPH 671/2017-P9-9, dospěl mimo jiné k názoru, že „*věřitel pohledávky, která má původ v dluhu zůstavitele, má právo, aby jeho pohledávka byla uspokojena v insolvenčním řízení dlužníka (dědice) podle schváleného způsobu oddlužení nebo v konkursu způsobem stanoveným v insolvenčním zákoně, avšak jen do výše ceny nabytého dědictví.*“ Toho lze docílit jedině užitím institutu výhrady soupisu. A dále, pokud by byl činěn rozdíl mezi dědicem – dlužníkem v oddlužení formou splátkového kalendáře a dědicem – dlužníkem po prohlášení konkurzu stran výhrady soupisu svědčící ze zákona, pak by se jednalo o rozpor se zásadou rovnosti věřitelů zakotvenou v ust. § 5 písm. a) a b) IZ.

¹⁵⁴ Podobně jako např. dědici, který není plně svéprávný.

¹⁵⁵ K této problematice též usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 5. 2017, sp. zn. 4 VSPH 857/2017-P11-7.

Jelikož v případě pravomocného schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře je to právě dědic – dlužník, který má oprávnění k příjmům získaným po schválení oddlužení, insolvenční zákon v ust. § 412 odst. 1 písm. b) stanovuje povinnost pro dědice – dlužníka vydat hodnoty získané dědictvím insolvenčnímu správci. Insolvenční správce tento majetek zahrne do soupisu majetkové podstaty a následně zpeněží, přičemž výtěžek se použije na mimořádné splátky nad rámec splátkového kalendáře. Jedná se pouze o povinnost dědice – dlužníka, soudní komisař není povinen insolvenčnímu správci cokoli vydávat a ani nijak dohlížet na splnění zákonné povinnosti dlužníka.¹⁵⁶

Vzhledem k tomu, že se stále více dědiců nachází v úpadku, insolvenční řízení významně a častěji zasahuje do činnosti notáře jako soudního komisaře v řízeních o pozůstalosti. Osobně se domnívám, že existence Insolvenčního rejstříku a možnost v něm provádět lustrace během řízení o pozůstalosti, i přes časovou a administrativní náročnost, je přínosná. Ačkoli není v moci soudního komisaře neustále monitorovat v průběhu každého pozůstalostního řízení, zda bylo proti některému z dědiců zahájeno insolvenční řízení, je více než žádoucí provést lustraci v Insolvenčním rejstříku alespoň před tak zásadními úkony, jako je prohlášení o odmítnutí či neodmítnutí dědictví a uzavřením dohody o majetku z pozůstalosti mezi dědici. Tím, že soudní komisař disponuje údajem o existenci insolvenčního řízení vůči některému z dědiců, lze také předcházet zamlčení takové skutečnosti či nepravdivému prohlášení dědice. Soudní komisař pak může vést řízení s ohledem na právní úpravu obsaženou v insolvenčním zákoně a s vědomím, že úkony dědice – dlužníka budou provedeny platně. Pozůstalostní řízení je tak vedeno efektivně a hospodárně a účastníci též nemusí čelit možným následkům neplatnosti právních jednání dědice – dlužníka (tj. např. nutnost nového uzavření dohody o majetku v pozůstalosti vlivem napadnutí původní dědické dohody insolvenčním správcem pro neplatnost úkonu dědice – dlužníka).

4.2.6 Lustrace v Centrální evidenci exekucí

Období posledních deseti let, kromě značných legislativních změn a intenzivnějšího nástupu informačních technologií užívaných v činnosti soudního

¹⁵⁶ GRYGAR, Eduard. *Insolvence a notářství*. Ad Notam [on line]. 2016, 22. ročník, č. 5, s. 9-10 [cit. 2020-09-17], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2016_5.pdf.

komisaře, se nese také ve znamení neustále se zvyšující míry zadlužení zůstavitelů či jejich dědiců. Ještě v roce 2010 bylo pro soudního komisaře spíše výjimečné, bylo-li proti zůstaviteli nebo jeho dědici vedeno exekuční řízení. V současnosti lze s lehkou nadsázkou konstatovat, že se pomalu stává výjimečné, není-li proti zůstaviteli nebo některému z dědiců vedeno exekuční¹⁵⁷ nebo insolvenční řízení.

O tom, zda je proti zůstaviteli vedeno exekuční řízení, se soudní komisař zpravidla dozví z přípisu soudního exekutora, který velmi často bývá součástí pozůstalostního spisu ještě před tím, než soud s příslušným pověřením notáři samotný pozůstalostní spis předá. O tom, zda je proti zůstaviteli nebo některému z dědiců vedeno exekuční řízení, se soudní komisař dále dozvídá z prohlášení dědiců či ze sdělení věřitele. Exekutorská komora České republiky pak na svých webových stránkách provozuje dálkově přístupný veřejný seznam – Centrální evidenci exekucí, v níž lze zjišťovat informace o konkrétních exekučních řízeních, tj. zda byla na určitou osobu nařízena exekuce podle exekučního řádu, údaje soudního exekutora pověřeného provedením exekuce, vymáhanou povinnost a dále informace o tom, kdy byla exekuce nařízena, popřípadě zda byla pravomocně odložena nebo zastavena. Výpis z Centrální evidence exekucí je možné za poplatek získat na pobočce České pošty, jako terminálu Czech POINT, nebo v sídle Exekutorské komory České republiky v Praze nebo v Brně, cena jedné strany ověřeného výpisu činí 50 Kč. Dále je možné do Centrální evidence exekucí nahlížet prostřednictvím webového rozhraní [www. ceecr.cz](http://www.ceecr.cz). Cena takového elektronického náhledu činí 60 Kč bez ohledu na počet stran výpisu. Soudními komisaři však tato evidence nebývá užívána vůbec nebo jen sporadicky.

V Centrální evidenci exekucí však nelze dohledat údaje o exekucích (výkonech rozhodnutí) vedených soudy, orgány státní správy a územní samosprávy, finančními orgány nebo zdravotními pojišťovnami podle jiných právních předpisů než podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád, dále též jen „EŘ“).¹⁵⁸

¹⁵⁷ Náhledem do mapy exekucí (dostupné z: [www. mapaexekuci.cz](http://www.mapaexekuci.cz)) lze zjistit, že v roce 2019 se na území České republiky nacházelo 775 000 osob v exekuci, z toho 474 000 osob mělo tři a více exekucí a 157 000 osob mělo 10 a více exekucí. Celkový počet exekucí v roce 2019 tak činil 4 460 000.

¹⁵⁸ EXEKUTORSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY, 2020 [online]. EKČR [cit. 2020-09-17]. Dostupné z: www.ekcr.cz.

Exekuční řád, na rozdíl od insolvenčního zákona, neobsahuje ustanovení, které by výslovně upravovalo fikci neplatnosti odmítnutí dědictví dědicem – dlužníkem či fikci neplatnosti dědické dohody a též neupravuje ani fikci uplatnění výhrady soupisu dědicem - dlužníkem.

Pokud dědic – dlužník, jako osoba omezená v nakládání se svým majetkovým právem výkonem rozhodnutí (nařízením exekuce), dědictví odmítne, jedná se o neplatné právní jednání ve smyslu ust. § 44a odst. 1 EŘ. Neplatnost takového právního jednání je však pouze relativní, neboť nevznese-li námitku neplatnosti soudní exekutor, oprávněný nebo přihlášený věřitel, aby zajistili uspokojení vymáhané pohledávky, považuje se právní jednání dědice – dlužníka za platné. Pokud dědic – dlužník odmítne dědictví nebo uzavře dědickou dohodu v tom smyslu, že z pozůstalosti nenabyde ničeho nebo méně, než kolik činí jeho dědický podíl s úmyslem zkrátit práva věřitelů, kteří mají vůči němu vykonatelné pohledávky, je takové právní jednání dědice – dlužníka ve smyslu ust. § 589 OZ relativně neúčinné. Neúčinnosti právního jednání dědice – dlužníka se musí domáhat věřitel odpůřčí žalobou u soudu. V tomto smyslu se vyjádřil též Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku ze dne 4. 8. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3400/2013.¹⁵⁹

Domnívám se, že je-li účastníkem řízení o pozůstalosti dědic – dlužník, který se nachází v exekučním řízení, je vhodné postupovat obdobným způsobem, jako je postupováno v pozůstalostním řízení v případě dědice v úpadku, tj. vést takového dědice k neodmítnutí dědictví a následnému uzavření dědické dohody v tom smyslu, že nabyde svůj dědický podíl, to vše s případným uplatněním výhrady soupisu, neboť je tím dědic uchráněn před dalšími potenciálními dluhy a dále se nevystavuje riziku podání odpůřčí žaloby věřitelem. Samozřejmě k tomu dědice – dlužníka nelze nikterak nutit. V případě, že má dědic – dlužník k věci jiné stanovisko, může učinit úkon k odmítnutí dědictví či uzavřít dědickou dohodu v tom smyslu, že z pozůstalosti nenabyde ničeho nebo méně, než by činil jeho dědický podíl. Soudní komisař však dědice – dlužníka poučí o následcích takového právního jednání a poučení řádně zaprotokoluje.

Závěrem lze shrnout, že všechny evidence, o nichž tato kapitola pojednává, byť s malými nedostatky, jednoznačně představují přínos pro činnost soudního komisaře

¹⁵⁹ HOLÍKOVÁ, Lenka. *Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem*. Ad Notam [on line]. 2015, 21. ročník, č. 3, s. 21 [cit. 2020-09-17], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2015_3.pdf

v řízení o pozůstalosti a potažmo i přínos pro účastníky řízení, neboť tito jsou v relativně rychlém časovém sledu plně informováni o všech zjištěných skutečnostech, aniž by se na jejich zjišťování museli větší měrou podílet. Nedostatek však spatřuji v tom, že dosud nebyla uvedena v činnost aplikace informačního systému občanských průkazů a informačního systému cestovních dokladů, která by byla přístupná soudním komisařům, neboť v rámci každého pozůstalostního řízení se neustále pracuje s doklady tohoto typu a ověřování platnosti osobních dokladů pouze ve veřejně přístupné databázi neplatných dokladů Ministerstva vnitra České republiky (běžně dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/neplatne-doklady/>) považuji za nedostatečné zejména z hlediska toho, že údaje o dokladech mají pouze informativní charakter, protože v případě ztráty nebo zcizení dokladu se záznam o této skutečnosti může v databázi objevit až se značnou časovou prodlevou od ohlášení ztráty či odcizení dokladu.

5. Opatřování údajů o dědickém důvodu

Jedním z předpokladů k tomu, aby se někdo stal dědicem zůstavitele, tedy jeho právním nástupcem a vlastníkem majetku jím zanechaného, je dědický důvod (titul). Současná právní úprava stanoví, že dědickými důvody jsou dědická smlouva, závěť a zákon, přičemž jejich posloupnost takto uvedená v ust. § 1476 ObčZ, je podle právní síly¹⁶⁰ každého institutu. Jednotlivé dědické důvody mohou působit také vedle sebe, avšak výsledný dědický podíl pro každého dědice musí být stanoven jednotně (nikoli zvlášť pro dědění ze závěti a zvlášť pro dědění ze zákona). K tomuto se vyjádřil i Nejvyšší soud České republiky v usnesení ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1517/2015. Při souběhu dědických důvodů také nelze dědictví z jednoho dědického důvodu odmítnout a z druhého dědického důvodu jej přijmout. Jakmile dědic dědictví odmítne, zbavuje se tím navždy svého dědického práva ze všech dědických důvodů. K dědění již není volán ani v případě, kdy se dodatečně objeví další zůstavitelův majetek.¹⁶¹

Poté, co soudní komisař převezme soudní spis s pověřením od příslušného okresního soudu a zaeviduje ho do rejstříku Nd, provede jím pověřený zaměstnanec¹⁶² v rámci kompletace spisu před nařízením úředního jednání za účelem sepsu protokolu o předběžném šetření, mimo jiné, i šetření v Evidenci právních jednání pro případ smrti (dále též jen „Evidence“ nebo „EPJPS“). Je-li zjištěno zůstavitelovo právní jednání pro případ smrti, výstup z Evidence se založí do soudního spisu. Pokud ze záznamu na výstupu z Evidence není jednoznačné, zda se skutečně jedná o pořízení pro případ smrti zůstavitele, je vhodné (ještě před tím, že soudní komisař zašle žádost o prohlášení závěti jinému notáři, u něhož je závěť uschovaná) dotázat se při sepsu protokolu u předběžného šetření vyslychané osoby, zda lze dle některého z identifikátorů usuzovat, že zůstavitel pořídil konkrétní pořízení pro případ smrti zaevidované v Evidenci. Postup v případě závětí, u nichž není známo rodné číslo ani datum narození zůstavitele, upravuje usnesení prezidia Notářské komory ČR P 1/2001 – I až III ze dne 16. 1. 2001.¹⁶³

¹⁶⁰ S přihlédnutím k ust. § 1673 odst. 1 ObčZ, které obsahuje úpravu řešení sporů o dědické právo mezi dědici z různých dědických důvodů.

¹⁶¹ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUŽIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2019, 882 s., s. 34-36, ISBN 978-80-7502-345-2.

¹⁶² Na základě ust. § 19 Předpisu Notářské komory ČR o EPJPS a ust. § 5 odst. 1 Kancelářského řádu

¹⁶³ Zpravidla tomu tak je u závětí staršího data pořízení, kdy pořizovatele závěti není možné identifikovat podle rodného čísla a jedinými identifikátory na výstupu z EPJPS jsou jméno, příjmení a adresa. V takovém

Právními jednáními, jimiž zůstavitel může rozhodnout o osudu svého majetku, kromě závěti a dědické smlouvy, jsou také dovětek, povolání správce pozůstalosti, povolání vykonavatele závěti (není-li obsaženo v závěti, na jejíž splnění má vykonavatel dbát), prohlášení o vydědění, negativní závěť, příkaz k započtení, smlouva o zřeknutí se dědického práva a listiny o zrušení právních jednáních zde uvedených. Tato právní jednání jsou také evidována v informačním systému EPJPS, za předpokladu, že byla sepsaná buď formou notářského zápisu, nebo jinou formou a listina byla notářem převzata do úschovy.

Pokud byl zůstavitel ke dni smrti v manželském svazku, je třeba provést, kromě lustrace v Evidenci, též lustraci v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu (dále též jen „Evidence listin“ nebo „ELMMR“) za účelem zjištění, zda existuje manželská smlouva o majetkovém režimu, v níž manželé mimo jiné uspořádali své majetkové poměry pro případ zániku manželství smrtí jednoho z nich. Je-li taková manželská smlouva o majetkovém režimu zjištěna, považuje se v tomto rozsahu za smlouvu dědickou, pokud má její náležitosti.

Znalost majetkového režimu, který panoval mezi manžely ke dni smrti zůstavitele, je pro soudního komisaře obecně důležitá jak pro posouzení majetkových povinností a práv bývalých manželů v rámci řízení o pozůstalosti, tak pro posouzení případných pokynů zůstavitele, které ještě za života pro případ své smrti učinil (tj. když ve svém pořízení pro případ smrti povolal dědice k majetku ve společném jmění manželů nebo sám určil způsob vypořádání majetku ve společném jmění manželů).

Stěžejními zdroji, z nichž soudní komisař zjišťuje údaje o dědickém titulu, jsou Evidence právních jednání pro případ smrti a výslech vypravitele pohřbu či jiné osoby disponující buď informací o pořízení zůstavitele pro případ smrti, nebo samotnou listinou zůstavitelem zanechanou.

5. 1 Evidence právních jednání pro případ smrti

5. 1. 1 Vznik a vývoj Evidence právních jednání pro případ smrti

V období posledních pěti let lze zaznamenat trend vzrůstajícího počtu pořízení pro případ smrti, které se objevují v pozůstalostních soudních spisech. Porovnáme-li

případě je vyslychaná osoba dotazována, zda se zůstavitel na daných adresách případně mohl za svého života zdržovat a pokud ano, je zaslána žádost jinému notáři o prohlášení konkrétní závěti.

současný stav s lety minulými, kdy zůstavitelé pořizovali o svém majetku závětí jen sporadicky, lze říci, že v rámci široké veřejnosti narůstá potřeba vůlí ovlivnit, kdo jaký majetek po zůstaviteli nabyde, než aby byl jeho osud ponechán dědění podle zákonné dědické posloupnosti. Může to svědčit o větším povědomí obyvatel, možná i o zhoršujících se vztazích v rámci rodin, ale skutečnost, že je během pozůstalostního řízení často postupováno podle pořízení pro případ smrti, je známkou toho, že zůstavitelům záleží na tom, aby bylo postupováno podle jejich vůle natolik, že o uložení příslušné listiny informují osobu s vysokými morálními kvalitami, která po jejich smrti listinu předloží notáři, nebo sami vyhledají notáře za účelem sepisu či uložení pořízení pro případ smrti.

Ještě do roku 2001 byli zůstavitelé plně odkázáni pouze na dobrou vůli a poctivost toho, kdo měl o jejich posledním pořízení pro případ smrti povědomí, že bude po jejich smrti předloženo příslušnému notáři. Zákonem č. 30/2000 Sb. byla s účinností od 1. 1. 2001 založena historicky první z evidencí, které vede Notářská komora ČR, a to Centrální evidence závětí (dále též jen „CEZ“). Jednalo se o evidenci neveřejnou, která zahrnovala údaje o závětech, listinách o vydědění a listinách o odvolání těchto úkonů sepsaných notářským zápisem nebo přijatých do notářské úschovy. Do CEZ byly zaznamenány nejenom údaje o listinách sepsaných nebo uložených u notáře po založení centrální evidence, ale i o všech listinách starších, uložených u notářů v kovových skříních. Prostřednictvím CEZ došlo též k centralizování údajů, které byly do té doby obsaženy v evidencích závětí vedených u jednotlivých okresních soudů podle místa pobytu jejich pořizovatele.

Vlivem nové hmotněprávní úpravy, která umožňovala pořizovateli formou notářského zápisu ustanovit správce dědictví, byla CEZ od 1. 1. 2005 doplněna o listiny o ustanovení správce dědictví, o odvolání správce dědictví a o odvolání souhlasu s ustanovením do funkce správce dědictví. Listiny týkající se správy dědictví byly evidovány v oddělené části CEZ.

V CEZ tedy bylo možné dohledat veškerá pořízení pro případ smrti, která byla uložena u jakéhokoli notáře na celém území České republiky. Tímto se významně posílila jistota pořizovatelů, že po jejich smrti bude listina vždy dohledána a aplikována v dědickém řízení. Výjimku tvořily pouze listiny napsané ve formě notářských zápisů

bývalého státního notářství, které zůstaly uloženy u příslušných okresních soudů, ale údaje o nich byly z evidencí soudů do CEZ převzaty.

V souvislosti s novou úpravou dědického práva, kterou přinesla rekodifikace občanského zákoníku, došlo k významnému rozšíření možných variant právních jednání pro případ smrti. CEZ proto byla celkově „rekonstruována“ a nově nazvána Evidencí právních jednání pro případ smrti.

Evidence právních jednání pro případ smrti i nadále zůstává elektronickou neveřejnou evidencí, přičemž poskytování jakýchkoli informací z evidence je vázáno na přísná pravidla a je zásadně umožněno až po smrti pořizovatele. Nová zákonná úprava Evidence je obsažena v ust. § 35b a 35c NŘ a v Předpisu Notářské komory ČR o Evidenci právních jednání pro případ smrti, který přijal sněm Notářské komory ČR podle ust. § 37 odst. 3 písm. q) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle ust. § 37 odst. 4 NŘ dne 19. 12. 2013 pod č. j. 743/2013-OSD-ENA/14, s účinností od 1. 1. 2014 (dále též jen „Předpis Notářské komory ČR o EPJPS“).¹⁶⁴

5.1.2 Fungování Evidence právních jednání pro případ smrti

5.1.2.1 Evidování údajů

V souvislosti s rekonstrukcí Evidence byla též v Centrálním informačním systému Notářské komory ČR pro tuto evidenci vytvořena nová aplikace. Kromě listin, které nebyly sepsány notářským zápisem a pořizovatel je má uschované u sebe nebo u jiné osoby, lze prostřednictvím aplikace EPJPS dohledat veškerá pořízení pro případ smrti sepsaná notářským zápisem nebo uložená u notáře na celém území České republiky.

Záznamy o pořízeních pro případ smrti jsou v Evidenci vedeny ve dvou oddělených částech. V první části jsou evidovány údaje o závětech, dovětcích, dědických smlouvách, o prohlášeních o vydědění, prohlášeních o tom, že dědic, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, pozůstalosti nenabude, příkázáníh započtení na dědický podíl, smlouvách o zřeknutí se dědického práva a o zrušení právních jednání shora uvedených. Ve druhé části jsou pak vedeny listiny o povolání správce pozůstalosti, listiny o povolání vykonavatele závěti a listiny o jejich zrušení. Pokud závěť obsahuje povolání

¹⁶⁴ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 158-159, ISBN 978-80-7400-689-0.

vykonavatele závěti nebo povolání správce pozůstalosti (má-li formu notářského zápisu nebo je-li uložena v notářské úschově), zaeviduje se v první i druhé části Evidence.

Postup provádění zápisů a jejich případných změn či výmazů stanoví ust. § 6 Předpisu Notářské komory ČR o EPJPS, rozsah údajů evidovaných v Evidenci pak vymezuje ust. § 4 Předpisu Notářské komory ČR o EPJPS. Notář, který listinu o pořízení pro případ smrti sepsal nebo převzal do notářské úschovy, bez zbytečného odkladu dálkovým přístupem zapíše do informačního systému evidence jméno, příjmení, datum narození, rodné číslo (je-li přiděleno) a trvalý pobyt pořizovatele (není-li, pak bydliště). Dále označení listiny, datum sepsání listiny (je-li v listině uvedeno), běžné číslo seznamu listin o právních jednáních pro případ smrti a jméno, příjmení a adresu notářské kanceláře notáře, u něhož je listina uložena.

U listin o správě pozůstalosti, potažmo u listin o ustanovení vykonavatele závěti, se navíc evidují údaje o správci pozůstalosti a o vykonavateli pozůstalosti. V případě fyzických osob se do evidence zapisuje jméno, příjmení, datum narození a bydliště správce pozůstalosti nebo vykonavatele závěti. U právnické osoby pak notář musí uvést obchodní firmu či název, sídlo a identifikační číslo správce pozůstalosti nebo vykonavatele závěti, pokud jsou v listině uvedeny.

Změny v údajích o pořizovateli listiny, o správci pozůstalosti nebo vykonavateli závěti provádí na základě žádosti notář, u něhož je listina uložena. Pokud žádost o změnu údajů obdrží jiný notář, oznámí to Notářské komoře ČR, která požadovanou změnu provede. Dojde-li ke změně notáře, u kterého je listina uložena (z důvodu odvolání nebo smrti notáře), provede o tomto záznam do evidence Notářská komora ČR.

5.1.2.2 Sdělování údajů

Údaje z Evidence poskytuje Notářská komora ČR notáři, který byl soudem pověřen, aby jako soudní komisař provedl úkony soudu prvního stupně v řízení o pozůstalosti, a to z obou oddělených částí. Dále soudu nebo jinému státnímu orgánu a osobě, která prokáže právní zájem.

Základním předpokladem pro to, aby mohla Notářská komora ČR sdělit údaje zaznamenané v evidenci, je úmrtí pořizovatele, neboť za jeho života má přístup k evidovaným údajům pouze notář, u něhož jsou listiny uloženy, a Notářská komora ČR za účelem plnění povinností stanovených zákonem. V případě subjektů rozdílných

od soudního komisaře Notářská komora ČR poskytuje údaje o právním jednání pro případ smrti, které je v EPJPS evidováno, na základě žádosti, která musí obsahovat jméno, příjmení, datum narození a trvalý pobyt nebo bydliště zůstavitele, datum jeho smrti a údaje prokazující právní zájem na sdělení. Nezbytnou přílohou žádosti je úmrtní list zůstavitele nebo rozsudek soudu o prohlášení za mrtvého. Je-li právní jednání pro případ smrti evidováno a případný právní zájem prokázán, Notářská komora ČR vyhoví žádosti sdělením v listinné podobě, které obsahuje všechny údaje evidované v EPJPS (včetně jména, příjmení a sídla notáře), datum a čas sdělení a označení osoby, jež sdělení vyhotovila. Nutno připomenout, že sdělení Notářské komory ČR obsahuje pouze evidované údaje o listině o pozůstalosti, nikoli údaje o jejím obsahu. Za poskytnutí sdělení osobě, která prokázala právní zájem, náleží Notářské komoře ČR odměna stanovená vyhláškou č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve výši 500 Kč a dále náhrada hotových výdajů stanovená usnesením prezidia Notářské komory ČR č. P 13-1/2013 ze dne 17. 12. 2013 ve výši 100 Kč¹⁶⁵.¹⁶⁶

Jak již bylo uvedeno dříve, soudní komisař pověřený úkony v řízení o pozůstalosti činí lustraci v Evidenci na samém počátku řízení v rámci předběžných šetření. Jelikož se evidence člení ještě na část evidence o listinách o pozůstalosti, u nichž je známo datum narození pořizovatele a část evidence o závětech, které byly sepsány před 1. 1. 1993, u nichž není známo datum narození pořizovatele, je nezbytné, aby byl soudní komisař při zadávání kritérií pro vyhledávání v informačním systému důsledný a neopomněl žádnou z variant pro vyhledávání. Při vyplňování elektronického formuláře pro vyhledávání údajů je třeba uvést jak datum narození, tak jméno a všechna známá současná a dřívější příjmení zůstavitele, která soudní komisař zjistil lustrací v informačním systému evidence obyvatel a ze sdělení pozůstalých. Jelikož výstup s Evidence obsahuje údaje všech pořízení pro případ smrti, jejichž pořizovatel má stejné datum narození jako zůstavitel nebo stejné jméno jako zůstavitel, je třeba následně tyto údaje porovnat se skutečnostmi známými ze soudního spisu.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Částky jsou uváděny bez daně z přidané hodnoty ve výši 21 %.

¹⁶⁶ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 164-165, ISBN 978-80-7400-689-0.

¹⁶⁷ Doporučený postup při lustrování v EPJPS je obsažen také ve výkladovém stanovisku Notářské komory České republiky ze dne 1. 10. 2003.

Pokud nastane shoda mezi údaji zůstavitele a údaji obsaženými ve výstupu z Evidence a soudní komisař nemá příslušnou listinu ve své notářské úschově, neboť z výstupu vyplývá, že listina je uložena u soudu nebo u jiného notáře, požádá soudní komisař příslušný soud či jiného notáře, aby náhledem do listiny z jejího obsahu zjistil, zda se jedná o listinu pořízenou zůstavitelem a v kladném případě učinil zjištění o stavu a obsahu listiny zůstavitele.¹⁶⁸

Za poskytnutí sdělení údajů z Evidence náleží Notářské komoře ČR náhrada hotových výdajů spojených s provozem a správou evidence ve výši 100 Kč, kterou uhradí soudní komisař. Úhrada náhrady hotových výdajů zaplacená Notářské komoře ČR se poté stává součástí hotových výdajů soudního komisaře vynaložených v konkrétním řízení o pozůstalosti.

5.1.2.3 Zjištění stavu a obsahu (publikace) listin o právních jednáních pro případ smrti

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů zavedl tři různé způsoby zjištění stavu a obsahu listin obsahujících zůstavitelovo právní jednání pro případ smrti, případně jiných listin předložených soudnímu komisaři. Rozlišuje se tedy mezi publikací veřejným zjištěním, publikací neveřejným zjištěním a publikací ústní závěti.

Jestliže zůstavitel zanechal listinu o pořízení pro případ smrti, o prohlášení o vydědění, o smlouvě o zřeknutí se dědického práva nebo o zrušení těchto právních jednání, o povolání vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti, o příkazech, podmínkách nebo jiných právních jednáních, která může mít význam pro nabytí pozůstalosti, její publikaci provede notář (notář pověřený soudním komisariátem nebo jiný notář na základě žádosti soudního komisaře) nebo soud.

Pro určení způsobu zjištění stavu a obsahu listiny o právním jednání pro případ smrti je dále rozhodné, zda se jedná o listinu, která je evidována v Evidence, nebo o listinu, která zde evidovaná není. Listiny, které se evidují v Evidence, vymezuje ust. § 35b NŘ. Způsob provedení jejich publikace závisí na tom, zda mají formu notářského

¹⁶⁸ KLEIN, Šimon. *Evidence právních jednání pro případ smrti*. Ad Notam [on line]. 2014, 20. ročník, č. 5, s. 17 [cit. 2020-09-08], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2014_5.pdf.

zápisu či formu jiné (soukromé) listiny, kterou notář pouze převzal do úschovy. Publikuje-li se listina ve formě notářského zápisu, pak je pro notářské zápisy vyhotovené bývalým státním notářstvím stanoven rozdílný postup publikace od notářských zápisů vyhotovených soukromým notářem po 1. 1. 1993.

5.1.2.3.1 Neveřejné zjištění

Jedná-li se o listinu zachycující zůstavitelovo právní jednání pro případ smrti ve formě notářského zápisu sepsaného soukromým notářem po 1. 1. 1993, provádí publikaci notář, který ji má v úschově (tedy soudní komisař nebo jiný notář k žádosti soudního komisaře), a to neveřejně bez jednání. Notář o zjištění stavu a obsahu listiny sepíše protokol, jehož náležitosti vymezuje ust. § 76 odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále též jen „JednŘ“), v němž zejména uvede, v jaké formě je listina sepsána, který notář ji sepsal a pod jakým rejstříkovým označením, zda není poškozena nebo opravována, zda neobsahuje skutečnosti zeslabující její věrohodnost, datum listiny a identifikační údaje osob v listině uvedených.

Jestliže byla listina sepsána notářským zápisem bývalého státního notářství, její stav a obsah zjistí příslušný okresní soud, u něhož je uložena. Publikace listiny opět proběhne neveřejně bez jednání.

Publikuje-li listinu jiný notář na základě žádosti soudního komisaře, náleží mu odměna ve výši 250 Kč. Odměnu hradí soudní komisař a následně ji zahrne mezi hotové výdaje vynaložené v konkrétním pozůstalostním řízení.

Obdobným způsobem, jakým probíhá publikace notářského zápisu o právním jednání zůstavitele pro případ smrti, je postupováno také při zjišťování stavu a obsahu listiny neevidované v Evidenci, která bývá zpravidla předložena soudnímu komisaři při sepisu protokolu o předběžném šetření osobou, která ji měla v držení. Ve výjimečných případech, kdy nebylo v Evidenci dohledáno žádné zůstavitelovo právní jednání pro případ smrti, ani nebyl zjištěn žádný ze zákonných dědiců, může být taková listina objevena soudním komisařem přímo v místě trvalého pobytu nebo bydliště zůstavitele při provádění soupisu majetku na místě samém či jiném neodkladném úkonu.

V protokolu o zjištění stavu a obsahu předložené listiny, kromě náležitostí uvedených v ust. § 76 odst. 1 JednŘ, soudní komisař uvede jméno, příjmení, datum

narození a bydliště osoby předkladatele a prohlášení předkladatele o tom, kde byla listina uložena nebo nalezena. Prohlásil-li předkladatel, že listina byla sepsána nebo podepsána vlastní rukou zůstavitelem, nebo že byl osobně přítomen při tom, když zůstavitel listinu sepisoval či podepisoval, je třeba informaci o prohlášení předkladatele také uvést do protokolu.

Pokud u předložené listiny spolupůsobili svědci či další jiné osoby (listina zpravidla zachycuje jejich osobní údaje), zjišťuje se, jaké je jejich současné bydliště a jaký je jejich vztah k závětí povolaným a zákonným dědicům. Je-li předkladatelem sděleno, že tyto osoby již nežijí, soudní komisař zjistí jejich datum úmrtí. V případě, že předkladateli nejsou známy aktuální údaje svědků či další osoby, může soudní komisař k ověření jejich osobních údajů využít informační systém evidence obyvatel.

Soudní komisař publikovanou listinu od předkladatele převezme a v protokolu její převzetí potvrdí. Jedno vyhotovení protokolu pak vydá předkladateli a k druhému vyhotovení protokolu pevně připojí ověřený opis publikované listiny a založí ho do soudního spisu.

Originál publikované listiny ve formě notářského zápisu zůstává i nadále uložený u soudního komisaře, případně jiného notáře, v kovové skříni pod uzávěrou. Originál publikované listiny ve formě notářského zápisu bývalého státního notářství zůstává uložen u dožádaného soudu a opis listiny je založen do Sbírky prohlášených pořízení pro případ smrti dožádaného soudu. Originál předložené listiny soudní komisař vždy zašle příslušnému pozůstalostnímu soudu s žádostí o její založení do Sbírky prohlášených pořízení pro případ smrti.

Nutno podotknout, že soudní komisař zjišťuje stav a obsah všech předložených listin, prohlásí-li ten, kdo listinu předložil, že je v ní obsaženo právní jednání, které může mít význam pro nabytí pozůstalosti. Listiny mohou být pořízené zejména vlastní rukou zůstavitele nebo jinou písemnou formou za účasti svědků. Soudní komisař provede publikaci i takové listiny, o jejíž skutečné povaze má pochybnosti. Originál publikované listiny opět postoupí příslušnému pozůstalostnímu soudu k založení do Sbírky prohlášených pořízení pro případ smrti.¹⁶⁹

¹⁶⁹ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, 1032 s., s. 290-291, ISBN 978-80-7400-297-7.

5.1.2.3.2 Veřejné zjištění

Ust. § 143 a 144 ZŘS upravuje zcela novou formu zjištění stavu a obsahu listin o právních jednáních zůstavitele pro případ jeho smrti, a tedy zjištění veřejné. Toto označení by samo o sobě mohlo evokovat dojem, že stav a obsah listiny je zjišťován při jednání před soudním komisařem za účasti veřejnosti. Není tomu tak, neboť veřejnost zjištění spočívá v tom, že se jednání před soudním komisařem odehrává za účasti určitého okruhu osob. Jedná se zpravidla o osoby, kterým svědčí zákonná dědická posloupnost (tzv. předpokládání dědicové) nebo které již uplatnily svá práva na pozůstalost a jejich účast v řízení o pozůstalosti nebyla ukončena (osoby, které podaly žalobu o dědické právo).

Veřejné zjištění tak, jak je vymezeno v ust. § 143 ZŘS, se týká pouze určitého typu listin. Jedná se o listiny o pořízení pro případ smrti (závěť, dovětek, dědická smlouva), o prohlášení o vydědění, o smlouvě o zřeknutí se dědického práva nebo o zrušení těchto právních jednání, které nebyly sepsány ve formě notářského zápisu, a notář je přijal do notářské úschovy. Postupem dle ust. § 143 s 144 ZŘS bude zjišťován i stav a obsah privilegované závěti sepsané starostou obce dle ust. § 1543 ObčZ, velitelem námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou České republiky, velitelem letadla zapsaného v leteckém rejstříku v České republice dle ust. § 1544 ObčZ a nebo velitelem či jiným vojákem (v hodnosti důstojníka nebo vyšší) vojenské jednotky České republiky dle ust. § 1545 ObčZ, které byly předány do notářské úschovy.

Vzhledem k tomu, že o úkonu, při němž bude provedeno veřejné zjištění stavu a obsahu listiny, vyrozumívá soud prostřednictvím soudního komisaře osoby, kterým podle dosavadního stavu řízení svědčí zákonná dědická posloupnost, nebo které již uplatnily svá práva na pozůstalost, je zřejmé, že k takovému úkonu dochází až po sepisu protokolu o předběžném šetření. Vyrozumění zašle soudní komisař nejméně 15 dní před dnem konání veřejného zjištění každé z těchto osob, a to na adresu, kterou soudu sdělili, případně na jinou adresu, která je soudu známa, nebo na adresu evidovanou v informačním systému evidence obyvatel jako trvalý pobyt či místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů. Pro seznámení ostatních osob o provedení tohoto úkonu vyvěsí soudní komisař vyrozumění také na úřední desce soudu. V odůvodněných případech může být vyrozumění uveřejněno i prostřednictvím

hromadných sdělovacích prostředků, což bude s největší pravděpodobností činěno pouze ojedinele.

Vyrozumění musí obsahovat jednací číslo pozůstalostního řízení, údaje zůstavitele, údaje příslušného soudu a pověřeného soudního komisaře, údaj o místě a čase konání veřejného zjištění stavu a obsahu listiny, údaje notáře, který bude zjištění provádět, a též upozornění, že úkon může být proveden i v nepřítomnosti všech osob, které o něm byly vyrozuměny.

Má-li být usnesení s vyrozuměním vyvěšeno na úřední desce soudu, soudní komisař jej předá v listinné i elektronické podobě pozůstalostnímu soudu k vyvěšení. Poté, desátým dnem po dni vyvěšení, je považováno za doručené i ostatním účastníkům (tj. zejm. těm, kteří nejsou známi nebo jejich pobyt není znám, nebo kterým se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině). Uplynutím třiceti dnů ode dne vyvěšení je usnesení sejmuto z úřední desky soudu s vyznačením dne, kdy bylo snato. Poté je vráceno k založení do pozůstalostního spisu.

Veřejné zjištění stavu a obsahu listiny provádí notář (buď soudní komisař, nebo jiný notář), který má listinu v notářské úschově, zpravidla v místě své kanceláře. V odůvodněných případech může být zjištění konáno i na jiném místě, např. v budově soudu. Provádí-li zjištění jiný notář, je třeba, aby mezi ním a soudním komisařem proběhla náležitá kooperace týkající se stanovení termínu veřejného zjištění v provázanosti na běh zákonem stanovených lhůt pro doručení písemnosti a vyvěšení na úřední desce soudu.¹⁷⁰

Pokud se k úřednímu jednání dostaví i osoba, která nebyla v okruhu vyrozuměných osob, soudním komisař si vyžádá, aby doložila svůj vztah k projednávané věci a pakliže ho náležitě doloží, je jí umožněna účast na veřejném zjištění.

Notář, který má listinu v úschově, o veřejné publikaci sepíše protokol, v němž uvede, že listinu vyjmul z obalu, kterým byla opatřena při jejím převzetí do úschovy a že listinu přečetl. Dále v protokolu uvede údaje osob, které se dostavily (případně uvede, že se k publikaci listiny nedostavila žádná z vyrozuměných osob), údaje dle ust. § 76 odst. 1 věta první JednŘ a případná stanoviska, která o stavu a obsahu listiny uvedly přítomné

¹⁷⁰ SVOBODA, Jiří, Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2014, 377 s., s. 219 - 221, ISBN 978-80-7400-266-3.

osoby a o jejich zaprotokolování požádaly. K protokolu se opět pevně připojí ověřený opis publikované listiny.¹⁷¹

Za provedení veřejného zjištění stavu a obsahu listiny o právním jednání pro případ smrti náleží soudnímu komisaři odměna ve výši 500 Kč a jinému notáři ve výši 1 500 Kč.

Pokud zůstavitel zanechal více listin o právních jednáních pro případ smrti, je třeba provést publikaci všech listin. Jestliže listina zůstavitele vyjde najevo až po skončení pozůstalostního řízení, její stav a obsah již nemůže zjišťovat soudní komisař, který byl pověřený projednáním pozůstalosti (a potažmo ani jiný notář, příp. dožádaný soud), neboť skončením pozůstalostního řízení skončilo též pověření notáře jako soudního komisaře ve smyslu ust. § 101 ZŘS. Publikaci takové listiny již provede soud, který s jejím obsahem seznámí osoby, jejichž práv nebo povinností by se listina mohla týkat.

Pro případ, že omylem dojde k prohlášení závěti osoby rozdílné od zůstavitele (např. v důsledku toho, že u pořizovatele není známo rodné číslo či datum narození), vydala Notářská komora ČR dne 12. 7. 2001 výkladové stanovisko, v němž stanovila, že opis takové závěti má být vyňat ze soudního spisu a zničen. Je to z toho důvodu, aby se s obsahem omylem prohlášené závěti nemohly seznámit jiné osoby – např. účastníci řízení při nahlédnutí do spisu. O tomto je třeba učinit úřední záznam do spisu.

5.1.2.3.3 Zjištění stavu a obsahu ústního pořízení pro případ smrti

Pokud zůstavitel zanechal pořízení pro případ smrti v ústní formě před třemi současně přítomnými svědky proto, že se nacházel v místě, kde byl běžný společenský styk ochromen mimořádnou událostí a nebylo možné po něm rozumně požadovat, aby pořídil závět v jiné formě, nebo že se pro nenadálou událost ocitl v patrném a bezprostředním ohrožení života, je třeba – v zájmu zamezení případnému nepoctivému záměru – postupovat zvláštním způsobem.

Soudní komisař vždy za účelem zjištění, zda zůstavitel takto pořídil pro případ své smrti a jaký byl obsah jeho pořízení, nařizuje jednání, které je naprosto veřejné. Jedná

¹⁷¹ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, 1032 s., s. 295, ISBN 978-80-7400-297-7.

se o výjimku ze zásady neveřejnosti jednání v pozůstalostním řízení zakotvené v ust. § 182 ZŘS, kdy potřeba co nejtransparentnějšího zjištění skutečného obsahu ústní závěti převažuje nad ochranou osobnosti a jejího soukromí¹⁷². Ještě před samotným nařízením jednání by mělo být soudnímu komisaři pořízení ústní závěti osvědčeno věrohodným způsobem, například předložením písemného záznamu o zůstavitelově poslední vůli pořízeného svědky úkonu nebo výpovědí některého ze svědků úkonu.

Při jednání soudní komisař provede dokazování potřebné k objasnění, zda zůstavitel skutečně zanechal ústní pořízení pro případ smrti, zahrnující provedení důkazu listinou – důkaz písemným záznamem o zůstavitelově poslední vůli pořízený svědky, pokud byl vyhotoven, a výsledkem svědků, před nimiž zůstavitel projevil svou poslední vůli, případně dalších informovaných osob.

Je-li prováděn důkaz listinou (ve smyslu ust. § 129 odst. 1 OSŘ za použití ust. § 1 odst. 3 ZŘS), pak soudní komisař nebo jím pověřený zaměstnanec při jednání listinu – písemný záznam přečte nebo sdělí jeho obsah, případně předloží účastníkům k nahlédnutí, je-li to postačující. Dále vyslechnе všechny svědky, před nimiž zůstavitel projevil svou poslední vůli, případně další informované osoby, přičemž je poučí o trestních následcích křivé výpovědi a také o právu na náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku (svědečné). Pro výslech soudním komisařem neplatí povinnost mlčenlivosti stanovená dle ust. § 1550 ObčZ tomu, kdo působil při právním jednání zůstavitele pro případ smrti jako pisatel, svědek, předčítatel, tlumočník, schovatel nebo úřední osoba. Důkaz výsledkem svědka nelze provést, brání-li tomu závažné okolnosti, zejména vážný zdravotní či jinak nepříznivý stav, popř. smrt. Možnost provádět další dokazování tím však není dotčena.¹⁷³

Notář, který provedl publikaci listiny o pořízení pro případ smrti v souvislosti s řízením o pozůstalosti, provede v informačním systému EPJPS dálkovým přístupem přesun údajů o publikované listině do zvláštní části Evidence vedené pro prohlášené listiny o pozůstalosti nebo do zvláštní části Evidence vedené pro prohlášené listiny o správě pozůstalosti. Pokud stav a obsah závěti zjistil soud, u něhož je závěť v úschově,

¹⁷² Neboť právě zájem na ochraně soukromí je důvodem pro vyloučení veřejnosti z jednání v řízení o pozůstalosti.

¹⁷³ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, 1032 s., s. 296-297, ISBN 978-80-7400-297-7.

přesun údajů o prohlášené závěti provede notář, který o publikaci závěti požádal. Přesun údajů prohlášené závěti učiní také Notářská komora ČR, je-li pro to zvláštní důvod.

Ačkoli současná právní úprava zakládá tři způsoby publikace právních jednání pro případ smrti, domnívám se, že nejfrekventovanější formou bude i nadále publikace právních jednání pro případ smrti ve formě notářského zápisu. Předpokladem samozřejmě je, že pořizovateli právního jednání pro případ smrti bude notářem poskytnuta porada o všech aspektech pořizování příslušného právního jednání pro případ smrti.

Pomineme-li pořízení pro případ smrti učiněná ústní formou, která jsou určena pro nestandardní životní situace, a zaměříme-li se na srovnání publikace právních jednání pro případ smrti ve formě notářských zápisů a publikace právních jednání pro případ smrti obsažených v soukromých listinách uložených v notářské úschově z hlediska ekonomického a časového, zjistíme, že pro klienta a následné dědice uložení soukromé listiny o právním jednání pro případ smrti v notářské úschově představuje nemalou časovou a ekonomickou zátěž, která není nevyhnutelná. Pořídí-li zůstavitel listinu o právním jednání pro případ smrti soukromou listinou a poté vyhledá notáře za účelem jejího uložení do notářské úschovy, nese náklady spojené s úchovou ve výši 800 Kč (dle položky I odst. 1 vyhlášky č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky, ve znění pozdějších předpisů (notářský tarif, dále též jen „NotT“) a náklady zápisu do Evidence právních jednání pro případ smrti ve výši 100 Kč (dle položky O odst. 1 NotT). Pokud zůstavitel nemá dostatečné právní znalosti, vystavuje se zároveň riziku, že listina nebude pořízená platně či bude mít jiné nedostatky, pro které v rámci pozůstalostního řízení nemusí být jeho poslední vůle zcela naplněna.

Dojde-li k úmrtí pořizovatele, soudní komisař pověřený provedením úkonů v řízení o pozůstalosti lustrací v Evidenci zjistí existenci i místo uložení listiny zůstavitele, avšak úkony směřující k její veřejné publikaci zahájí až poté, co proběhne sepsí protokolu o předběžném šetření, na základě kterého určí okruh osob, jež budou vyrozuměny o provedení veřejné publikace listiny. Je-li listina uložena v notářské úschově notáře – soudního komisaře, veřejné zjištění stavu a obsahu této listiny provádí soudní komisař, za což mu náleží odměna dle ust. § 15 odst. 2 NotT ve výši 500 Kč. Pokud je listina uložena v notářské úschově jiného notáře, veřejné zjištění stavu a obsahu

takové listiny provádí jiný notář, jemuž za to náleží odměna ve výši 1 500 Kč. K odměně každého z notářů ještě přistupují hotové výdaje vynaložené zejména za poštovné. K samotnému veřejnému zjištění stavu a obsahu právního jednání pro případ smrti pak dochází po delší časové prodlevě, neboť vzhledem k nutnosti dodržení zákonných lhůt pro všechna doručení a zveřejnění je termín veřejného zjištění obvykle domlouván přibližně jeden měsíc po dni, kdy začne příprava na zveřejnění na úřední desce soudu. Toto může činit problémy zejména tam, kde je třeba vykonávat správu např. obchodního závodu v pozůstalosti. Veřejné zjištění stavu a obsahu listiny prováděné jiným notářem mnohdy působí na účastníky řízení také zmatečně, jelikož se v rámci úkonů v pozůstalostním řízení setkávají se dvěma notáři. Nehledě na to, že kromě vyšších nákladů notářů, vznikají další náklady i účastníkům řízení, neboť tito se musí dostavit k dalšímu jednání, pro které si musí vymezit časový prostor na úkor své výdělečné činnosti.

Pokud je však právní jednání pro případ smrti pořízeno formou notářského zápisu, pořizovatel má vždy jistotu, že listina pořízená touto formou je platná a plně využitelná pro následné pozůstalostní řízení. Odměna notáře za sepis notářského zápisu o závěti, dovětku, povolání správce pozůstalosti nebo o prohlášení o vydědění činí dle položky D odst. 1 NotT částku ve výši 1 500 Kč a k ní opět přistupuje náklad zápisu do Evidence ve výši 100 Kč (dle položky O odst. 1 NotT). V souvislosti s takto pořízenou listinou již nevznikají další zásadnější vícenáklady (kromě odměny jiného notáře za provedení publikace listiny) a ani ze strany účastníků řízení nejsou požadovány další úkony. V ideálním případě je celé pozůstalostní řízení projednáno při prvním a zároveň posledním projednání ve věci samé.

Publikace takové listiny probíhá neveřejně a je zpravidla uskutečněna na samém začátku pozůstalostního řízení, ať notářem – soudním komisařem, či jiným notářem, který má příslušný notářský zápis o právním jednání uložený ve sbírce notářských zápisů. Obsah listiny je tak znám ještě před tím, než proběhne sepis protokolu o předběžném šetření. Případný správce pozůstalosti se může ujmout správy pozůstalosti dle pokynů zůstavitele bez zbytečných prodlev. Je-li listina o právním jednání pro případ smrti publikována notářem – soudním komisařem, náklady publikace jsou součástí odměny soudního komisaře za projednání pozůstalosti. Publikuje-li listinu jiný notář, jeho odměna

činí dle ust. § 15 odst. 1 NotT částku ve výši 250 Kč, k níž přistupují případné hotové výdaje notáře (zpravidla poštovné).

Vzhledem ke shora uvedenému usuzuji, že listiny o právních jednáních pro případ smrti, jejichž stav a obsah musí být zjišťován veřejně, budou pro klienty méně zajímavé a v důsledku toho i publikace veřejným zjištěním stavu a obsahu listin bude méně frekventovaný institut. Nabízí se tedy otázka, do jaké míry má nový institut veřejného zjištění své opodstatnění, zejména vzhledem ke zpomalení průběhu celého pozůstalostního řízení a k finančním a časovým nárokům kladeným na všechny zúčastněné.

5.1.3 Odlišnost Evidence právních jednání pro případ smrti od ostatních evidencí vedených Notářskou komorou ČR

Evidence právních jednání pro případ smrti je jedinou z evidencí vedených Notářskou komorou ČR, která pracuje s rodnými čísly. Provádění záznamů rodných čísel sloužících k jednoznačné identifikaci pořizovatelů má oporu i v ust. § 13c zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který výslovně stanoví, že notáři mohou rodná čísla používat pro potřebu vedení evidence závětí.

Další odlišnost od ostatních evidencí vedených Notářskou komorou ČR spočívá v prioritním záznamu trvalého pobytu pořizovatele před bydlištěm. Důvodem je opět to, že trvalý pobyt, stejně jako rodné číslo, slouží k dostatečné identifikaci osoby zůstavitele, neboť na úmrtním listu se uvádí údaj o trvalém pobytu zůstavitele. Trvalý pobyt evidovaný v informačním systému evidence obyvatel je též základní kritérium pro určení místní příslušnosti pozůstalostního soudu.¹⁷⁴

5.1.4 Omezení a limity Evidence právních jednání pro případ smrti

Jak již bylo v textu uvedeno, Evidence má teritoriální rozsah omezený pouze na území České republiky. Pořídí-li zůstavitel listinu obsahující jeho právní jednání pro případ smrti a je-li taková listina zaevidována do informačního systému EPJPS, kterýkoli český notář může lustrací v informačním systému zjistit informace o existenci

¹⁷⁴ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 160, ISBN 978-80-7400-689-0.

listiny a údaje českého notáře, u něhož je listina uložena. Vzhledem k tomu, že jedním ze specifíků současné moderní společnosti je značná migrace obyvatelstva, může docházet k situacím, kdy je třeba zjišťovat, zda zůstavitel nezanechal listinu o právním jednání pro případ smrti sepsanou zahraničním notářem. Přestože Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. 12. 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (dále též jen „Nařízení o dědictví“) vstoupilo v účinnost dne 17. 8. 2015, nedošlo dosud k vytvoření systému, který by propojil evidence právních jednání pro případ smrti v rámci celé Evropské unie. Domnívám se, že zásadní překážkou je rozmanitá právní úprava registrace listin o právních jednáních pro případ smrti jednotlivých členských států, neboť v některých státech funguje centrální evidence takových listin a některé státy žádnou centrální evidenci nemají (např. Finsko). Evidence jednotlivých států se pak ještě liší v tom, zda je zápis do nich obligatorní (např. Belgie, Estonsko), přičemž se může vztahovat jen na určité typy listin o právních jednáních pro případ smrti, nebo fakultativní (např. Polsko, Chorvatsko). Některé země pak mají registry veřejné (např. Francie, Německo) a jiné země neveřejné (např. Česká republika, Španělsko).

Pokud soudní komisař dostane podnět k tomu, aby provedl šetření o existenci pořízení pro případ smrti zanechaném zůstavitelem v zahraničí, bude dozajista třeba, aby osoba, která podnět dala, uvedla alespoň název státu (v lepším případě i údaje notáře¹⁷⁵), ve kterém zůstavitel pořízení učinil. V šetření soudního komisaře mohou být nápomocny např. webové stránky Asociace evropské sítě registrů závětí (ENRWA)¹⁷⁶, jejichž prostřednictvím lze zjistit informace o způsobu evidence, zápisech a vyhledávání závětí v registrech jednotlivých států Evropské unie včetně subjektu, který centrální registr vede.¹⁷⁷ V současné době má celkem čtrnáct členů Asociace evropské sítě rejstříků závětí vzájemně propojené své vnitrostátní rejstříky závětí (Evropská síť rejstříků závětí). Jedná se např. o Německo, Rakousko, Slovensko, Polsko, Francie, Maďarsko, Belgie aj. Česká

¹⁷⁵ Za účelem vyhledání notáře působícího v jiném členském státě Evropské unie je možné využít odkaz: https://e-justice.europa.eu/content_find_a_notary-335-cs.do?clang=cs

¹⁷⁶ ASSOCIATION DU RÉSEAU EUROPEEN DES REGISTRES TESTAMENTAIRES. 2020 [on line], ARERT [cit. 2020-09-15], Dostupné z: www.arert.eu

¹⁷⁷ HERZÁNOVÁ, Martina. *Informace o snaze propojit registry závětí v Evropě*. Ad Notam [on line]. 2010, č. 6, s. 32 [cit. 2020-09-15], Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2010_6.pdf

republika, zejména s odkazem na neveřejnost Evidence právních jednání pro případ smrti, není zapojena do Evropské sítě rejstříků závětí.

Zaměříme-li se ještě na oddělenou část Evidence, kde jsou evidovány listiny mající vztah k institutu správy pozůstalosti, je třeba zmínit, že se nelze zcela spolehnout na aktuálnost či úplnost údajů v evidenci uvedených. Vlivem nové právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 již není stanovený zákonný požadavek stejné právní formy, tedy notářského zápisu, pro listinu o povolání správce pozůstalosti a pro listinu o zrušení tohoto povolání. Forma notářského zápisu je vyžadována pouze pro listinu o povolání správce pozůstalosti, avšak pro její zrušení je přípustná i jiná forma. Proto je-li povolání správce pozůstalosti zrušeno jinou listinou než notářským zápisem a tato listina není předána do úschovy notáře, neuskuteční se příslušný záznam do informačního systému EPJPS o takové změně a údaj v Evidence poté neodpovídá skutečnému stavu. Dalším případem zakládajícím neaktuálnost údajů v Evidence je např. závěť upravující i správu pozůstalosti, která byla zaevidována do obou oddělených částí Evidence, avšak listina o zrušení závěti v obou částech Evidence již evidovaná není. Dochází k tomu zejména v případě, kdy notáři, který listinu o zrušení závěti sepsal nebo přijmul do notářské úschovy, nebylo známo, že původní závěť obsahovala i ustanovení o správě pozůstalosti.

Nová právní úprava je též původcem neúplnosti údajů v Evidence, neboť již není vyžadováno, aby listina obsahovala přesné identifikační údaje správce pozůstalosti nebo vykonavatele závěti. Obstojí i taková listina, ve které zůstavitel povolá správce pozůstalosti třeba jen slovy „moje nejstarší dcera“. V takovém případě notář nemá k dispozici jednoznačné identifikační údaje správce pozůstalosti, které by mohl zanést do informačního systému EPJPS.¹⁷⁸

5.1.5 Výmaz údajů z Evidence právních jednání pro případ smrti

Notáři mají povinnost zaznamenat v Evidence údaje o každé listině o právním jednání pořizovatele pro případ smrti, kterou buď sepíší, nebo přijmou do notářské úschovy. Provádí-li poté notář pověřený soudním komisariátem lustraci v Evidence, dohledá údaje o všech listinách zůstavitelem pořízených – tedy i o listinách, kterými byla některá právní jednání zůstavitele zrušena a jejich listinná podoba s plným obsahem je

¹⁷⁸ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 166-167, ISBN 978-80-7400-689-0.

založena do soudního spisu. Dědicové pak mají možnost seznámit se s jednotlivými pořízenými, na čemž zůstavitel nemusí mít vždy zájem. Buď si jednoduše nepřije, aby ostatním byly odhaleny jeho záměry týkající se pozůstalosti a případné průběžné změny těchto záměrů, nebo nechce, aby znalost obsahu jednotlivých listin vnesla disharmonii mezi pozůstalé. Na základě původní právní úpravy bylo možné k žádosti pořizovatele vydat z notářské úschovy pouze závěť sepsanou ve formě soukromé listiny. Tuto možnost zachovala i současná právní úprava, přičemž ust. § 1579 ObčZ nově zakládá i právo pořizovatele kdykoli požadovat vydání závěti nebo dovětku pořízených ve formě notářského zápisu. Je-li závěť nebo dovětek pořizovateli vydán, údaje o takové listině obsažené v Evidenci jsou bez zbytečného odkladu vymazány. Závěť nebo dovětek ve formě notářského zápisu vydané pořizovateli se považují za odvolané a v tomto smyslu je třeba pořizovatele také poučit. Odvolání závěti i poučení o následcích vydání závěti nebo dovětku se poznamenají jak na vydanou listinu, tak do spisu notáře. Závěti a dovětky ve formě soukromé listiny vydáním z notářské úschovy nejsou považovány za odvolané, a tak nejsou-li zůstavitelem zničeny, může být podle nich případně postupováno v pozůstalostním řízení.

5.2 Evidence listin o manželském majetkovém režimu

Další z evidencí, ve kterých může soudní komisař činit šetření, je Evidence listin o manželském majetkovém režimu (dále též jen „Evidence listin“ nebo „ELMMR“), jejíž historickou předchůdkyní byla Centrální evidence manželských smluv. Do doby zřízení Centrální evidence manželských smluv zjišťoval soudní komisař, zda majetkové poměry mezi zůstavitelem a pozůstalým manželem byly v zákonném režimu, nebo zda byly smluvně modifikovány pouze z prohlášení účastníků řízení.

Účelem Evidence listin, která slouží pouze pro potřeby pozůstalostního řízení, je zajistit, aby soudnímu komisaři byla známa informace o existenci listiny, která modifikuje majetkový režim zůstavitele a pozůstalého manžela a aby mohlo být následně pokračováno v pozůstalostním řízení v souladu s takto zjištěnou skutečností, tzn., aby mohl být stanoven rozsah společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela pro potřeby jeho vypořádání.

5.2.1 Historie a právní úprava Evidence listin o manželském majetkovém režimu

Jak již bylo uvedeno shora, první ústřední evidenci smluv o manželském majetkovém režimu byla Centrální evidence manželských smluv zřízená od 1. 7. 2009 zákonem č. 7/2009 Sb. Tato evidence vedená Notářskou komorou ČR byla neveřejná a sloužila výhradně pro účely dědického řízení. Notáři jako soudní komisaři v rámci šetření prováděli lustraci v této evidenci z úřední povinnosti. Nedostatek Centrální evidence manželských smluv však spočíval v tom, že neobsahovala údaje o smlouvách sepsaných před 1. 7. 2009, ani údaje o soudních rozhodnutích modifikujících rozsah společného jmění manželů.

Vlivem nové právní úpravy manželského majetkového práva, kterou přinesl nový občanský zákoník, došlo od 1. 1. 2014 k přeměně Centrální evidence manželských smluv v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu, která svým obsahem a účelem navázala na předchozí evidenci. Nově byl také zřízen Seznam listin o manželském majetkovém režimu (dále též jen „Seznam listin“ nebo „SLMMR“). Byť obě evidence vykazují určité společné znaky, odlišují se od sebe ve svém účelu, rozsahu evidovaných listin a evidovaných údajů, míře publicity, obligatornosti a v právních účincích zápisu. O tom ale bude pojednáno dále.

Evidence listin je úplná co do obsahu údajů o smlouvách upravujících majetkové režimy mezi manžely či snoubenci sepsaných formou veřejné listiny od 1. 7. 2009 dosud a co do obsahu údajů o rozhodnutích soudů o úpravách majetkových poměrů manželů vydaných od 1. 1. 2014 dosud. Jelikož smlouvy a rozhodnutí soudů upravující manželské majetkové poměry staršího data do evidence zpětně doplňovány nebyly, ukládá ust. § 80 odst. 2 JednŘ soudnímu komisaři povinnost zjišťovat, zda měl zůstavitel změněný manželský majetkový režim listinou, která není evidována v Evidenci listin.

Právní úprava Evidence listin je zakotvena v ust. § 35d NŘ a v Přepisu Notářské komory České republiky o Evidenci listin o manželském majetkovém režimu (dále též jen „Předpis Notářské komory ČR o ELMMR“)¹⁷⁹. Právní úpravu Seznamu listin obsahuje ust. § 35j NŘ a Předpis Notářské komory České republiky o Seznamu listin

¹⁷⁹ Předpis přijatý sněmem Notářské komory ČR podle § 37 odst. 3 písm. r) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona dne 19. 12. 2013 pod č. j. 743/2013-OSD-ENA/14.

o manželském majetkovém režimu (dále též jen „Předpis Notářské komory ČR o SLMMR“)¹⁸⁰.¹⁸¹

5. 2. 2 Fungování Evidence listin o manželském majetkovém režimu

5. 2. 2. 1 Evidované údaje

Občanský zákoník v ust. § 716 dává snoubencům a manželům možnost ujednat si manželský majetkový režim odlišně od režimu zákonného. Pro tato ujednání je zákonem předepsaná forma veřejné listiny, tedy notářského zápisu, jejímž obsahem může být smlouva manželů nebo snoubenců o manželském majetkovém režimu odlišném od režimu zákonného, dohoda manželů o změně již smluveného režimu a smlouva manželů o změně manželského majetkového režimu založeného rozhodnutím soudu. Je-li notářem sepsána listina o modifikaci společného jmění manželů, musí být údaje o takto vyhotovené listině bez zbytečného odkladu zaznamenány také do Evidence listin. Zápis obsahující osobní údaje manželů nebo muže a ženy hodlajících vstoupit do manželství, datum a čas zápisu, datum uzavření smlouvy nebo dohody, běžné číslo notářského zápisu rejstříku N–NZ a jméno, příjmení a sídlo notáře, který listinu sepsal, a notáře, u něhož je uložena, provede obligatorně¹⁸² dálkovým přístupem notář, který listinu sepsal. O vyhotoveném zápisu notář vytiskne potvrzení, které podepíše a založí do spisu vedeného ohledně příslušného notářského zápisu v rejstříku N–NZ. V již provedeném zápise lze následně provádět změny pouze u osobních údajů manželů nebo snoubenců. Tyto změny může provést buď notář, který dotčenou listinu sepsal, nebo Notářská komora ČR na základě oznámení podaného jiným notářem k žádosti alespoň jednoho z manželů. Dojde-li ke změně v osobě notáře, u něhož je listina uložena, změnu údajů v evidenci obsažených provede Notářská komora ČR, a to dálkovým přístupem.

Zápisy učiněné do Evidence listin mají jen procesní význam a nejsou s nimi spojeny žádné další právní účinky (na rozdíl od zápisů provedených do Seznamu listin).

¹⁸⁰ Předpis přijatý sněmem Notářské komory ČR dne 21. 11. 2013 podle § 37 odst. 3 písm. u) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona dne 19. 12. 2013 pod č. j. 743/2013-OSD-ENA/14, v úplném znění po novelizaci, přijatém sněmem Notářské komory České republiky dne 28. 1. 2016, k němuž udělilo Ministerstvo spravedlnosti souhlas 24. 2. 2016.

¹⁸¹ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 170-171, ISBN 978-80-7400-689-0

¹⁸² O tomto by měli být účastníci právního jednání poučeni.

Obsahem evidence jsou pouze údaje vymezené v ust. § 4 Předpisu o EPJPS nikoli samotný obsah evidovaných listin.¹⁸³

Modifikace společného jmění manželů může být provedena také rozhodnutím soudu. Podkladem pro zápis do Evidence listin je pak elektronický stejnopis rozhodnutí soudu (bez uvedeného odůvodnění), kterým soud zrušil nebo obnovil společné jmění manželů nebo zúžil jeho stávající rozsah a rozhodnutí soudu, kterým soud změnil manželský majetkový režim založený rozhodnutím soudu nebo smluvený manželský majetkový režim. Zápis údajů z rozhodnutí soudu provede Notářská komora ČR obligatorně jak do Evidence listin, tak do Seznamu listin, a to bez zbytečného odkladu po doručení stejnopisu.

Notářský tarif neobsahuje položku, v níž by byla stanovena odměna notáře za provedení zápisu do Evidence listin. Lze vycházet tedy z toho, že jeho odměna je již zakomponovaná do celkové odměny za sepis notářského zápisu upravujícího manželský majetkový režim a provedení záznamu do Evidence listin je pouze dílčím úkonem v rámci komplexní služby poskytnuté notářem. Notář však musí Notářské komoře ČR uhradit částku ve výši 200 Kč (za zápis jedné listiny o manželském majetkovém režimu) jako náhradu hotových výdajů Notářské komory ČR spojených s provozem a správou evidence a tuto částku také následně zařadí mezi své hotové výdaje vzniklé v souvislosti se sepisem notářského zápisu. Za provedení jedné změny nebo opravy zápisu listiny o manželském majetkovém režimu náleží Notářské komoře ČR náhrada hotových výdajů ve výši 100 Kč. Tyto částky byly stanoveny usnesením Prezidia Notářské komory ČR č. P 13-10/2013 z 17. 12. 2013.

5.2.2.2 Sdělované údaje

Evidence listin je neveřejná evidence, kterou vede, provozuje a spravuje Notářská komora ČR. Tato evidence je vedena pouze pro potřeby soudu v řízení o pozůstalosti, a tudíž informace z ní jsou Notářskou komorou ČR poskytovány pouze notáři pověřenému soudním komisariátem na základě příslušné žádosti podané dálkovým přístupem, jejíž náležitosti vymezuje ust. § 9 Předpisu Notářské komory ČR o ELMMR. Je-li v informačním systému ELMMR evidována listina o manželském majetkovém

¹⁸³ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 171, ISBN 978-80-7400-689-0.

režimu zůstavitele a pozůstalého manžela, sdělí Notářská komora ČR tuto informaci dožadujícímu soudnímu komisaři s uvedením údajů notáře, u něhož je listina uložena. Jelikož Evidence listin neobsahuje sbírku listin, jejichž údaje jsou v evidenci zaznamenány, zjišťuje se obsah předmětné listiny prostřednictvím notáře, který ji vyhotovil, nebo který ji má uloženou ve své sbírce notářských zápisů.

Trvalo-li tedy ke dni smrti zůstavitele manželství, soudní komisař provádí z úřední povinnosti v rámci předběžných šetření lustraci v Evidence listin (vyhledávání v evidenci probíhá výhradně podle data narození zůstavitele). Pokud je lustrací zjištěna existence listiny upravující manželský majetkový režim zůstavitele a pozůstalého manžela, musí soudní komisař provést zjištění jejího stavu a obsahu (za předpokladu, že má listinu ve sbírce svých notářských zápisů) nebo o publikaci listiny požádat jiného notáře, který má listinu uloženou ve své sbírce notářských zápisů.

Provedení publikace nepůsobí v pozůstalostním řízení žádné průtahy a nijak účastníky řízení nezatěžuje, neboť probíhá neveřejně bez jednání. Jedinou nákladovou položkou je odměna jiného notáře za provedení publikace listiny, která činí dle ust. § 15 odst. 1 NotT částku ve výši 250 Kč, k níž může přistoupit položka hotového výdaje notáře za poštovné. Soudní komisař má obvykle plné znění smlouvy nebo dohody o manželském majetkovém režimu k dispozici již na samém začátku řízení o pozůstalosti, tedy ještě před tím, než je přistoupeno k sepsu protokolu o předběžném šetření. Vzhledem k tomu, že neveřejné zjištění stavu a obsahu listiny o manželském majetkovém režimu je prováděno analogicky jako zjištění stavu a obsahu listiny o právním jednání pro případ smrti, které bylo již popsáno v kapitole 5.1.2.3.1, nebude zde dále rozváděno.

Pokud je v rámci šetření soudního komisaře zjištěno, že byl manželský majetkový režim zůstavitele a pozůstalého manžela upraven rozhodnutím soudu, soudní komisař požádá Notářskou komoru ČR o vydání elektronického opisu stejnopisu požadovaného rozhodnutí soudu, které je založeno ve sbírce listin Seznamu listin. Notářské komoře ČR pak náleží náhrada hotových výdajů za poskytnutí opisu soudního rozhodnutí ve výši 50 Kč bez DPH, kterou uhradí soudní komisař a tento svůj náklad poté zahrne mezi hotové výdaje vynaložené v rámci pozůstalostního řízení.

5.3. Seznam listin o manželském majetkovém režimu ve srovnání

s Evidencí listin o manželském majetkovém režimu

Ačkoli notář jako soudní komisař neprovádí lustraci v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu z úřední povinnosti, prostřednictvím duálního záznamu existence soudního rozhodnutí o modifikaci společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela učiněného jak v Evidenci listin, tak v Seznamu listin, je mu umožněno seznámit se s obsahem listiny přímo.

Seznam listin, na rozdíl od Evidence listin, je veřejnou evidencí, kterou v elektronické podobě vede, provozuje a spravuje Notářská komora České republiky. Zápisy do této evidence nejsou prováděny obligatorně nehledě na vůli účastníků právního jednání, nýbrž jen tehdy, je-li to ve smlouvě o manželském majetkovém režimu ujednáno nebo na žádost obou účastníků právního jednání. Do Seznamu listin lze zaevidovat jakoukoli listinu o manželském majetkovém režimu bez ohledu na to, kdy vznikla¹⁸⁴, což u Evidence listin není možné.

Hlavním účel Seznamu listin o manželském majetkovém režimu spočívá ve zveřejnění informace o proběhlé modifikaci manželského majetkového režimu vůči třetím osobám, čímž došlo k doplnění funkce, kterou Evidence listin postrádala.¹⁸⁵ Smlouvy upravující manželské majetkové režimy sepsané do 31. 12. 2013 evidované pouze v Evidenci listin působily pouze mezi stranami a záleželo čistě jen na důslednosti každého z manželů, zda věřitele z nově zakládaného právního vztahu seznámil s obsahem smlouvy modifikující společné jmění manželů a ideálně, zda bylo toto seznámení věřitele deklarováno v dokumentu zakládající zejména závazkový právní vztah. Toto samozřejmě platí i nadále pro listiny o manželském majetkovém režimu sepsané po 1. 1. 2014, jejichž účastníci neprojeví vůli směřující k provedení zápisu listiny do Seznamu listin.

Byla-li však listina o manželském majetkovém režimu zapsána do evidence Seznamu listin a do sbírky listin byl založený elektronický stejnopis takové listiny, působí to zásadní hmotně-právní důsledky, neboť se jí manželé mohou dovolat vůči třetím osobám, i když tyto s obsahem listiny nebyly seznámeny.

¹⁸⁴ Tato možnost je zakotvena v čl. XIII bodu 4 zákona č. 303/2013 Sb.

¹⁸⁵ BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 171, ISBN 978-80-7400-689-0.

6. Opatřování údajů o majetku a dluhách zůstavitele

Zjišťování rozsahu majetku a dluhů zůstavitele, tedy aktiv a pasiv pozůstalostního jmění, je vedle zjišťování dědiců základním cílem řízení o pozůstalosti. Ačkoli tato majetková funkce pozůstalostního řízení nemá tak zásadní význam jako funkce legitimační, která řeší konečným způsobem okruh zůstavitelových dědiců, mělo by být v řízení o pozůstalosti postupováno se vši náležitostí tak, aby se pravděpodobnost nezjištěného majetku, případně dluhu, snížila na minimum.

„Menší spolehlivost“ majetkové funkce pozůstalostního řízení akcentuje jednak možnost dodatečného projednání majetku, který nebyl v původním řízení projednán, a jednak nezařazení sporného aktiva či pasiva do soupisu pozůstalosti, které nebrání dědicům, aby se domáhali svého práva žalobou mimo pozůstalostní řízení (ust. § 189 odst. 1 ZŘS) a po pravomocném vyřešení sporu, aby byl prokázaný majetek zůstavitele projednán. Zda je či není určitý majetek nebo dluh zařazen do soupisu pozůstalostního jmění, nepůsobí také žádné následky vůči třetím osobám, jež nejsou účastníky řízení o pozůstalosti, neboť tyto se mohou svého práva domáhat žalobou ve sporném řízení podle ust. § 79 an. OSŘ bez ohledu na to, co bylo zařazeno do soupisu.¹⁸⁶

Ke zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti, nebudeme-li nyní brát v úvahu naplnění institutu dodatečného projednání pozůstalosti, dochází v podstatě v průběhu celého řízení o pozůstalosti od pověření příslušného notáře výkonem soudního komisariátu do vydání pravomocného usnesení, jímž se řízení o pozůstalosti končí. Informace o pozůstalostním jmění získává soudní komisař především z protokolu o předběžném šetření, z výstupů ze seznamů a systémů vedených podle zvláštních právních předpisů (např. z informačního systému katastru nemovitostí, obchodního rejstříku, živnostenského rejstříku, z evidence motorových vozidel), ze sdělení účastníků řízení a ze zpráv vyžádaných od třetích osob (např. banky, pojišťovny, bytová nebo jiná družstva, Policie České republiky). V některých případech bývá vodítkem pro zjišťování aktiv i pasiv listina o právních jednáních pro případ smrti zanechaná zůstavitelem nebo listina upravující manželský majetkový režim zůstavitele a pozůstalého manžela.

¹⁸⁶ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUŽIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2019, xiii, 882 s., s. 361, ISBN 978-80-7502-345-2.

Od majetku, který je součástí pozůstalostního jmění a který přechází na dědice v rámci řízení o pozůstalosti, je třeba odlišit majetek, který na dědice či osoby odlišné od dědiců přechází mimo řízení o pozůstalosti (např. peněžité nároky z pracovního poměru, peněžité nároky z nemocenského pojištění, pojistná plnění, penzijní připojištění, peněžité dávky státní sociální podpory aj.). Zjistí-li soudní komisař v průběhu řízení o pozůstalosti takovýto majetek, poskytne účastníkům řízení, případně třetí osobě, příslušné poučení o uplatnění práva.

Jelikož se nacházíme v „době elektronické“, i soudní komisaři opustili mechanické psací stroje. Stejně tak využívání služeb provozovatelů poštovních služeb pro ně již není převažujícím způsobem komunikace na dálku. Ke svému šetření v hojné míře užívají aplikaci datových schránek. Komunikace na dálku s orgány veřejné moci a jinými subjekty probíhá převážně datovými zprávami a souvislosti s tímto je i běžně užívaná autorizovaná konverze dokumentů.

6.1 Zjišťování aktiv pozůstalosti

Jelikož řízení o pozůstalosti je řízením nesporným, ovládá ho princip vyšetřovací, který spočívá v tom, že soudní komisař zjišťuje skutkový stav v rozsahu potřebném pro řízení a provádí za tím účelem dokazování dle vlastní úvahy. Zároveň není vázán tím, co tvrdí účastníci řízení nebo jimi navrženými důkazy. Cílem soudního komisaře je zjistit aktiva pozůstalosti, stanovit jejich rozsah a určit cenu obvyklou k datu úmrtí zůstavitele. Zjištěná aktiva a s nimi případná pasiva pozůstalosti jsou pak pojata do jednoho ze čtyř seznamů (tj. soupis pozůstalosti, seznam pozůstalostního majetku vyhotovený správcem pozůstalosti potvrzený všemi dědici, společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku, shodné údaje dědiců o zůstavitelově majetku), přičemž zákon stanoví podmínky pro pořízení každého z nich.¹⁸⁷

Ještě než bude přistoupeno k samotnému popisu jednotlivých způsobů zjišťování aktiv pozůstalosti, považuji za vhodné uvést, co tvoří aktiva pozůstalosti, která přecházejí na dědice prostřednictvím řízení o pozůstalosti. Do aktiv pozůstalosti tedy ve smyslu ust. § 171 ZŘS patří majetek zůstavitele, který vlastnil v den své smrti. Dále pohledávky

¹⁸⁷ BARTOŠ, Jiří. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam [on line]. 2013, č. 6, 19. ročník [citováno 2020-09-17], s. 20, ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2013_6.pdf.

a majetková práva, která sice vznikla po smrti zůstavitele, avšak mají původ v právních skutečnostech, které nastaly za jeho života, a která by mu bez dalšího patřila, kdyby nezemřel. Opomenuto nesmí být i právo na vypořádání společného jmění, které bylo zrušeno, zaniklo nebo bylo zúženo ještě za života zůstavitele a dosud nebylo vypořádáno.

Některá práva zůstavitele přecházejí na základě zákona na osoby, jejichž okruh nemusí být vůbec shodný s okruhem dědiců. Většinou se jedná o práva, která za života zůstavitele sloužila k uspokojování jeho potřeb a spolu s ním i potřeb členů jeho domácnosti. Taková práva se nestávají předmětem řízení o pozůstalosti, neboť k jejich přechodu dochází mimo řízení. Pokud nabyvatelé těchto práv nejsou osoby totožné s osobami dědiců, nenesou odpovědnost za zůstavitelovy závazky.

Mezi nároky přecházející mimo řízení o pozůstalosti patří, kromě příkladů shora uvedených, také peněžité nároky ze sociálního zabezpečení, právo na náhradu při újmě na přirozených právech člověka, odškodnění za nucené nasazení, restituční nároky, právo na ochranu osobnosti zemřelé osoby, nájem, příspěvek na péči a autorská práva.

Pokud neexistují osoby, na které by práva a povinnosti přešly mimo řízení o pozůstalosti (např. proto, že osoba uvedená v pojistné smlouvě jako osoba oprávněná, které smrtí zůstavitele vzniklo právo na pojistné plnění, zůstavitele předemřela), právo či povinnost zanikne, nebo je zahrnuto do soupisu pozůstalostního jmění a stane se předmětem dědění.¹⁸⁸

6.1.1 Aktiva pozůstalosti oznámená před zahájením šetření soudního komisaře

Sdělení informace o majetku zůstavitele bývá zpravidla obsaženo v oznámení o úmrtí, které je podáno jiným způsobem, než zasláním kopie úmrtního listu příslušným matričním úřadem. Toto oznámení bývá běžně zažurnalizováno v soudním spise ještě před usnesením soudu o pověření notáře soudním komisariátem nebo bezprostředně za ním. Jedná se nejčastěji o oznámení nemocnic, domovů pro seniory, ústavů sociální péče nebo Policie České republiky. Oznámení obsahuje soupis věcí, které měl zůstavitel v příslušném zařízení uložené nebo které měl přímo u sebe (např. platební karty, doklady od motorového vozidla či jiné průkazy, platební karty či hotovost na depozitu zařízení, vkladní knížky, šperky a jiné věci sloužící osobní potřebě). Většina z těchto věcí

¹⁸⁸ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, 1032 s., s. 363-364, ISBN 978-80-7400-297-7.

zůstavitele (méně cenných) bývá zpravidla předána některému z rodinných příslušníků bez ingerence soudního komisaře a v oznámení soudnímu komisaři je tato osoba uvedena. Věci s vyšší majetkovou hodnotou bývají vydány až na základě pravomocného usnesení soudního komisaře o projednání pozůstalosti. V případě oznámení o úmrtí Policií České republiky, kromě seznamu věcí, které měl zůstavitel přímo u sebe (jde-li o úmrtí např. po srážce s vlakem), může být předložen i seznam cennějších věcí a dokladů, které byly zajištěny v domě zůstavitele (při úmrtí v místě bydliště) a společně s oznámením mohou být i věci uvedené v seznamu předány do úschovy soudního komisaře.

Údaje o majetku zůstavitele bývají také obsaženy v návrhu nebo v podnětu k zahájení řízení (např. v návrhu na dodatečné projednání pozůstalosti).¹⁸⁹

6.1.2 Počáteční šetření soudního komisaře

6.1.2.1 Evidence vedené Notářskou komorou České Republiky

Jak již bylo v práci uvedeno, mezi první úkony soudního komisaře během předběžného šetření náleží lustrace v informačním systému evidence obyvatel a lustrace v informačním systému Notářské komory ČR. Výstupem z informačního systému Notářské komory ČR, tedy z Evidence právních jednání pro případ smrti a z Evidence listin o manželském majetkovém režimu, získá soudní komisař informaci o existenci listiny zanechané zůstavitelem a následnou publikací zjistí její obsah.

Listiny o právních jednáních pro případ smrti, především závěti a jejich případné dovětky, dědické smlouvy a listiny o povolání správce pozůstalosti, velmi často obsahují, kromě údajů o právních nástupcích zůstavitele, údaje o zůstavitelově majetku, případně dlužích. Jelikož zůstavitelé obvykle pořizují o konkrétně určených věcech nebo uvádí výčet majetku náležícího do pozůstalosti a k němu se vážící dluhy, dostávají se k soudnímu komisaři touto cestou prvotní informace o nemovitostech zůstavitele, o finančních nástrojích užívaných zůstavitelem, o účasti zůstavitele v obchodních společnostech či družstvech, o sbírkách, zbraních atp. Údaje o majetku a dlužích zůstavitele je třeba, zejména s ohledem na případné datum pořízení listiny (je-li v listině uvedeno¹⁹⁰) – např.), zkomparovat s výpovědí vyslýchané osoby, s níž byl sepsán

¹⁸⁹ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2019, xiii, 882 s., s. 532, ISBN 978-80-7502-345-2.

¹⁹⁰ Datum sepsání závěti již není dle současné právní úpravy nezbytnou náležitostí závěti.

protokol o předběžném šetření a s případnými vyžádanými sděleními třetích osob. Od okamžiku pořízení listiny o právním jednání pro případ smrti nebo listiny o manželském majetkovém režimu může dojít ze strany zůstavitele k právním jednáním, v důsledku kterých jsou údaje v listině neúplné, neaktuální nebo neodpovídající skutečnosti. Příkladem neúplného údaje může být v závěti odkázaný bankovní účet bez uvedení čísla a příslušného bankovního ústavu, neboť zůstavitel ustanoví dědice „svého účtu“. Neaktuálním údajem je pak např. odkázaná nemovitost, kterou zůstavitel již ke dni smrti nevlastnil, neboť ji ještě za života daroval. A skutečnosti neodpovídá, ustanovil-li zůstavitel dědice „své zahrady Na Treperce“, kterou nevlastnil, neboť ji měl pouze pronajatou.¹⁹¹

6.1.2.2 Informační systém katastru nemovitostí České republiky

Informační systém katastru nemovitostí je další ze systémů přístupných soudnímu komisaři dálkovým přístupem, z něhož může na počátku řízení o pozůstalosti opatřovat údaje o zůstavitelově nemovitém majetku. Tímto není opatřování údajů z informačního systému katastru nemovitostí omezeno pouze na počátek řízení o pozůstalosti, a tak, je-li pro to v řízení o pozůstalosti důvod, může soudní komisař provést lustraci v informačním systému katastru nemovitostí kdykoli v průběhu celého řízení.

Ust. § 88 odst. 2 JednŘ stanoví, že soudní komisař provede dálkovým přístupem zjišťování údajů vedených ve formě počítačových souborů v katastru nemovitostí tak, aby bylo zjištěno vlastnictví zůstavitele k nemovitým věcem evidovaným v katastru nemovitostí, pokud je pro to v řízení o pozůstalosti důvod. Domnívám se však, a praxe soudních komisařů to potvrzuje, že důvod pro provedení lustrace v informačním systému katastru nemovitostí prostřednictvím záložky aplikace „Hledání práv pro osobu“ je vždy, neboť je to účinný nástroj, jak předejít pozdějšímu dodatečnému projednání pozůstalosti ohledně nemovitého majetku, o kterém dědici neměli žádné povědomí. Prostřednictvím této záložky probíhá vyhledávání podle rodného čísla zůstavitele a z následného výstupu z informačního systému lze zjistit, zda zůstavitel vlastnil nemovitost na území České republiky.

¹⁹¹ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2019, xiii, 882 s., s. 533, ISBN 978-80-7502-345-2.

Jistá komplikace nastává v okamžiku, kdy zůstavitel nemá v katastru nemovitostí evidovány všechny identifikační údaje. Není-li v katastru nemovitostí evidováno rodné číslo zůstavitele, je třeba provádět vyhledávání pouze podle jména, příjmení a známé adresy trvalého pobytu nebo bydliště nebo jiné adresy užívané zůstavitelem v minulosti. Může nastat také situace, že je zůstavitel evidovaný v informačním systému katastru nemovitostí podle jiného příjmení užívaného v minulosti. Nejčastěji k tomu dochází například u žen, jež mají v katastru nemovitostí evidované vlastnické právo k některé nemovité věci pod současným příjmením a k jiné nemovité věci pod příjmením užívaným před uzavřením manželství. Ve výjimečných případech může nastat i situace, že je zůstavitel v katastru nemovitostí evidován pouze pod jménem a příjmením. Ve všech případech shora uvedených je pak nutné obstarání nabývacích titulů na předmětnou nemovitost v předpokládaném vlastnictví zůstavitele a údaje v nich obsažené porovnat se skutečnostmi známými ze spisu. Poté lze učinit závěr, zda se jedná o nemovitosti, jejichž vlastníkem zůstavitel byl či nebyl. Kromě vyhledávání prostřednictvím záložky „Hledání práv pro osobu“ je možné zjišťovat vlastnictví zůstavitele nemovité věci např. zadáním konkrétního čísla listu vlastnictví, nicméně výsledek šetření je pouze dílčí.

Pro potřeby pozůstalostního řízení může soudní komisař prostřednictvím informačního systému katastru nemovitostí opatřovat také znění nabývacích titulů na nemovité věci založené ve sbírce listin. Činí tak zpravidla až po sepsání protokolu o předběžném šetření, pokud nejsou nabývací listiny předloženy k nahlédnutí vyslychanou osobou, nebo kdykoli v průběhu pozůstalostního řízení, je-li pro to dán důvod. Nelze-li nabývací listinu opatřit dálkovým přístupem, požádá soudní komisař o její zaslání příslušné katastrální pracoviště daného katastrálního úřadu.

Výsledkem šetření soudního komisaře v katastru nemovitostí je vyhotovený přehled vlastnictví nemovitých věcí zůstavitele, příslušné výpisy z listů vlastnictví a případné nabývací tituly na předmětné nemovitosti, které jsou v listinné podobě založeny do soudního spisu. Všechny tyto listiny opatřuje soudní komisař pro účely řízení o pozůstalosti prostřednictvím aplikace katastru nemovitostí bezplatně.

Pokud nelze údaje z katastru nemovitostí opatřit tímto způsobem, požádá soudní komisař datovou zprávou o jejich poskytnutí příslušné katastrální pracoviště katastrálního úřadu, v jehož obvodu se nemovité věci nacházejí.¹⁹²

6.1.3 Protokol o předběžném šetření a následné úkony soudního komisaře

Stěžejním zdrojem základních informací o majetku a dluzech zůstavitele je protokol o předběžném šetření, který se sepisuje zpravidla s osobou, která je informována o osobních a majetkových poměrech zůstavitele, jeho dluzech, nákladech jeho pohřební a případně o listině o právním jednání zůstavitele pro případ smrti. Protokol o předběžném šetření bývá někdy podceňován. Avšak správně provedený sepis protokolu s poskytnutím všech nezbytných poučení a vysvětlením základních dědických institutů týkajících se konkrétního pozůstalostního řízení, může značnou měrou přispět k rychlému a efektivnímu průběhu celého řízení.

Koncepce protokolu o předběžném šetření a jeho funkce při opatrování údajů o zůstaviteli a osobách dědiců již byly popsány v předchozích kapitolách. Práce se nyní zaměří na majetkovo-závazkovou část protokolu o předběžném šetření s uvedením evidencí, v nichž může soudní komisař ověřovat informace sdělené vyslychanou osobou či získat informace, které vyslychané osobě nebyly známy. Soudní komisař nebo jím pověřený zaměstnanec, který provádí výslech informované osoby, do protokolu o předběžném šetření uvádí zejména údaje o tom, zda zůstavitel vlastnil nemovité věci, zda byl klientem bankovní instituce a jaké finanční produkty využíval, zda byl majitelem motorového vozidla, zda mu náležel podíl v bytovém družstvu nebo účast v obchodní společnosti, zda podnikal jako fyzická osoba, zda vlastnil akcie či jiné cenné papíry, zda měl zůstavitel právo na majetkové plnění vůči jiné osobě nebo jiná majetková práva, zda zanechal nějakou hotovost, zbraně a střelivo, sbírky, hrobové příslušenství, nábytek a ostatní zařízení, šatstvo a ostatní osobní svršky, popřípadě jiný majetek. Každá majetková položka by měla být vyspecifikována natolik přesně, aby bylo možné na základě uvedených údajů činit šetření u třetích osob, nebo aby bylo možné takové údaje bez ověření třetími osobami pojmout např. do soupisu aktiv a pasiv pozůstalosti, případně usnesení.

¹⁹² SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, 1032 s., s. 285, ISBN 978-80-7400-297-7.

6.1.3.1 Opatřování údajů o nemovitém majetku

Jak již bylo uvedeno v bodě 6.1.2.2, prvním zdrojem informací o nemovitém majetku zůstavitele je přehled vlastnictví nemovitých věcí zůstavitele a příslušné listy vlastnictví opatřené dálkovým přístupem z katastru nemovitostí. Údaje obsažené v těchto podkladech soudní komisař porovná s dokumenty předloženými vyslýchanou osobou (těmi jsou zejména nabývací tituly předmětných nemovitostí, geometrické plány, kolaudační rozhodnutí s doložkou právní moci, rozhodnutí o přidělení čísla popisného či evidenčního a případné jiné listiny dokládající vlastnictví zůstavitele) a poté je zaznamená do protokolu. Je-li vlastnictví nemovitých věcí zůstavitele dostatečně prokázáno, požádá soudní komisař vyslýchanou osobu o součinnost při stanovení ceny obvyklé nemovitostí a za tím účelem jí poskytne výpisy z listů vlastnictví zůstavitele opatřené z informačního systému katastru nemovitostí. V opačném případě soudní komisař činí další šetření o nemovitém majetku zůstavitele, a to buď za součinnosti vyslýchané osoby či dalších účastníků řízení, nebo bez jejich součinnosti.

U nemovitých věcí, se kterými zůstavitel ještě před úmrtím učinil určité dispozice (např. v podobě darovací nebo kupní smlouvy), je pro posouzení, zda představují aktivum pozůstalosti, rozhodující, zda a případně kdy byl podán návrh na vklad smlouvy do katastru nemovitostí. Pokud byl návrh na vklad vlastnického práva podán ještě za života zůstavitele a návrhu bylo vyhověno, zůstavitel již nebyl ke dni smrti vlastníkem nemovité věci, protože k převodu vlastnického práva na nabyvatele došlo ke dni doručení návrhu na vklad vlastnického práva příslušnému katastrálnímu pracovišti katastrálního úřadu. Taková nemovitá věc tedy nebude uvedena do protokolu o předběžném šetření. Pouze v případě, že za života zůstavitele nedošlo k úplnému nebo částečnému uhrazení kupní ceny, bude nedoplatek kupní ceny uveden v protokolu jako pohledávka zůstavitele za nabyvatelem nemovité věci a následně bude zahrnuta do aktiv pozůstalosti.

Jestliže byl návrh na vklad vlastnického práva podán až po smrti zůstavitele nebo nebyl podán vůbec, vlastnictví zůstavitele určité nemovité věci ke dni smrti zůstalo zachováno. Tato nemovitá věc bude uvedena do protokolu o předběžném šetření jako majetek zůstavitele a následně pojata do soupisu aktiv a pasiv pozůstalosti. Jako dluh zůstavitele pak bude zaprotokolován závazek převést na nabyvatele vlastnické právo

k nemovité věci v hodnotě uvedené ve smlouvě, kterou zůstavitel za života s nabyvatelem uzavřel.¹⁹³

6.1.3.2 Opatřování údajů o finančních prostředcích

Při sepisu protokolu o předběžném šetření soudní komisař také zjišťuje, zda byl zůstavitel klientem nějaké finanční instituce. Pokud ano, je třeba zjistit, o jakou finanční instituci jde a jakou podobu mají finanční prostředky zůstavitele. Vzhledem k tomu, že finanční prostředky mohou mít různou podobu a mohou být vedeny v jakékoli měně buď tuzemskou, nebo zahraniční finanční institucí, je nanejvýš žádoucí, aby vyslýchaná osoba disponovala údaji o finančních produktech zůstavitele. Pokud vyslýchané osobě nejsou známy konkrétní finanční produkty zůstavitele, naprosté minimum představuje alespoň údaj o bankovní či jiné finanční instituci, jejímž klientem zůstavitel byl, neboť není v možnostech soudního komisaře činit šetření u všech finančních institucí působících na našem území¹⁹⁴.

Soudní komisař by měl dále zjistit, zda je třeba nařídit zákaz výplaty. Pokud ano, provede závěru pozůstalosti tím, že vydá postupem dle ust. § 150 usnesení, v němž zakáže výplaty z účtu či vkladní knížky. Proti usnesení je přípustné odvolání. Okolnosti odůvodňující provedení závěry pozůstalosti zjišťuje soudní komisař z úřední povinnosti, přičemž závěru nařídí i bez návrhu. Po pomnutí důvodů závěry lze usnesení o zákazu výplaty zrušit postupem dle ust. § 86 JednŘ.¹⁹⁵

Do 31. 12. 2013 zákon ukládal soudním komisařům povinnost vyrozumět příslušnou banku o úmrtí zůstavitele. Přímým oznámením tak již nečiní, avšak jistou podobu oznámení o úmrtí má žádost soudního komisaře o sdělení všech finančních produktů zůstavitele adresovaná konkrétní bance. V této souvislosti soudní komisař poučí vyslýchanou osobu také o tom, že subjekt, který vede účet zůstavitele, zastaví v den následující po dni, kdy mu bude doložena smrt majitele účtu, výplaty v hotovosti a převody peněžních prostředků z účtu, o kterých majitel účtu určil, že se v nich po jeho smrti nemá pokračovat (ust. § 2666 ObčZ). Pokud k tomu nedošlo již do doby sepisu

¹⁹³ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, 1032 s., s. 358, ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁹⁴ Určitou představu o subjektech působících na finančním trhu v České republice lze získat např. prostřednictvím odkazu: https://apl.cnb.cz/apljerrsdad/JERRS.WEB15.BASIC_LISTINGS_RESPONSE.

¹⁹⁵ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, 1032 s., s. 282, ISBN 978-80-7400-297-7.

protokolu o předběžném šetření, účet bývá zablokován zpravidla poté, co příslušný subjekt obdrží žádost soudního komisaře. O tomto soudní komisař poučí vyslýchanou osobu.

Obdrží-li soudní komisař od příslušné finanční instituce relevantní údaje o finančních produktech zůstavitele, je nezbytné tyto údaje posoudit zejména s ohledem na možnost, že po smrti zůstavitele mohlo dojít např. ke změnám na bankovním účtu zůstavitele (připsání dalších prostředků). Soudní komisař tedy prověří, zda a z jakého právního důvodu došlo k případnému připsání prostředků na účet zůstavitele. Zjistí-li, že prostředky připsané na účet po smrti zůstavitele představují např. splnění dluhu ze závazkového vztahu založeného ještě za života zůstavitele, pak do aktiv pozůstalosti zařadí nejenom právní vztah z titulu smlouvy o účtu, který je oceněný výší zůstatku vkladů v době smrti zůstavitele, ale i pohledávku zůstavitele plynoucí ze závazkového právního vztahu ve výši poskytnutého plnění. Toto deklaroval i Městský soud v Praze v usnesení ze dne 28. 12. 2001 č. j. 24 Co 305/2001, ve kterém mimo jiné stanovil, že *„Okolnost, že na účet zůstavitele byly připsány další prostředky až po úmrtí zůstavitele, není (nejde-li o úroky) dostatečným podkladem pro závěr, že tímto majetkem není třeba se v dědickém řízení zabývat.“*¹⁹⁶

Neméně důležitá je také informace o tom, zda měl zůstavitel u některé banky nebo jiného subjektu pronajatou bezpečnostní schránku. Samotný pronájem bezpečnostní schránky není předmětem dědictví, avšak věci v ní uložené (např. peníze v hotovosti, cenné papíry, cennosti nebo různé listiny), pokud patřily zůstaviteli, již ano.¹⁹⁷

Ačkoli bylo již opakovaně uvažováno o zřízení Centrálního registru bankovních účtů, dosud k jeho zřízení nedošlo. Dle mého názoru by se jednalo o velice účinný a nápomocný nástroj při zjišťování majetku zůstavitele zejména v těch případech, kdy účastníci řízení nemají vůbec žádné informace o finančních prostředcích zůstavitele. Domnívám se, že prostřednictvím lustrace v Centrálním registru bankovních účtů by byl dohledán značný počet účtů již zemřelých klientů bank, které dosud nebyly projednány v řízení o pozůstalosti v důsledku toho, že pozůstalí o jejich existenci neměli tušení, avšak z podnětu banky nikdy nebylo zahájeno řízení o dodatečném projednání dědictví. Lze

¹⁹⁶ NEJVYŠŠÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY, 2020 [on line], [cit. 2020-09-25], Dostupné z: www.nsoud.cz.

¹⁹⁷ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2019, xiii, 882 s., s. 540, ISBN 978-80-7502-345-2.

se jen domýšlet, co je skutečným důvodem odkladů zřízení Centrálního registru bankovních účtů v České republice.

6.1.3.3 Opatřování údajů o cenných papírech

Osoba, se kterou je sepsován protokol o předběžném šetření, může soudního komisaře informovat také o tom, že zůstavitel byl ke dni smrti majitelem cenných papírů typu akcií, podílových listů, dluhopisů, směnek, šeků aj., což doloží i příslušnými listinami. Může však nastat také situace, kdy vyslýchaná osoba nemá informace o konkrétních cenných papírech zůstavitele a pouze se o jejich existenci jen domnívá (nejčastějším příkladem jsou cenné papíry zůstavitele z dob kupónové privatizace, které byly dříve dohledatelné v evidenci Střediska cenných papírů).

Platná právní úprava v ust. § 514 a § 525 ObčZ vymezuje pojem a podobu cenného papíru. Za účelem zjištění listinného cenného papíru zůstavitele nemá soudní komisař k dispozici žádný „centrální“ nástroj, který by mu umožnil šetření týkající se všech listinných cenných papírů vedených na zůstavitele. Proto je nezbytné, aby vyslýchaná osoba sdělila emitenta listinného cenného papíru, jehož majitelem byl zůstavitel, případně aby listinný cenný papír předložila.

Zaknihované cenné papíry, tedy cenné papíry, které byly nahrazeny zápisem do příslušné evidence a jejichž převod nelze uskutečnit jinak než změnou zápisu v této evidenci, mohou být dalším investičním nástrojem zůstavitele. Jejich zjišťování je pro soudního komisaře snazší, neboť jsou evidovány v Centrální evidenci zaknihovaných cenných papírů vedené Centrálním depozitářem cenných papírů, a. s. (dále též jen „CDCP“)¹⁹⁸. Vedle Centrální evidence zaknihovaných cenných papírů existují ještě samostatné evidence investičních nástrojů vedené obchodníky s cennými papíry, v nichž je možné zjišťovat, zda byl zůstavitel majitelem investičního nástroje vedeného v samostatné evidenci investičních nástrojů¹⁹⁹. Právní úprava těchto evidencí je obsažena v ust. § 92 a § 93 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZPKT“).

¹⁹⁸ Jde o nástupce Střediska cenných papírů, které bylo příspěvkovou organizací zřízenou Ministerstvem financí České republiky a svou činnost ukončilo v polovině roku 2010. Centrální depozitář cenných papírů, a. s. je akciovou společností s jediným akcionářem, jímž je Burza cenných papírů Praha, a. s.

¹⁹⁹ Údaje o počtu zaknihovaných cenných papírů kolektivního investování vedených v samostatné evidenci investičních nástrojů s názvem emitenta jsou zjištěitelné i z výstupu z informačního systému Centrálního depozitáře cenných papírů, a. s.

Do 31. 12. 2019 bylo možné prostřednictvím webových stránek Centrálního depozitáře cenných papírů²⁰⁰ bezplatně zjistit existenci zůstavitelova majetkového účtu investičních nástrojů nezařazeného v evidenci, což byl velmi efektivní a beznákladový nástroj soudního komisaře v šetření zůstavitelova majetku. Tímto způsobem však bylo možné zjistit výlučně existenci majetkového účtu, jehož majitel dosud neuzavřel smlouvu s některým z účastníků CDCP. Jednalo se zejména o případy osob, které se účastnily kupónové privatizace, měly zřízený účet ve Středisku cenných papírů a s tímto účtem již dále nenakládali.²⁰¹

Podle ust. § 115 ZPKT poskytnou Centrální depozitář cenných papírů a osoba, která vede samostatnou evidenci investičních nástrojů, údaje z evidence a dokumentů, které jsou povinny dle ust. § 99a odst. 1 ZPKT uchovávat mimo jiné soudu pro účely soudního řízení, tedy i soudnímu komisaři. Jelikož CDCP poskytuje tuto službu za úplatu, soudní komisař požádá o sdělení údajů z CDCP, je-li pro to důvod nebo na žádost účastníků řízení po předchozím poučení o výši poplatku CDCP za poskytnutou službu.

Výše poplatku CDCP pak závisí na tom, zda má notář uzavřenou smlouvu s CDCP o poskytování údajů z Centrální evidence cenných papírů²⁰² nebo zda smlouvu s CDCP uzavřenou nemá a dotaz posílá prostřednictvím vyplněného formuláře, který je zveřejněný na internetových stránkách CDCP.

Cenné papíry vedené v samostatné evidenci investičních nástrojů jednotlivých subjektů lze objasnit pouze dotazem u příslušných subjektů. Proto je nezbytné, aby byl soudnímu komisaři sdělen alespoň název subjektu, který vede takovou samostatnou evidenci. I tyto subjekty mohou v souvislosti s poskytnutím informace o investičních nástrojích zůstavitele požadovat úhradu věcných nákladů, avšak je tomu tak jen v ojedinělých případech.²⁰³

Zjištěné cenné papíry jsou poté zahrnuty do seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti s uvedením jejich obvyklé ceny k datu úmrtí zůstavitele. Při stanovení ceny obvyklé se vychází zejména z ceny sdělené dotázaným subjektem nebo z ceny zjištěné

²⁰⁰ <https://www.cdcp.cz/index.php/cz/siroka-verejnost/bezplatne-sluzby-online/existence-majetkoveho-uctu-v-nezarazene-evidenci>.

²⁰¹ SVOBODA, Jiří, Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2014, 377 s., s. 214, ISBN 978-80-7400-266-3.

²⁰² Z titulu uzavřené smlouvy s CDCP a následně obdrženého certifikátu má notář umožněn přístup k webové aplikaci ISB, prostřednictvím které může získávat informace z evidence majitelů cenných papírů vedených v evidencích CDCP.

²⁰³ Výše poplatku je uvedena v části C ceníku CDCP.

z webových stránek obchodníka s cennými papíry²⁰⁴. Pokud se v případě akcií nepodaří zjistit, za jakou cenu byly v době smrti zůstavitele obchodovány, lze najít jisté vodítko v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky, který v usnesení ze dne 9. 11. 1999 sp. zn. 21 Cdo 1419/98 stanoví, že „*není-li možné zjistit, za jakou cenu byly akcie v době smrti zůstavitele obchodovány, určí se jejich obecná cena v době smrti zůstavitele částkou, která se rovná podílu akcie na čistém obchodním jmění akciové společnosti, určeném na základě účetní závěrky sestavené za období, v němž zůstavitel zemřel.*“²⁰⁵

Dědicové, kteří nabyli majetkový účet investičních nástrojů zůstavitele vedený CDCP (a to jak účet zařazený v evidenci, tak i v evidenci nezařazený), a domnívají se nebo s jistotou vědí, že cenné papíry nemají žádnou hodnotu, nebo že mají hodnotu zanedbatelnou a nechtějí nést náklady spojené s jejich evidencí, mohou tyto cenné papíry věnovat Nadačnímu fondu CDCP, který byl za tímto účelem zřízen. O tomto jsou informováni soudním komisařem.²⁰⁶

6.1.3.4 Opatřování údajů o obchodním závodu a majetkové účasti v obchodní společnosti

O informačních systémech, z nichž soudní komisař získává údaje o tom, zda zůstavitel ke dni smrti podnikal jako fyzická osoba na základě živnostenského oprávnění, nebo zda mu náležela majetková účast v obchodní společnosti, již bylo pojednáno v bodech 5.1.6.1 a 5.1.6.2. Současně je zde uvedeno, kdo vykonává správu tohoto majetku.

Pokud v rámci předběžných šetření vyšlo najevo, že zůstavitel zanechal obchodní závod, je nezbytné dostatečně zjistit, čím je tento závod tvořen. Ust. § 502 ObčZ stanoví, že obchodní závod je organizovaný soubor jmění vytvořený podnikatelem, který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že je tvořen vším, co zpravidla slouží k provozu podniku. Obchodní závod je tedy pojímán jak jako věc hromadná (ve smyslu ust. § 501 ObčZ), tak jako soubor jmění zahrnující jak složku aktiv, tak složku pasiv (ve smyslu ust. § 495 ObčZ). Z tohoto je třeba vycházet při stanovení ceny obvyklé

²⁰⁴ Např.: <https://www.pse.cz/udaje-o-trhu/statistika/oficialni-kurzovni-listek-nebo-https://www.rmsystem.cz/kurzy-online/akcie/easyelick>.

²⁰⁵ NEJVYŠŠÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY, 2020 [on line], [cit. 2020-09-25], Dostupné z: www.nsoud.cz.

²⁰⁶ Informace o postupu v případě darování cenných papírů Nadačnímu fondu CDCP jsou dostupné z: <https://www.cdcp.cz/index.php/cz/siroka-verejnost/nadacni-fond>.

obchodního závodu a též při jeho zařazení do soupisu aktiv a pasiv pozůstalosti. Předmětem projednání pozůstalosti je pak podnik jako celek a nikoli jednotlivé majetkové položky, jimiž je tvořen. Obchodní závod se zpravidla oceňuje znaleckým posudkem, v němž jsou uvedeny všechny podstatné složky závodu. K zajištění ocenění je zpravidla vyžadována součinnost účastníků řízení.

Zvláštní formou obchodního závodu je rodinný závod, ve kterém společně pracují někteří členové rodiny. Jelikož rodinný závod slouží hlavně k obživě zúčastněných členů rodiny, obsahuje ust. § 704 ObčZ speciální úpravu dědění rodinného závodu, kterou dochází k modifikaci zákonného režimu dělení pozůstalosti. Na základě tohoto ustanovení má člen rodiny, který se účastní na rodinném závodu, k závodu přednostní právo. O tomto soudní komisař také poučí účastníky řízení.²⁰⁷

Šetřením soudního komisaře může být také zjištěno, že do pozůstalostního jmění náleží obchodní podíl. Jako podklady pro vymezení obchodního podílu zůstavitele slouží výpis z obchodního rejstříku se zakladatelskými dokumenty obchodní společnosti a ocenění obchodního podílu. Pro účely řízení o pozůstalosti se obvyklá cena obchodního podílu zjišťuje buď z hodnoty vlastního jmění společnosti, která vychází z mimořádné účetní závěrky vytvořené ke dni smrti zůstavitele, nebo ze znaleckého posudku. K oceňování obchodního podílu se též vyjádřil Nejvyšší soud České republiky v usnesení ze dne 4. 4. 2011 sp. zn. 22 Cdo 2045/2009.

Pokud zůstaviteli náležela účast v obchodní společnosti, avšak zakladatelský dokument stanoví, že se obchodní podíl nedědí, uvolněný obchodní podíl v důsledku smrti zůstavitele přejde na společnost. Dědicům pak vzniká vůči společnosti právo na vypořádací podíl. Soudní komisař uvede do soupisu aktiv a pasiv vypořádací podíl oceněný postupem shora uvedeným. Za účelem stanovení ceny obvyklé obchodního podílu a případného vypořádacího podílu se vyžaduje součinnost účastníků řízení.

6.1.3.5 Opatřování údajů o členství v bytovém nebo jiném družstvu

Z listin předložených vyslychanou osobou může vyjít najevo zůstavitelovo členství v bytovém nebo jiném družstvu. Protože smrtí zůstavitele jeho členství v družstvu zaniká, nelze jej zařadit do aktiv pozůstalosti. Předmětem dědění však jsou

²⁰⁷ SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, 1032 s., s. 359, ISBN 978-80-7400-297-7.

zůstavitelova členská práva a povinnosti, které přecházejí na dědice. Tito se pak v souladu se zněním stanov družstva stanou členy družstva nebo v případě, že jim členství v družstvu nevznikne, mají právo na vyplacení vypořádacího podílu.

Soudní komisař prostřednictvím žádosti o sdělení adresované příslušnému družstvu ověří zůstavitelovo členství v družstvu. V případě bytového družstva si vyžádá též specifikaci jeho členských práv a povinností. Za součinnosti dědiců je provedeno ocenění zůstavitelových členských práv a povinností, případně vypořádacího podílu, a takto jsou následně zařazeny do soupisu aktiv a pasiv pozůstalosti. Oceněním členských práv a povinností v bytovém družstvu se zabýval i Nejvyšší soud České republiky, který ve svém usnesení ze dne 22. 9. 2004 sp. zn. 30 Cdo 791/2004 stanovil, že „*je-li třeba stanovit obvyklou cenu členského podílu v bytovém družstvu, je nutno vycházet z ceny, kterou by bylo možné za převod takového členského podílu v rozhodné době (tj. v době smrti zůstavitele) a místě dostáhnout*“.²⁰⁸

6.1.3.6 Opatřování údajů o silničních vozidlech

Zůstavitel mohl být ke dni smrti také vlastníkem motorového vozidla, tj. osobního automobilu, motocyklu, zemědělského motorového vozidla, případně nákladního nebo obytného přívěsu aj. Vlastnictví zůstavitele bývá prokazováno nejčastěji předložením technického průkazu či kupní smlouvy. Jelikož se předložené technické průkazy většinou vztahují pouze k provozovaným vozidlům zůstavitele a neprovozovaná vozidla bývají účastníky řízení opomíjena, činí soudní komisař v rámci prevence dodatečného projednání pozůstalosti také šetření v registru silničních vozidel. K žádosti soudního komisaře poskytuje údaje z registru silničních vozidel obecní úřad obce s rozšířenou působností²⁰⁹, v jehož obvodu měl zůstavitel v době smrti pobyť. Data poskytnutá z registru silničních vozidel následně soudní komisař zkomparuje s listinami prokazujícími vlastnictví zůstavitele a s výpověďmi účastníků řízení. Je-li vlastnictví zůstavitele prokázáno, vozidlo je pojato do soupisu aktiv v ceně obvyklé ke dni smrti

²⁰⁸ NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. *Obvyklá cena členského podílu v bytovém družstvu*. Soudní rozhodnutí. Ad Notam [on line]. 2004, č. 6, s. 196 [cit. 2020-09-26], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2004_6.pdf.

²⁰⁹ Dle ust. § 5 odst. 7b zákona č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

zůstavitele stanovené na základě souhlasného prohlášení dědiců, nebo odborného vyjádření, nebo znaleckého posudku.

Ačkoli platná právní úprava nevymezuje registr silničních vozidel jako centrální registr (na rozdíl od Centrálního registru řidičů upraveného v ust. § 122 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, v němž se shromažďují data předaná z registrů řidičů obecních úřadů obcí s rozšířenou působností), z rozsahu dat poskytovaných soudnímu komisaři lze usuzovat, že jednotlivé systémy registrů silničních vozidel vedených obecními úřady obcí s rozšířenou působností jsou vzájemně propojeny. Zašle-li tedy soudní komisař žádost obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu měl zůstavitel evidovaný poslední pobyt, budou mu poskytnuta celostátní data o všech silničních vozidlech evidovaných na zůstavitele.

Pokud by bylo do budoucna v rámci odběremeňování státní správy uvažováno o zřízení přístupu k datům o evidovaných vozidlech pro soudního komisaře (například prostřednictvím aplikace CzechPOINT) domnívám se, že by tím byl poskytnut další efektivní nástroj, jehož prostřednictvím by mohl být zjišťován majetek, který je předmětem téměř každého řízení o pozůstalosti.

6.1.3.7 Opatřování údajů o zbraních a střelivu

Součástí pozůstalostního jmění mohou být i zbraně a střelivo. O jejich existenci se soudní komisař dozvídá zpravidla z výpovědi vyslychané osoby a oznámení Policie České republiky. Ust. § 65 odst. 1 ZbrZ²¹⁰ stanoví povinnost tomu, kdo žil se zůstavitelem, který vlastnil zbraň či střelivo do této zbraně, v době jeho smrti či jeho prohlášení za mrtvého ve společné domácnosti, oznámit tuto skutečnost kterémukoli útvaru Policie České republiky. Pokud tak osoba, která žila se zůstavitelem ve společné domácnosti, dosud neučinila a je zároveň osobou vyslychanou, soudní komisař ji o tomto poučí. Příslušný útvar Policie České republiky poté předá pozůstalostnímu soudu nebo

²¹⁰ Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákon č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon o zbraních“ nebo „ZbrZ“).

soudnímu komisaři informace o zemřelém vlastníkovi zbraně a o jeho zbraní, hlavní části zbraně, zakázaném doplňku zbraně a střelivu.

Dědění zbraně má však svá specifika a o těch by měl soudní komisař dědice poučit. Podle ust. § 8 ZbrZ může nabývat do vlastnictví, s výjimkou dědění, a držet nebo nosit zbraň nebo střelivo pouze ten, kdo je držitelem zbrojního průkazu nebo licence. Na dědice, který nabyde zbraň nebo střelivo a není držitelem požadovaného oprávnění, se pak vztahuje výjimka zakotvená v ust. § 66 ZbrZ. Na základě tohoto ustanovení je dědic oprávněn ve lhůtě dvou měsíců ode dne nabytí právní moci usnesení o pozůstalosti požádat zejména o vydání zbrojního průkazu nebo zbrojní licence. Pokud tak ve stanovené lhůtě neučiní, má povinnost do šesti měsíců ode dne, kdy mu zaniklo oprávnění shora uvedené, převést vlastnictví ke zbraní nebo střelivu na jiného oprávněného držitele, nebo požádat příslušný útvar Policie České republiky o povolení ke znehodnocení, zničení nebo výrobě řezu zbraně, nebo předat zbraň a střelivo za tímto účelem osobě, která je k této činnosti oprávněna, případně požádat příslušný útvar Policie České republiky o předání zbraně a střeliva podnikateli v oboru zbraní a střeliva za účelem jejího prodeje nebo úschovy.

Pro účely řízení o pozůstalosti je třeba určit cenu obvyklou zbraní a střeliva. Tato bývá zpravidla uvedena v odborném vyjádření nebo znaleckém posudku předloženém dědici. Vzhledem k tomu, že nabytí vlastnictví zbraně a střeliva více osobami do podílu se jeví nepraktické a může působit komplikace jak při dalším nakládání se zbraní, tak i při evidování zbraně v příslušné evidenci Policie České republiky, měl by soudní komisař při uzavírání dědické dohody vést dědice k tomu, aby zbraň nabyl pouze jeden z nich^{211 212}.

Jelikož se zbraně a střelivo v aktivech pozůstalosti objevují pouze sporadicky, nedomnívám se, že by případný přístup soudního komisaře do příslušné evidence zbraní a střeliva byl pro účely pozůstalostního řízení potřebný.

6.1.3.8 Další majetek

Dalším majetkem, který zůstavitel zanechal, může být pohledávka, tj. právo zůstavitele na majetkové plnění vůči jiné osobě, hotovost, nábytek v bytě zůstavitele

²¹¹ Podobný postup je doporučován např. i u vozidel v pozůstalosti.

²¹² SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015, 1032 s., s. 361 a 361, ISBN 978-80-7400-297-7.

i v případném jiném objektu, ostatní zařízení (např. spotřebiče, nádobí, bytový textil), šatstvo a ostatní svršky, majetková práva (např. restituční nárok) či jiný majetek, který má hodnotu (např. sbírky, hrobové příslušenství, starožitnosti, obrazy, zahradní nebo zemědělská technika aj.). I ohledně tohoto majetku soudní komisař činí šetření nezbytné pro stanovení jeho rozsahu a ceny obvyklé. Jelikož je práce zaměřena na opatrování údajů o majetku zůstavitele především za pomoci různých evidencí, systémů a seznamů, nebude o těchto majetkových skupinách dále pojednáno.

6.2 Zjišťování pasiv pozůstalosti

Budeme-li vycházet z principu univerzální sukcese, na němž je založeno dědické právo, pak děděním dochází k univerzálnímu přechodu všech práv a povinností zůstavitele na dědice (případně na stát, jde-li o odúmrtí), tedy i případných dluhů. Tímto se naše právní úprava odlišuje např. od zemí s právním systémem common law, kde nepřechází majetek zůstavitele přímo na dědice, nýbrž na třetí stranu, která spravuje pozůstalost jako správce dědictví. Teprve poté, kdy jsou uhrazeny všechny dluhy a daně „předá“ správce pozůstalosti „čistý“ majetek zanechaný zůstavitelem dědicům.²¹³

Dle platné právní úpravy dědic, který dědictví neodmítl, nabývá majetek z pozůstalosti a zároveň odpovídá za případné zůstavitelovy dluhy. Rozsah odpovědnosti za dluhy je dán tím, zda dědic uplatnil či neuplatnil výhradu soupisu pozůstalosti. Dluhy neboli pasiva pozůstalosti pak mohou tvořit dluhy zůstavitele, které měl v době smrti, a to i v případě, kdyby nebyly v době smrti splatné. Pasivem pozůstalosti je také dluh zůstavitele, který byl vázán na jeho osobu a úmrtím zanikl, jestliže byl zůstavitelem za života jako dluh uznán nebo vůči němu uplatněn u orgánu veřejné moci. Dále dluhy, které mají původ v právních skutečnostech, z nichž by měl zůstavitel plnit, kdyby mu v tom nezabránila jeho smrt (např. nedoplatek na dani z příjmu fyzických osob). Do pasiv pozůstalosti dále náleží náklady zůstavitelova pohřbení a náklady opatření zůstavitelova hrobového místa, pokud byly přihlášeny. Nově tvoří pasiva i náklady některých osob na zaopatření. Tyto má povinnost hradit ten, kdo spravuje pozůstalost. Poslední skupinou jsou další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele, o nichž zákon stanoví, že je hradí

²¹³ LESZAY, Lenka, Jiří SVOBODA. *Návrh nařízení Rady (ES) o rozhodném právu, o pravomoci, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech dědictví a závětí*. Ad Notam [on line]. 2008, 14. ročník, č. 2, [cit. 2020-09-26], s. 57, ISSN 1211-0558, Dostupné z: nkr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2008_2.pdf.

dědici zůstavitele nebo že se hradí z pozůstalosti, popřípadě že jsou pasivem pozůstalosti (např. náklady na pořízení soupisu či náklady vzniklé při splnění odkazu).²¹⁴

Z ust. § 173 ZŘS a ust. § 88 JednŘ vyplývá, že soudní komisař zjišťuje pasiva pozůstalosti z údajů dědiců a vlastním šetřením. Vzhledem k tomu, že zůstavitelovi věřitelé mají eminentní zájem na tom, aby jejich pohledávka byla zařazena do seznamu pasiv, jsou to právě oni, kdo aktivně zjišťují, pakliže se dozví o smrti zůstavitele – dlužníka, který soudní komisař byl soudem pověřen projednáním pozůstalosti. U příslušného soudního komisaře poté přihlásí svou pohledávku do řízení o pozůstalosti po zůstaviteli.

Vlastní šetření provádí soudní komisař buď na základě údajů sdělených dědici, nebo na základě listin jimi předložených. Dále si může vyžádat upřesnění konkrétní přihlášky podané věřitelem. Údaje o dluhu zůstavitele může soudní komisař také získat např. současně se sdělením finančních produktů zůstavitele od bankovního subjektu, jehož součástí je vyčíslený dluh zůstavitele z titulu mínusového zůstatku na bankovním účtu či z titulu smlouvy o úvěru. Pasivum může vyjít najevo i ze zápisu na listu vlastnictví k nemovité věci.

To, že věřitel přihlásil do řízení o pozůstalosti svou pohledávku za zůstavitelem, nemusí znamenat, že bude automaticky zařazena do soupisu pasiv. Je-li nařízeno jednání za účelem projednání pozůstalosti, probíhá nejprve objasňování aktiv a pasiv pozůstalosti. Při tomto objasňování může nastat situace, že se dědicové neshodnou na rozhodných skutečnostech o tom, co všechno patří do pasiv pozůstalosti. V důsledku sporných skutkových tvrzení se ke spornému pasivu v řízení o pozůstalosti nepřihlíží a není tedy předmětem projednání. Ke spornosti pasiv v pozůstalosti se též vyjádřil Nejvyšší soud České republiky v usnesení ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3842/2011, ve kterém mimo jiné stanovil: *„Protože se soud u sporných aktiv a pasiv v řízení o dědictví omezuje jen na zjištění jejich spornosti, nesmí provádět další (jiné) dokazování, kterým by tato spornost mohla být odstraněna (a to i kdyby to bylo účastníky navrhováno) a které by tak mohlo sloužit jako skutkový základ pro právní posouzení, zda sporné majetkové hodnoty*

²¹⁴ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2019, xiii, 882 s., s. 531, ISBN 978-80-7502-345-2.

nebo dluhy skutečně zůstaviteli patřili.“²¹⁵ Po skončení řízení o pozůstalosti se však věřitel může domáhat své pohledávky žalobou vůči dědicům ve sporném řízení.²¹⁶

Prostředkem k vyhledání pasiv pozůstalosti je také svolání věřitelů (konvokace), které soudní komisař provede usnesením vydaným na návrh buď dědice, který si vyhradil soupis pozůstalosti, nebo na návrh toho, kdo spravuje pozůstalost. Usnesení obsahuje výzvu soudu adresovanou věřitelům zůstavitele, aby u něho přihlásili a listinami doložili své pohledávky. Současně uvádí poučení o tom, jak mohou být pohledávky přihlášeny a jaké jsou následky jejich nepřihlášení. K přihlášení a doložení pohledávky je v usnesení stanovena lhůta, která nesmí být kratší než tři měsíce od vyvěšení na úřední desce soudu. Za účelem vyvěšení na úřední desce soudu soudní komisař předá usnesení pozůstalostnímu soudu v listinné i elektronické podobě. Desátým dnem po dni vyvěšení se usnesení považuje za doručené věřitelům.

Do soupisu aktiv a pasiv se zahrnou i případné další dluhy zůstavitele, které věřitelé ve stanovené lhůtě přihlásili. Předpokladem je, že dědici nepopírají existenci dalších dluhů a existence dalších dluhů není mezi dědici sporná.²¹⁷

Pakliže byla v rámci předběžných šetření aktiva a pasiva pozůstalosti dostatečně zjištěna, mohou být pojata do soupisu pozůstalosti nebo seznamu pozůstalostního jmění vypracovaného správcem pozůstalosti a potvrzeného všemi dědici nebo společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku nebo do seznamu aktiv a pasiv sestaveného dle shodných tvrzení dědiců.

Pořadí způsobů zjišťování aktiv pozůstalosti upravené v ust. § 172 ZŘS není dáno náhodně, neboť jednotlivé způsoby zjišťování jsou seřazeny podle míry jejich „spolehlivosti“. Každý ze způsobů zjišťování aktiv má také svůj význam a ne vždy je třeba, aby k němu bylo v řízení o pozůstalosti přistoupeno. Ust. § 1685 ObčZ upravuje případy, kdy soud nařídí soupis pozůstalosti. Účelem soupisu je provést zjišťování movitých věcí zůstavitele na místě samém, tedy v domě, bytě nebo na jiném místě, kde

²¹⁵ NEJVYŠŠÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY, 2020 [on line], [cit. 2020-09-29], Dostupné z: www.nsoud.cz.

²¹⁶ SVOBODA, Jiří, Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2014, 377 s., s. 285, ISBN 978-80-7400-266-3.

²¹⁷ ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2019, xiii, 882 s., s. 556, ISBN 978-80-7502-345-2.

měl zůstavitel své věci uložené, u kterých hrozí, že by v řízení o pozůstalosti nebyly uvedeny, a případných listin dokládajících další majetek či dluhy zůstavitele. Jelikož provedení soupisu je časově náročné a finančně nákladné, přistupuje k němu soud zpravidla jen v případech, kdy soupis pozůstalosti nelze nahradit některým z dalších způsobů uvedených v ust. § 172 ZŘS. V praxi je zjišťování majetku nejčastěji prováděno formou společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku nebo seznamem aktiv a pasiv sestaveným dle shodných tvrzení dědiců.

6.3 Datové schránky a autorizovaná konverze dokumentů

Datové schránky jsou stěžejním nástrojem, jehož prostřednictvím soudní komisař provádí svá šetření o majetcích či dlužích zůstavitele. Jejich zavedení značnou měrou přispělo ke zrychlení zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti a současně ke snížení nákladů pozůstalostního řízení, které nesou dědicové²¹⁸.

Tzv. „souhrnnou novelou“ občanského soudního řádu²¹⁹ došlo k revoluční změně v pořadí doručování písemností orgánem veřejné moci, kdy se prioritním způsobem doručování stalo doručování prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky (pokud se písemnost nedoručuje při jednání nebo jiném soudním úkonu). Od 1. 7. 2009 byl spuštěn systém datových schránek, který je hlavním prostředkem komunikace mezi orgány veřejné správy navzájem a mezi orgány veřejné moci a soukromými subjekty. Dokument, který se doručuje prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky, má formu datové zprávy.

Aby bylo co doručovat prostřednictvím datové schránky, byl nevyhnutelný přechod od dokumentu listinného k dokumentu elektronickému. Elektronický dokument zasílaný datovou schránkou soudního komisaře musí být vždy dostatečně autentifikován. K tomu slouží tzv. elektronický podpis. Zasílá-li soudní komisař nebo jím pověřený zaměstnanec datovou zprávu při provádění úkonů v rámci předběžných šetření (typicky žádost bance o sdělení finančních produktů zůstavitele nebo žádost poskytovateli dodávek energie o sdělení výše přeplatku nebo nedoplatku zůstavitele za dodané energie),

²¹⁸ V současné době jsou hotové výdaje soudního komisaře v řízení o pozůstalosti tvořeny položkou poštovního zpravidla jen za zaslání předvolání k sepsu protokolu o předběžném šetření, občas za předvolání k úřednímu jednání.

²¹⁹ Provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. s účinností od 1. 7. 2009.

musí provést její autentifikaci připojením kvalifikovaného elektronického podpisu²²⁰. Pokud je vyhotovováno rozhodnutí soudního komisaře v elektronické podobě s vyznačením doložky právní moci, je třeba kromě kvalifikovaného elektronického podpisu připojit také kvalifikované časové razítko.

Je-li pro to důvod, může soudní komisař provést také autorizovanou konverzi dokumentu, který obdrží do datové schránky²²¹. Autorizovanou konverzí dokumentu se, ve smyslu ust. § 22 odst. 1 písm. b) ElÚkon, rozumí úplné převedení dokumentu obsaženého v datové zprávě do dokumentu v listinné podobě způsobem zajišťujícím shodu obsahu těchto dokumentů a připojení doložky. Jedná se v podstatě o zvláštní druh vidimace. Konvertovaná listina je poté založena do soudního spisu.

Ač je řízení o pozůstalosti ovládáno vyšetřovacím principem, neměli by si účastníci řízení tento princip mylně vykládat jako povinnost soudu zjistit veškerý majetek zůstavitele kdekoli se nacházející, a to bez jakýchkoli relevantních podkladů. Mnohost nástrojů, které má soudní komisař k dispozici pro provádění úkonů předběžných šetření, sice může v účastnících řízení budít dojem, že je v jeho možnostech zjistit cokoli, avšak prvotní podnět k provedení šetření prostřednictvím konkrétního nástroje by měl být dán právě ze strany účastníků řízení. Zjišťování veškerého majetku zůstavitele bez jakýchkoli konkrétních podkladů není v časových ani personálních možnostech žádného soudního komisaře. Účastníci řízení by tedy měli poskytnout soudnímu komisaři dostatečnou součinnost ke zjištění pozůstalostního jmění. Tím se vyvarují i případnému dodatečnému projednání pozůstalosti.

²²⁰ Viz ust. § 5 zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů.

²²¹ Např. podá-li účastník řízení odvolání postupem podle ust. § 22 odst. 3 ElÚkon.

Závěr

Cílem této rigorózní práce bylo poskytnout ucelený přehled o tom, jakým způsobem soudní komisař zjišťuje údaje nezbytné pro vydání rozhodnutí ve věci samé. Vzhledem k tomu, že šetření soudního komisaře probíhá z velké části prostřednictvím evidencí, informačních systémů a seznamů, byly jednotlivé druhy těchto nástrojů v práci popsány s uvedením jejich funkce pro pozůstalostní řízení. Dále bylo poukázáno na přínosy či nedostatky některých evidencí, informačních systému či seznamů.

Budeme-li komplexně hodnotit nástroje, které má soudní komisař k dispozici při provádění předběžných šetřeních, lze jednoznačně říci, že v porovnání s nástroji užívanými před rokem 2009 je účinnost těchto nástrojů markantně vyšší. Zároveň přispívají k rychlejšímu průběhu pozůstalostního řízení (pakliže nebudeme brát v úvahu „průtahy“ plynoucí ze samotné právní úpravy dědického práva, např. šest dědických tříd nebo veřejné zjišťování pořízení pro případ smrti) a činí řízení komfortnější i ve vztahu k účastníkům řízení, ač to tak mnohdy sami nevnímají.

Kapacita referenčních údajů obsažených v informačním systému evidence obyvatel je, dle mého názoru, naprosto dostačující ve většině řízení o pozůstalosti. Stále však dochází k situacím, kdy vyhledávání v informačním systému není zcela úspěšné (např. informační systém poskytne pouze dílčí osobní údaj, na základě kterého nelze provádět další vyhledávání). Zde by bylo vhodné zvážit buď doplnění další varianty vyhledávacího vzorce, nebo zdigitalizování dat obsažených v manuální evidenci Ministerstva vnitra České republiky, čímž by došlo i k částečnému odbřemenění Oddělení evidence obyvatel Odboru správních činností Ministerstva vnitra České republiky, které je nyní schopno sdělit vyžádané údaje ve lhůtě 6 měsíců).

Za nedostatečné považuji ověřování platnosti osobních dokladů účastníků řízení pouze prostřednictvím veřejně přístupné databáze neplatných dokladů Ministerstva vnitra České republiky, která má pouze informativní charakter. Zde by bylo žádoucí zrealizovat oprávnění soudních komisařů dané ust. § 109d a § 109e NŘ k užívání informačního systému občanských průkazů a informačního systému cestovních dokladů. Pokud by byl tento systém notářům přístupný, domnívám se, že by se stal běžně užívaným nástrojem pro výkon notářské činnosti, při které je třeba provést ztotožnění žadatele o úkon.

Žádné řízení o pozůstalosti by také, dle mého názoru, nemělo proběhnout bez provedení lustrace v Insolvenčním rejstříku, a to minimálně před tak zásadními

úkony jako je úkon odmítnutí dědictví a úkon uzavření dědické dohody. Dostatečná informovanost soudního komisaře o tom, zda se dědic nachází v úpadku, zaručuje platné provedení všech úkonů takového dědice.

Protože údaje o existenci listiny o právním jednání pro případ smrti mají v řízení o pozůstalosti naprosto zásadní význam, nemenší význam má také evidence, která tyto údaje centrálně shromažďuje. Evidence listin o právních jednáních pro případ smrti plní funkci garanta, že v průběhu pozůstalostního řízení vyjde najevo listina zanechaná zůstavitelem. Budeme-li tuto evidenci posuzovat z pohledu řízení o pozůstalosti po občanu České republiky, který nikdy nežil v zahraničí a ani v zahraničí neučinil pořízení pro případ své smrti, lze zkonstatovat, že tato evidence, především částí, kde jsou evidovány listiny o pozůstalosti, plní svoji funkci naprosto dostatečně. Nedostatek shledávám pouze v části evidující listiny o správě pozůstalosti, kde se na aktuálnost či úplnost evidovaných údajů nelze zcela spolehnout. Příčinou je změna právní úpravy, kdy s účinností od 1. 1. 2014 došlo např. k odstranění zákonného požadavku stejné právní formy pro listinu o povolání správce pozůstalosti a pro listinu o zrušení tohoto povolání. Vzhledem ke skutečnosti, že se listina o ustanovení správce pozůstalosti objevuje v řízeních o pozůstalosti jen zřídka, mohl být, dle mého názoru, požadavek stejné právní formy zachován. Jelikož je teritoriální rozsah Evidence právních jednání pro případ smrti omezený jen na území České republiky a dosud nedošlo k vytvoření systému, který by propojoval registry pořízení pro případ smrti jednotlivých států Evropské unie, je pro notáře zjišťování existence zůstavitelovy listiny o právním jednání pro případ smrti pořízené v zahraničí poměrně obtížné a pro účastníky řízení mnohdy finančně nákladné.

Podstatný význam pro řízení o pozůstalosti mají i lustrace prováděné soudním komisařem v informačním systému katastru nemovitostí. Pomineme-li případy, kdy informační systém katastru nemovitostí pracuje pouze s částečnými osobními údaji zůstavitelů jako vlastníků nemovitostí, převažuje počet zůstavitelů, jejichž osobní údaje jsou v systému kompletní. Na základě těchto údajů lze v informačním systému katastru nemovitostí dohledat všechny nemovité věci, které zůstavitel ke dni smrti vlastnil. Tím, že soudní komisař nevychází v řízení o pozůstalosti pouze z listin předložených účastníky řízení dokládajících vlastnictví zůstavitele k nemovité věci, nýbrž provede lustraci v informačním systému katastru nemovitostí, předchází eventuálnímu řízení

o dodatečném projednání pozůstalosti ohledně nově najevo vyšlé nemovité věci zůstavitele.

Jak již bylo v práci uvedeno, datové schránky jsou nejfrekventovanějším nástrojem, jehož prostřednictvím soudní komisař provádí svá šetření o majetcích či dlužích zůstavitele. Jejich zavedení značnou měrou přispělo ke zrychlení zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti a současně ke snížení nákladů pozůstalostního řízení, které nesou dědicové. Ačkoli je komunikace jejich prostřednictvím několikanásobně rychlejší, než byla původní listovní komunikace, domnívám se, že založení a zpřístupnění dalších systémů notářům by ještě více zrychlilo přenos dat a zároveň by tím byly odbřemeněny některé instituce či orgány veřejné správy. Velmi prospěšné by bylo např. zřízení Centrálního registru bankovních účtů či zřízení přístupu do registru silničních vozidel.

Ačkoli rigorózní práce pojednává především o úkonech soudního komisaře prováděných v rámci předběžných šetření, ráda bych ještě zmínila úkon soudního komisaře po skončení řízení o pozůstalosti, a to úkon, kterým soudní komisař plní oznamovací povinnost vůči katastru nemovitostí uloženou ust. § 92 odst. 1 až 3 JednŘ. Na základě tohoto ustanovení má soudní komisař povinnost zaslat elektronický stejnopis usnesení, které se týká věcných práv k nemovitým věcem, katastrálnímu pracovišti katastrálního úřadu, v jehož obvodu působnosti se nemovité věci nacházejí. K tomuto stejnopisu usnesení musí připojit formulář, tzv. „Ohlášení soudního komisaře“, který je dostupný v aplikaci informačního systému katastru nemovitostí. Do tohoto formuláře soudní komisař vkládá listy vlastnictví, k nimž byl příslušný zůstavitel jako vlastník, dále vloží osobní údaje zůstavitele a dědiců, přiřadí k jednotlivým dědicům případné spoluvlastnické podíly, zadá údaje usnesení spojeného s ohlášením a připojí kvalifikovaný elektronický podpis. Takto vyplněný formulář „Ohlášení soudního komisaře“ zašle s elektronickým stejnopisem přímo katastru nemovitostí. Pracovník příslušného katastrálního pracoviště katastrálního úřadu přezkoumá vyplněný formulář s připojenými listinami pouze po formální stránce a provede příslušné změny v katastru nemovitostí. Domnívám se, že formuláře „Ohlášení soudního komisaře“ v období jejich zavedení do praxe měly představovat pouze jakýsi předstupeň před prováděním přímých zápisů do katastru nemovitostí notářem. Toto však nebylo do dnešní doby zrealizováno. Vzhledem k tomu, že listiny sepsané notáři, a to jak v rámci notářské činnosti, tak při výkonu soudního komisariátu, jsou listinami veřejnými s vyšší důkazní silou, není,

dle mého názoru, třeba provádět přezkum takových listin. Notáře tedy považuji za naprosto kompetentní osoby pro provádění přímého zápisu do katastru nemovitostí.

Jelikož notářství je neustále se vyvíjející instituce reagující na potřeby veřejnosti, věřím, že je připravena přijímat další výzvy a rozšiřovat okruh svých kompetencí.

SEZNAM ZKRATEK

NŘ	zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
SŘS	zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
KancIŘ	Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. m) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona, úplné znění po novelizaci, k níž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti dne 29. 5. 2017, pod č.j. MSP/219/2017- LO-SP/5 (kancelářský řád)
NotT	vyhláška č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), ve znění pozdějších předpisů
JednŘ	vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZEVO	zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů
MatrZ	zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZZR	zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů
ŽZ	zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů
IZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů
EIÚkon	zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů

- ZPKT zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů
- ZbrZ zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákon č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů
- ArchSS zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- ZMPS zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení o dědictví Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne ze dne 4. 12. 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

Předpis Notářské komory ČR o EPJPS - Předpis Notářské komory ČR o Evidenci právních jednání pro případ smrti, který přijal sněm Notářské komory ČR podle ust. § 37 odst. 3 písm. q) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle ust. § 37 odst. 4 NŘ dne 19. 12. 2013 pod č. j. 743/2013-OSD-ENA/14, účinný od 1. 1. 2014

Předpis Notářské komory ČR o ELMMPR - Předpis přijatý sněmem Notářské komory ČR podle § 37 odst. 3 písm. r) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona dne 19. 12. 2013 pod č. j. 743/2013-OSD-ENA/14

Předpis Notářské komory ČR o SLMMR - Předpis přijatý sněmem Notářské komory ČR dne 21. 11. 2013 podle § 37 odst. 3 písm. u) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona dne 19. 12. 2013 pod č. j. 743/2013-OSD-ENA/14

SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Notářská komora ČR	Notářská komora České republiky
ENRWA	Asociace evropské sítě registrů závětí
EPJPS, Evidence	Evidenci právních jednání pro případ smrti
ELMMR , Evidence listin	Evidenci listin o manželském majetkovém režimu
SLMMR, Seznam listin	Seznam listin o manželském majetkovém režimu
CEZ	Centrální evidence závětí
CDCP	Centrálním depozitářem cenných papírů, a. s.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOGRAFIE

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Organizace justičního systému*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 396 s., s. 256, ISBN 978-80-7380-044-4.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie*. Praha: Linde, a. s., 1997, 437 s., s. 241, ISBN 80-7201-051-4.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Notářství*. 1. vydání. Zlín: Živa v.o.s., 1994, 228 s., s. 7-8., ISBN 80-901745-1-5.

BALÍK, Stanislav a kol. *Dějiny notářství v českých zemích*. Praha: Notářská komora České republiky ve spolupráci s Národní galerií v Praze, 2014, 183 s., s. 72, ISBN 978-80-260-5768-0.

SCHELLEOVÁ, Ilona, Karel SCHELLE. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, 151 s., s. 33 - 34, ISBN 978-80-7201-931-1.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, a. s., 2012, 1119 s., s. 600 an., ISBN 978-80-7208-922-2.

SVOBODA, Jiří, Ondřej KLIČKA. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. r. o., 2014, 377 s., s. 203 - 205, ISBN 978-80-7400-266-3.

WIPPLINGEROVÁ, Miloslava, Radka ZAHRADNÍKOVÁ, Kristýna SPURNÁ. *Zvláštní řízení soudní*. 1 vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 226 s., s. 92, ISBN 978-80-7478-683-9.

MIKEŠ, Jiří, Ladislav MUZIKÁŘ. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2011, 432 s., s. 9, ISBN 978-80-87212-79-0.

CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Dědické právo: Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 166 s., s. 17, ISBN 978-80-7400-684-5.

ŠEŠINA, Martin, Ladislav MUZIKÁŘ a Petr DOBIÁŠ. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. Praha: Nakladatelství Leges, s. r. o., 2019, 882 s., s. 34-36, ISBN 978-80-7502-345-2.

KOMENTÁŘE

BÍLEK, Petr, Miloslav JINDŘICH, Zdeněk RYŠÁNEK, Pavel BERNARD a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, xvi, 992 s., s. 4, ISBN 978-80-7400-689-0.

BÍLEK, Petr, Roman FIALA, Miloslav JINDŘICH, Karel Wawerka a kol. *Notářský řád a řízení o dědictví. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, xxxii, 1118 s., s. 53 an., ISBN 978-80-7400-181-9.

KOZÁK, Jan, Jaroslav BROŽ, Alexandr DADAM a kol. *Insolvenční zákon. Komentář*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 1757 s., s. 1093, ISBN 978-80-7598-578-1.

SVOBODA, Karel, Šárka TLÁŠKOVÁ, David VLÁČIL a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, xxii, 1032 s., s. 359-360, ISBN 978-80-7400-297-7.

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 728 s., s. XIX, ISBN 978-80-7478-579-5.

KOŽIAK, Jaromír a kol. *Notářský řád. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, 557 s., s. 87–88, ISBN 978-80-7598-283-4.

ODBORNÉ ČASOPISY

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. *Notářství v českých zemích do roku 1949*. Ad Notam. 2003, Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v ČR, s. 8, ISSN ISSN 1211-0558.

INTERNETOVÉ ZDROJE – ODBORNÉ ČASOPISY A ČLÁNKY

WAWERKA, Karel. *Nestrannost a nezávislost notáře, numerus clausus a územní organizace notářství*. Ad Notam [on line]. 2003, 9. ročník, č. 4, s. 90 [citováno 2020-08-15], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2003_4.pdf.

KURKOVÁ, Jana. *Pracovníci notáře*. Ad Notam [on line]. 2006, 12. ročník, č. 4 [cit. 2020-09-29], s. 122, ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2006_4.pdf.

TLÁŠKOVÁ, Šárka. *Proč mají notáři a notářské zápisy v dnešní době stále smysl*. Ad Notam [on line]. 2009, 15. ročník, č. 1, s. 1 [cit. 2020-08-20], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2009_1.pdf

TALANDA, Adam. *Právo reprezentace po dědici neznámém a neznámého pobyt*. Ad Notam [on line]. 2019, 25. ročník, č. 2, s. 19 [cit. 2020-09-15], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/AD_NOTAM_2_2019_web.pdf.

MACKOVÁ, Alena. *Datové schránky v právním životě*. Ad Notam [on line]. 2010, 16. ročník, č. 2, s. 5 [cit. 2020-09-15], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2010_2.pdf

MUŽIKÁŘ, Martin. *Dědic v úpadku a jeho postavení v dědickém a insolvenčním řízení*. Ad Notam [on line]. 2020, 26. ročník, č. 1, s. 15-16 [cit. 2020-09-16], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/AD_NOTAM_1_2020_web.pdf

GRYGAR, Eduard. *Insolvence a notářství*. Ad Notam [on line]. 2016, 22. ročník, č. 5, s. 9-10 [cit. 2020-09-17], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2016_5.pdf.

HOLÍKOVÁ, Lenka. *Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem*. Ad Notam [on line]. 2015, 21. ročník, č. 3, s. 21 [cit. 2020-09-17], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2015_3.pdf

KLEIN, Šimon. *Evidence právních jednání pro případ smrti*. Ad Notam [on line]. 2014, 20. ročník, č. 5, s. 17 [cit. 2020-09-08], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2014_5.pdf.

HERZÁNOVÁ, Martina. *Informace o snaze propojit registry závětí v Evropě*. Ad Notam [on line]. 2010, č. 6, s. 32 [cit. 2020-09-15], Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2010_6.pdf

BARTOŠ, Jiří. *Nová procesní úprava dědického práva*. Ad Notam [on line]. 2013, č. 6, 19. ročník [citováno 2020-09-17], s. 20, ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2013_6.pdf.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. *Obvyklá cena členského podílu v bytovém družstvu*. Soudní rozhodnutí. Ad Notam [on line]. 2004, č. 6, s. 196 [cit. 2020-09-26], ISSN 1211-0558, Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2004_6.pdf.

LESZAY, Lenka, Jiří SVOBODA. *Návrh nařízení Rady (ES) o rozhodném právu, o pravomoci, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech dědictví a závětí*. Ad Notam [on line]. 2008, 14. ročník, č. 2, [cit. 2020-09-26], s. 57, ISSN 1211-0558, Dostupné z: [nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2008_2.pdf](https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2008_2.pdf).

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. *K výpisům ze zahraničních obchodních rejstříků*. In: Notářská komora České republiky: Mezinárodní aktuality [online]. Praha: Notářská komora České republiky, 26. 6. 2019 [cit. 2020-08-22], Dostupné z: https://www.nkcr.cz/mezinarodni-aktuality/detail/81_704-k-vypisum-ze-zahranicnich-obchodnich-rejstriku.

PRÁVNÍ PŘEDPISY

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o matrikách), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákon č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů (zákon o zbraních), ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne ze dne 4. 12. 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

STAVOVSKÉ PŘEDPISY A ROZHODNUTÍ

Předpis přijatý sněmem Notářské komory České republiky podle § 37 odst. 3 písm. m) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto

zákona, úplné znění po novelizaci, k níž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti dne 29. 5. 2017, pod č.j. MSP/219/2017- LO-SP/5 (kancelářský řád)

Předpis Notářské komory České Republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti, který přijal sněm Notářské komory ČR podle ust. § 37 odst. 3 písm. q) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle ust. § 37 odst. 4 NŘ dne 19. 12. 2013 pod č. j. 743/2013-OSD-ENA/14, účinný od 1. 1. 2014

Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci listin o manželském majetkovém režimu přijatý sněmem Notářské komory ČR podle § 37 odst. 3 písm. r) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona dne 19. 12. 2013 pod č. j. 743/2013-OSD-ENA/14

Předpis Notářské komory České republiky o Seznamu listin o manželském majetkovém režimu přijatý sněmem Notářské komory ČR dne 21. 11. 2013 podle § 37 odst. 3 písm. u) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti podle § 37 odst. 4 tohoto zákona dne 19. 12. 2013 pod č. j. 743/2013-OSD-ENA/14

Usnesení prezidia Notářské komory ČR ze dne 10. 9. 2001 č. P16/2001

Usnesení prezidia Notářské komory ČR č. P 7/2001 ze dne 14. 3. 2001

Usnesení prezidia Notářské komory ČR ze dne 14. 3. 2001

Usnesení prezidia Notářské komory ČR č. P 13-1/2013 ze dne 17. 12. 2013

Usnesení prezidia Notářské komory ČR P 1/2001 – I až III ze dne 16. 1. 2001

Usnesení prezidia Notářské komory ČR z 12. 10. 1993

Usnesení prezidia Notářské komory ČR ze dne 22. 4. 1996

Usnesení prezidia Notářské komory ČR ze dne 22. 4. 1996

Usnesení prezidia Notářské komory ČR ze dne 11. 4. 1995

Usnesení prezidia Notářské komory ČR č. P7/99 ze dne 26. 4. 1999

Usnesení prezidia Notářské komory ČR č. 2/2006 ze dne 11. 4. 2006

Usnesení prezidia Notářské komory ČR ze dne 30. 3. 1993

Usnesení prezidia Notářské komory ČR č. P4/2000-III ze dne 13. 4. 2000

Usnesením prezidia Notářské komory ČR P 9-5/2005 ze dne 18. a 19. 9. 2005

Usnesení prezidia Notářské komory ČR č. P4/2000-III ze dne 13. 4. 2000

Výkladové stanovisko Notářské komory České republiky ze dne 1. 10. 2003

Výkladové stanovisko prezidia Notářské komory ČR VS 1/2010

Výkladové stanovisko prezidia Notářské komory ČR č. 4/2006

JUDIKATURA

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. C-575/16, Evropská komise vs. Česká republika

Rozsudek bývalého Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 30. 4. 1976, sp. zn. NS 4 Cz 34/76, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 61/1977

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 8. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3400/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 1998, sp. zn. NS 2 Cdon 721/97, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 4/99

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6. 11. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3489/2012

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 1517/2015

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4. 4. 2011, sp. zn. 22 Cdo 2045/2009

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3842/2011

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3919/2014

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 6. 2016, sp. zn. 4 VSPH 36/2016

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 5. 2017, sp. zn. 4 VSPH 671/2017-P9-9

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 5. 2017, sp. zn. 4 VSPH 857/2017-P11-7

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 12. 2001, č. j. 24 Co 305/2001

OSTATNÍ ZDROJE

LUKEŠOVÁ, Zuzana. *Notářská činnost*. Plzeň, 2009. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta právnická

OSTATNÍ INTERNETOVÉ ZDROJE

NOTÁRSKA KOMORA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2020 [on line]. NKSR [cit. 2020-09-11].

Dostupné

z:

<https://www.notar.sk/%C3%9Avod/Not%C3%A1rskecentr%C3%A1lneregistre/Osved%C4%8Den%C3%A9podpisy/Overeniepravostipodpisunalistine.aspx>

EXEKUTORSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY, 2020 [online]. EKČR [cit. 2020-09-17]. Dostupné z: www.ekcr.cz.

ASSOCIATION DU RÉSEAU EUROÉEN DES REGISTRES TESTAMENTAIRES. 2020 [on line], ARERT [cit. 2020-09-15], Dostupné z: www.arert.eu

NEJVYŠŠÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY, 2020 [on line], [cit. 2020-09-25], Dostupné z: www.nsoud.cz.

Činnost notáře v řízení o pozůstalosti

Abstrakt

Tato rigorózní práce byla vypracována s cílem poskytnout praktický přehled jednotlivých nástrojů, které soudní komisař užívá při předběžném šetření v řízení o pozůstalosti a poukázat na jejich výhody či nedostatky. Nejedná se o přehled komplexní, neboť hlavní pozornost je zaměřena na jednotlivé evidence, informační systémy a seznamy, s jejichž pomocí soudní komisař zjišťuje údaje nezbytné pro postup v řízení a vydání rozhodnutí ve věci samé. Téma práce „Činnost notáře v řízení o pozůstalosti“ se zaměřením na šetření v jednotlivých evidencích dostupných soudnímu komisaři tak reflektuje skokový nárůst evidencí užívaných soudním komisařem, ke kterému došlo za období posledních deseti let.

V úvodu jsou vymezeny jednotlivé kapitoly rigorózní práce. Proto, aby mohlo být přistoupeno k samotnému vymezení evidencí, jejich rozboru a vyhodnocení, bylo považováno za nezbytné nejprve definovat pojem notář, notářský úřad, zástupce notáře, náhradník notáře a dále pojem notářská kancelář a pracovníci notáře. Za účelem vymezení činnosti notáře jako soudního komisaře vůči ostatním notářským činnostem byly popsány druhy notářské činnosti s rozdělením na notářskou činnost veřejnou a soukromou. Důraz byl kladen na úkony notáře v rámci notářské činnosti veřejné, proto se práce dále zabývá veřejnými listinami v obecném pojetí a následně notářskými zápisy o právním jednání, zvláštními případy notářských zápisů o právním jednání, notářskými zápisy o právně významných skutečnostech a prohlášeních a ověřovacími doložkami. Samotná kapitola je pak věnována soudnímu komisariátu, kde je kromě historického vývoje soudního komisariátu a dědického práva na našem území popsán i celý procedurální postup v řízení o pozůstalosti. Nosnou část práce představují poslední tři kapitoly obsahující konkrétní nástroje užívané při šetření soudního komisaře. Zde jsou uvedeny jednotlivé evidence, informační systémy a seznamy rozdělené podle jejich využití při opatrování údajů o zůstaviteli a osobách dědiců, o dědickém titulu a pozůstalostním jmění. Jedná se zejména o informační systém evidence obyvatel, Obchodní rejstřík, Živnostenský rejstřík, Insolvenční rejstřík, Centrální evidence exekucí, informační systém datových schránek, Evidence právních jednání pro případ smrti, Evidence listin o manželském majetkovém režimu, informační systém katastru nemovitostí, evidence Centrálního depozitáře

cenných papírů aj. Tyto nástroje jsou vymezeny co do obsahu a funkce s uvedením jejich výhod a případných nedostatků. V závěru práce jsou vyhodnoceny výsledky vlastního zpracování tématu a shrnuty názory a stanoviska autora s návrhy de lege ferenda, které jsou obsaženy v jednotlivých částech práce.

Klíčová slova: notář, notářská činnost, soudní komisař, pozůstalost, evidence

Notary's activity in inheritance procedure

Abstract

Intention of this rigorous work is to provide a practical overview of the various tools used by the Judicial Commissioner in the preliminary inquiry into inheritance proceedings and to point out their advantages or disadvantages. This is not a comprehensive overview, as the main focus is on individual records, information systems and lists, with the help of which the Judicial Commissioner finds out the data necessary for the procedure in the proceedings and the issuance of a decision on the merits. The topic of the thesis "Notary's activity in inheritance procedure" with a focus on investigations in individual records available to the court commissioner thus reflects the fast increase of number of records used by the court commissioner, which has occurred over the last ten years.

The introduction defines the individual chapters of the rigorous thesis. Therefore, in order to proceed to the very definition of records, their analysis and evaluation, it was considered necessary to first define the term notary, notary office, deputy notary, deputy notary and then the term notary office and notary staff. In order to define the activities of a notary as a court commissioner in relation to other notarial activities, the types of notarial activities were described, divided into public and private notarial activities. Emphasis was placed on the actions of notaries in public notarial activities, so the work further deals with public documents in general and then notarial records of legal proceedings, special cases of notarial records of legal proceedings, notarial records of legally significant facts and declarations and verification clauses. Entire chapter is then devoted to the Judicial Commissariat, where, in addition to the historical development of the Judicial Commissariat and inheritance law in our territory, the entire procedural operations in inheritance proceedings are also described. The main part of the work is the last three chapters containing specific tools used in the investigation of the judicial commissioner. Here are listed individual records, information systems and lists divided according to their use in obtaining data on the testator and persons of heirs, the title of inheritance and the estate. These are mainly the Information system of population registration, Commercial Register, Trade Register, Insolvency Register, Central Register of Executions, information system of data boxes, Records of legal proceedings in case of

death, Records of documents on marital property regime, information system of real estate register, records of Central Depository of Securities papers, etc. These tools are defined in terms of content and function, with an indication of their advantages and possible shortcomings. At the end of the thesis, the results of the elaboration of the topic are evaluated and the views and opinions of the author are summarized with the *de lege ferenda* proposals, which are contained in individual parts of the thesis.

Keywords: notary, notary activity, judicial commissioner, inheritance, records